

R. 7229

לשון

LEXICON HE-

BRATICVM UTILISSIMVM, SEX-

CENTORVM VOCABVLORVM COPIA VEL ETIAM VL-

trà, instructum, quorum quædam Hebraica, nonnulla

Chaldaica, pleraq; etiam Arabica & Græca sunt, pas-

sim tum in Bibliis, tum Rabbiorum scriptis obuia,

hactenus à nemine explicata, sed primum ante pau-

cos annos à doctissimo Iudæo Elia Leuita Ger-

mano vtiliter congeſta, ſtudioſe Hebraicis

verbis expoſita, ac deinde Hebrææ

linguæ periti cuiuſdã ope-

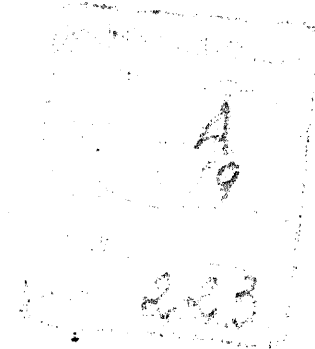
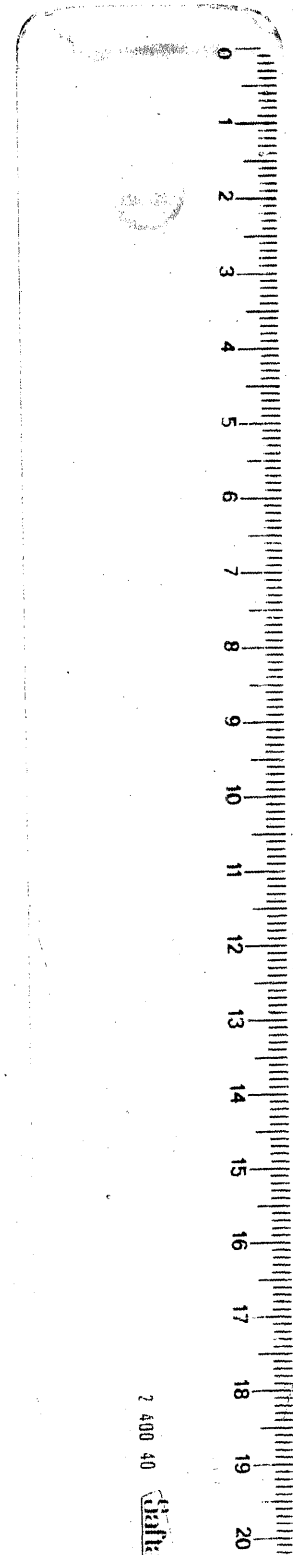
ra latino ſermone verſa,

atque in lucem

ædita.

Huius libri vſum atq; vtilitatem ſingularem lectori ſub-
iecta indicabit præſatio.

BASILEAE M.D.LVII.

2 400 40
StaPa

R. 7829

אשכנזי

LEXICON HE-

BRATICVM UTILISSIMVM, SEX-

CENTORVM VOCABVLORVM COPIA VEL ETIAM VL-

trà, instructum, quorum quædam Hebraica, nonnulla

Chaldaica, pleraq; etiam Arabica & Græca sunt, pas-

sim tum in Bibliis, tum Rabbiorum scriptis obuia,

hactenus à nemine explicata, sed primum ante pau-

cos annos à doctissimo Iudæo Elia Leuita Ger-

mano vtiliter congeſta, ſtudioſe Hebraicis

verbis expoſita, ac deinde Hebreæ

linguæ periti cuiuſdam ope-

ra latino ſermone verſa,

atque in lucem

ædita.

Huius libri vſum atq; vtilitatem ſingularem lectori ſub-
iecta indicabit præſatio.

BASILEAE M.D.LVII.

PRAEFATIO AD LECTOREM.

יהי שלום בחילוך ושלום בארמונותך למען אחי ורעי
אדברה נא שלום בך

*Sit pax in antimurali tuo, & prosperitas in palatiis tuis, propter fratres
meos & sodales meos loquar nunc pacem tibi. Psal. 122.*

NUNQUAM mihi quidem comprobari potuit istorū hominum oratio, nō solum falsa sed & incredibilis, qui ob calamitates frequentes ac diuturnas, Iudæos ante mille annos eō incitiæ redactos existimant, vt cum doctrinarum omniū, tum etiam linguę suę peritiam omnē amiserint: atq; adeo, vt ne vocabulorum quidem in Biblijs vsurpatorum hodie perspectas rationes haberent, nisi Hieronymi versio ipsorum studia quandoq; iuauasset, & ignotas vocabulorum significationes aperuisset. Cuius opinionis ineptam leuitatem, hoc magis eruditus quisq; aspernari debet, quod ne verisimilibus quidem cōiecturis innixa, contra omnem rationem suscepta videatur. Sic vt isti homines vel inuidiæ stimulis, vel incitiæ conscientia atq; pudore, vel alio quopiam latēte odio, ad huius linguę calumniā potius inducti, quàm opinionis errore in fraudem impulsī, existimandi sint. Quandoquidem Iudæos nullo tempore doctorum, atq; in omni genere disciplinarum præclarissimorū hominum penuria laborasse, etiā in summis calamitatum miserijs, cum illa ipsa Hebræorum monumenta doctissima declarant, tum multorum quoq; historiographorum testimonia certissima cōprobant. At quosnam tandem (inquies) omnis generis eruditionis laudibus tantopere cumulatos atq; commendatos mihi prædicas? Ego quidem, etsi prudēs prætereo: שמראל רבינו qui statim post mortuum הקדוש (vt eū Iudæi appellitāt) in Babel claruerunt: non cōmemoro illos, qui flumen illud נהרדעא accolebāt. Vbi tanta erat doctorū hominum copia, tam celebris frequentia, vt inde flumen illud scientiæ nomen obtinuerit. Prætermitto innumeros alios, qui remotiores ab hac nostra ætate absunt, multisq; temporum spacijs à nobis disiuncti sunt, quorum eruditio doctorum quorumq; iudicio cōprobatur, ac

AD LECTOREM

que singularis erga christianos benevolentiae candorisque laudes adiecit. Hebraicè simul ac Chaldaicè peritissimus: in Bibliorum lectione sic exercitatus, ut omnium rerum, quae veteri instrumento continentur, omni tempore paratam praesentemque memoriã haberet, atque adeo, ut nullus versus, nulla distinctio, nullus esset accentus, vel etiam apex minimus, quin firma memoria teneret, & quibus locis, & quoties in Biblijs poneretur: ideoque בעל בסוס id est, magister versus à Iudeis est appellatus. Extant huius quoque elucubrationes doctissimae, ut sunt Commentaria in Grammaticã R. Mosis Kimchi, titulo מהלך שבילי הדעת, in scriptã, ac postea ea potissimum grammatice praecipua, quae ad verba & nomina spectant, ipse peculiari libro (qui sub inscriptione ספר הבהור circumfertur) artificiosè tractavit atque complexus est. His quoque adiecit פרסי אליהו in quibus carmine, veram legendi rationem eruditè perscripsit, ijisdemque alios duos libros subiunxit. unum פרק השמושים in quo vim ac rationem omnè literarum seruilium exactissimè interpretatus est: alterum פרק המיונים qui species nominum continet. Quin etiam sub ipsius nomine ספר ההרכבה in lucem prodijt, in què vocabula quaedam composita, singulari cura atque industria congesti sunt. Verum post Davidis Kimchi opera, à nullo mortalium, qui in isto genere studiorum elaborarunt, quicquam vel praeclearius, vel utilitatis opinione commèdatius in lucem prodijt, quàm Elię מסורת המסורות id est, liber traditionis traditionum, ideoque subinde per mihi mirum videri solet, quod apud huius linguae studiosos tam profunda sit eius neglectio. In primis verò professores nomine negligentiae mihi suspecti sunt, quibus cum abunde perspecta sit incredibilis istius libri utilitas, tamen eum iuventuti cognoscendum non proponant: praesertim cum Hebraeae linguae cognitio mutila atque imperfecta iure videri possit, nisi traditionum Bibliorum explicata notitia accesserit. Praeterea eodem quoque autore ספר טוב טעם id est, liber boni saporis, de accètum naturis exactissimè conscriptus est. Parem diligentiam atque industriam in opere, quod מתורגמן inscripsit, declaravit. Denique ספר הברורות item in Cõcordantijs Hebraicis, atque etiã hoc ipso libro, quanquam pari semper cura, studio atque eruditione, ut in caeteris omnibus, utcumque mihi perspectus sit: quibus tamen in rebus ipsum Hieronymi scriptis adiutum statuam, non satis exploratum habeo, praesertim cum Iudaeis.

PRAEFATIO

celebratur, hos, inquam, omnes, etsi lubens, praetereo: tamen ecce tibi catalogus frequentissimus, ex doctrina clarissimorum hominum, eorumque qui propius ad haec nostra tempora accesserunt, quique annis ab hinc quadringentis, trecentis, aut postea etiam floruerunt: quorum hoc tempore & ingenij & industriae monumeta clarissima extant, atque passim inter christianorum manus versantur. Inter quos mihi primus occurrit Anen Ezra, vir in omni literarum genere vel ad palmam natus, què ante annos quadringentos scripsisse, ipsius Commentaria in 12. prophetas minores facile indicio sunt. Quem cum non Hebraicè modò, chaldaicè, Arabicè atque Graecè doctissimum acceperimus, verum etiam in omnium artium atque disciplinarum laude excellentissimum, cuius impudentiae sit, hunc maiorum suorum studio, industria atque opera destitutum, tam cumulatam variarum rerum cognitionem, ex vnius hieronymi translatione hausisse? Rabbi Salomon etiam, natione Gallus, acumine ingenij prope ad prodigium mirus, eadem superstitione eodèque errore ductus fertur, quo etiam hoc tempore, & multorum studia retardantur, & religionis causa non mediocriter labefactatur: ut cum lingua hebraea neque Graecè, neque latinæ cognitionem coniungendam existimaret. Ut tamen is dicitur ex translationibus Christianorum, siue Graecis, siue latinis, tantus euasisse? cum in Christianorum scripta tam iniquus semper extiterit, ut ne inspectione quidem ea dignaretur. Quin & David Kimchi, exactissimo in re grammatica iudicio, atque in caeteris disciplinis eruditione praestanti, ingenij sui specimen in Commentariis in Biblia conscriptis exhibuit, quibus adiecit ספר מבלול lexicò absolutissimum: praeterea ספר מבלול in quo grammaticas praecipuae ita perfectissimè complexus est atque absoluit, ut nullius facile diligentia quippiam praetermissum desiderare possit. Ideoque cum de singulari ipsius eruditione, magna sit omnium & constantis opinio, comuni quasi consensu doctorum hominum, atque celeberrimarum vniuersitatum testimonio, & coluntur & iuventuti cognoscenda proponuntur. Hic autem si ad illud eruditionis fastigiũ hieronymi opera atque subsidio prouectus est, quid, quæso, auctoritates & sententias in scriptis suis allegat? Verum quid huc Eliam nostrum tibi referam? qui in Germania natus in haec nostra tempora incidit, quique ad summam eruditionis gloriam, liberalis cuiusdam ingenij atque

AD LECTOREM

dentem Rabbinum atq; omnino magno constantiq; animo dignam responſionē accipe. Intelligo, inquit, quod aſperneris nos propter paupertatem & inopiam, in quibus tamen gloriati ſunt præcipuè & quaſi capita gentium. Quandoquidem & Nazarenus ſummopere gloriatur de illo, qui dixit. Si quis percutiat maxillam tuam dextram, obuerte ei ſiniſtram, & auferenti abs te tunicam tuam, permitte illi & pallium tuum. Cuiusmodi difficultates centenas, & ille ipſe, & qui conſuetudinè ei coniuncti fuerunt eumque ſecuti, perpeli ſunt: contemptum ſcilicet caſtigationem & mortem ipſam, uſque ad prodigia ferè, atque in hoc ipſo non mediocriter gloriati ſunt. Ex quibus non obſcurè illud quidem perſpicitur: neque paupertatis difficultates, neque miſeriarum dolorumque faces, Iudæis vel linguæ ſuæ vel ingenuarum diſciplinæ ſcientiam ademiffe. Quanquam illud tamen diſſimulandum non arbitror (quod & apud Regem Coſdri Rabbinus ille fatetur, & cum alii permulti, tum Dauid Kimchi in Michlol conqueritur linguam Hebræam ab iſto flore, elegantia, caſtæque puritate, qua olim cum adhuc in terra ſua agerent Iudæi, exulta fuit, plurimum defeciſſe. ita ut cum à veteris teſtamenti voluminibus diſceſſero, nulla reliquorum auctorum monumenta, puro ſermone Hebræico perſcripta exiſtimem. Quædam enim Arabica, nonnulla etiam Græca, plura Chaldaica, aliaque id genus Barbariſta permixta ſunt. Nam quandoque inopia ſuorum vocabulorum coacti, Barbariſta ac peregriniſta uſi ſunt: quandoque verò (ut ipſis quidem viſum eſt) elegantia opinione inducti, pro ſuis aliena ſubſtituerunt. Ut R. Salomon in primum caput Genef. prædones Græco vocabulo לַסְטִים appellat, quos alioqui גַּלְלִים vel חַוְמוֹסִים dixiſſet ſic, verbo שֶׁתָּבָה quod Chaldæis aſſociare, ſiue coniungere ſonat, pro Hebræico רַחֲבָרָה uſus eſt ſic, terminum Chaldæicè החֹם dixit, quem Hebræi נְבִרָל nuncupant. Itè vocabulo אֹרִיר Chaldæis, Græcis, Latinis communi uſus eſt, cum in eadem tamen ſignificatione, vocabulum רִיר in promptu eſſet. Quod equidem non aliter ab ipſis factum intelligo, quàm qui apud Græcos Atticam dicendi elegantiam ſecuti, aliquando tamen vel Ionicum vel Doricū quippiam, aliaſque dialectorum varietates admixuerunt. Cum verò in Hebræorum Commentariis, huiusmodi peregrinorum vocabulorū non

in-re-

PRAEFATIO

ob incredibile religionis ſuæ ſtudium, ſententiæque pertinaciam nulla Chriſtianorum ſcripta hæreſeos ſuſpiciōe careant, ut ea vel ſaltè contingere ſumma ipſis religio ſit. Neque verò Chriſtianorum religionem ſolum inſectantur, verum & linguam latinam, qua fere illa perſcripta eſt, tanquàm לשון טְרוּמָה id eſt, linguam impuram, aſpernantur atque cōtemnunt. Ideoque inter aliquot milia Iudæorum ne vnus quidè reperitur, qui Latinæ linguæ cognitiōe aut ſtudio ducatur. Nequaquam igitur iſtos audiendos exiſtimabis, qui non niſi ex Hieronymi verſione eam ipſam, tum linguæ ſuæ, tum Bibliorū cognitiōem (qua multi claruerunt) Iudæos aſſequi potuiſſe. Qui non modo Chriſtianorum ſcripta, tanquàm à norma rectæ religionis aliena, execrantur & dānant: verum etiam Latinum ſermonem, ſuæ religionis defendendæ ac retinendæ ardore quodam, proteruè nimium aſpernantur, ne ipſius cognitiō, vel dubitandi, vel diſputandi de opinionis ſuæ certitudine occaſionem ipſis præbeat. Sed tamen vide inconfideratam hominū iſtorum prudentiam, quod cum Iudæis linguæ ſuæ atque omnium diſciplinarū ſcientiam adimant, tantam tamen ſolertiam atque ingenii acumen imprudenter attribuant, ut amiſſam linguam ſuam, pulcherrimarumque artium ac diſciplinarū eruditiōem ex ſolius hieronymi verſionibus reparare potuerint, quod nullius hominis Chriſtiani, quantumuis linguæ latinæ doctiſſimi, induſtria, ne quidem adniti feliciter vnquam potuit. Verum omnes, qui in hoc genere ſtudii volunt excellere, Hebræorū ſcripta ſibi proponunt, aut eorum Chriſtianorū, qui in hac lingua illud eruditiōis ſtigmam, ad quod ipſi quoque aſpirant, quam fieri potuit proximè atque feliciter aſſecuti ſunt. Quare non aliter iſti mihi affecti videntur, quā rex ille Coſdri, cuius ſomnia, cum nullus philoſophorum interpretatione aſſequi potuiſſet, ſomnii admiratione, eiufdemque interpretatiōis ſtudio adductus, de eo ad Iudæum ex doctrina illuſtrè referre viſum eſt, quem ad ſe accerſitum, prima vice ſummis contumeliis affectum, aſperè atque acerbè nimium inſectatus eſt, inquiens, מִסְבוֹם הַיְיָוִי שְׁלֵא אֲשַׁאֵל יְהוּדִי מִפְּנֵי שִׁירְעָתִי אֲבֹרָד וְזָכַרְתִּי וְחִסְרוֹן עֲצָתָם בְּרִי חֲשֵׁבֵלוֹת וְהַדְּלוּת לֹא עָזְבוּ לָהֶם מִדָּבָר טוֹבָה me non conſulturum quenquam Iudæorum, eò quod mihi perſpecta ſit perdita memoria illorum, defectusque conſilii illorum: quandoquidem contemptio & paupertas nihil boni illis reliquerit. Verū prudentem

דָּם הַחַיִּים
 לְאִיִּם הַחַיִּים
 שְׁשֵׁי מִנֵּי
 חֶשֶׁב

ודונם הם שרשים | מלפנים אינם מפורשים |
 ומורגלים בדברי רפודיני | בתלמוד ומדרשים
 בראשית רבא וילמוד | ולא יהיה שרש
 בכל הספר | שאינו דבר חדש מספר |
 ועל זה פסוק אחד אישיר | על
 דרך מליצת השיר | אין בית
 אשר אין שם מלת חדש
 איזה דבר | אשר
 לא נשמע
 כבר

PRAEFATIO AD LECTO.

infrequens numerus existat, quæ hæcenus à nemine tamen in Lexi-
 con relata sunt, Elias Leuita summo studio atque industria primus
 ea congefsit eandemque tum originem, tum lignificationem eru-
 ditè perscripsit, quæ postea cuiusdam diligentia latina facta, in lu-
 cem prodierunt. Vnde opinor, satis elucescit, quidnam emolu-
 menti atque subsidii, ad Hebræam linguam ex hoc libro expectan-
 dum velim, qui ad Rabbinorum lectionem adiuuētum momentūq;
 adfert maximum: sine quorum opera atq; eruditione, nemo Biblio-
 rum dictionem ac phrasim feliciter assequetur. Qui si quandoq; stu-
 dio messiæ atq; aduentus eius spe, aut cæremoniæ suarū religione
 inducti, absurdi quippiā, quod aut etiam à sacrarū scripturarū cōpro-
 batione omninò abhorreat, commenti sunt, illud ad veram religio-
 nis lucem collatum, eam illustrabit potius atq; cōfirmabit, quàm vel
 obscurabit vel conuullet. Accipe igitur optime lector, hunc Eliæ li-
 brum, tanquam argumentum voluntatis ipsius erga Christianos cer-
 tissimum: quos ita semper in vita complexus est, vt nullo suo incōmo-
 do, neq; deferendæ synagogæ metu, ab eorū studio abduci potuerit.
 Qui cum singulari semper fide, officiis erga Christianos tuendis, ma-
 xima semper obseruantia atq; constantia perspectus fuisset, nihil per-
 fidiosum nihilq; fallax in amicitia vnquā admisisset: homines permul-
 ti nobilissimi atq; honoratissimi, ijq; qui cū in imperio essent, hac ani-
 mi magnitudine atq; suauitate illecti, in ipsius disciplinam se dede-
 runt, quos summo studio, cōsilio, labore in huius linguæ sciētia erudi-
 uit. Quare dolendum equidem existimo שלא נכנס בעדת הנצרים hoc est, quod nō sit ingressus in congregationem Nazarenorum. Sed
 tamen spes, ipsum in extrêmo vitæ articulo christi messiæ fiducia suf-
 fultum, eumq; verum Deum agnitum inuocasse. Vtere igitur hoc li-
 bro eruditissimo lector, tibiq; ab Elia præstitam operam agnosce libe-
 ter atq; amplectere, qua tibi non modo difficillimorū vocabulorum
 explicabit obscuritates, verum multa quoq; loca veteris ac noui testa-
 menti, sua interpretatione tibi enodabit atq; declarabit, si mo-
 do in ritibus Iudæorum cognitatis atq; perspectis, ad sacræ
 theologiæ explicatam scientiam, momenti
 quippiam postum existimes.

Vale.

שירא

אהיה קל כפשוטו ודבני
 אשים פניו כהלמיש
 זה לא איעת עם לא איע
 אנדיל חובה עם אנדירה
 אנתו עזרי ללשו עברי
 אוסית עליו חכרו מלי
 אל המלות שהם מלות
 עם שרשים המפורשים
 לא מעדי יצאו בני
 מקורא בלהוד משנה בלהוד
 ולשוז רומי הוא הלוצוי
 הם בספרים רב עבודים
 אפהוד כלם אגיד געלם
 ידאה חכם יוסת לקח
 פי אמנם לא שקר מלי
 מה שגיתי יבין אותי
 אך יעשה זאת טרם אמרת
 או ימות עם הוא כמוני
 שמה ישר גובה עמו
 לכן חומי נא שירתי
 ולכי עפון בואי הימני
 עם באדים וכן ארץ יוז
 וכל פפה עברי רפה
 אותי על שקמתי השאי
 מספרי צעוד העידיהו

שירא

אל תדאי פי לא תבטי
 עם הספר לא יחסר
 אפה ספרי מכל עברי
 ולשואלו מי פועל
 הוא עשגי וקראני
 עם בו פשו רש האחרון
 אז שרשי שבע מאות
 אל תפלמי אל העברי
 פי דברו כדני נביא
 עם מנצחני נא אל פוזני
 תאמר אל ידני לני
 בשמי בשמו כפני תשבי
 ינא נארי מלית תשבי
 ורשים אשר סימו תשבי

LATINA REDDITIO HVIVS
 CARMINIS PARAPHRASTICA ET SOLVTA O-
 ratione per Iacobum Velocianum in gratiam
 studiosorum linguæ Hebrææ.

Velocitate aquilis & hinnulis parem me faciam, par-
 dos ac leones fortitudine æquabo, obfirmabo cer-
 tē frontem meam audacia, ueluti durissimum saxum,
 ad exequendam scilicet patris mei cœlestis diuinam uo-
 lūtatē. Quā diu em̄ spiritus hos regit artus, nulla defatiga-
 tio, nullaq; lassitudo ab illustrāda & celebrāda lege impe-
 dire me poterit, quo minus recōditos sensus, intimasq; ani-
 mi mei cogitationes omnes proferā. in hoc uidelicet, ut lin-
 guę sanctę auxiliū ferā, eamq; scriptis meis dilatando locu-
 plētiore reddā. siquidē uoces ab alijs hactenus prætermis-
 sas, ab ipso etiā Kimhi & Aruch intactas, cum faciles tum
 difficiles, diligenter explicabo, & si quæ sunt ab alijs leui-
 ter tactæ, de his quoq; noua, & multo solidiora adferet hic
 liber meus, ita ut ne una quidem uocula inexplicata præ-
 terlabatur. Omne enim studium meum, quantum & pos-
 sum

הקדמה בהרדזה

אפתחה

במשל פי אשר שמעתי בימי חרפי
 כי תה באחת המקומות אשר נקב
 בשמות אפי אחר ציור וציור עלם איש על ציור וזה
 האיש החי תם ונשר יפה תואר ומשוח בששר וידיקהו
 על לוח עץ ועל פתח ביתו תה אותו בועץ להראות
 הצמים והשרים את ופיו כי כליל הוא בפרו וצני עדי
 ויהי כאשר כל העם רואים והנה בתוך הפאים וזו
 אחד רצו על משענתו גשעו וראה והביט את הוא
 אחרי כן פתח את פיהו ויאמר הנני עומד משפחה
 את הציור שנה ברוחה הלא תראו כי שרוד הצעל הסוד
 מלמטה למעל בשמוע הציור את זאת וצא גם הוא
 לראות וירא ויבצע ראש והורה ולא בוש ויאמר צדקה
 אפה תסוד את חלילה ממענות אתו וכן תתברו טרם
 חלק לישון ולמחברו הוציא כמטפס הראשון ונתא
 הרצו שנית וינסת להביט בתקבית ויאמר לציור יפה
 תתקם וצוית אבל בודי אחר שנית כי ראה אני דבר
 בבנה כי תכרבים אינו דומים זה לזה האחד גדול
 והאחר קטן ויאמר לו הציור לך אל הששון כי משרוד
 הצעל ולמעלה איז לך בתקפה חלק ונחלה ויהי הרצו
 לברשה ולקלמה ויפן וילך בחימה וכן יראתי גם אני
 במקרה הרצו וקרני בצענו גם החבור רעה של דבר
 ויאמר אלי מי שהוא מה לך פה אליהו בלך למענה
 אצל קדוה ומסודות איז לך עסק בנספדות אל
 תחמוד כבוד יוהי מלמוד ואל תנבל כסא כבוד
 ולכן יראתי להרבה אל המלאכה פו לא אראה בה סימ
 ברכת את דוהי תעשתני ואש ציור בעצמותי ושפתתי

sum & debeo, illis præstabo. & tam Bibliacas, quàm Thaf mudicas uoces, Græcas, Arabicas, Romanas, Italicas, & Germanicas: quæ per omnes passim authores dispersæ sunt, ordine digestas interpretabor: quarum etiam uocum bona pars in lege, prophetis, & hagiographis reperitur, de his quicquid boni in medium adferre potero, faciam parato animo. Quod ubi uidebit sapiens, doctrinam adijciat: discipulis quoq; præceptoris loco erit: uera enim & certa sunt quæ scribo, quod si cui diuersum uidebit. Age, mecum in harenam descendat, ædito aliquo in hoc opere, coarguat: uerùm maturet hoc opus suum, priusquam ipse moriar; quæ enim mortuus illi respondere potero? aut simul mecum ex uita emigret, aut reditus mei tempus expectet. & tum demum acriter cum eo decertabo, iustissimòq; triumpho ornatus uictor discedam. Nunc itaq; exurge ó carmen meum, ex urbe in urbem peruola, totumq; circumcurfa orbem. Ad aquilonem te confer, inde ad meridiam, ortum pete solis, simul & occasum. Edumeam quoq; Grætiã, Arabiam, & terram Israël, in medijs plateis attolle uocem tuam: & hunc librum humeris tuis impositum, tecum (ueluti principem gestans) ostentando circumfer. Ad numerum gressuum tuorum præsentiam illius omnibus mortalibus annuntia: omnibus inquam, inspitiedí fac copiam. Nec est quod uerearis, ut uel ludibrio fias, uel ignominia aliqua affitiaris, quandoquidem & liber ipse talis est, quem suimet ipsius non pudeat: tam enim certa sunt quæ dicit, ~~_____~~ Cæterum, tu liber meus omnibus ex æquo, cum Iudæis, tum Christianis quoq; tui copiam facias, & interrogatus de authore, respondebis Eliam Leuitam esse, qui mihi inquis, idē nomē, quo ipse gaudet, indidit, & cognomento השבי appellauit. cuius uocis explicationē in radice ultima inuenies. Sunt aut omnes radices, quæ in hoc libello continentur quem numerū tibi constituūt literæ uocis תשבי

qui ex plæbe, tum qui ex primatibus erant, conspiciendam præberet: tota enim decora & formosa erat. Accidit aut, quum nemo non imaginem illam contemplaret, ut simul cum alijs uenientibus accederet sutor quidam senex, baculo suo innixus, qui quum & ipse picturam inspiceret ac contempleret, tandem in hac uerba prorupit. En non sine admiratione adsto, considerans, qui factum sit quod pictor ille errauerit in re tam manifesta. Nunquid enim uidetis quomodo ligulam calceamenti inuenterit? Quo audito pictor, nunc hoc ita se haberet, conspecturus perhibebat, inspecta pictura, caput mouit, erroris libere fateri nequaquam erubescens, seni respondit: Recte iudicasti o senex, hac ipsa profecto nocte, quod erratum est emendabo, id quod etiam fecit antequam se somno daret. Postero autem die cum imaginem, solito more contemplandam in lucem proferret, reuersus denuo calceator, illam intuitus est, inquit ad pictorem, pro belle quidem prius uitium emendasti, sed in alia re grauius errasti. rem enim turpem ego conspicio, genua nempe ualde inter se dissimilia. alterum enim altero maius apparet, cui respondit pictor, abi ad sathanam, a corrigia equidem calceamenti non licet tibi altius ascendere, quam ea in arte non sit tibi neque pars, neque hereditas (hoc est, ne sutor ultra crepidam) hoc audito calceator, pudore suffusus, & ignominia affectus, auertens se, cum animi indignatione discessit. Ita ego, ne simile quiddam mihi, quod calceatori, eueniat, sane timeo: ne scilicet quispiam, qualis qualis sit, de hoc meo opusculo male loquendo, dicat: Quid hic agis Elja, uade & loquere cum Grammatica & Masoreth, nihil hic tibi negotij est cum abstrusis istis. Ne gloriam amplioris eruditione tua ambias, neque prosterne solium gloriae tuae. Quapropter ueritus sum hoc opus aggredi, timens, ne non satis feliciter succederet. Nimirum tamen desiderio, uelut ingenti igne accensus, non potui animum meum undique me angustiantem, diutius cohibere, implorato Dei auxilio, quo hanc animi mei medi-

הקדמה בהרצה

וְכַלְכַּל לֹא יְבֹלְתִי . וּמֵאֵת הַשֵּׁם עֵזֶר שְׂאֵלְתִי . וְצִדְקָתִי
 לִי לְמַעֲשֵׂה הַמְּחַשְׁבָּה . וְיִזְרְעֵנִי בְּדֶרֶךְ הַטּוֹבָה . כִּי מִפְּנֵי
 אֲנִי אֵת מִזְדוֹמִי . שִׁדְדֵת מִדְּאִי בְּטֵלְתִי גְדֹלָה לְעַצְמִי .
 שְׂמִילֵאֲנִי לְבִי לְפָרֵשׁ כָּל הַשְּׂרָשִׁים . אֲשֶׁר בְּשׁוֹם מַחֹם אֵינָם
 מְפֹרְשִׁים . וְאֵת מֵאֹתָם הַמְּפֹרְשִׁים כִּבְרִי . אֲחַדֶּשׁ בְּכָל
 אֲחֵד אֵיזָה דְבַר . וְדוֹפֵם מִן הַמְּבֹרָא וּמִדְּבָרֵי רַבְרָבֵי . בְּגֹז
 בְּרֵאשִׁית רַבָּה וְתַמְזוּמָא וּלְמִדְּבָרֵי . וְאֵת שְׂבַעֲוֹתַי . כִּבְרִי
 עֲבֹרָה רַבִּי שְׂבוּתִי . וְלֹא רֵאִיתִי בְּטוֹבָה . בְּתוֹיֹת דְּאֲבוּי וְרַבָּא
 . וְלְחַנְמִים מֵעַט שְׂמִשְׁתִּי . וּמִשְׂאֵם וּמִתַּנְּסֵם לֹא בְקִשְׁתִּי .
 מִכָּל מַחֹם לְבִי לֹא מִבְּעֵתִי . וּבְאֲנָדוֹת וּבְמִדְּרָשִׁים יַעֲצֵתִי .
 לְהוֹצִיא מִחֵם דְּבָרִים חֲשׂוּקִים . בְּפִירֹדֵשִׁי וּבְדַרְשֵׁי הַפְּסוּקִים
 . עַד שְׂרֹב גִּיטָתָם הִיא לִי יְדוּעָה . וְנָה וְהָה לִי לִישׁוּעָה .
 אֵת הַסֵּפֶר הַזֶּה לְחַבְרִי . וְלִבְרִי וְלִלְבָן אֵת אֲשֶׁר אֲדַבֵּר .
 וְהָה וְהָר דְּבָרֵי הַקְּדוּמָתִי . הֲלֹא הֵם כְּתוּבִים בְּשִׁיבְתִי . אֲשֶׁר
 בְּרֵאשִׁתִּי הַסֵּפֶר שְׂרֵתִי . וּכְבוֹ הַחֲרֻזָּה הַזֹּאת צְמִירָתִי . וְאֵתְהִיל
 הַדְּבָרִי בְּדָבַר הַלְּצָה . לְלַמֵּד עַל הַכָּל כָּלֹו יַעֲזֵא .

REDDITIO HVIVS PRAE

fationis Rythmicæ per eundem Iacobum Velocianum.

A Periam in parabola os meum, quam audivi in diebus iuventutis meae, nempe quod alicubi locorum artifex quidam pictor fuerit, qui imaginem quandam, uiri effigiem pulchre referentem, in membrana depinxerat, egregia scilicet forma minioque circumlinita, quam Igineque tabulae affixam, foribus domus suae appendit, quo pulchritudinem eius omnibus, tum

הקדמה בהלצה

והנבחרתי לצרוב בה מן שאר לשובות האזנים כגון ארמי
 פירסי ויני עירבי רומי ודומיהם כגון שהם נמצאים לרוב
 בתלמוד ובמדרשים וכבר הם הרב רבי נתן בן הרב רבי
 יהיא איש רומי שנת התקמדם ליציבה ודבר מהם ספר על
 סדר האלפא ביתא וקרא שמו צרוד כי הוא כשליחן הצרוד
 לפני האוכל כי אם גדול בתלמוד הזה אכן לא הביא
 הרב רק המלות החמורות הנמצאות בתלמוד ובמדרשים
 מלשונות הצפרות לעיל ורבים מהם הביא ולא באדם ועל
 זה אני מתמים הרבה מאד על מה הביאם גם יש שרשים
 הרבה שלא הביא כלל ואת אם הביא אינה מלה מתן לא
 הביאה רק לכאן אינה דין או פשוט ולא לבאר המלה
 היא וזה אודיע בא אתכם את אשר אני עושה לספרי
 זה הזה כבר אמרתי בשירי בתחלת הספר שלא אביא
 בספרי זה רק המלות שבעל הצרוד והרדק לא הביאם
 והאמת הוא כי הרבה מלות נמצאות ששמשו בהן בעלי
 המשינה והרדקו בהם המפרשי ומחברי הספרים בספריהם
 כגון הואיל וכיון וכוון ואילולי ואלמלא ותיכין והיא
 ודלמא ושמה ואת על פי ואת על גב וכל שכן ואלא
 ומכל מקום ודומיהם רבים ואין מי שזכר בהן דבר ואני
 אדבר גם ואבאר מאין הם נגזרים ומאינה לשון הם את
 המלות שהם מורגלות בתלמוד כגון אלמא ארנא אטו
 אימא מיירי מיתבי תיובתא ודומיהם את על פי שבעל
 הצרוד לא הביאם גם אני לא הביאם כי אין תועלת בידיעת
 זה למי שמציין בתלמוד ואת על פי שמלאני לפי לבאר
 קצתם לא אבאר שום אחד מהם כדי שלא לבייש מי
 שאין לו באור אגלי גם אביא שרשים הרבה שרוב האדם

rationem propitius fortunaret, meq̄ in viam bonā dirige-
 ret: mecum enim habito, non ignarus, quā sit mihi curta
 suppellex. Magnum enim est, & plus quā fatis quod co-
 nor. Siquidem in animū duxi, omnes Radices explicare,
 quæ nullo in loco expositæ inueniuntur. Quod si quas e-
 tiam ab alijs prius expositas in medium adfero: semper ta-
 men in explicandis illis, nouum, quod alijs non habent, ad-
 duco: multa uocabula uidelicet, ex Gemara; & scriptis
 Rabbīnorum, nempe Breschith, Rabba, Tanchuma, &
 Vilamdenū adferens. Et licet propter peccata mea, bona
 pars meorum annorū præterierit, ita ut non uiderim quæ
 bona inter sese olim Abaie & Rabba (insignes Rabbīni)
 disputarint, sapientibus etiam parum seruiendo conuer-
 satus fuerim, quæq̄ illi ultrò citroq̄ tractare solent, non in-
 uestigauerim, nihilominus non abstraxi animum meum,
 quīn Agadoth, & Medraschim legendis, operam dedi, eli-
 tiendo inde res scitu dignas, quæ nempe faciunt ad intelle-
 ctum, & interpretationem sacrarum literarum. In his, in-
 quam, sic me exercui, donec bona pars scientiæ illorū mi-
 hi cognita facta sit, id quod me non parum iuuabit ad com-
 ponendum præsentem libellum, ad declarandum inquam
 & illustrandū quæ in eo proloquar. Porro quod reliqua
 præfationis attinet, nunquid ea scripta sunt in carmine,
 quod in capite huius libri cecini. Nunc itaq̄ finem Præfa-
 tionis huic rythmicè conscriptæ imponā, incipiamq̄ pro-
 faica oratione, quæ adhuc supersunt dicenda, exponere,
 summam omnia perstringendo.

הקדמה בהלצה

הנה כידוע כי אין בידינו היום מלשונתו הקדושה
 רק מה שנמצא בכר ספרי המקרא ודברים
 מעטים מדרבני המשנה לכן לא טיכל לדבר בה כל צרכני

הקדמה בהלצה

ספרים שהם לשון עברי או מלשון דול ואינם לא מלשון
 עם ועם וכל אותם המלות אביא ואודיע מה טעם וכן
 הרבה שרשים הנמצאים בפירוש עם בשושי הידוע ממ אנכי
 אניאם גם כן אבל אמרש פהם אינה דבר או בפתרונם או
 בפרושים או בקריאתם ודוב העולם טועים גם עם וקדוקם
 אנאך בהרבה מהם ובאותה כנין נאני לדברי עם בני יש
 מלות שלא יבאר רק כנכחו הקל ויש בפעל העצמי ויש
 בהפעיל וכן כלם ודוב הלשונות שאנאך אניא ראות
 מתפרגים או אנקלוס או דברו או ירושלמי והנה לא
 נודע לנו מי הוא המתרגם של כתובים יש אמרים שהוא
 דני יוסי ויש אמרים שהוא עקילס הגר ויש אמרים
 שהוא הירושלמי שתרגם התורה וגם שמו הוא פלאי גם
 אניא ראות הרבה מלשון יוני שהוא מכנס הרבה עם
 תרגום ירושלמי וכן עם לשון רומי גם עם הלועזי
 ששלטה אלה משותפיו באשר בתבתי והארבתי בהקדמת
 ספר המתרגומן אשר במתנה יצא לאורה אלה נודעתי כי
 רבים יתמהו על רוב מלות התרגו שהבאתי באמרי בהרבה
 מקומות זה הלשון לא נמצא עוד בתרגום או לא נמצא
 רק במקום אחד או שנים או פה הוא מתורגם בכל המקרא
 הרץ מן איוב משלי ותלים וכמו אלה נבות ולא יאמינו
 לי ככל האותות אשר עשיתי בהרבה אמנם אם ידעו
 הסוכה הגדל שטרחתו בהפוך ספר המתרגומן עם בעיניהם
 לא יפלא כי באמת שלש שנים עמדתי בחבורו ולא עברתי
 על כל התרגומים כמה וכמה ותפסו יובין למי שיעיזו
 בו גם יתמהו על לשון יוני שהבאתי בהרבה מקומות נודעם
 שאיני מביר הלשון החזק אבל לא ידעו שמו המאוד יתאכל

הקדמה בהלצה

אשר עמדתי עמו שלש עשרה שנה קבלתי כל אלה כי
 הוא היה נקי מאד בלשון יוני ויש לודעת כי לשון יוני
 שגמלא בדברי דול על הרוב אינו הלשון שמדברים בו
 המון עם מתנבים אך מהלשון המדוקדק שיש להם
 שבו כנפשו ספריהם וכן הנביר בלשון עברי שהלשון
 החמוץ אינו הלשון שנכתבו בו ספריהם והוא לשון מיר
 מדוקדק מאד וכן כתב הרמבם דל כל ספריו חוץ מתור
 הגדולה אשר עשה וכן לשון לועזי הוא לשון לאטי
 שגשפש ומכל אלה יבאר קצת שרשים בספר זה ובאנאך
 ביד י הסוכה עלי והנה אם באתי לבאר בהקדמה זו
 הקדמות כל השרשים שאניא בספרי זה ואמן סמנים בכל
 חלק וחלק לאמר יש שרשים שאניא בעבור פה וכן ויש
 מהם בלשון פה וכן תהיה ההקדמה פרוס פרוס אך
 בכל אחר אלה לך שנספיה לבלם תהי דע לך כי לא אניא
 שרש בכל הספר הזה שלא אניד בו איזה חרוש דתינו
 אז שיש בלי חרוש והנה בעודי כתיבי בודיעיניה
 ועמלתי בחבור הזה תהי לבי שרדו וקצת נפשי לנאכה
 למינא מהום לתופים הספר הזה כי המחוקק הגדול יביא
 בומונינו פבר היות עבודת הדפוס ולא יעבור עוד וכמעט
 היותו מסכים לשלחו מן הארץ עד בלונניה אך הנה לי
 כי גם אם לא יתח לי כי כתיבי שבתו ממלאכתם ויהי היום
 ויעודי מרבה אל לבי והנה אלי כתב מאיש אחד גוצרי
 מארץ אשכנז מנשר ואמר איד שכתב חזים לו בית ואמן
 לתופים ספרים און קץ ולי אני עבדו פרא לתות ידי
 אלה לתת ספריו אשר ידפי והוא יתנו לי שכר טוב בעמלי
 מיסותה לוח כתב לי ששמע שיש תחת ידי ספרים אשר

הקדמה בהלצה

הפרתי ועדיו לא יגאו לאורה והוא מרצה להדפיסם לי
ככל רצוני וכשמעי דבריו כי נעמו אמרתי לדבק טוב
הוא וזה חסד שקויתי להדפיס כל הספרים אשר הפרתי
בנימי יש מהם שגדפסו כבר ונעמה באתי להוסיף על
קוצתם דברים רבים בהמת והם הפירוש על המהלך וספר
הפחור והתרכבה ופרקי איה וספר מסורת המסורת וספר
טוב טעם אלו ששה הם שגדפסו כבר והמתורגמן וספר
הזכרות וספר הזה אדפיס עתה איה חרי ט ספרי שהפרתי
במצות לזה שכבר שמעתי שמעו היות האיש גכבד וטוב
ומשכיל בלשוננו הקדשה גכבדו דברי בתבוי באוצי ואאת
לבשתי וקמתי מל חיש ושמותי לדרך פעמי וידעתי כי
מאת יא היתה זאת כי כמה פעמים קרא קראתי משרים
רבים וגכבדים גם מקודדינאלי גם מהמוציים גם מעור
פרוי אשר בצרפת בעצאת המלך ירה ולא הסיתי אנו
וכנאי הנה תהיתי בקבצו ומצאתי מלא ישו ולא תד לי
החצי מהכמות וידעתי רבים שנאבים מי תורתו ודורש
טוב לצמו זאת דורש ונאח מפרש ובאמת ראוי הוא
שכני עמו יקראו עליו כמו שאנו קוראין על רבינו משה
בו מיימוז מפשה עד משה לא הם מפשה פד יאמר
עליו מפאולוש עד פאולוש לא הם כפאולוש ובראות
הספר הזה אשר הפרתי והפיר רב טובו ותועלתו גודר
מאד והצתיק אותו ללשון לאטין אשר קראו קדמונינו
לשון רומי וחבר שתי הלשונות יחד עמוד לקראת עמוד
לא הצדית ולא הקסיר ובכו הספספו להדפיסם יחד ונשים
עיונינו עליו בכל מאמצי כהנו הוא מצד אחד ואני מצד
אחר וקרא איש אל אלתו שיצליח את מלאכתנו ויהי
בוצם יא אלהינו עלינו ומעשה ידינו בוננת עלינו ומעשה
ידינו בוננתו אמן

וזכר נשלמו התקומות :
בשם יוצר הנשמות :
ובשם של ארבע אותיות :
נתחיל השורשים על סדר
האותיות :

& sapientes populi Arabici habent, ut, *Aben Sene* medicus, patris enim ipsius nomen *Eli* fuit. Item, *Aben Reshad*, Sunt porro qui dictionem *אבן* legunt cum *Beth raphato*, quod tamē non fit in lingua arabica in qua *dagges* habet. Solent preterea scriptores loco *אבן* scribere *Nun* simplex solum, habens supra se punctulū unū, hoc modo, ut, *Rabbi Iehuda Ben Schelomo* ך יחניא. *Isha* hac *Ben Iahudah* ך אברבינאל ך דומיהם.

A Bak, apud Rabinos nostros (pię memoria) legitur *אבן* per quod intelligunt candelam ubi duæ, tres, uel quatuor faces colligantur, ad faciendam magnā flammā, quappter uocabulū *אבן* desumptū esse uideat ab illo *אבן אש* ubi colligationē, siue adhesionē significat, sicut etiā exposuit *Rabbi Schelomo*, Italice *Torzah* uocat & in lingua Germanica, *stanckkertz* uel *fackel*.

E Ber, apud Rabinos legitur, *Membrum de uiuo*, Item, 248 membra sunt in homine. In Bibliā non inuenitur hoc uocabulum usurpatum nisi pro ala,

- Psal. 55.* ut, *Quis dabit mihi alam qualem columba habet*, Item, Et
- Deut. 32.* portat eum super alā suā. In lingua uero Hebræa membrum *אבר* uocatur, ut, Et dimembrabis in membra sua
- Exod. 28.* ubi *Thargum* habet *אבריה* Item, Et membra, *Thargū*,
- Leuit. 8.* *Omne item uocabulū אבן* id est, os, quod in *Iob*, *Prouerbijis* & *psalmis* legitur. *Chaldeus* interpres per *אבר* reddit, ut, *Omnia ossa mea dicēt*, pro quo *Thargum* habet
- Psal. 35.* *Omnia membra mea*. Non est pax in ossibus meis. *Thargum*, in membris meis. Hinc est, quod & pudenda masculi *Rabini* *אבר* uocarunt, ut cum dicunt, *Donec moriat membrum*. *Membrum languidum*. Ceterum in Hebræa lingua uerēda masculi, caro cognominant, Exempli gratia, *Si spuerit caro eius*, similiter & mulieris pudibūda, ut,
- Leuit. 15.* *Fluxus eius de carne eius*, huiusmodi est, *Caro asinorū* caro eorum, id est quorum pudenda sunt sicut pudenda asinorum
- Exech. 23.*

חכמי האמות הערביות כמו אבן סני הרופא פי שם אבן עלי וכו אבן רשד ויש שמורין המלה אבן הבית רפניה ואינו בן בלשון ערבי רק דגושה ונותניו הסופרים לכתוב במקום אבן נון פשוטה לבד במקורה אחת עליה נון ו בנות רבי יהודה בן שלמה ז יחניא יצחק בן יהודה ז אברבינאל ודומיהם ו

אבן

בן האבוקה פירוש שקושרים שתיים או שלש או ארבע גדות יחד לעשות להם גדול על בן בקראת אבוקה מלשון ויאבא איש עמו שהוא לשון קשירה כמו שפירש רש"י ובלעז שורצה ובלשון אשפתו ששאוה קערץ או ואהל ו

אבר

בדברי רבותנו זכרונם לברכה אבר מן החי רמה אברים יש באדם ולא במצא זה הלשון בפסוק רק בלשון בנת כמו מי יתן לי אבר פיזפה וישארו על אברתו ובלשון עברי בקרא האבר בנת כמו הנתה לגתחיו תרגמו תפלה לאברותי וכו את הכתחים ית אבריא וכל לשון עצם ופאיוב משלי תלים מתורגם בלשון אבר כמו פל עצמותי האמרה פל אברי איך שלום בעצמי באברי וכו קראת ערות חוכר אבר כמו שאמרו עד שזמות האבר אבר מדוקדל ובלשון עברי בנתי ערות חוכר בשר כמו בן בשרי וכו ערות הקנחה זוב מבשרה וכו בשר

תילס לה
דברים לב
שמות כח
יקרא ח
תילס לה
תילס לה
יקרא ט

Exod. 1. Num. 5.

norum, ueniunt & appellatione תר, quod foemur significat. ut, Egressa de foemore Jacob. Et de muliere dicitur, Cū fecerit dñs corruiere foemur tuū, intelligit, cunnū eius.

Gen. 37.

A G A D.] Apud Rabbinos saepe legitur Midrasch Agadah, Agadath Helek. uocabulū hoc tractionē significat: unde ubi Hebræus dicit, Et traxerūt Ioseph: Thargum habet, וקרוי id est, & traxerunt. Vocantur autem colloquia quædam Rabbīnorum Agadoth, eò quod attrahunt cor discipulorum. Nonnunquam uerò & הוראת dicit, quod ab הורס deductū est, de quibus iterum loquar in radice הורס.

A G A S] fructus est, qui Germanicè pyren nominatur Italicè Pyre Rabbīnī Agasim uocant.

Esther. 1.

E D] festum, quod idolorū cultores celebrare solent Ed uocant, sicut patet ex eo q̄ Rabbīnī dicunt, Tres dies ante festa eorum. Item ex eo quod Thargum Hierosolymitanū habet in hūc locū, Cū sederet rex Ahafuerus super solīū regni sui Thargū, Dies festus erat ei. Significat autem Ed contritionem, siue perditionē. ut, Perditio parata est lateri eius: Simili modo & in Hebræo perditio uenit appellatione הור, sicut declarabo in radice eius.

Iob. 18.

A V A Z] apud Rabbinos nostros, און & אונ cum duobus uari inuenitur, ab און uenit numerus plura אונס & ab אונת, אונת magis tamen conueniret dicere אונות idēq̄ propter literam Aleph. Est autem און auis quæ Latine anser, Germanicè Gans, Italicè papira uocatur, cuius generis est & אונת Germanicè ein, Ent, Italicè Anira.

Thren. 4.

A D A K] apud Rabbinos legitur אדק id est, אדקæ arens præceptis, idem ualet hoc uocabulū quod אדק, id est, apprehensus. & אדק id est, coniunctus, Adhæsit cutis ofsi eorum, ibi Thargum habet אדק. Et in hac significatione ego usus sum in. Præfatione mea, super librū Synchronoth.

x uocantur ita (Agadoto) quia
quædam habent uocabula
discipulorum

המורים בשלם | פירוש ערות המורים ערותם וכן הוא
מכנה בלשון ירה כמו יוצאי ירה ועקב | ולקחת
את ירכה מפלת פירוש ערותה |

פומת ה'
מורה ה'

אנד
מירש אנדה | אנדה חלק | הוא לשון
משיכה | תרגום וימשכו | ובגדרו |
ובקראו כן לפי שהדברים הם מושכו את לב התלמידים
ולפעמים הוראו אותו הדעות מלשון הנדה | ועוד אנדה
בם בשורש הנדה |

הפרי המורה בלשון אשכנז בירד ובלעד
פירי בקרא בלשון רבותינו זל אגסים |

אנס

הוריו לחג של עובדי עבודה זרה איד כמו
שאמרו רבותינו זל ג' ימים לפני אידיות
וכן בפסוק בשבת המלך בתרגום ירושלמי יומא דאידא
תוח ליה | והוא לשון שבר כמו ואיד בכח לצלעו וכן
הוריו לו בלשון עברי הנא כמד שאבאר בשרשו |

אמנה ה'
אוב ה'

אונד
במצא בדברי רבותינו זל אונד ואונת בשבי
ונין | מן אונד בא לשון רבים אונדים | ומן
אונת אונות | ונהי יותר בכח להקרא אונות בעבור
האלה והוא העות המורה בלשון אשכנז אונ | ובלעד
פאפירא | ומן המין תוח בר אונת המורה בלשון אשכנז
ענט ובלעד אנדא |

בדברי רבותינו זל אודה במצות | פירוש
אחה ומחובה | תרגום צמד עורם על
עצמם אודה | וכן אמרתי בהקדמותי בספר

אוכה ל'

chronot, ubi dico, Omnibus diebus meis adhæsi Pafuc & Dikduk.

A V A N Gilaion] explicatur in radice גילון.

Gen. 1.

A V E R] In superficie firmamenti cœli, ibi Thargū Hierosolymitanum habet איר quod ipsum amplius non inuenio in toto Thargum, Germanicè Iufft, Italicè איר quod affine est uoci איר

O T H,] Aleph, Beth, Gimel &c. unaqueq; uocatur אר eò quòd nota & signum est, uocis prolatę & pronuntiatae. In plurali numero dicitur ארות & non ארותות ad distinguendū inter ipsum & ארות quod signa significat.

Pfal. 78.

A chor.] sic uocatur locus, unde sterco exit, Exempli gratia, Et percussit hostes in posterioribus, id est percussione, siue plaga in posterioribus, intelligit autem ulcera: eandem significationē habet et in hoc loco. Posteriora autem eorum erant introrsum. Vulgus ארת

1. Reg. 7.

appellat.

A Charaioth] Vsitatum est hoc uocabulū Rabbiniis. Aut, Diuitiæ quas habent oppignoratae sunt. Item, Recepit super se oppignorationem. In Aruch (Thalmudico) exponitur קקק, קקק id est, diuitiæ, seu bona fundi: Germanicè, ligende gūeter bona (ut uocāt) immobilia. Nos uerò interpretamur אשחר Italicè obligatio, & Germanicè versprechung für Schaden.

Ezech. 27.

Num. 24.

Gen. 10.

Thren. 4.

I Talia] terram, quę aliàs נטו nominatur אטל uocant, Germanicè Vuelschland, qua uoce usus est & Io nathā Chaldeus De Insulis Elifā, De prouintia Italīa. Itē. Et naues uenient de (partibus) Kitthim. Kitthim & Dodanim in his duob. locis Thar. habet uocē Italia. Itē, Quae habitas in terra Vz, Thargū habet, q̄ extructa es in Italia.

B

Porro

הזכרונות כל ימי חיי אדום בפסוק ובדקדוק

איוז גליון ותבאר בשש גליון

איר על פני דיוע השמים תרגום ירושלמי

חאסית א

איר ולא מיצאתי עוד בכל המראים ובלשון אשכנז לופט

ארת אלה בית גימל וכו' צהראת כל ארת

ארת לפי שהיא ארת וסמו על חול מוצאה ומבטאה וברכבי אותה ולא אותה להכביל בניו וכו' אותה ומספתים

דחיה לב

אחור צהרא בית מוצא הריעי אחור כמו יוד צריו אחור פירוש מפת אחור הם

דחיה טח

אחריות לשון זה מורגל בדברי רבותינו זל' בגזו

מלכיס א

בבסיס שיש להם אחריות וכו' שחבל עליו אחריות ובערוך פירוש גבסי קרקע ואנחנו

פותרים אותו בלשון שעבוד ובלעז אובליגאציון ובלשון אשכנז ור שפרוכן בור שאוד

אטליא חוריו לארץ הזאת שהיא ארץ לועז אטליא הצהרא בלשון אשכנז וועלש

לאגד וכו' תרגום יובטו מאני אלישה ממדינת אטליא וכו' רבים מניד פתים וכתים ודודנים שניהם תיר אטליא וכו' וישבת בארץ ערץ מתורגם ומתבני באטליא

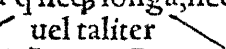
חזקאל כ"ג ודבר כ"ד בראשית י' לאכס"ד

sonis, hoc est, non possumus dicere מאלים מאלים מאלים id est, à memetipso, à uobismetipsis, à nobismetipsis.

E Lu] apud Rabbinos legitur, quid uariant hæc ab illis? Item, Ista & illa exuffa sunt in quibus Aleph punctatur cum Zere, & idem significat quod חלל. Sunt qui Iod literam post Aleph scribunt, quod tamen non est opus.

Lule] Thargum est quod respondet Hebræo ללל & חלל quod cum Hirec scribitur. Et Rabbi David Kimhi mentionem eius facit in radice ללל quemadmodum & ego citabo eam in suo loco.

Lemale] Crebrò utuntur hac uoce Rabbini, est tamen differentia inter מללל quod scribitur cum Iod in fine, & inter מללל quod scribitur cum Aleph, Quod enim scribitur cum Aleph, dictio est cõposita ab מלל & חלל Germanicè, vuer nit. ut, Nisi esset timor regni, &c. Sed quod scribitur cum Iod, idem ualet quod ללל aut חלל ut, cum dicunt, Si per torturã examinati fuissent Hananias Misaël & Azaria adorassent imaginem.

A Lachfan,] In Capitulo, in quo tractatur de terminis ciuitatum terræ Israël. Rabbi Schelomo sic exponit, & pertingit ab Aquilone ad Meridiẽ per obliquũ. sensus est, Omnis linea q̄ neq̄ longa, neq̄ lata est, hunc in modum figurata uel taliter מלכסן uocatur, Germanicè, überzvuerch, Italice, Per taruerfo.

E Lach,] Rabinis in usu est, חלל ואלך, quod idem ualet ac si diceretur מללל מללל uel מללל מללל id est, ex isto latere, & ex illo latere, Germanicè, auff beyden seyttten, Italice da que, uel, da li.

A Lexandar.] Thargum habet, Vulgus de Alexandria. Similiter omne חלל quod in Hieremia legitur in Thargum per Alexandria redditur, uocatur autem

לומר לא נובל לומר מאלי מאליכם מאלינו |

בדברי רבותינו זל מה בשפתו אלו מאלי | **אלו**

אלו נאלו הנשנים האלה בצרי ופירושו

במו אלה | ויש שכותבים יוד אחר האלה ואז צריך |

בן תרגום של לול ואלו בחזיק וחר"ח | **אלולי**

הביאו כשדש לול ושם אביאנו גם אני

רבותינו זל שמשו בזה הדעה אבל יש | **אלמלי**

הפרש בין אלמלי הפתוב ביוד בסוף

ובין אלמלא הפתוב באלת כי הפתוב באלת היא מלה

מורכבת מזו אם לא בלשון אשכנז וזער גיט כמו שאמרנו

אלמלא מוכח מלכות וזומר אבל הפתוב ביוד הוא כמו

לולי או אלו והאלת שבראש גוססת כמו שאמרנו אלמלי

צדד להבנה מישראל ועזרתה הוה סגידו לצלמא |

מבוא ואז פירש וזלאת | אבל תרגום | **אלו**

של הלאה הוא כמו העברי בלשון אשכנז

בד באש ובלעז אולטרא |

בדברי רבותינו זל אילך ואילך כמו מבוא | **אלו**

ומבוא | או מנה ומנה דעה לומר מנה

הצד ומנה הצד בלשון אשכנז אויה ביוד זייטן |

ובלעז דא קווי או דא לי |

בגבולות הארץ פירש רשי ובא מז הצפון | **אלכסד**

אל המדום באלכסד פירוש כל זה שאינו

עומד בארץ או בדרום אלא פנה | או פנה | בקרא אלכסד

בלשון אשכנז אומר צועדך ובלעז פיר טראווינסו |

אמון מבוא תרגום ארתיזשות אליכסדר | **אלכסדר**

ובו כל טא דבוקמנה מתרגום בן | ובן

במדב 73

דמשה מ'ו

tem hoc nomine adhuc hodie ciuitas Aegypti, quam, ut in libris antiquorū legitur) Alexander Macedo. extruxit

ALam,] Apud Rabbinos legitur, Quicumq; fortior est praualet: hoc uocabulum fortitudinē significat: unde tibi in lege extat, Confortare & esto robustus, Thargum haet תקף ואלים ubi אלים cum Aleph scribitur, quod uerò in Iehofschuah legitur, Jonathan per תקף ואלים trāstulit, ubi Allim cum Ain scribitur. Verum illud quod in lege extat תקפו ואלים id est, Confortamini & uiriliter agite. In plerisq; Chaldaicis exemplaribus cum Aleph scriptum inuenitur, hoc modo תקפו ואלים.

Deut. 31.
Iosue. 1.
Deut. 1.

ALtar] Usus eius est apud Rabbinos, quū dicunt Hospiti, seu aduenæ iudicia cito (habentur) ubi אלתר idem ualeat, quod תרקי uel תרקי מור, statim, Germanicè also bald, Italicè subito. Et uidetur mihi non conuenienter dici אלתר absq; litera seruilī Lamed, sed cum Lamed לאלתר.

AMA] Longissimus digitus אמת uocatur. Item uerenda masculi אמת נר. nominantur.

AMan] Operi manuum artificis. Non habet simile aliud in Biblia. & Thargum quod respondet Hebraeo אמת על יד הרק id est, Opus manuum artificis est inde uenit nomen substantiuum אמת, Germanicè Meisterschaft, Italicè, Maistran-

Cant. 31.
Deut. 27.

EMZA] inuenies in radice אמת (za.
AMORA] inuenies in radice אמרה.

Androginos] dicunt Rabbini sic uocari creaturā singularem, de qua non disertè iudicare potuerunt sapientes, num masculus aut foemella sit: Estq; dictio graeca, ab Anir, quod uirum, & Gyni, quod mulierem significat.

ANas] hæc uox semel tantum in Biblia legitur Est. i. ca. Nemo erat qui cogeret, crebrò tamē ea Rabbini utuntur,

נקראת עד היום ויהי עיר סמוכה למצרים ומצא בספרי הקדמונים שפנה אותה אלכסנדריס מוקדון

אלם בנבני ובתינו זל כל דאלים גבר לשון חזק חזק ואמיץ דבתורה תרגם ארבעה לוס תורה ואלים אבל דנחושש תרגם יובתו תורה ועלים בעין וכן חזקה ואמיצו שבתורה תרגם תורה ואלים באלה

דברים א'5
יוסע א'
דברים א'5

אלתר בנבני ובתינו זל לאכסני דבין לאלתר פירוש תפת ומיד בלשון אשכנז אזו בלד ונלעז סובוטו ונראה לי שלא יתכן לאומרו בלי למד השמוש

אמה נקרא האצבע הארוכה אמה ונקרא גם כן צרות חובר גיד האמה

אמז מנעשה ידי אמן אין לו דומה במקרא ותרגום של מנעשה ידי

מכיל ד'
דברים כ"ז

אמזן עובד אמזן והשם ארמנות בלשון אשכנז מייבשטור שאפט ונלעז מיישטראנצה

אמצע המצא בשורש מצע

אמזנה בשורש תנא המצאנה

אמרוזים אמרוזי ובתינו זכרונם לבנה ברת בפני צמחה ולא הכריעו

בו חכמים אם זכר אם נקבה והיא מלה ויבית אמרוזי איש גיבוס אשה

אמזן זה השורש לא נמצא במקרא רק ברת אין אמזן ובתינו זכרונם לבנה

אשת א'

utuntur, præsertim in participio præterito, primæ coniugationis Kal, ut **נָחַס** coactus, **נָחַסוּ** coacti, **נָחַסוּ** coacta, Et in coniugatione passiva Niphâl, **נָחַסוּ** id est, coactuse est, Germanicè **gencet**, Italicè **נָחַסוּ**.

A Sfa] Dicunt ad eum qui sternutat **נָחַסוּ** curius expositio est **נָחַסוּ** id est, salus, uel sanitas, Vnde Thargum quod respondet huic hebraico, Sanitas erit umbilico tuo. est, **נָחַסוּ** תהי לכוונתך.

A S A R] Vetitū & licitū, declarabo in Radice **נָחַסוּ**. **I**sthenis] Apud Rabbinos legitur, Rabbi noster Hacadofch Isthenis fuit: sic autem uocant hominem, qui malè habet, quiq; nullo appetitu edendi tenetur, neq; aspicere potest rem quæ nauseam mouet. Vnde quod in Iob 6. legitur, Quæ rennuît contingere anima mea: Thargum sic transtulit Quæ rennuît contingere anima mea, quæq; faciunt me nauseabundum. Et in nonnullis libris cum Teth scriptum inuenitur.

A Pitropus] Tu eris super domum meam. Ibi Thargum Hierosolymitanum habet **נָחַסוּ**. In plurali numero (legunt) cum defectu Samech **נָחַסוּ**. ut, Et constituit rex Præfectos: Ibi Thargum Hierosolymitanum dicit, **נָחַסוּ**. Simili modo usurpant uocabulum **נָחַסוּ** de quo pandam tibi rationem in radice sua. Porro **נָחַסוּ** Græcum est, & significat patrem liberorum, id est, nutritorem.

A Philu] Non fuerunt plantati, neque seminati, sed nec truncus eorum fuit radicans in terra. Hæc tria **נָחַסוּ** in Thargum exponuntur per **נָחַסוּ** quod in multis locis addere solet Thargum, ubi textus Bibliæ non habet. ut, Claudî diripuerunt prædam: ibi Thargum habet **נָחַסוּ** quod uerò ad originem huius dictionis attinet, composita est ex duabus dictionibus **נָחַסוּ** & **נָחַסוּ**.

C Aphiko-

שמישי בו חרפה ונפרט בפעול הקל אנוסים אנוכע ונבפעל נאנס וכולי בלשון אשכנז גינות ובלעז ספורציר

אסא אומרים למי שמתעשש אסותא פירוש רפואה רפאות תהי לשרה תרגום אסותא תהי לכונשך

אסר אסור והמר אפרש בשורש המר

אסתגיס בדברי רבותינו זל רבינו הקדוש אסתגיס הנה חודין לאדם שיש לו צפוש רעה ואינו יכול לאכול את לראות דבר מאיס אסתגיס ומצאתי בתרגום דאיוב מאנה לנציע צפשי סריבת למקרב צפשי הנון עבדין אסתגיס והוא בתוב בטית

אפטרופוס אמה תקיה על ביתי תרגום ירושלמי אפטרופוס ובלשון רבים תסרה הספור ואמרו אפטרופיו כמו ונפחד המלך פהידיים ומני מלכת אפטרופיו וכו עשו במלת לסטים ושם אגלה לד הסעם ואפטרופוס הוא בלשון ינו אב ולדים

אפילו את כל בשעה את כל זרעו את כל שרש שלשהו מתורגמין אפילו ובהרבה מחומות בתוספת על לשון המקרא כמו פסחים בדרו בו תרגום ואפילו ישמארו בהון ועקר המלת שהיא מורכבת משתי מלות את אלה

APhikomen] Apud Rabbinos legitur. Non liberant post pasch Aphikomē: Quod uocabulū exponūt, ut sit Noterikon, id est, dictio, quæ plures alias simul cōplectitur, has uidelicet, אֲפִיקוֹמֵי מֵי מוֹמֵת id est producite genera ciborum. Sed miror ego, quomodo non sciuerunt planē græcam esse dictionem, qui magnum conuiuium Aphikomōs. & quod post conuiuium edunt, Aphikomia appellant, apud Rabbinos uerò (piæ memoriæ) hoc ipsum קִמְיָא קְשֵׁרָה nominatur, Vide in in Radice קִמְיָא.

APHIKOROS] Hæreticos & Epicureos. uide in Radice אֶפְרוֹרִי.

Gen. 10.

APhrak] Gomer & Magog. ibi Thargum Hierosoymitanum habet, Aphrica & Germania. Item in isto loco, Nauis Tharsis, Thargum, Nauis Aphrica, de quo amplius uide in Radice תָּרַס.

Ionæ. 1.

APharsemon, Oleum Apharsemon, Vinum Apharsemon. uocatur item & alio nomine Balsamum: de quo uide in Radice בַּלְסָם.

AEphschi] Eius usus est apud Rabbinos. ut quum dicunt, Ne dicat homo nō est mihi uoluntas in carne suilla: quin potius dicat, Est mihi uoluntas in ea, &c. idem significat hoc uocabulum quod אֶפְסָח & אֶפְסָח id est, desiderium, uoluntas.

AEphschar] Rabbini multūm utuntur hac dictione, pro re quæ fieri potest: Germanicè möglich, Itali cè, possibile. cuius contrarium est אֶפְסָר, id est, impossibile, sicut scripsi in Radice אֶפְסָר. Et in Thargum, in multis locis addi solet, ubi textus hebraicus non habet quod respondet, ut, Et à cōspectu tuo nō est possibile, ut abscondar. Item, Quæ non colliguntur. Thargum, Quibus non est possibile ut colligant se. & id genus similia.

Gen. 4.

2. Sam. 11.

אֶפְיקוֹמֵי אִיז מִפְטוֹרֵיז אַחַר הַפֶּסַח אֶפְיקוֹמֵי פִירְשׁוּ
 בּוּ מִפְטוֹרֵיז אֶפְיקוֹר מֵיבֵי מוֹדוֹנֵת וְתוֹמֵי
 אֲנִי אִיז לֹא יָדַע שְׁחֵא לְשׁוֹן יוֹן מִפּוֹשׁ אֶפְיקוֹמוֹס בְּקִרְא
 סְעִידָה גְדוֹלָה וְכֵן שְׁאֶרְלִיז אַחַר הַסְּעִידָה בְּקִרְא
 אֶפְיקוֹמֵי וְכֵן כִּי רַבּוֹתֵיז זְכוּרֵם לְכַרְכַּח בְּקִרְא קִיפִיז
 סְעִידָה עֵיז בְּשׁוֹרֵשׁ קִמְיָא ו

אֶפְיקוֹרוֹס הַמֵּיזֵיז וְהַפְּיקוֹרוֹסֵיז עֵיז בְּשׁוֹרֵשׁ פֶּחַד ו

אֶפְרוֹרִי אָמַר וּמַעוֹז תִּרְגַּם יְרוּשָׁלַיִם אֶפְרוֹרִי
 וְגַרְמִיזֵיז וְכֵן אֲנִי תְּרִישׁ סְפִינָתָא
 דְּאֶפְרוֹרִי וְעוֹד עֵיז בְּשׁוֹרֵשׁ תָּרַס ו

דאסות ל
ינסה ח

אֶפְרָסִמוֹז שְׁמֵז אֶפְרָסִמוֹז וְיִז אֶפְרָסִמוֹז וְהוּא
 תִּקְרָא עִם כֵּן בְּלִסְמוֹז עֵיז בְּשׁוֹרֵשׁ בְּלָסֵם

אֶפְסָח אֵל יֹאמַר אָדָם אִי אֶפְסָח בְּנֶשֶׁר חַדִּיר אֵא
 אֶפְסָח לְשׁוֹן כֵּן תִּפְסַח וְכֵמוֹ ו

אֶפְסָר תִּרְכַּח תִּרְגַּלֵּז רַבּוֹתֵיז זְכוּרֵם לְכַרְכַּח
 בְּזֹאת הַמַּלְאָה וְעַצְמָה דְּבַר שִׁינְכַל לְהוֹיֹת
 בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנֵז מוֹגְלִיד וְנִלְעַז פּוֹסִיבּוֹלֵז וְהַפְּכּוּ אִי אֶפְסָר
 כְּמוֹ שְׁכַתְּבֵיז בְּשׁוֹרֵשׁ אִי וְהַתּוֹסֵת בְּתִרְגָּם עַל לְשׁוֹן
 הַמַּלְאָה בְּתִרְכַּח מְקוֹמוֹת כְּגוֹן וּמִפְּנֵיז אֶסְתֵּר מִזְ חַדְמָה
 לִיִּת אֶפְסָר לְמִטְמֵרָא אֲשֶׁר לֹא יִאֲכַפּוּ דְלֵא אֶפְסָר לְחַזֵּז
 וְהַתּוֹסֵפּוֹן וְדוּמִיָּם ו

דאסות ל
במנחם ח

EZba] Vbi absolutè ponitur in Biblia, digitum significat, qui proximus est pollicis. In plurali numero dicitur אֶצְבָּעוֹת, quo nomine & pedum digiti uocantur. Similiter & pudibunda masculi, ut cum dicunt, Non omnium digiti sunt æquales.

Ras] Custos horti, nec non & qui colit eum אֶרֶס nominatur, qua uoce usus est Chaldaeus interpres Cant. 8. Vineam fuit Solomoni, &c. Thargum, Sicut custos qui custodit uineam suam, Germanicè, Gertner, Italicè Hortulano.

Psal. 85.

Ra] Pietas & ueritas sibi obuiam factæ sunt: Ibi Tharg. habet, Benignitas & ueritas sibi obuiarunt. Item, Accidit ei euentus. Thargum אֶרַע id est, Et accidit ei casus. Similiter omne עָרָה quod in Hagiographis legitur in Thargum אֶרַע transfertur cum Aleph in capite: quod uerò in Lege & prophetis scribitur, in Thargum per עֶרַע quod duo Ain habet red dicitur. Vide in Radice עֶרַע.

Schmai] Senex culpabilis, ubi absolutè ponitur אֶרְסִים id est, senes, intelliguntur sapientes: Senex uerò qui non est sapiens, אֶרְסִי uocatur. Et quidam interpretes deriuant à uocabulo אֶרַס, id est, culpa, delictum. Alij à אֶרַס quod deuastationem significat. Mihi autè magis firmum uidetur dicere quod ueniat ab illo quod legitur 2. Reg. 17. אֶרַס אֶרְסִים ubi Simiam significat: sicut & Italicè Simia uocatur, Et senex, qui non pollet sapientia, similis est Simiæ. atque hinc uocatur senex Aschmai.

Schmadi] In uersu qui extat in Ecclesi. cap. 1., Ego Koheleth fui rex, &c. Ibi Tharg. habet, Aschmadi rex dæmonum. Et dicunt (Rabbini) Naemah

אֶצְבָּע סתם אֶצְבָּע היא הסמוכה אל האגוד וברבה אֶצְבָּעוֹת וכן בקוראן אֶצְבָּעוֹת חרגלים וכן קראו אֶבְיָ עֲרֵת תזכר אֶצְבָּע באמרים אין כל אֶצְבָּעוֹת שוות |

אֶרֶס בקרא שומר הנו והעובד אודו אֶרֶס וכן תרגום פָּרַם הנה לשלמה | היכמה דאֶרֶס צטיר לפרמיה | בלשון אשכנז אֶרֶסְטֶר ובלעז ארטורלנו |

פיר ה'

אֶרַע חסד ואמת בפגשו טבחו והטוט אֶרַעוֹ וכן ויקור מקריה ואֶרַע אֶרַעוֹת וכן כל לשון מקרה דנכתובים מתרגם בלשון אֶרַע באלה בראש אבל בהורה ובנביאים מתורגמין בלשון אֶרַע בל עיניו עיני בשדש אֶרַע |

תיליס פ'ה
רת ב

אֶשְׁמִיא צחו אשמיא | פירוש סתם אֶרְסִים הם חכמים | אבל חזון שאינו חכם בקרא וחו אשמיא | יש מפרשים שהוא לשון אשם ויש מפרשים לשון שממה | ואומר אֶרַע שיותר בכוח לומר שהוא בלשון אשם את אשמיא | שהוא חסות וכן בקרא בלעז שימיא | וחזון שאינו בו חכמה דומה לו |

מלכיס ב'ה

אֶשְׁמַדִּי בפסוק אני חוקלת בייתי מלך תרגום אשמידי מלכת דשידי ואומרים כי בצמות

קולת ה'

fororē Thubal Kain, quæq; uxor fuit Schimron matrem fuisse Afchmeda, & ex ea natos esse demones, qua de re amplius loquar in Radice לטת. Atque mihi uidetur Afchmedai, & alio nomine Samaël appellatum fuisse, sicut declarabo in Radice sua.

ASchpas] Apud Rabbinos legitur, Homo emat ab hospite ut utilitatē ab eo habeat hospitū. Et desumptum est hoc uocabulum à Latinis, apud quos, cum diuerforium, tum conuiuia hospitis appellatione uenit, de quo uide latius in Radice לטת

ASchkenaz] Omnes terram Alemaniae Afchkenaz uocare solent, Germanicè Teütsch land. Et uidetur mihi, quod desumpserint hoc ex Thargum Hierosolymitano quod Gomer & Magog per Aphrica & Germania reddidit. In lingua item Romana, terra Afchkenaz Germania; scilicet leniter prolato uocatur: atque in Aruch Thalmudico Garman, qui nimium candidus est, exponitur: & talis est Afchkenaz, id est, Germanus. Porro circa hunc Versum, Qui sunt cum Chananeis, usq; ad Zarphat. Aben Ezra scribit, se ex ore magnorum (uironum) audiuisse, terram Alemaniae, esse Chananeos, qui fugerint à facie filiorum Israël.

Gen. 10.

Obad. 1.

FINIT LITERA ALEPH, ET
incipit litera Beth.

BIAH] Apud Rabbinos legitur, Mulier non fit grauida primo coitu. Item, Tribus rebus mulier acquiritur: Argento, Literis, & Coitu. Est

אחות הובל מין ביתה אשת שמרון אם אשמיד וממנה
זלדה השדים ועוד אדבר עם במלת לילית ונדאה לי
כי היא נקרא גם כן סמאל כמו שאבאר בשרשו |

אשפז
בדברי רבותינו זכרונם לכדכח אדם יקנה
מן חזונו ליתבות האשפוזא ובלחח
מלשון דומי קורין למלת גם לאורה אשפוז
בשרש אכסו |

אשפוז
הכל בותחו לקרא לארץ אלימאניה אשפוז
בלשון אשפוז טוויטש לאבד | ונדאה לי כי
לקחו זה מפרגום וירושלמי שהרגם אומר ומגות אפריתי
וארמבזא | ובלשון דומי נקראת ארץ אשפוז אר מוצא
בדפי על הגימל | ובקדוד בשורש ארמו פירש לבן ביותר
נדחוא האשפוזי | ובפסוק אשר כנענים עד צרפת בתב
דפי אבו צנא כי שמע מפי גדולים שארץ אלימאניה הם
כנענים שנהו מפני בני ישראל |

למית 4

שדית 6

בשם אשר הכמה יאלה
נשלמנו אות האלה

אתה הבית

אין אשה מתעפרת מביאה ראשונה | וכו כג
דברים האשה נקנית בכסף בביאה ובשטר

ניאה

Est autem ביהה honesta periphraſis actus uenereti: estq; differentia inter ביהה & בעילה, ſicut declarabo in Radice בעל.

BAdai] Hæc eſt pœna hominis mendacis, ut ſi quãdo occeperit uerum dicere, haud facile adhibetur ei ſides. Vt nõ dicerent, Moſes mendax eſt. ibi בדיי idem ſignificat, quod כוזב, id eſt, mendax, qua in ſignificatione uſurpatur & in Iob, cap. 11. Mendacia tua uiros tacere faciunt. Inde nomen uenit בדיי, id eſt, mendatiũ ſicut uſurpatur à Rabbiniſ, quum dicunt, Tam magna res eſt pax, ut propter eam ſcriptura interdum dicat, quod non uerum eſt.

Iob 11.

BAdel] Vt mihi bene ſit propter te. Thargum בדיל id eſt, ut bene mihi ſit propter te, uel tui gratia: idem ualet quod בעביל id eſt, propter, neq; uſurpari debet abſq; Beth litera (præfixa.)

Gen. 12.

Prou. 25.

BAdak] Rabbini hanc Radicem pro ſcrutatione & Inquiſitione uſurpare ſolent, Germanicè, ſuchen, Italicè, zirkar, ut quum dicunt, Scrutantur fermentum. Item, Inquiſierunt à Dan uſq; Beerscheba. Creber quoq; uſus eius eſt in libris medicinalibus, in participio præterito. ut quum dicunt, Probatum & tentatum eſt. Inde & nomen deriuatur בדיקה inquiſitio: neque uſurpatur niſi in coniugatione Kal.

BEHEDIA] inuenies in Radice בדיי

BAhak] Signum euidens. Vel, Rabbi eius illuſtris: ſignificatũ eius eſt, Candidus & clarus. Eſtq; deductũ ab illo quod in Leuitico legiẽ ביהק הוא, ubi plaga ſigni-

D

ſigni-

הוא כדאי לנשמיש המשה דרר כבוד ויש הפרש בין ביאה לבצילה כמו שאפרש בשורש בעל

בדאי בד עונשו של בדאי אפילו אומר אמת איז שומעין לו וכן שלא יאמרו משה בדאי הוא פירוש בדבו והוא מלשון בדין מתים ודורשו ותשם בדוי כמו שאמרו גדול השלום שדבר הכתוב בלשון בדוי

ואם יא

בדל למען ייטב לי בעבודך תראים בריל דייטב לי בדילך והוא כמו בשביל ואיז לשמש בהם דולתי הבית

דאמת יב

בדק הרגילו רבותינו זכרונם לברכה בשורש זה בלשון חפוש ובקשה בלשון אשכנז וכן ובלעז צירחאר באמרים בודקין את החמץ ובגמרא בפסוק אשר העתיקו אנשי הזקנהו בדקו מינו וער באר שבע וכן בספרי רפואות בדקו ומצוה וישם בדקה ואיז לשמש בו רק בבנין המל

ועל כה

תמצאיהו בשורש הדאי **בדדיא**

בדק בדדני רבותינו זכרונם לברכה סימן מוכתם פירוש מלבן ורצה והוא גמור מלשון ביהק הוא שהוא גמ

ויקרא יא

significat, quæ multum candet, Germanicè, lauter, Italice, Kaiaro.

Bur] Nullus fatuus timet peccatum. Homo, qui neque in Lege, neque in civilibus rebus versatus est, uocatur Bur, id est, stultus & fatuus. Qui odit corruptionem stultus est. ibi Thargum בורא habet. Item, Stultior quidem sum, quam uir ullus. Thargum, דבר נטא אלא id est, Stultior ego sum, quam ullus filius hominis.

Bizbez] Vidi itaq, quòd non esset melius, quam quòd homo gaudeat in operibus suis, &c. ibi Thargum habet, Ne dicat homo, ad quid ego expendo substantiam meam? &c. Hæc uox nimiam expansionem significat, sicut & Rabbini usurpant, quum dicunt, Qui expendit, non plus quam quintam partem expendat, &c. Et tantum hoc uerbum in Coniugatione Piel usurpatur.

Batel] Et inutiles factæ fuerint molentes. Nusquam hoc uocabulum amplius in Biblia legitur, præterquam in libro Ezræ, qui Thargum est. ut, Tunc impeditum est opus domus Dei, &c. Et significat cessationem, ut, Dies & nox non cessabunt. Thargum, לא יבטלו נב cessabunt. Cæterum Rabbini usurpant ipsum etiam in Coniugatione Piel, ut in Capitulis patrum dicunt, Dissipa uoluntatem tuam propter uoluntatem eius, &c. Inde uenit nomen formale, seu adiectiuum אדם בטל id est, Homo otiosus idem בטלן. Et in plurali uumero בטלים otiosi. Item nomen substantiuum בטול otium, & in foemino genere בטולה.

Ben] Rabbini utuntur ut habeat uim uerbi substantiui, hoc modo, Siue unus, siue multi: siue uir, siue mulier, quod idem est, ac si diceretur, Siue sit unus, siue sint multi, Siue sit uir, siue mulier

שׁוֹשׁ בּוֹ לְבָנוֹת הַרְבֵּה וּבִלְשׁוֹן אֲשֶׁר־בּוֹ לְדוֹשֵׁר וּבְלִעַז קוֹיָאֲרוֹ

בור] אין פירי נרא הטא פירוש אדם שאין בו לא תורה ולא דבר אגון גמרא בור פירוש שוטה וזעיר וכו' ושוטה תובעת בער וטעם מבטנות הוא בורא בער אגני מאיש פירא דבר נטא אלא

מבטלי זב מבטלי ל

בזבז] בפסוקה בו אין טוב ונדאת וזומר פרוגם למא די אלא מבזבז ממונא והוא הפורר יותר מדאי כמו בדברי רבותינו וברוצם לברכה המבזבז אל יבזבז יותר מחומש וכולי ואין משמשין בו רק בבזבז פאל

קהלת ב'

בטל] ובטלו השוכנות אין לו דומה במקרא אך בתרגום של עזרא אביו בטולת עבדות וזומר והוא לשון שביתה פרוגם יום ולילה לא ישבותי לא יבטליו ורבותינו וברוצם לברכה שמשו בו גם כן בבזבז פאל כמו שאמרו בספרי אבות בטל דצוקת מפני רצונו והחזיר אדם בטל או בטלן וחרכים בטלנים ותשם בטול ובלשון גמרא בטלה

קהלת זב בראשית ז

בין] שמשו בו רבותינו וברוצם לברכה בלשון תינה באמנם בין יחיד בין רבים בין איש בין אשה שהוא כמו יתנה יחיד או יתני רבים יתנה איש

mulier. & Id genus multa sunt, Germanicè, Es feye, Italicè Siah. Interdum simili modo utuntur uocula קו quum dicunt. Siue multum, siue parum sit. Nonnunquam dictione ארז ut, Vnus pauper, unus diues. sensus est, Totum unum est, siue pauper, siue diues fuerit, Germanicè, Es ist alles eins, Italicè, Toto uno.

Dent. 21.

BIz] Oua, aut pullos: Singulare eius non inuenitur in Bibliâ. Rabbini usurpant etiam in feminino genere, ut, Ouum quod nascitur in die festo. Et in regimine, Ouum gallinæ. Et in plurali numero dicitur בניס & non בנות.

Hierc. 31.

BEth dîn] Nequaquam locus ubi Iudices sedent Beth dîn uocatur, quin potius congregatio ipsa Iudicum sic nuncupatur, habet planè eandem uim, quam & istæ loquutiones, Domus Israël, Domus Iehudah, Germanicè: gefind, Italicè Brigadah. Similis locutio est. Deus sanctus, & domus iuditiij eius: ubi intelliguntur angeli.

BEth Hakisse] Locus destinatus filijs hominum, ut fatiant ibi necessitatem suam uocatur Beth Hakisse, Quidam uocant eum locum מקיס uel מוסב absolute.

BAIETHOS] Zadok & Baiethos inuenies in Radice ברוך.

Gen. 11.

Bilbel] Quia ibi confudit Dominus. Thargū. איי geminatur in eo prima Radicis inter secundam & tertiam, iuxta formam קלל quod à קלל uenit. Estq; frequēs usus eius, uerum in Coniugatione Piel. Inde & nomen uenit בלבל id est, cōmixtio & perditio.

D 3

Bal-

או תהיה אשה וכמו אלו רבים מאד ובלשון אשכנז עז זיי ובלעז סיאח ולפעמים שמשו בנה במלת הז באמנם הז רב הז מעט ולפעמים במלת אחד באמנם אחד עני אחד עשיר רוצה לומר הכל אחד יהיה עני או יהיה עשיר בלשון אשכנז עז אז אלו אייבו ובלעז טוטו אינו |

בעים או אפרוחים ולא במצא ממצו החייד בפסוק ורבותינו זכרונם לברכה שמשו בו בלשון גמבה ביצה שטלדה ביום טוב ובסמיכות ביצת הסרגולת ונבנוי בצות ולא בעים |

בית דין איז מקום מושב הדיינים בקרא בית דין אלא חפוצ הדיינים עצמם בקראים בו ופירוש כמו בית ישראל ובית יהודה בלשון אשכנז גיזיבו ובלעז פריגאדה וכן הלכה ובית דינו הם המלאכים |

בית הנסא מקום המיוחד לבני האדם לעשות שם צרבים בקרא בית הנסא ויש חודין לו מושב או מקום בסתם |

ביתוס צדקה וביתוס אבאר בשורש צדקה |

בלבל כי שם בלל תרגום ארי המז בלבל בפול בו פא הפצל בין תציו והלמד על משקל חלקל מז חלל ורבותינו זכרונם לברכה שמשו בו הרבה אך בבנין פעל והשם בלבל עניו ערבוה וקלחול |

BAlmas] Apud Rabbinos legitur, Si quem apprehenderit Bolmos. Stolidi homines dicunt esse genus herbae, quae Balmos uocetur, in quam si incidat quispiam, affitiatur magna fame, adeo, ut si non habeat quod edat, statim moriatur. Sed hoc non est uerum: Significat enim Balmos morbum quendam, qui si hominem inuadat, facit ut multum edat, & nunquam faturetur. Quod si uerum esset, ut illi loquuntur, debebant Rabbini dicere, Qui inuenerit Bolmos. Vel, Cui obuiauerit Bolmos. In Aruch Thalmudico exponitur Balmos id esse, quod in Graeca lingua guttur bouis uocatur, eo quod homo qui (laborat hac infirmitate) multum edat, instar bouis.

Exod. 14.

Belastar] Et profecta est columna nubis, &c. Exponit Rabbi Schelomo, ut separaret inter castra aegiptiorum & inter castra Israëlitarum ad recipiendum sagittas & iacula aegiptiorum, in lingua latina uocant arcum Baliftra Italicè Baliftra.

Cant. 7.

BAlsam] Mandragoræ dederunt odorem. Thargum. Sruais odor fuit coram me, sicut odor balsami, unguentum est ualde dulce, neque inuenitur odor ipso melior. Similiter uocatur & Germanicè, Italicè balsamo. Nuncupatur item alio nomine אכרסמן quemadmodum declarauit in Radice sua.

Deut. 21. Ibidem 24. Malach. 2.

BAal] Omne Baal quod in Bibliâ extat, subagitationem, quæ in propriam uxorem fit significat, uult dicere, quum maritus coit cum uxore sua. Exempli gratia. Et postea intrabis ad eam, maritabisque eam. Item, Cum receperit uir uxorem, & maritauerit eam. Item, Et in uxorem accepit filiû Dei alieni: ubi propheta increpat, quod duxissent uxores alienigenas. Cæterû Rabbini uocant etiã בעילוב ubi quis cum alijs mulierib. rem habet, ut cû dicunt, Qui subagitat mulierem syriacam æmulantur, & irurunt in eû. Item, Septē uicibus subagitauit eam impius. Item,

בלמוס
בדברי רבותינו זל מי שאחזו בולמוס
אומרים הטפשים שהוא מין עשב הקורא
בולמוס ומי שפוגע בו יבא לו רעב גדול ואם אינו אוכל
ימות מיד ואינו אלא שם חולי אחד מי שאחזו אותו
חולי יאכל הרבה ולא ישבע ואם תהי בדבריהם תהי אומר
מי שמוציא או מי שפוגע בבולמוס ובערוך פי שבו למוס
קורא בלשון זון גרונו של שור לפי שאוכל הרבה בשור |

בלסטור
הסע עמוד העצו והומר | פירש רש"י
להכדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה
ישאל להפל הצים ובלסטוראות של מצרים בלשון דומי
קורין לקשת בליסטא בלעז בליסטור |

מנות יד

בלסם
הינדאים נתנו ריח מרגום ומתפסס קרמי
בריח בלסמוז והוא שמן ערב מאד ולא
במצא ריח טוב יותר מימנו וכן בקרא בלשון אשפזו |
ובלעז באלסימו וקרא גם כן אפרסמוז באשר בארתי
בשרשו |

מין ז

בעל
בל לשון בעילה שבמקרא אינו בא רק על
האישות רל שהבעל משמש עם אשתו
כמו תבא אליה ובעלתה וכן תבא אליה ובעלה וכן ובעל
בת א צבר | הנביא הוכיחם על שגשאו צשים בבריות אבל
דול קראו בעילה גם עם שאר נשים כמו שאמרנו הבעל
ארמית קפאין פוגעין בו | שבע בעילות בעל אותו רשע |

דברים כ"א
דברים כ"ד
מלאכי ב

Item, Omnes coitus eius sunt tanquā coitus qui fiūt in fornicatione. Estq̄ differentia inter בילא & בילא Nam בילא uocā primus congressus. quo uir coit cū muliere. Hinc est quōd in plurali numero non dici solet בילא sicut dicimus בעילת scrutare & me uerum dicere inuenies.

BA ki] Is qui usum habet alicuius disciplinæ, uel alicuius artis בקיא uocatur. Et in plurali numero dicitur בקיאים Vnde ubi textus hebraicus habet, Et albos dentes à lacte. Thargum Hierosolymitanum habet. id est, exercitati in Halacha. nde & nomen uenit בקיאות exercitatio, Germanicè geuuenlich, Italicè practica.

Prou. 31. **B**Ar] Quid fili mi, quid inquam fili uteri mei, idem ualeat quod Ben, id est, filius: nec amplius in Hebræo extat. sūt tamē qui in hac significatione exponūt illud psal. 127. Osculamini filiū. Itē omne בר in Chaldeo reddit per בר aut ברא & in Tharg. Hierosolymitano per בר. ut, Nō erit ei filius, neq̄ nepos. Thar. בר ולא בר בר id est, nec filius ei, nec filius filij. Idē quoq̄ plerunq̄ fieri solet apud poētas, ut signent nomina sua isto uocabulo, dicentes בר id est filius Rabbi istius, uel istius. Estq̄ uocabulum hoc compositum à בר & רבי de quo iterum loquar in Radice רבי Et quis festinabit magis quā ego. Thargum habet בר מני id est, extra me. Item, Et eduxit eum foras. Tharg. לברא solet item hoc uocabulum usurpari ubi mentio fit morbi alicuius mali, aut mortis non naturalis: & similitum, ut quum dicunt בר מן cuius expositio est חזק מני id est, id est, absit à nobis.

Exod. 12 **B**Ar] Præter paruulos. Thargum habet, בר מן עבאל id est, exceptis paruulis Similiter omne לבר Thargum reddit per בר Item, Nemo est præter te. Thar. לית בר מני. Itē, Nemo est præter me. Thar. לית בר מני.

וכן כל בעילותיה בעילת זנות ויש הפרש בין בעילה לביאה כי לא בקרא ביאה רק הפעם הראשונה שהאיש משמש עם אשה ולכן לא התרבה לומר ביאות כמו שבאמר בעילות ודוק ותמצא |

בקיא מי שיש לו איזה הרגל באיזה למוד או באיזה מלאכה בקרא בקי וברברי בקיאים ובפסוק וכלבן שנים מחלב. תרגום ירו בקיאיז בהלכה ואומר והשם בקיאות בלשון אשכנז ציוראבליד ובבלעז פראטיגא |

דאמית מ'ט

בר מה בני מה בר בטבי | כמו בן ולא במצא עוד בעברי ויש מפרשים בן בטבו בר וכן כל בן מתורגם בר או ברא ובתרגום ירושלמי בר כמו לא בר לו ולא בקר לא בר ליה ולא בר ברא וכן רוב הפייטנים הותמים שמם פלוגי ברבי פלוגי והוא מורכב מן בר ורבי ועוד אדבר מזה בשורש רבי |

מסעי ח'ס
דאמית ב'

בר רמי יחוש חרץ ממני | תרגום בר מיני וכן ויוצא אותו החרצה | לברא וכן בחרצו בשזכריו איזה חולי יע או מינה משונה ובדומה לזה אומרים בר מצו פירוש חרץ ממני |

קהלת ב'
בראשית ט'

בר לבד משת | תרגום בר מן טפלא וכן כל לבד תרגום בר וכן איז בלתי לית בר מצו ואזי מפלעדי לית בר מיני

פמית ז'
מנחם ט'
ישעיה מ'ג

Omnia idem valent quod לבר Germanicè sonder, uel on. Italicè senzah.

Psal. 50.

Bar] Apud Rabbinos legitur, Bos agrestis. Iumen ta in montibus mille. ibi Thargū habet, Et bos silue- ftris, qui depascit singulis diebus mille montes, Item, sic uocatur auis quaedam ualde magna. Hæc omnia ueniunt appellatione בר quod respondet Hebraeo מרה quod agrum significat. & in Targum per בר transfertur: uel sunt de significatione חוץ id est, extra, de quo supra diximus. Exponitur autē בר Ger- manicè wuld. Italicè syluatico.

Psal. 113.

Barbar] De populo Loes. Thargum, De populo barbaro. Et Gen. 10. ubi textus hebraicus habet uocem Thogarma: Thargum Hierosolymitanum habet Barbaria. huius generis est ברברים אבכים ubi dicunt quod sit auis pinguis, ueniens è Barbaria, quæq; cotidie super mensam Solomonis apponebatur.

1. Reg. 4.

Bath] Apud Rabbinos legitur, Egressa est Bath Kol. Item, Non curam habent Bath Kol, & isto modo usurpatum inuenitur in multis locis. Et dicunt Bath Kol, non esse ueram siue solidam uocem, sed filiam uocis: Cuius usus olim fuit posteaquam cessauisset propheta. Cæterum qui periti sunt ar- tis Cabalisticæ dicunt quod sit uox cu- iusdam uirtutis diuinæ, que uoce tur בל, & fortassis ita est.

בלם לשון לבר והם קרוכים בענין עם השוש שלפניו בלשון אשפז וזבדליר או אוז ובלעז סענצח |

בהמות בהררי אלת | תרגום ותיר בר דכעי בר כל יומי טורי אלפיז | וכו בדברי דול בר ידבקה הוא עות גדול מאוד ובהראים בר מלשון שדה דמותו דגם פרא או הם מענין חוץ דבשרש שלפניו ופירוה בר בלשון אשפז וזילד ובלעז סלודדיג |

תוליס כ'

תרגום מעם לועז מעמא ברבראיז ואנחבו קוראים כל מי שאינו יודע לשון תהודש לועז | ותוצרמה תרגום ירושלמי ברבריאח | וכו בדבורים אכרסים אומרים שהוא עות שמו מברבריאח וכוה עולת על שלחן שלמה בכל יום |

תוליס ק"ג

תוליס ה' ד'

בדברי דול אל יתז את הוראש בבת אחת פירוש בפעם אחת | ואינו יודע מאז בנה זה אם לא שהוא בנה מן בת עין והוא בנה קצרה כאלה אומר בבת עין אחת ופירושו בנה עין ודעה לומר רגע |

בת

תוליס י'

בדברי רבותינו זכרונם לברכה יוצאת בת | קול | איז משגיחין בבת קול | וכו בהרבה מהומות ואומרים שאינו קול במיש אלא בת של קול | ומשפסקה הנבואה היו משתמשין בו לפעמים | ובעלי הקבלה אומרים שהוא קול של מנה אחת הנקראת קול נאלי כן הוא |

בת

FINIT BETH, ET INCIPIT LITERA GIMEL.

[GIMEL] Rabbini dicunt, Incuruauit super eos montem, ueluti tinam. (uasculum est) quod alio nomine uocatur Germanice ein Butt, uel Cuppa, Italicè Tina. In Aruch Thalmudico exponitur quod sit sportula facta cum multis foraminibus. mihi tamen uidetur primum interpretamentum solidius esse.

[GAON] Est ubi uocabulum hoc in bonam partem accipitur, ut, In magnificentiam & decorem. Item, Et in multitudine magnificentiae tuae &c. Et si qui sunt similes loci, ubi dominium significat, Germanice hereschafft, Italicè sineria, Est & ubi in malam partem accipitur, ut, Praecedit superbia contritionem. Superbiam & arrogantiam & uiam malam, in quibus locis superbiam significat, Germanice hoffart, Italicè, superbia. Simili modo & uocabulum modo in bonam modo in malam partem accipitur, ut, Dominus regnauit & uestiuit se magnificentia. Ve coronae superbiae, ebrijs Ephraim. Et aspice omnem superbum, ibi Thargum habet estq; nomen adiectiuum pro quo nos dicere solemus Gimel habente Pathah. Et miror ego quomodo est factum sit nomen adiectiuum cum tamen sit nomen rei sicut illud supra positum. Hinc est quod & sapientum quidam qui post Amoraim uenerunt uocantur, ut, Rabbi Scheira Gaon, Rabbi Seadiah Gaon: & audiui sic appellatos fuisse, eo quod exercitati fuerint in Thalmud, in quo sunt sexaginta Tractatus enim in Geometria sexaginta facit.

E 3

Gab

נשלמה אות הבית
בטו לחדש טבת

אות הגימל

גגית בדברי ודל כפה עליהם הר פגיות הוא
האמבטי בלשון אשכנז בוש או קוף
ובלעז טיבה ובקרוך פירוש שהיא כל תעשוי חורון חורין
ונראה לי שהראשון עקר

גאון יש גאון הוא לטובה כמו לגאון ולתפארת
וכו ובדוב גאונן שהם לשון שברה בלשון
אשכנז הערשאפט ובלע סיביריא ויש לרעה כמו לפני
שבר גאון גאה וגאון ודרך רעה והם לשון גאנות בלשון
אשכנז הופרט ובלעז סופירביא וכו גאות יש לטובה
ויש לרעה בגון מלך גאות לבש לטובה. עטרת
גאות שפודי אפרים לרעה וראה כל גאה תרצה כל גיותו
והוא שם תואר ואנחנו בוחזין לומר גיותו הגימל בפתח
ותמחתי איה בעשה מי גאון שם תואר ואינו אלא שם
צבר בגלעיל וכו חצת החכמים שהיו אחרי האמוראים
בקראו גאונים בגון רב שדירא גאון רבי סעודה גאון
ושמעתה שגאראו בו בעבוד שהיו בקיאים בכל התלמוד
שהם ששים מסכתות גאון בגימטריא ששים

ישעיה ד'
צמות טו'

מסל א'
מסל ח

תוליס כ'
ישעיה כח'
אייב מ'

GAb] Aph, Al, Gab, idem ualet quod aph, al, pi, id est, licet, quamuis. Et fortassis differentia est inter ea, sed ego ignoro eam: expositio eorum in lingua Germanica est. *viuevuol doch*, Italicè *Benki*.

GAb] uocabulum עב quod uenit cum pronomine affixo. In Thargum Hierosolymitano redditur per עב, עב, עב, id est, secum, tecum, mecum, &c. Rabbinì nostri pro עב, id est, apud, iuxta, utuntur, ut quum dicunt, quemadmodum ipse dicit, iuxta poenam. Item, iuxta mercedem, Germanicè *bey*, Italicè *aph-refo*.

GAbar] In Sermonibus Rabbiorum nostrorum. nomen sancti Dei benedicti uocari solet, עבא id est, fortitudo: sicut dicunt circa istum locum, *Exod. 20.* Ego Dominus deus tuus, &c. Ex ore fortitudinis audiui-musea. Item, Eas & consulas fortitudinem: sed non uenit in hac significatione, nisi cum He notificationis, quapropter necesse est. ut Beth in עבא proferatur cum pathah.

GVdgedanioth] Ita nos fructum appellamus, qui Germanicè *kirschen* nuncupatur, Italicè *cerasa*. *A-ruch Thalmudicum* exponit pro herba quadam, qua camelii uescuntur. Et sunt qui dicunt, quod formam habeat seminis Gad, Italicè *Coliandro*, quo nomine & à Germanis uocitatur.

GVdal] Maximus digitus, Gudal nominatur. Cui in lingua hebraea עבד nomen est. Et uidetur mihi, maximum digitum manus Gudal solum

את על עב הוא כמו את על פי ואולי יש הפרש ביניהם ואנכי לא ידעתי והפתרונם בלשון אשכנז ויהא וואל דוד ובלעז בין קי |

עב

כל מלת עם שפא בכנזי מותרים בלשון עב בתרגום ירושלמי כמו עמו עמו עמי תרגום גביה עבד עב וכולי ודבותינו זכרונם לברכה שמשו בו בלשון אצל באמרים כשהוא אומר עבי עובש וכו עבי שכר - בלשון אשכנז ביי ובלעז אפריסו |

עב

בדברי רבותינו זכרונם לברכה קראי שם בני להקדוש ברך הוא גבורה באמרים אנכי אלהית ואומר מפי הגבורה שמעונו וכו את והפלת בגבורה אבל אינו בא אלא עם הא הידיעה ולכו צדיק לקרא בית בגבורה בפתח |

עב

למות כ

אנתנו קודים בו הפרי הקטנה בלשון אשכנז קירשן ובלעז צירידי | ובערות מפרש אותנו מין עשב שאוכלין הגמלים ויש אמרים שהוא פורע עב בלעז קוליאנדרא וכו בלשון אשכנז |

גד בדרניות

קרא האצבע הגדול גדל ובלשון עברי קרא בנה ובראה לי שלא קרא גדל

גדל

solum uocari, Bohem uerò cum manus, tum pedis digi-
tum. In Gomora: adhuc alio nomine מנכע נדחא nuncupatur, Germanicè daumen, Italicè molitmo.

GEder] in Dialectica cum breuissîma oratione, quidditatem & qualitatem nominis, aut artis alicuius explicant, id ipsum Geder uocant. ut, Quid est Geder hominis? respondent, Homo est animal quod loqui potest. Ita quum quæritur, quæ sit definitio medicinæ, aut Musices, taliter & taliter respondent, Italicè definition.

GEhinam] Rabbinî nostri locum ubi impij post mortem puniuntur Gehinam uocant, ab eo scilicet, quod uallis Ben Hinom prope Hierosolymam locus immundus fuit, in quo exurebant filios suos idolo Moloch. Fuit autem locus iste sic denominatus à rugitu & clamore pueri, qui ibi exurebatur. Et in tribus locis inuenitur Gehinam absq; adiuncto Ben, de quo uide in Masoreth magna. Porro admiror ego qui fiat, quod nos legimus גהנם cum pathah, uel cum Kamez quum in Biblia tantum cum Holem inueniatur.

GOi] Omnem uirum qui non est Israelita, Iudei Goi appellât, quasi dicât, est de alia gente. Mulierem uerò Goiah nominât, & in numero plurali dicunt גויות tametsi sic dicere non congruat.

GEuiah] ראש הגויה Expositio eius est. Caput membri uirilîs.
F Guph

בח האצבע הגדול של חיד אבל בתו זקנה של חיד ושל
הקנל ועוד קראו לו זקנה אצבע צרנה בלשון אשכנז
דיימא ובלעז מוליחמו |

גדר
בהציון פשהם מבארים מהות ואיכות של
שם או תכונה אחת במאמר קצר מאוד
קראו לו גדר פגז מהו גדר האדם אמרו האדם הוא חי
מדבר | מהו גדר הרפואה כד וכד | גדר השיר כד וכד
ובלעז דפיניציון |

גיהנם
קראו בבויתנו זכרונם לברכה מקום עונש
הרשעים אחר מותם גיהנם לפי שגי כז
הנם הסמוך לירושלים היה מקום מטוננת ששם שרפו את
בניהם למולך וזקנה כז לפי שהכז היה שם בוחם וצועק
ובשלשה מקומות נמצא גיהנם בלי זכר כז עיון במסורת
גדולה ותמהתי למה אנו קורין אותו גיהנם בפתח או
בקמץ ולא נמצא בפסוק בה בחולם |

גוי
כל איש שאינו מישראל קראו לו גוי
בלומר שהוא מגוי אחר ואם זקנה היא
קראו לה גויה ובלשון רבות גויות את על פי שלא
יטבז בלשון |

ראש הגויה פירוש ראש גיד הערנה | **גוייה**

1. Para. 10 **G**Vph] Corpus Saulis, & corpora filiorum eius. Non inuenitur magis in Biblia, & utrunq; est foemini generis. Verum quod in Samuele legitur, Corpus Saul atq; corpora filiorū eius. Thar. in masculino genere reddidit utrūq; hoc modo **1. Sam. 31.** **ת** גופו דסאל וית גופי דבנתי Hinc est quod & sapientes dicunt **גופים** & **גוף** in genere masculino.

Psal. 58. **G**Hinc est, quod ubi textus hebraicus dicit, Venenum habent in similitudinem ueneni serpentis. Thargum habet **כגן ארסא דחייא** Itidem in Versu, Respondit propinquus, Non possum redimere pro me. Thargum dicit, **Ruth. 4.** Ad hunc modum non ego possum redimere, Germanicè gleichnis, Italicè Similitudine.

Esther 1. **G**Auan] colorē significat, ut, Sericum candidū. Thargum, Colorem candidum. Item, ubi textus Bibliacus habet uocem **תחם** Thargum habet **סגובא** id est, Animal cui sunt multi colores, sicut & Rabbi Schelomo inibi exponit.

GOn] Multus usus est huius dictionis apud Rabbin. **G**cū præfixa litera seruili Caph. ut **כגן** & idem ualet quod **כמו** sed **כמו** coniungit cum pronomibus affixis, ut **כגן** id quod non fit cum dictione **כמוך**, **כמותי**.

Ecclef. 1. **G**Auan] Omnis significatio eius est res, siue negotium. & tantum inuenitur in Ecclesiaste, ubi **עין**, in Thargum per **גין** transfertur, ut, Hanc occupationē malam. Tharg. **גין** **בית**. Item, Et molestia est occupatio eius. Thargum **גין** **גית**. Et fortassis est de significatione **גין** suprapositi.

Psal. 8. **G**Azam] Inimicum & ultorem. Thargum. **Prou. 16.** Authorem inimicitia & minacem. Item, Mouet labia. Thargum habet. **Minatur labijs suis,**

את גופת שאול **ואת** גופת בניו **ולא** **במצא** עוד **במקרא** **ושניהם** בלשון **גופה** **אבל** את גופת שאול **ואת** גופת בניו **תרגום** ית **גופת** **דשאול** ית **גופי** דבנתי **שניהם** בלשון **זכר** **ומזה** אמרה **תנמים** גוף **וגופים** בלשון **זכר** |

גוף

דף ה' א'

מנחם ס' ה'

כחאי **גבא** פירוש **בזה** תדמות **וכו** תרגום **בדמות** חמת **בהש** **בגין** אירסא **דחייא** **וכו** בפסוק **ויאמר** **הואל** **לא** **אובל** **לגאול** **תרגום** **כחאי** **גבא** **לית** **אגא** **יביל** **למפרק** **בלשון** **אשכנז** **גלויכניש** **ובלעז** **טימיליטו** **דיגי** |

גוף

עגין **עבס** **בגין** **הוי** **ברפס** **תרגום** **בגין** **הוי** **וכו** **תחש** **תרגום** **סגובא** **פירוש** **מין** **הנה** **שיש** **לו** **עבקים** **תרגום** **במו** **שפירש** **רשי** **שם** |

גוף

למנחם

תרגום **שמשי** **דזל** **בזאת** **המלח** **עם** **בה** **שמושיית** **באמרים** **בגין** **ופתרוגה** **במלח** **במו** **אבל** **במו** **יחודר** **אל** **תפסיים** **באמרים** **במוחה** **במות** **במוגי** **וכולי** **ולא** **בו** **מלח** **בגין** |

גוף

כל **לשון** **עגין** **לא** **במצא** **יח** **בזוהלת** **ומותרים** **בלשון** **גין** **במו** **עגין** **רע** **גין** **ובעס** **עגין** **ורגו** **גבית** **ואולי** **הוא** **מצגין** **גין** **דלעיל** |

גוף

גיש

אויב **ומתנקם** **תרגום** **בעל** **דבנא** **וגוים** **וכו** **זורץ** **שפתיו** **גנים** **בשפתותיה** **ובדבריה**

גדם

תולס ח' סגלי א'

Et apud Rabbinos legitur, Homo qui minatur & nihil facit. Germanicè Drevuen, Italicè manizer. In Summa ubi cunq; usurpatur hoc uocabulum גזם nihil nisi malé facere significat. Tantumq; eo authores in Coniugatione Piel daggeffata uti solent.

GVZMA] explicauit in Radice גזם ubi uide,

Gen. 47.
Exod. 12.
Iona. 3.
Esther. 1

GAzar] ferè uocabulū גזר in Thargum reddi solet per גזרה id est, decretum. ut, Posuit autem hoc Ioseph in decretum. Thargum גזרה. Item. Hæc est lex Pæfach. Thargum, Hoc est decretum. Item, Ex consilio regis. Thargum, Ex decreto regis. Item, iuxta decreta Perfarum & Medorum. Thargum, כגזרין

Esther 2.

GEzera] Rabbini persecutiones, & adicta, quæ contra nos populi decernunt גזרות uocant. Estq; nomen deductum ab illo. Et quid esset diffinitum contra eã. Huiusmodi est, quod dicunt, Decretum est coram me, Italicè sententiã, Germanicè urteil.

1. Reg. 3.

GEzera] A minori ad maius, & à simili loco: Sũt ex tredecim modis, quibus lex ipsa exponitur, de quibus hic non est locus dicendi, Cæterum uox גזרה de qua hic agitur, pro parte exponitur, Germanicè ein stuck. Et deducitur ab illo, Secate puerum.

GIzra] Grammatici unamquãq; partẽ, siue ordinẽ uerborum גזרה nominant. ut, Ordo perfectorum, ordo defectiuorũ, &c. ubi sectionem significat. Similiter usurpatum inuenitur in Ezechiele, cap. 41. ut, Et intercisiõ ipsa. &c. In plurali numero dicunt גזרות Gimel leniter prolato, punctato cum Hirc, & Zain cum Scheua: Verum hoc error est, dici enim debet גזרות gezaroth, punctato Gimel cum Scheua, & Zain cum Kamez: sicut de סמלת Simlah: in plurali dicitur סמלות Semaloth. Porro omnes istæ quatuor Radices uicinitatẽ habent in significãdo:

דל אנוש דגיים ולא עביר בלשון אשכנז דדייאן ובלעז מאניציר ו הפלל כל לשון גזום אינו אלא לעשות בעה ואין משמשין בו רק בבנין פעל הדגוש |

פירשתיהו בשדש הבאי עיין שם | **גזמא**

דוב לשון חוק מתורגם בלשון גזרה בגזר וישם אותה יוסף לחוק תרגום לגזרה וכן זאת הקת דא גזרתא וכו משעם המלך מגזרת מלכא וכן בדתי פרס ומדי בגזרין פרסאי ומדיא | **גזר**

ראשית מ' |
במות יב
ינה ג'
הסתר א'

דל קראי לשמדות ונתות שגזרין עלינו האמות גזרות והוא מלשון אשר בגזר וכן אמרו גזרה היא מלפני בלעז סינטיבציה ובלשון אשכנז אורטייל | **גזרה**

הסתר ב'

מזל וחומר גזרה שנה הם משלש עשרה גזרות שתתוכה בדרשת פהו ואין פאו מקום בארם וגזרה זו פירוש חתיבה בלשון אשכנז שטוח מלשון גזרו את תולד | **גזרה**

מלכס א' ג'

המנדוקים קראי לכל חלק מהפעלים גזרה בגזר גזרת השלמים גזרת החסדים וכילי פירוש חתיבת וכו במצא ביוחזקאל והגזרה הבבנה ובלשון רבות חודין אותם גזרות הגימל בחזיקה והזיו בשוא והוא טעות וראוי לומר גזרות הגימל בשוא והזיו בקמץ כמו מז שמלה שמלות וכל אלו ארבע השרשים הגזרם הם קרובים בענין | **גזרה**

יחזקאל מ' א'

Deut. 24.

Et Liber repudij de quo in lege mentio fit, in Thargū per פטרון וגו. transfertur. Et q̄ in Esaiā cap. 50. legitur per פטרון וגו. id est, epistola repudiorum red dūtur. Quod uerō in Hieremia extat cap. 3. Chaldæus interpres per פטרון וגו. reddidit. Ceterum (qui cō mentationes in Thalmud scripserunt, quas) Thosephoth nomināt, rationem perhibent, cur libellus repudij וגו. uo- catus sit, nempe ab eo, quod continet tantum duodecim li neas, sed durum hoc mihi uidetur, quandoquidem & aliæ literæ ueniunt appellatione וגו. ut חכ וגו. Germanicè ein schuldbrieff. Ad hæc, quid impedit quo minus (libellus repudij) ר"ח uel ר"ח uel ג"ג &c. uocitetur, quæ & ipsa in Arithmetica duodecim constituunt.

Prou. 5

Id] Apud Rabbinos legitur, Verba dura tanquā absynthium: herba est amara. Vnde Thargum quod respondet Hebræo, Nouissimum autem eius amarum est ueluti absynthium, est, מרק כגדוק, Germanicè vuermut.

Gen. 42.

In] Et idcirco uenit super nos hæc tribulatio. Thar gum Hierosolymitanum habet קי אנה עלנא idē ualet quod כשביל id est, propter: neq̄ usurpari debet absq̄ Beth. litera præfixa. ut, Si non egrederis tu propter me, e- gredere propter uxorem tuam, &c. Hæc habet Rabbi Schelomo, in suo perusch super Exod. cap. 18.

Aias] Apud Rabbinos legitur, Qui timet sibi ab exercitu. In plurali numero dicitur גייסות neq̄ inue nitur גייסו expositio eius est חייבת id est, Exer- citus.

Aiar] Rabbini dicunt, Peregrinus qui profely- tus efficitur. Item, Abraham uiros profelytos facie- bat, Sara uerō mulieres. Radix eius est גר sicut א קייס דקס dicitur.

Gallat

ספר בריתות דכאורייתא מתורגם גט פטורין
ודבישעיה מתורגם אגרת פטורין ודכירמנה
מתורגם אגרת גט פטורין ובעלי החוספות בותנים
טעם למה בקרא גט לפי שיש בו שמים עשרה שורות
וקשה לי והלא את שאר שטרות בקראים גט כגון גט חוב
שאין בו אחריות ועוד למה לא בקרא דה או הו או
גט וכולי שגם הם בגימטריא שמים עשרה

גט

דמים כל
יסעיה כ'
ירמיה ג'

בדברי רבותנו זכרונם לברכה דברים חשים
בגידיו והוא עשב מר פרגום ואחריתו
מנה בלעצה מררין בגידיו

גיד

גושני ה'

על כן באה אלינו הצרה הזאת תרגום
ירושלמי בגין כן אמת עלנא הוא כמו
בשביל ואין לשמש בהם זולת הבית וכן אם אין אפה
יוצא בגיני צא בגין אשתך וכולי וכן פרשי

גיד

רלמית מ"ב

בומת יח

בדברי רבותינו זכרונם לברכה שחוא ירא
מפני הגיט והרפוי גייסות בלשונו רבות
ולא גמיצא גייסיים ופירושו תנלות

גייס

בדברי רבותינו זכרונם לברכה גר שנתגייר
וכן אברהם מגייר את האנשים ושנה
מגיירת את הנשים שרשו גור כמו מן חום קיים

גיר

Deut. 15.
Gen. 12.

GAllal] Propter rem istam. Item, Et uiuat anima mea tui causa. idem ualet quod בעבול nec usurpari debet absq̃ Beth litera.

Psal. 77.

GAlgal] Coeli Galgalim uocantur: sicut dicitur. Vox tonitruui tui in sphaera: ab eo scilicet quod iugiter circumueunt. Sunt autem septem Galgalim, quarū unaquęq̃ continet unam ex septem stellis erraticis: Harum signum est ח'ל'ל id est, Sol, Venus, Mercurius, Luna, Saturnus, Iupiter, Mars.

Gilgul] Sententia est Rabbīnorum nostrorum (pia memoria) quod in resurrectione mortuorum tantū reuicturi sint, qui sepulti fuerunt in terra Israēl: eos uerō qui extra terram Israēl sepulti fuerunt non reuicturos, nisi per uolutionem, quæ fiat per occultas cauernas terræ: uolunt dicere, Nisi uoluerint se sub terra, donec ueniant in terram Israēl: tum enim ibi demum reuicturos. Atque hæc uolutatio uocatur גילגול. Sunt autem גילגול fossæ caue sub terra. Germanicè loecher: sicut usurpatur Esa. cap. 2. Et introibunt in cauernas petrarum, & in uoragines terræ. Hinc est, quod Authores Cabalisticī differunt de reuolutione animarum, quorum opinio est, unamquęq̃ animā tribus uicibus creari: uolūt dicere, quod ea uoluat se per corpora trium filiorum hominis. Et locus scripturæ unde probationem accipiunt est iste, Ecce omnia ista operatur Deus cum homīne tribus uicibus: Vnde sic dicunt, quod anima primī hominis uolutauerit se in corpore Dauid regis. & inde reuerfura sit in corpus Mesiæ. idēq̃ significari per literas, quæ sunt in uoce אדם quarum unaquęq̃ integram dictionem constituat, Adam, Dauid, Mesiās. Sic quoq̃ dixerunt quod animæ hominum præuaticatorum migrēt in corpora animalū, uniuscuiusq̃ (animam) secundum id quod peccauit. Exempli gratia. Qui rem habuit cū masculo anima eius, inquit, migrat in leporem, quod is scilicet in coitu, modo marē, modo foemellā agit,

G

qui

גלגל הדבר הזה. וכן וחייתה בפשי בגלגל
לשח בעבור ואי לשמש פתם בלי בית

גלגל

דברים טו
דמית יב

בזרא השמים גלגלים שנאמר חול
רעמנ בגלגל לפי שהם סוככים

גלגל

חילים טו

תמיד והם שבועה ששכל אחד מהם אחד
מן שבועה כוכבי לכת שסמנים הגבל שצם פירוש המה
צוגה כוכב לכנה שפתאי צדה מאדים

גלגול

דעת רבותינו זכרונם לברכה כי בתחילת
הפיתים לא יחיו נח הנקברים בארץ ישראל
והנקברים בחוצה לארץ אינם חיים אלא דרך גלגול
מהלות ודעה לומר שיתגלגלו תחת הקרקע עד תוך
ארץ ישראל ושם יחיו וזהו בקרא גלגול מהלות והם
הפירות הלולות תחת העפר בלשון אשכנז לומר שנאמר
לבא במצרות צורים ובמהלות עפר ומנה מה
שאומרים בעלי השכלה גלגול הנשמות ודעתם שכל
בשמה ובשמה נבראת שלשה פעמים ודעה לומר שהיא
מתגלגלת בגופי שלשה בני אדם ולקחיו סמוך מפיסוח
הז בל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר וכן
אומרים שבשמותו של אדם הראשון נתגלגלה באות של
דוד המלך ומדוד התגלגל בגופו של משיח

ואב טו

וכן אדם ראשי תיבות אדם דוד משיח
וכן אמרו שהנשמות של בעלי עבירות יתגלגלו
בגופי בעלי חיים כל אחד לפי עונו. פגז מן שבא על
הזכר נשמות התגלגל בארבעת לפי שהוא רובץ וקרבע

qui uerò rem habet cum alterius uxore, anima eius in gamelum migrat. Hinc est (inquiūt) quod Dauid dicit. Cantabo Domino **כי גמל עלי** hoc est, Cantabo tibi & confitebor tibi, quòd abstulisti peccatum meum, & liberaſti animam meam de gamelo.

GAllach] Quia sacerdotes Dei Christianorum, detondent angulos capitis sui: idè uocantur גלויס & in ſingulari numero dicitur גלוי Lamed daggeſſato & camezato, qua forma dicitur etiam גלוי גלוי. Est & aliud genus ſacerdotũ quòd כמריס uocatur. Et in Radice **גמל** declarabo diſcrimen quod est inter ea.

Esa 8.

Gllaion] Sume tibi uolumen. Rabbi Schelomo exponit גלויס id est, uolumen. Et Rabbi Dauid Kim hi אגרת id est, Epistola. Verum Ionathan Chaldaeus per גלוי quod tabulam ſignificat transfert. Nos Iudaei interpretamur Germanicè ein zettel, Italicè poliza. Hinc est quod & ſupremum, & infimum folij, nec non & latera eius ubi nulla est ſcriptura גלויס uocamus, Italicè margine. Porro & Christiani nouam legem ſuam אגרתא Euangelium Gimel leniter prolato nominant, quòd ipſum in Graeca lingua bonũ nuntium ſignificat. Sed author Aruch Thalmudici pro ſua libidine aliam adducit expoſitionem, quem, ſi lubet, uide in Radice ſua.

GAm] Apud Rabbinos legitur, Vngunt ſacerdotem magnum eo modo quem praefert Gamma graecum. Expoſitio, Litera una in ſcriptura graeca extat, quae Gamma uocatur: cuius figura ſimilis est Daleth inuerſo, hoc modo **Г**.

GAm] Nahum uir Gamſo. Aiunt Rabbini (uirum iſtum) ſic appellatũ fuiſſe, eò quòd ſolitus fuit dicere quicquid ſibi accideret. גמל גמל id est, etiã hoc bonũ eſt. In Aruch uerò Thalmudico apparet, quaſi Gamzo una ſit dictio, & nomen loci, de quo legitur 2. Paralip. cap. 28. Gimzo & uiculus eius. Ego autem dico quòd ſi haec ita

דמי שבא על אשת איש בשמתו התגלגל בגמל לפי כד אמר דוד אשירה לא כי גמל עלי פיירוש אשירה לך ואודך באשר העברת חטאתי והצלפת בפשי מן הגמל |

תלמי יג

גלח לפי שפחגי אלוה המוצדים מעלהים פאת ראשם לכה בקראו גלחים ובהחיד גלח הלמיד דגושה והמוצת על משקל גנב גנבים ויש מיד אחר הנקראים כומרים ובשדש כמר אפרש החפוש שביביהם |

גליון סה לך גליון רשי פירש מגלה והודיה פירש אגרת ויובתו תרגם לית ואפחגי פותרים אודו בלשוז אשכבו גיטיל ובלעז פוליצה וגם הוראים אפחגי מה שלמעלה ולמטה ובצדדי תרת חלוח בלי בתובה גליונות ובלעז מארגגי והמוצדים הודין לתורה החודשה שלהם אוונגליון ברפי על הגימל והוא בלשוז גז בשורה טובה ורבותבו ול הסבו שמו און גליון ובצל הערוך פירש מה שפירש עיון בשדשו |

גם מדברי דול מושחזי הכחו גדול כמין גם יובית פי אות אחת בכתיבה יובית הקרא גמא וצורתה פחו גלית הפוכה כזו |

גם בחום איש גם זו אומרים שנקרא כן כי צדים תח וכל מה שאירע לו אמר גם זו לטובה ובצדדיך משמע שגמזו מלה אחת והוא שם מקום שגאם ג'ס ב'ל' ואת גמזו ואת כנותיה ואומר אני שלפי זה היה ראוי

se haberent, dicendum esset גימזו id est, uir Gimzo, Gimel scilicet cum Hirec prolato, non Gamzo.

Gimgem] Apud Rabbinos legitur, Balbutiens lingua sua. Inde nomē uenit גימגום Gimgum id est, Balbuties. Expositio. Qui non potest bene proferre uerba sua Megangem uocatur. Idem & alio nomine עמיל id est, Balbus dicitur. Item קטע לשון id est, qui habet incisam linguam.

Gematria] dictio planè Græca est, & supputationē siue numerum significat, & raphatur in ea Gimel, in Aruch Thalmudico in alia significatione exponitur, quæ tamen non uidetur mihi lucida esse.

Gamar] Rabbini in sermonibus suis quū citant aliquem Versum (scripturæ) quem tamē breuitatis causa non absoluunt, rescātes tres uel quatuor dictiones, scribere solent גומר: Estq; uerbū transitiuū, quasi dicant. Versus complet uerba sua. Quū uerò sententiā aliquam ex sermonibus suis adducunt, quam tamen non integrè citant tum scribere solent גמלי id est, & cætera. Inde & nomen uenit, גמרה uel גמר.

Gamre] Solent Rabbini plurimū uti uoce גומרי loco גומו id est, omnino, siue totaliter, uel in uniuersum, Germanicè gantz vnd gar. Italicè In toto per toto, Et fortassis differentia est inter ea de quo uide perusch Rabbi Schelomo in hunc uersum: Non abominaberis Aedomæum quia frater tuus est. Non abominaberis Aegyptium, &c.

Deut. 23.

Gemara] Thalmud diuidit̃ in duas partes. Prima pars uocatur Mischnah, Altera pars Gemara appellatur. Et ambæ simul Thalmud nominantur, de quo amplius loquar in dictione Thalmud.

לתקרא איש גמזו הגימל בחירק |

גְּמִזָּה דברי דלל מנמנמ בלשונו והשם גמזום פירוש מי שאינו יכול לבטא דבורו יפה תקרא מנמנמ ונקרא גם כן פסילוס וקטע לשון בלשון אשכנז שטאמלן ובלעז טארטלייא |

גְּמִטְרִיא היא מלה ערבית ממש לשון השבז או מצוץ פרפי על הגימל ובצורה מפרש אותה בעצו אחר ולא בהירא |

גְּמִיר בזהגין רבותינו זכרונום לברכה בדבריהם פשמיאיים פסוק אחד ואינם משלימין אותו כדי לקצר שלשה או ארבע תיבות בותבין והומר והוא פעל יוצא רוצה לומר הפסוק משלים דברו וכאשר מביאין מאמר מדבריהם ואינם משלימין אותו בותבין וכלי והשם גמיר או גמירא |

גְּמִירָה בזהגין דלל בדבריהם במלת לגמרי והיא במקום כל וכל בלשון אשכנז גביץ אוג גאר ובלעז אין טוטו פער טוטו ואולי יש הפרש ביניהם דמיס כג עיין מה שפירש רשי בפסוק לא תתעב אדומי כי אחיה הוא לא תתעב מצרי והומר |

גְּמִירָה התלמוד בחלק לשני חלקים החלק האחד נקרא משנה והחלק השני נקרא גמרא ושניהם יחד נקראים תלמוד ועוד ארבע מנה במלת תלמוד |

54

GAn Eden] Sapiētes locū ubi delitiant iusti, necnō & acceptionem mercedis ipsorū Gan Eden uocauerunt, eō quod hortus ille, quem Deus plantauit, in Eden fuit, in quo collocauit primum hominē. Et locus iste eligibilior est toto mūdo procul dubio: idcirco nominauerūt istas delitias Gan Eden. Et sunt qui interrogant (dicentes) Postquam notum est locum illum in terra esse, qui Eden appellatur, de quo & signa prodit (scriptura) quod sit in Eden uersus Orientem: qui fiat quod nō extiterit ullus homo, qui eo in loco fuerit, uideritq; hunc locū, & hortum istū? Responsio, Nō est dubiū, quin profecti eō fuerint multi homines: uerū quotquot eō uenerunt nō sunt reuersi, ppter multas delitias, quæ inueniuntur ibi. Quis enim tam stultus, qui inde denuō discederet? quin potius omnes in eo loco remanent: aut fortassis accessum prohibet flamma gladij uersatilis, qui adhuc hodie ibi perseverat, unde nemo est, qui possit ingredi.

Ganna] apud Rab. legif, Turpiter egisti. Significatū eius est Cōtempus, & ignominia: neq; eo utunt (authores) nisi in Cōiugat. Piel, ut in Participio præsenti dicitur גמגמ. & in Participio præterito גמגמ & sic p totā Cōiug. Inde & nomen deducitur גמגמי, uel גמגמי id est, Contemptus, ignominia, Germanicè schand, Italicè uergunia.

GAs] Exaltatio oculorum: ibi Thargum habet. Qui ambulat in superbia oculorum. Inde deriuatur nomen Adiectiuum, quod legitur in Capitulis Patrum, גס id est, qui est elato animo, Item, qui non est acuto intellectu cum uocant גס הגסל id est, Crassi ingenij. Et in feminino genere dicitur גסה id est, Iumentum crassum, Germanicè grob, Italicè grosso.

GAs] Maritum sororis suæ, uel fratrem uxoris suæ aliquis גמגמי appellat. Similiter mariti duarum sororum se גמגמי גמגמי uocant. Sic

בן עדן
 קראו חכמים מקום העצבה הצדוקים והפול
 שבהם בן עדן לפי שהבן אשר בטע השם
 בעדן והבית בו אדם הראשון הוא המקום היותר נבחר
 שכל העולם בלי ספק לבד פני העצבה ההוא בן עדן
 דיש שואלים מאחר שמוע שהמקום ההוא בארץ הנקרא
 עדן נבחר בו סמנים שהוא בעדן מקום איד לא נמצא
 אדם שהיה שם וראה את המקום והבן ההוא
 כי איד ספק שהלכו שם אנשים רבים אבל כל באיה לא
 ישובו מפני רוב העצבה שנמצא שם מי הוא הסבל
 שיפרד משם אלא הכל בשארים שם ו אולי הפגיעה
 היא מפני לרע התרוב המותרות שהיא עדן שם ואיד מי
 שיהיה להפגס ו

גבה
 גבה גבית עביו בידו והרפה ואין משמשו
 בו רק כגביו פעל כגון הפועל מנקה הפועל
 מנקה וכו כל הגבון והשם גבאי או גבות בלשון אשכנז
 שאנך ובלעד וועדגבויא ו

גס
 דום עינים ו תרגום דאזיל בגסות עיניו
 והתואר בדברי רבותינו זכרונם לברכה גס
 וכו מי שאין לו שקל זה הוריו לו גס השקל
 ובלשון גמגמי בהמה גסה בלשון אשכנז גרופא ובלעד
 גרושו ו

גס
 אדם הורא לבעל אהותו או לאחי אשתו
 גיסו וכו בעלי שתי אחיות בקראים גיסים

נבטו כ"א

Sic quoq; & uxorem fratris sui, aut sororem fratris uxoris suæ aliquis גיטו nuncupat. Neque dici debet גיט absq; pronomine affixo, de quo amplius loquar in Radice גיט Germanicè schvuer, Italicè koneydo, & in for- minino genere geschvüey, Italicè koneyda.

Ger] Ger quod absolute in lege ponitur, eum signi- ficat qui recepit se non culturum idola; & inueniun- tur ab eo deduci uerba cum duobus Iodin, cuius antea mē- tionem feci in Radice גייר Vsurpant etiam ipsum cum duobus Resch, dicentes, גרים גרים quod idem ualet atq; מגירים id est facti profelyti.

Aram] Radix ista in Biblia non inuenitur, nisi pro עס quod ossa significat, usurpata, ut, Alinus offeus. Verum Rabbini utuntur pro causa, siue occasione rei. Vnde Thargum, quod respondet (huic loco) Et ego quidem occasio fui (mortis) omnium animarum domus patris tui, est, אלא גרמית id est. Ego occasio fui, &c. Et apud Rabbinos legitur, Et ipse occasio ei fuit omnis gloria istius. Item occasionem dedit diuinæ præsentia, ut recesserit ab Israël. Ecce omnia sunt primæ Coniugationis, nec licet eis uti in alia Coniugatione.

Aras] Discimus, siue legimus in Capitulo illo. Quidem ualet quod גימי significans scilicet discipli- nam, uel doctrinam, Similiter dicitur, Quidā fuit discens. Hac uoce usus est & Chaldæus interpres, in Canticis, in hunc uersum, Osculetur me osculis oris sui. Tharg. Misch nah & Thalmud cum explicatione. Item, Itē quod discit homo in iuuentute uocatur גימיתא גימיתא **H** Geschem

זה לנה וכן לאשת אחיו או לאחות אשתו חורא גיטו ואין לומר בו זולת פנוי לומר גיט ועוד אומר מנה בשורש גיט ובלשון אשכנז שוואגה ובלעז הוויאוד והקבה גישוויא ובלעז הוויאוד |

גר סתם גר שבחורה הוא שקבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה ונמצאו פעלים ממשו בשתי יודין וקבר זכרתיים בשורש גייר גס שמשו בו בשתי רישיו באמרים גרים גרורים והוא כמו מגירים |

גרם זה השורש לא נמצא במקרא כי אם בלשון עץם כמו חמוד גרם אבל בכותבו זכרונם לברכה שמשו בו לסבת הדבר וכן מרגם אנכי סבותי בכל בית אבירי אבא גרמיית ובדברי רבותינו זכרונם לברכה והוא גרם לו כל הפנוד הנה וכן גרם לשכינת שתסלה מישראל וכן הרבה וכלם בכנין תשל ואז לשמש בו בכנין אחר |

ראשית מ"ט
מנחם א"כ"ב

גרס גרסינו בפנה פלוגי והוא כמו שביני לשון למוד וכן פלוגי הנה גרים וכן בפסוק ישקני מבשיחות פיהו משנה ותלמוד בגרסא וכן מנה שלומד הפער בגרותו גרסא גרסא דוגמותא |

גיר ה'

GEschem] In libris prophanis uocant corpus Ge-
 schem, ut quum dicunt, Deus non est corpus: & de-
 ducunt ab eo uerbum in Coniugatione Hithpael, dicen-
 do **מחשם** & non inuenitur in Biblia, praterquam in
 Daniele. ut, Corpus eius tinctum est, hoc est. Corpus eius
 lotum est.

Dan. 5.

GEscher] Apud Rabbinos legitur: Fecit seipsum
 tanquam pontem. item, Mundus similis est ponti co-
 fracto. Ponticulus est qui fit ex ligno uel ex lapidibus,
 pertingens ab uno littore fluuij ad alterum littus ut quis
 pedibus transire possit, Germanice bruck Italice ponto,
 Portæ fluminum aperte sunt: ibi Targum habet, pontes
 fluminum, &c. Item omnia tabulata duplicia: Targum o-
 mnes pontes.

Nab. 2.
Ezech. 27.

FINIT GIMEL ET INCIPIT LI-
 tera Daleth.

DA] Thargum quod respondet uoculae **דא**
 est **דא** ut, Hæc est mulier, atq; is est filius eius:
 Thargum, Hæc est mulier, & iste est filius eius, Et
 in Daniele legitur. Genua percutiebant unum ad aliud.

2. Reg. 8.

DAbar] Rabbini porcum uocant **דבר** di
 est, res alia. Et uidetur mihi hæc esse ratio, quod
 nolunt recordari nominis eius coram pueris. ut, non ha-
 beant occasionem quærendi & interrogandi de eo, quo
 fieret ut tandem eò uenirent ut comederent. Similem
 ob caussam non recordantur nominis panis in festo
 pasach.

H 2

Dibbur

בספרים הצדונים קראו הגוף גשם באמרים
האלוה אינו גשם ובנו ממונו התפעל
באמרים מותגשם ולא נמצא במקרא רק בדניאל כמו
גשמייה וצטבע פירוש ארפו ותבס

דניאל ה'

בדברי רבותינו זכרונם לברכה עשה עצמו
בגשם העולם דומה לגשם רעוע היא
המסלול העשוי מעצים או מאבנים משפת הנהר לשפתו
השנית לעבור ברגל כלשון אשכנז ברהם ובלעד פונטו
שערי הצהרות גפתחו גשמי בהרונתא
לוחותים בת כל גשריו

חוס ב'
הוקאל ב'

ושלמה אות הימל
 גילובט זיי גוט בוך הימל

אות הרלת

פראים של דאת דא כמו דאת האשה דה
בפה דא אמתא ודין ברה
לדא בקשו

דא מלכס ב' ה'
דניאל ה'

חודיו לחודי דברי אחר
דרי שלא לדבור שמו בפני התינוקות
וידרשו וישאלו עליו ונכחו לידי אבילה כמו שאין חכריו
שם להם בפסח משעם דה

דבר

DIbbur] Apud Rabbinos legitur, Et ipsi respondēt post eum ad quodlibet uerbum. Est'que differentia inter דבר & דבר. Nam דבר nomen est, quod dici quadrat de omni quod est nomen rei, siue sit res animata, siue inanimata. Sed דבר non competit nisi uerbo, quod ex ore egreditur uoce articulata. Rabbini quoque uerba Dei absolute דבר appellant. & hoc præsertim cum He Haiediah. ut, Iuxta os uerbi (Dei,) huiusmodi est, Verbū separatū ab eo. frequēter itē usurpatur in plurali numero דברים sed decem uerba, que in tabulis (decalogi scripta fuerunt) ea Rabbini suo more in foeminino genere uocarunt. sicut declarabitur in Radice דבר.

DVgia] Sic uocant nauem cui sunt multi remi in utroq; latere. Apud Rabbi. uocatur חנית Huius significationis est & illud in Amos, cap. 4. ubi יבסית דגה - ubi paruam nauiculā significat, quæ haberi solet in Dugith, id est, in magna naui. Chaldaicè redditur per כננית Similiter & in isto loco, Et in uasis iunceis. Thargum, In nauiculis, Italicè Galea, quod idem & Germanicè sic nominatur.

DVgma] Non est similitudo eius. Sensus est, Non est simile ei: Estq; uocabulum Græcum, apud quos tamen Daleth cum Hirc profertur.

DAggesch] Punctum, quod ponunt in corpote dictionis ad fortificandam prolationem eius, Daggēs uocant. Neq; constat nobis eius interpretatio, quemadmodum & aliorum quorundam punctorum & accentuum nomina, quid ea significant, non planè cognitum est nobis: sicut scripsi in Præfatione mea, in librum Masoreth Hamasoreth.

דְּבַר דְּבַר רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרָנוּם לְבִרְכָה עַל כֵּל דְּבַר וְדְבַר וְיֵשׁ הַפֶּרֶשׁ בֵּין דְּבַר לְדְבַר כִּי דְבַר הוּא שֵׁם בּוֹפֵל לֹאמַר עַל כֵּל מַה שְּׁהוּא שֵׁם דְּבַר בֵּין שְׂיֵשׁ בּוֹ הַיָּחַד הַיּוֹם בֵּין שְׂאִיז בּוֹ הַיָּחַד הַיּוֹם אֲבָל דְּבַר אֵינוֹ בּוֹפֵל רַחַק עַל הַדְּבַר הַיּוֹצֵא מִזֶּה הַפֶּה בְּחִתּוֹךְ הַלְשׁוֹן וְזָרָאוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרָנוּם לְבִרְכָה לְדְבַרְיוֹ שֶׁל הַמְדוּשׁ פְּרוֹךְ הוּא דְּבַר סֵתֵם וְזֶה דּוֹקָא עִם הָא הַיְדִיעָה כְּמוֹ עַל פִּי הַדְּבַר וְכֵן תֵּה הַדְּבַר פְּרוֹשׁ הַיְמָנוּ וְכֵן הַרְבֵּה וְדְבַר בְּלִשׁוֹן דְּבָרִים אֲבָל עֲשֵׂת הַדְּבָרִים שְׁהוּ עַל-הַלְיוֹת קִרְאוּ לָהֶן עֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת בְּלִשׁוֹן גְּבוּלוֹת וְכֵן הוּא מִנְהַגָם כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר בְּשׂוֹרֵשׁ מִסֵּד וְ

דְּוָגִיָּא כֵּן חוֹרֵין לְסַפִּינָה הַגְּדוֹלָה שְׂיֵשׁ לָהּ מִשׂוֹשִׁים הַרְבֵּה מִשְׂגֵי צְדָדִים וּבְלִשׁוֹן דָּוִל בְּקִרְבָּה דְּוָגִיָּא וְהָיָה בְּסִירַת דְּוָגִיָּא וְסִירַת הִיא הַסַּפִּינָה הַקְּטַנָּה שֶׁבְּדְוָגִיָּא וְתִרְגְּמוּ כְּדְוָגִיָּא וְכֵן בְּכֵלֵי דְּוָגִיָּא בְּדְוָגִיָּא בְּלֵעֵז גְּלִיָּא וְכֵן שְׂמָה בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנֵז וְ

עונק
בשמה

דְּוָגִיָּא אֵין דְּוָגִיָּתוֹ פִּירֵדֶשׁ אֵין דְּוָגִיָּה לֹו וְהוּא לְשׁוֹן עֵז אֲבָל הַגְּלַת בְּקִרְבָּה בְּחִירָה דְּוָגִיָּא

דְּגֵשׁ הַמְחִיבָה שְׂמִשְׂיָמִין בְּגוֹת הָאוֹת לְחֻזֵק קִרְיָתָה חוֹרֵין דְּגֵשׁ וְלֹא בּוֹדֵעַ לְבֹו כְּמוֹ שֶׁלֹא בּוֹדֵעַ לְבֹו קִצַּת שְׂמוֹת הַמְחִיבֹוֹת וְהַשְּׂעִמִים כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר בְּהַקְדָּמֹתֵי לְסִפְרֵי מַסֻּדֹת הַמְסוּדֹת

DO] Apud Rabbinos legitur, Primus homo creatus est duplici effigie. Sensus est, Duplici facie. In Italice quoque lingua דו duo significat. Et videtur mihi sonandum esse דו cum Holem, non cum Schurec. Sic etenim interpretantur uocabulum דושי ut sit compositum à דו & שי id est, duo ora. simile enim quiddam est cum his qui proferunt infamiam, ac si loquantur duplici ore: aliud ore, aliud corde.

*Psal. 33.
Ibidem 14.*

Dock] Attende & inuenies. Diligentē cōsiderationem & attentionē significat. Vnde ubi hebraeus dicit, De mansione habitationis sue prospexit. Tharg. habet דושי attendit. Item Dominus de caelo aspexit. Thargum דושי attendit. Inuenitur quoque prateritum eius in Coniugatione Kal דושי quo utitur Rabbi Schelomo in multis locis, quum dicit. Et Onkelus non animaduertit phrasim bibliacam. Reperitur & in 2. Coniug. Piel דושי, ut, non attendit bene. Inde & Participium prateritum uenit, ut, דושי id est, Liber correctus. Item nomen substantiuum, ut, דושי uel דושי. Et nomen adiectiuum דושי Caterum Dikduk uenit à Radice דושי de qua loquar in suo loco.

Lcu. 26.

DAureka] Etiam hoc uocabulum uenit à Radice דושי ut quum dicunt: maxime quum ita & ita se habeat. Item דושי לוי Cuius sensus est, non ita simpliciter est intentio & sententia. ut, Et pinfent decem mulieres: Sensus est, Nō tantum decem, sed, uult dicere, Mul-tae mulieres.

Gen. 3.

DI] Vocabulum דושי in Thargum reddi solet per דושי & aliquando ponunt Daleth solum in capite dictionis loco דושי & habet punctum Scheua, ut, Herba agri. Thargum habet, דושי Cum

דו דוכרי בפותגו זכרונם לברכה אדם הראשון
 גברא דו פדעוהו פירוש שני פנים וכו'
 דו בלעד שנים ובראה לי שיש לקרותו דו בחולם ולא
 בשורה כי כו יש מפרשים דופי מודעב מן דו ומן פי
 פירוש שתי פיות כי כו מוציא דבה ידברו בשתי פיות
 אחת פפה ואחת בלב |

*תולס לג
תולס יד*

דוק דוק ותמצא לשון עיון והשגחה | מפיכוד
 שבהו השגחה | פרגום אודיה | וכו' |
 משמים השקיה | מן שמעא אודיה | ותמצא העבר
 בכנין וקול דה כמו שפירש רבינו שלמה בר יצחק זכרונו
 לברכה בהרבה מקומות ואזקלוס לא דה על לשון המנהל
 ותמצא בכנין פעל דיה לא דיה ופה והפעול ספר
 מדניה והשם דיה או דייקות ותמואר דייקן אבל
 דקדוק הוא משורש דהק ושם אדבר בו |

ויקרא לו

דוקא גם זה משורש דוק באמנם דוקא בשחוא
 בן וכו' וכו' לאו דוקא דוקא לומר אינו
 ממש כבוד ובעיון בר באזן ואפני אשר נשים | לאו
 דוקא אשר אלא דוקא לומר הרבה נשים |

מלאת ג

דו מלת אשר מתורגם די ולפעמים משימין
 הדלת לבנה בראש המלה במקום די והיא
 גהודח בשנא כמו עשב השדה | עשבא דחקלא

Cum uerò principium dictionis Scheua obtinet tunc ip-
sum Daleth Hirec habet, Vt, In firmamento cœli: Tar-
gum, In firmamento דמילא Et hoc ideo fit quod Scheua
post Scheua in principio dictionis non potest stare.

DAchan] Nos Duchan uocamus cum sacerdo-
tes sustollunt manus in Benedictione sacerdotum.
Vnde Thargum quod respondet huic loco . Sustollite
manus uestras ad sanctitatem, est, Eleuate manus uestras
sacerdotes super suggestum sanctum . Et miror ego su-
per hoc , quandoquidem Duchan uocatur suggestus su-
per quem stabat Leuitæ cum dicerent canticū , uocaturq̃
Duchan in lingua Arabica, in Germanica uerò einbäck,
sicut & in Italica.

Psal. 134

DAchas] Ducos principem qui sub rege est signi-
ficat, idemq̃ ualet quod Aluph in lingua arabica,
Inde est quod dixerunt Rabbini, Omne Aluph regnum
est absq̃ corona. Sensus est, Rex qui nō est coronatus uo-
catur Ducos, quod nomē scilicet dux & Latinis in usu est
Germanicè Hertzog . Et in Versu, Sexaginta sunt regi-
næ & octoginta concubinæ: Thargum habet, Duces de
filijs Ismaël. Item, in Versu, Non introduxit Esther: Tar-
gum, cū ducibus regis. Et miror ipse quod nos pronuncia-
mus דכוס cum caph dagessato.

Cant. 6.

Proverb. 25

DAchta] Et in loco magnorum ne steteris. Tar-
gum: דכחא id est, & in loco magnatum ne sur-
rexeris. Inuenitur item in Gomora דך פלני id est locus
quidam, quod idem ualet ac si diceretur דכחא hoc est, lo-
cus peculiaris, Germanicè ort. Italicè Loco.

I

Dildel

ובשתחללת המלה בשוא או היא נקודה בהידיק כמו ברויז
השמים ברויז דשמיא וזה לפי שאין שוא אחר שוא
בראש המילה |

דלמית ה'

דבן אבננו חודין דובן פשהפתיים נושאים
ידיהם בברכת פתיים | וכן מרגים שאר
ודיכם קדש טולו ודיכון בהצנא על דובן חודשא ותמיה
אני על זה שחרי דובן בקרא האי צטבא שעמדו עליה
חלום בשאמרו שיהא ונסראת דובן בלשון ערבי ובלשון
אשכנז באנחא וכן בלעז |

תלמי קל'

דכוס דובוס | הוא שלטון שמתחת המלה והוא
כמו אלה בלשון ערבי | וכן אמרו
רבותנו זכרונם לברכה כל אלה מלכותא דלא תגא פירי
מלך שאין לו פתח בקרא דובוס | וכן בלשון רומי דוכוס
ובלא הערצוג | ובפסוק ששים המה מלכות ושמיים
פילגשים מרגום דוכסין מרגוי ושמואל | ובפסוק לא
הביאה אסתר ונאמר מרגום עם דוכסי מלכא | ותמיה
אני על שאנו חודאין אותו דכוס הפת דגשה |

פיר'

דכוס'

דכחא ובמקום גדולים אל המעמוד | מרגום
בדוכתא בקרבי לא תיחום ונמצא באמרא
דוד פלוגי והוא כמו דוכתא | פירוש מקום מיוחד
בלשון אשכנז אורט ובלעז לוקו |

מעלי כה'

Didel] Apud Rabbinos legitur, Quare uocatum est nomen eius ליליה Delila, eo quod debilituit robur, &c: Expositio eius est חלשות id est, debilitatio. Hinc est quod dicitur, Membrum debilitatum: cuius Etymon est רלית id est, attenuatio, à Radice לל & incedit iuxta formam ללל quod à לל uenit, Germanicè Schlotterig, & Italicè lento, uel lassò.

DAm] Rabbini dicunt, Cui non est pecunia non stet in foro: ibi pecuniam דמים uocant, Qua uoce usus est Chaldæus interpres in isto loco, Emam à te pro prætio. Thargum, דמים pecunia, Germanicè gelt, Italicè denar: Et non inuenitur, nisi in plurali numero.

Dinar] Moneta est, quæ uocatur in lingua eorum דנר, & idem ualet quod דנר nisi quod דנר de argento dicitur דנר uero de auro. Sex mille aureorum. Thargum Ionathæ habet, denarios aureos. In lingua Italica uocatur pecunia Denari. Est item & parua moneta, quæ uocatur Italicè denar, quam Veneti Bagtin, Germani Berner nominant.

DAph] uocant asserem, aut tabulam דף. Similiter & Rabbini quum dicunt, Inter tabulam & tabulam, Germanicè Brett. Italicè tabula. Hinc etiam desumptū est, quod pro folio libri usurpant, quum dicunt, In isto folio libri. In plurali numero dicitur דפים. Sunt tamen qui folia פליט uocant, quod non inconueniens est. Sic etenim nuncupantur & in lingua Germanica bletter, & in Italica folia.

דלילה
 למה זקכא שמה דלילה שדלילה את
 בוחו וכולי פירוש לשון חלשות וכו'
 ופקרו לשון דלות ששדשו דלל על
 משקל בלבול מן בלל ובלשון אשכנז שלוטריג ובלעז
 ליבטו או לאסו |

דמים
 בדברי רבותנר זכרונם לכרכה מי שאז לו
 דמים לא יעמוד בשוק חורין למיעות
 דמים וכו' אהבה ממוך במחיר | תרגום דדמים בלשון
 אשכנז געלט ובלעז דינארי ולא במצא דח בלשון דמים
 ממואל ב' כ"ג

דינר
 יש מטבע זקרא בלשונם דינר והוא כמו
 דה אלא שהוזג של פקת והדינר של זקב
 וכו' ששת אלפי זקב | דבצמז הרגם יובנז דינרין דדנב
 ובלשון לעז זקראו המיעות דינארי וכו' יש מטבע קטנה
 זקראת בלעז דינאר והוא מה שקורין פווינצנייה באגטין
 ובלשון אשכנז בערנר |

דף
 חורין לקרש או ללוח דף וכו' בדברי
 רבותינו זכרונם לכרכה בין דף לדף בלשון
 אשכנז ברעט ובלעז טאכולה ומנה מה שאומרים
 דף פלוצי של הספר ובלשון דמים דפין ויש חורין
 להם עליו והוא הנכונ כי כן זקראו בלשון אשכנז בלעז
 ובלעז פולוי |

Gen. 1

DAphas.] Et creavit Deus hominem in imagine sua. Rabbi Schelomo exponit, in forma quæ facta erat ei, Italicè forma, similiter Germanicè: Hinc est, quod libri qui per impressionem literarum fiunt דפוס appellantur, Italicè Stampa, Germanicè druck, Inde ducunt uerbum in coniugati: kal, Niphil, & Hiphil, ut דפס imprimens siue impressor דפס impressum דפס fecit imprimere, Et in sanguine uuarum uestimentum suum, ibi Thargum Hierosoly: habet, מומי לרמס עיבן id est, simile est impressioni uuarum.

Ibidem 49.

DAphak] Nota quod (uocabulum) גדיס quod in Biblia absolute usurpatum inuenitur, non significat uenas pulsátiles, quas medici palpant, quoniam eas medici ערקוס appellant, Cuius uocis usus est etiam in Job cap. 30. Et nerui mei non quiescunt: sensus est, uenæ in quibus pulsus agitatur non quiescunt, sed mouentur iugiter absq; cessatione propter multum calorem alienum qui est in corde meo, Vocaturq; apud Ethnicos puls. Et in lingua sancta דפק estq; deductum ab illo, uox dilecti mei pulsantis &c. quod percussione significat.

Cant. 5.

Dikdek] Apud Rabbinos legitur, Qui subtiliter exquirat in lege. Itē, Subtilitates legis. Item, Subtilitates scribarum. omnia subtilitatem significant, hoc est eum, qui considerat rem subtiliter, Germanicè dinn, Italicè Subtyl, Hinc & dikduk deriuatur, quod significat diligentem & subtilem considerationem circa literas, puncta, coniugationes, operationes &c. qua de causa & דיקוק uocant, de quo & antea loquutus sum in radice דק uide in radice sua.

DAkdak] Thargum est quod respondet hebrææ uoci דק id est, paruum, uide in radice דק.

Gene. 35.

DAr] Vbi peregrinatus fuit, Thargum די דר id est, in qua peregrinatus fuit &c. Inde uenit nomen I 3

דפס

דלמית ה'

האדם בצלמו פירש רש"י בדפוס העשוי לו פורמא בלעד וכו' בלשון אשכנז וכו' זקראים חספרים הפעשים על ידי חקוק אותיות דפוס שטאמפא בלעד ובלשון אשכנז דרוק ועושין ממנו קל ובפעל והפעיל פגוז דופס ובדפס והדפוס וכו' ובדפס ענבים סותה תרגום ירושלמי מדמי לדפוס ענבין |

דלמית מ"ט

דפק

דע כי סתם גידים הנמצאים במחנה אינם הגידים הדופקים שמשמשין בהם הרופאים כי אותם הוראים להם הרופאים עורקים וכו' אמר איוב וכו' זקראים בלשון ערבי ועורקי לא ישכבון פירוש הגידים שלי שדופקים לא יצוהו רק מתנוצעים תמיד מבלי הפסקה מפני דוב החום הנכרי אשר בלבי וזקרא בלשון הגוים פולש ובלשון הקודש דפק מן קול הודי דופק לשון הפאה |

מ"ל ה'

דקדק

בדברי רבותינו זכרונם לברכה המדקדק במצות דקדוקי תורה דקדוקי סופרים כלם לשון דק כלומר המעיין בדבר דק דק בלשון אשכנז דון ובלעד דופטיל וכו' דקדוק הלשון שצריך לעיין דק באותיות ומקורות ובבנינים ובפעלות וכו' חורין לו דיקדות ובכר דברתי מעה בש"ש דק עיין בש"ש |

דקדק

תרגום של מטו עיין בש"ש דרדק |

דר

אשר צד שם תרגום די צד המן והשם

דלמית נ"ט

Exod.15 nomen substantiuum דירה ut, Ad habitaculum sanctitatis tuae. Thargum לירה ודירקן , eius usus est apud Rabbinos, ut, Mulier pulchra, habitatio pulchra, Germanicè vuonung, Italicè stanza. In plurali numero dicitur דירקן ut דירקן רגבי נח

Gen.32. **D**oron] In Perusch Rabbi Schelomo legitur. Parauit semetipsum ad tres res. Ad munera, ad bellū, ad orationem. Expositio, Doron in lingua Græca idem ualeat quod דונה Germanicè Præfant. Sic enim nos (Iudæi) uocamus in lingua Germanica, quum non sit Germanicū sed potius Italicum: Nam in lingua Germanica uocatur דונה ein schænck. Est & alius error, quod donum דונה uocamus. uide in Radice דון

Iob.30. **D**ardak] Makre dardekîn. Expositio eius est; Doctor puerorū, qua uoce usus est Chaldaus in isto loco, Rident super me iuniores me Tharg. Rident super me pueri. Exponit item & in Aruch Thalmud. per דרס quod pueros significat. Et uidetur mihi quod etiam scemellas cōplectatur, ubi enim Versus in hebræo habet. Et Mardochai cognouit: Thargum habet. Et non super filios eorum Ecce ibi simul filij & filiaë includuntur, Inueni item alibi sine Resch litera. ut, A paruo usq; ad magnū: Thargum Hierosolymitanum מרן דרסין עד סביהון id est, à pueris eorum usq; ad senes eorum.

Esther. 4. **D**erech Erez] Apud Rabbinos tribus modis accipitur, Primo usurpari solet, ubi mentio fit de ritu siue consuetudine regionis, de bonis moribus, de ciuilitate, & de bono ingenio, Sicut usurpatū inuenitur in Tractatu Thalmudico qui Derech Erez appellat. Secūdo significat studium siue laborē qui impendit in negotiatione & opere aliquo, sicut usus eius est in Pirke Auoth, ubi dicūt: Bona est disciplina legis עס דרך ארץ Tertio, per ipsum intelligitur actus uenericus. ut cum dicunt in Hagadah, א פייסות דרך ארץ Ego

דינה פראגם אל גוה חדשן לדירה דהודשתה וכו בדברי זכרתינו זכרונם לכרכה אשה צאה דירה צאה בלשון אשכנז וואוננג ובלעז סטאנציה ובלשון רבים דירקין דירקין רגבי נח |

דורקן דורקן עצמו לא דברים לדורקן למלחמה לתפלה פירוש דורקן בלשון יון מנחה ובלעז פריזאנט וכו אומרים אנו בלשון אשכנז פריזאנט ואינו לשון אשכנז רק מלשון לעז כי בלשון אשכנז בקראת המנחה שענה ועוד טעות אחרת שאנוני קורין דורקן מדינה עיין בשורש מנז |

דרדק מוקרי דרדקין פירוש מלמד תימחות וכו שחקו עלי צעירים מנחכו עלי דרדקין ופירוש בערות צעירים ונראה לי שאם נקבות בכלל שהרי בפסוק דמרדכי ידע בתרגום ולא על דרדקיהון הרי בנים ונקבות בכלל ומצאתיו בלי ריש מקטן ועד גדול מנחמיהון עד סביהון |

דרך ארץ יש לו שלשה פנים האחד הוא נאמר על הנחמה המדינית במדות טובות ובמוסר ושביל טוב כמו שפירצא במשבת דרך ארץ והשני הוא העסק בסחורה ובמלאכה כמו שאמרו יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ והשלישי הוא תשמיש המשח כמו שאמרו בהנחה זה פרישות דרך ארץ ואני המצאתיה

Ego autem interpres addo illis quartum significatū, quod est, quod in Biblia significat mortem, quæ manet omnes mortales. sicut dicit David rex (super eum sit pax) Ego uado per uiam uniuersa terræ.

1. Reg. 2.

2. Parl 13.
Ibidem 24

DArasch] In Inuentario Iddo pphete: In Inuentario libri regū: Expositio, Liber in quo scribunt uerba, si ue gesta regum & prophetarum uocatur Midrasch, ab eo scilicet, quod quicuncq; quærit eas res, inueniet ibi: Hinc est quod Midrasch nuncupatur, & punctatur Mem cum Hirec. Admiror enim cur nos solemus dicere Medrasch, Mem cum Sægol prolato. Item domus, uel conclaue quod studio legis destinatum est, Beth Hamidasch uocatur. Vocant item Midrasch omne commentarium, quod non iuxta simplicem, siue literalem sensum scriptum est: ut Midrasch Agadah: uel Midrasch Rabbīnorum nostrorum. Idem & alio nomine Drafcha, uel Drafch nominatur. Author item Hamidasch: uel qui peritiā habet prædicandi Darschan uocatur, ut Rabbi Moses Hadarschan.

FINIT DALETH, ET
incipit litera He,

HA] Thargum quod respondet & חה est חה, quo etiam Rabbini uti solent, ut. En didicisti. Ecce scriptum est, & similia. Vsurpant etiam pro חה sicut & חה. quod sequitur.

HA] Ut, Hoc ab illo pendet. & id genus simile. Huiusmodi est, Ilte est cibus pauperum: idem ualet quod חה quod modo sequitur.

HAi] ut, Ilte uir, Hæc est domus Cori, idem ualet quod חה & nullum discrimen est inter חה & חה.

K

Hoil

מוסיף על אלה ענין הרביעי שהוא שפא על לשון פטירה כל בני אדם כמו שאומר דוד המלך עליו השלום אנכי הולך בדרך כל הארץ |

מלכס ח' כ'
ר'ה כ' י'
ל'ס כ'כ'

דרש
במדרש הנביא עדו מדרש ספר המלכים
פירוש ספר שפתותו בו דברי המלכים
והנביאים בקרא מדרש פי כל הדורש אותם הדברים
ימצאם שם על פי בקרא מדרש והמם בחזקת ותמוהתי
למה אנו מזהים לומר מדרש המם בקאל וגם הבית
או הקדר המיוחד ללמוד תורה בקרא בית המדרש גם
קראו מדרש כל פירוש שאינו על דרך פשוטו כגון
מדרש אגדה או מדרש רבותינו גם בקרא דרש או
דרשה ובעל המדרש בקרא דרש כמו רבי משה הירש
וכו בקרא אדוני הפוערי פירוש באגודש הדרש
בעיד איינזם

נשלמה אות הדלת
בעזר אשר ידו בכל מושלת

אות הדלת

תרגום של הפה והו חא וכו בדברי רז"ל
חא למדת וחא כתיב ודומיהם כמו חח
ועוד שמשו בו במקום זה כגון חא שלפניך
כמו חא חח חלית וכו חא לחמא עניא
וחוא כמו חא שלפניך |
כמו חא חכא חא בית כור כמו חח
ואין הפרש בין זה ובין חא |

חח
חח
חח
חח

HOil] Apud Rabbinos legitur, Postquam meminuit eius, enarrat laudē eius. Item, Postq̄ ita est. Expositio eius est. Postquam ita se res habet, Germanicē dievureil das, Italicē dipoki. Similiter exponitur & uocabulū Oil, est tamen non nihil discriminis inter ea, sicut declarabo in Radice sua. Et uerisimile mihi uidet̄ deductū esse ab illo, Cœpit Moses declarare, &c. ubi incipere significat, unde & sensus istius. והואיל והואיל talis esse potest, incipit Verfus & meminuit eius, propterea enarrat laudē eius. Simili modo etiā secundū eum, qui exponit והואיל pro uoluit Moses, dicendū est, Voluit Verfus, & meminuit eius, &c. Et mirū est, q̄ Rabbi Schelomo exponit illud והואיל pro וריתי id est, uolui, citans istū locū Et in Parscha. Elle Hadebarim exponit והואיל per התחיל id est, incipit, & citat locū ex Genesi sic certe inueni in omnibus exemplarib. Mihi uerō p̄ certō habet̄, errorē esse, qui irrepsit in primum Exemplar. & debere scribi esse, qui irrepsit in primum Exemplar. & debere scribi esse, qui irrepsit in primum Exemplar. & debere scribi esse, qui irrepsit in primum Exemplar.

Deut. 1.

Gen. 19.

Deut. 1.

Exod. 7.

Deut. 32.

Esa. 32
Ibidem 7.

HAbai] Rabbini dicunt, Loquitur lex hyperbolice. idem ualet quod guzma, sic dicūt hyperbolicam locutionem esse quod lex dicit, Ciuitates magnas & munitas usq̄ in cœlū, ubi non est quod putes (scripturā) de huiusmodi ciuitatibus loqui, quæ ad cœlū usq̄ reuera pertinent, sed est Hyperbole. Constat itaq̄ Guzma & Habai idem esse. Idipsum autem est, quū aliquis amplificat rem aliquam, & nimium extollit magnitudinem eius. Estq̄ Guzma uocabulum Græcum, Habai uerō, ut mihi uidetur, deductum est ab eo quod spinam significat: Thargum enim, quod respondet Hebræo תן ושמיר, id est, Spina & uepris, est, והואיל. Item ופית, id est, יחבא, est Spina & uepres. Thargum habet Et

הואיל הואיל והזכירו ספר בשבחו וכן הואיל וכן הוא ופירושו מאחר שתדבר הוא בך ובלשון אשכנז די תייל דו ובלעז דפו קי וכן פירושו של פינז ויש מעט הפרש ביניהם כמו שאבאר בשרשן וקרוב אבי לומר כי הואיל מלשון הואיל משה באר שהיא לשון התחלה ופירו הואיל והזכירו התחיל הפסוק והזכירו על כן ספר בשבחו וכן לפי מי שמפרש הואיל משה לשון דצון יש לומר רצה הפסוק והזכירו וכו' וזהו וזהו ימיה על דשי זכרונו לברכה שפירש הנה בא הואילתי רציתי כמו הואיל משה ובפרשת אלה הדברים אומר הואיל משה התחיל כמו הנה בא הואילתי כן מצאתי בכל הנוסחאות וקרוב לודאי שהיא טעות שגבול בנוסחה הראשונה ובראוי הואילתי רציתי כמו ויהאיל משה שפירש שם בתרגומו וצבי לשון דצון

דברים א'

דברים א'

עומת ג'

חבאי דבריו רבותימי זכרונם לברכה דפנה הנרה בלשון חבאי והוא כמו חזמא וכן אמרו דפנה הנרה בלשון חבאי עדים גדולות ובעבודת בשמים בשמים סלקא ועמך אלא חזמא וזממא חזמא והבאי אחד הוא והוא כשאדם מעדל את תדבר הרבה ומוסית על גדולו וחזמא הוא לשון יון וחבאי כראיה לי שהיא לשון קוץ תרגום של קוץ שמיר חבאי וכו' שמי

דברים א'

עומת ג'

Et quemadmodum spinæ non reputantur inter reliqua ligna, sic hyperbolicę locutiones non reputantur inter alias orationes, quibus etiam non inest rei veritas. Porro He quod præferuit **הבאי** punctatur cum Hateph pathah, & Beth raphaf, quod idem fit & in sequentibus Radicibus **הבל** & **הברה** in quibus uenit He cū Hateph pathah.

HAbal] Apud Rabbinos legitur, Halitus oris eorum, nempe puerorum, &c. Author Aruch Thalmudici adducit ipsum, & non explicat: significat hoc uocabulum fumum, siue uaporem, qui egreditur ex ore, quiq; magis cognoscit tempore hyemis quam æstatis, Germanicę Athem, Italicę halito, hac uoce et Chaldeus interpres utit. ubi em̄ Hebræus dicit, Consumpsimus annos nostros ueluti sermonem &c. Thargum habet, Consumpsimus dies uitæ nostræ, tanquam uaporem oris in hyeme.

Psal. 90.

1. Reg. 19.

HAbarah] Vox **הברה** ea est, quæ in scriptura uocatur **קול רומח** uox silentij, id est, uox submissa, sicut scribitur. Et post ignem uox quieta & subtilis. Vbi Rabbi Schelomo in suo Perusch sic dicit, Ego audiui, quod uox, quæ uenit ex silentio Taciment uulgõ uocatur, Latine Echo, Germanicę vunderhall. Hinc est quod Rabbini ubi mentionē faciūt clangoris tubæ, dicunt: Qui audit uocem **הברה** non exit liber. Et iterum usurpant in alia forma quum dicunt, Egressa est **קול הברה** in ciuitate super illum, uel illam. &c. id est, Vox quę non est certa (intelligunt incertū rumorē). Inde est quod & Grammatici puncta literarum **הברות** nominant, sicut & ego usus sum in Cantico meo, ubi dico, Isti sunt decem Reges, qui regnāt. **הברה** id est, Sunt decem puncta **ה א ו י א ו** &c.

Exod. 13.

HAgadah] Noctem Pasch uocant Hagadah, quæ nomenclaturam accepit ab eo quod (in Lege) dicitur, Et annuntiabis filio tuo, &c. Germanicę uocatur Ios.

K 3

Mihi

רשית : וכמו שהקודמים אינם נחשבים לשאר עצים כדברי נחמיה ואיז בהם אמנות והא של הבאי נחשת פתח כראיית רפי הבית וכן תכל והברה הבאים אחר זה התייזו נחשת פתח |

הבל תכל פיהם של תיבוכות | ובעל הערוך הביאו ולא פירשו | והוא כדמות עשו חודצא מפי הפעלי חיים והוא יותר גבר בזמן החודצא מנחשין ובלשון אשכנז אוטם ובלעז האליטו וכן תרגום פלינו שגירו כמו חנה חיה תכל פרימא |

תוליס 3

הברא קול הברה הוא הנקרא בפסוק קול דממה כמו שכתוב ואחריו האש קול דממה דקח ופי' רשי ואני שמעתי כל המא מחוד דממה טאצימנט בלעז בלשון רומי איכו ובלשון אשכנז ויידר האל וכן אמרו רזל בתקופת שופר שמע קול הברה לא יצא | ועוד שמשו בו באופן אחר באמרים יצא קול הברה בעיד על פלוני או פלוגית וכולי פירש קול שאינו נבאי | ותמונודקים הראו גם כן מקודות האותיות הברות כמו שאמרתו בשידי אלה מלבים העשרה המולכים בהברה והם עשרה מקודות א אי או או וכולי |

מלכיס א' 10

הגדה כליל פסח חודצו התגדה ונקרא בו משום שאמר והגדת לכתב וכו' ובלשון אשכנז נקרא לוד

Mihi tamen uidet, significare redemptionem, Germanicè loefung, de quo amplius uide in Radice אגה.

HAgahali] Vocat eum qui emendat errores libri atq; ipsam emendationem הגהה Liber item emendatus הגה uocatur, Italicè corit. Est aut uox deducta ab eo quod splendorem & lucem significat (quasi dicas) illustrare. Vnde qui scribit nouū aliquod cōmentum, aut declarationem in margine libri, hoc ipsum הגהה nominare solet. ut, Hagahoth Maymoni, uel Mardochai.

Hegmon] Caput & caudā. Ionathā transtulit, Caput & præfectū. Idem legit in Tharg. Hierosol. in Ver. sū. Et dixit rex Ahasueros ad Esther reginā, &c. ibi Thar. habet, Et auferam a te præfectos & principes, siue duces. Nos Iudei, magnos sacerdotes ita appellamus, quibus nulli sunt pstantiores, præter Hasehmonaim, qui Cardinales uocant & Papa. quod itē sub. illorū potestate est, הגמון uocatur. Vnde est quod in Mischna legitur de Episcopatu ad Episcopatum, Germanicè Hegmon Bischoff, Italicè piscopo nominatur.

HAgon] Apud Rabb. legitur, Decet regem. Item, Discipuli idonei, Mulier honesta. significat hoc uocabulū rectitudinē & decentiā. Et sunt qui in hac significatiōe exponūt illud Ezech. ca. 42. הגדרת הגונה id est, Periboli decēter facta. Inde & nomē deriuat הגון id est, Decētia. ut, Nō fecit secūdū decentiā (id est, ut decet) uideturq; mihi non usurpandū esse absq; Caph litera seruili, Germanicè zimlich, Italicè gratiosa.

Hodaah] Rabbini dicūt, Cum laude & cōfessione, siue gratiarū actione: deductū est ab illo, Confitemini Domino Radix eius est ירה & Aleph positum est loco He Radicis, postremumq; He nora est fœminini generis. Thargum quod respondet huic Hebræo, Et da ei confessionem, est, והב ליה הודאה id est, Et da ei confessionem: idem que ualet quod יקני nisi quod.

ונראה לי שהוא לשון גאלה בלשון אשכנז לזווג ועוד
ענין בשורש אגד |

הגהה
הוריו למי שמתקן טעותי הספר מגיה
ופעולתו בקראת הגהה ואז בקרא הספר
ההוא מגיה ובלעז הוריו והוא לשון בגהה ואגרה
וכן הכותב איזה חרוש או ביאור בגלינות הספר בקרא
אותו החרוש או אותו הביאור הגהה כגון הגהות הפימוני
או המרדכי |

הגמוני
ראש וזנב | תרגם יצטנו ריש והגמוני וכן
בתרגום ירושלמי בפסוק ויאמר המלך
אחשורוש לאסתר המלכה ואעבד מינין הגמונין
ופלמרכין ואנחנו קוראים לגלחים גדולי המעלה לשאר
למעלה מהם רק החשמנים הקוראים קרדינאלי ואפסידור
הגמונים וכן מה שמחת פחידותם בקרא הגמוניא וכן
במשנה מהגמוניא להגמוניא והגמוני בלשון אשכנז
פישות ובלעז ווישקופא |

ישנה ה'
אסתר ט'

הגון
בדברי רזל הגון הוא למלך פלמידים הגונים
אשה הגונה עבדו יושר ונכון ויש מפרשים
מזה בפני הגדרת הגנה דייחוקא והשם הגון כמו לא עשה
בחוץ
בלשון אשכנז צימליד ובלעז גראציוזה |

חוקא ט"ב

הודאה
בחלל ובחודאה מלשון הודי ללא שרשו ובה
והא במקום הא השרש והא האחרונה לבקבה
ותרגום ונתו לו הודעה והב ליה הודעה והוא כמו ודדי אלא

תולס ק"ה

הושע י'

quod est non nihil discriminis inter ea de quo loquar in ra-
dice וירוי.

HEdia] Apud Rabbinos legitur, Ecce manifesto
scriptum est, item, Textus dicit manifesto, Sensus est
clare siue aperte, Germanicè bescheidenlich, Italice kharo
Necq; usurpari debet absq; Beth litera. Tametsi uideor
mihi alicubi inuenisse להדיא sed ignoro quo in loco.

1. Sam. 18.
Ibidem 24.

HEdioth] Sacerdos vulgaris: idem ualet quod כהן
sacerdos simplex. Hoc est, qui non est sacerdos
magnus. Ego sum uir pauper & despectus, ibi Thargum
habet, Ego sum uir pauper & vulgaris. Itē, Post pulicem
unum: Thargum, post abiectum seu uilem unum. Item,
Gen. 28. Non est ipse nisi Domus Dei: Thargum, Nō est iste locus
vulgaris. Est autem idiotia uocabulum græcum Germanicè
ein schlechter Italicè priuato.

Daniel. 4.

HAdar] Solēt scribere in Gomora in fine cuiusq;
Capituli הרק עקן Hoc est, redeas uel repetas apud te,
Necq; mihi planè constat, quomodo accesserit Nun. signifi-
cat autem חרר reditum seu reuersionem, inde est, quod in
Daniele legitur. Et ad dignitatem regni reuersus sum ubi
idem ualet quod חזתי id est, redij, reuersus sum.

HAieno] Dictionis est usitata apud Rabbinos, ut.
cum dicunt הויי חק Item, הויי ק, pro, id est, Estq;
desumptum à uerbo היה cum super addito nun, & uau
cum Holem, quod refert pronomen tertiæ personæ, qua
forma etiam dicitur הויי Et idem ualet ac si diceretur הויי
ecce hoc ipsum est. Et plerunq; usurpant tantū cū Da-
leth in capite quæ seruit loco Schin uel אשר quemadmo-
dum scripsi in dictione הי Germanicè das ist, latine id est.

HEach] Utunī Rabbini hac dictione pro הך id est,
quomodo, sicut explicat Rabbi Schlo. alibi in suo
Perusch ubi de Ioseph mentio fit. Et quomodo ego pos-
sum

L

שיש מעט הפרש ביניהם כמו שאנאך בשורש ודוי |

הדיא
והא הדיא פתיב וכו' הפסוק אמר בהדיא
פירוש בנדרה כלשון אשכנז שישידליד
ובלעז היארו ואין לדבר בו זולת הבית אך נראה לי כי
מצאתי להדיא ואיני יודע אנה |

הדיוט
כחן הדיוט פירוש כחן פשוט דוצה לומר
שאינו כחן גדול וכו' ואנכי איש רש ונחלה
ואנא גבר מסכן והדיוט וכו' אחר פרעוש אחד בתי
הדיוט חד וכו' אין זה כי אם בית אלהים | לית דין אתר
הדיוט והוא לשון ינו אידיוטו ובלשון אשכנז איין
שלעכטר ובלעז פריבאטו |

במנחם ח' א'
במנחם ח' כ'
ראמת כח

הדר
בוחזיו לכתוב בזמנא בסוף כל פרה הדרו
עלך פירוש חזור בך וקשה לי על הדרו
ותדר הוא לשון חזרה וברביא וליקר מלכותי הדרתי
פירוש חזרתתי

דמנחם ד'

הויינו
מלה מורגלת בדברי רז"ל באמרום הויינו
הך הויינו כד וכו' ונצרת מן תיה ומוסה
כחן ויו בחולם לבנוי הנסתר על משחל ישנו כאילו אמר
חרי הוא וצל חרוב לא שמשו בו רח עם דלת המשמשת
בראש במקום שין או אשר כמו שפנתתי במלת די ובלא
דש אישט ובלשון רומי אידעשט

היאך
שמשו רז"ל במלה זו במקום איד כמו
שפירש רשיי צבי יוכה והיאך וכו' אג

Iob. 21. **f**um uobis male facere. Et in Tharg. Hierosolymitano dicitur ut: Quomodo igitur consolamini me frustra: Thargum **הכין** ויך תחננוני למה Sunt itē Thargumim in quibus legitur. ut, Quomodo dicitis animæ meæ: Tharg. **הכין תימיון** איך זה estq̄ dictio composita ex **הך** & **רן** quasi dicas

Exod. 12. **H**Echan] Rabbini usurpant hanc uocem loco **הא** id est ubi, ut cum dicūt, Vbi uel unde didicerunt dicere taliter. Item illud, Et uocauit Mosen & Aharonē noctu, Rabbi Schelomo sic exponit, Clamauit ubi Moses manet: ubi Aharon manet: Et uidetur mihi compositum esse ex **הי** & **כאן** Nam **הי** in Thargum Hierosolimitano idē significat quod **הא** . ut, Et dixit rex Ahasueros ad Esther reginam &c. Thargum, De quo populo estur: Item Quæ est uia quam inhabitat lux: Tharg. **היהן אורחא** Estq̄ eo modo dictū quo & illud, Vbi est locus iste unde uenis: sicut exponit inibi Rabbi Schelomo.

HAch] Id ipsum est, Idem significat quod **הא** qua forma & in feminino genere usurpatur. ut, hæc dos, hæc dictio, idem ualet quod **הא**.

Gen. 19. **H**Acha] Quistibi hic est, Thargum **מיליכהא** Item, Reuertantur huc. Thargum **יתוכיכהא** est item quod per **אלה** transfertur uide in Thargum.

HAchi] Tametſi ita est: perinde est ac si dicatur. Etiamſi ita se res habeat, significatum eius idem est, quod **תיקס** sicut declarabo in dictione **תיקס** Et in Thargum Hierosolimitano quod respondet huic hebræo **ועבר הכי** Et placuit res in oculis regis & fecit sic, ita legitur Similē uim significandi habet omne **סן** quod in Iob, pro uerb. & psalmis legitur. uideturq̄ mihi compositum esse ex **הך** & **רן** uide in Thargum.

HAlalu] Qui sunt isti: Idem ualet quod **האלה** qua forma etiam in fami. genere usurpatur ut, Lucernæ istæ pro

לכדי לתרע לכם ובתרגום ירושלמי הדיך כמו ואיך **התחמוני הכל וחדד התחמוני למא ויש מתורגמין היכדין** כמו איך האמרו לבבשי היכדין תימרוו לבבשי והוא מורכב מן הדיך ודין כלומר איך נח

היכז שמשו רבותיני זכרוגם לברכה במלה זו במקום איה באמנם ומחויבו למדו לומר כן וכן ויקרא למשה ולאחריו לילה פירש רש"י אל

צעה היכו משה שרדי היכו אחרו שרדי ובראה לי שהוא מורכב מן הי וכוז שתי בתרגום ירושלמי איה כמו ויאמר המלך את שורושלאסתר המלכה מן הי די אומח את ומזו הי די ורעיתא את וכן איה הדרד ישכח אור הידין איהא והוא על דרך אי מנה באת כמו שפירש רש"י שם ו

הד היינו הך כמו זה ונמצא גם כן בלשון נקבה הך כתיבתא הך מלתא כמו זאת ו

הנא מי לך פה תרגום מן לך הנא וכן ישכח הנא ותוכו הנא ויש מתורגמין הילכא ציין במתורגמין ו

הני אפלו הכי פירוש אפלו שכן הוא והוא כמו מפל מקום כמו שאבאר במלת מקום ובתרגום ירושלמי ונטב הדבר בעיני המלך ויעש כן ועבד הכי וכל כן דכאמת מתורגמין הכדין ובראה לי שהוא מורכב מן הדיך ודין ציין במתורגמין ו

הללו מי הם הללו כמו האלה וכן לבקבות תפרות הללו כמו מלת אלה

Pfal. 83.

HVngar.] Moab & Hagrím : Thargum, Moab & Hungrae, Regio est Vngaria. Hinc est quod nos solemus uocare habitatores eius, Hagrím, & ipsam prouinciam siue regionem, Regionem Hagar, Verùm Hagrím cum quibus bellum factum est, ut legitur in paral. sunt Ismaëlitæ qui sic appellati fuerunt, eò quòd originem duxerunt ab Hagar qui & alio nomine kedarim nominabantur, quod hoc nomine kedar & ipse Ismaël uocaretur sicut dicitur, Primogenitus Ismaël Nebaioht & kedar.

1. Paral. 5.

Gen. 25.

Esther. 1.

Gen. 2.

HIndia] Ab Hodu usq; ad Chus: ibi Thargum habet, ab India magna &c, Similiter & Terram Hauilah Thargum Hierosolymitanū Terram Indiam transfert, eodem nomine & à Germanis uocatur.

Hedar] In libris prophanis uti solēt hac uoce cum dicunt הקטור והקטור Existētia & priuatio, Id est, quicquid creatum est deficiet, quo sensu dictum est & illud, Omne quod est, corrumpitur. Inde est quod mortē הקטור uocant, sic etenim solent scribere in literis sponsalibus על דבר הקטור, hoc est, quod si uel ipse uel ipsa morietur, &c. omnia desumpta sunt ab illo Esaia cap. 40. איש לא יקטור.

Pfal. 44.

Hephfed] Hæc radix non inuenitur in biblia neq; in Thargum nisi in uno loco tantum, ut, Contriuisti populos & eiecisti eos. Estq; plane uocabulum arabicum. Qui perditionem siue rem perditam, uel iacturā & damnum פסידה nominant. Rabbinī multum utuntur eo in coniugatione Hiphil, dicendo, ופסידה פסידה. Inde & nomen deducunt הפסידה cuius usus est in Pirke Auoth. ut, Confer iacturā præcepticum mercede sua. Significatio eius est perditio siue damnū, Germanicè uerlust, Italicè perdetā.

Hephkar] quere in radice פקד.

Hekesch] Apud Rabb. legitur, Nō argumentantur cōtra collationē. Itē. Conferit Hebrēū ad hebrēā. uocabulū hoc, collationē significat, Germa. gleichē Italicè Inguual neq;

הונגרי מוצאב והארים תרגום מוצאב והונגריא היא

מדינת אונגריא והכלא אונגרי דלכד,

בזהגים אונגרי לקרא ליושביה הגרים והמדינ מדינת הגר

אבל מלחמה עם ההגראים שבדבריו תמים הם ישמעאים

ונקראו כן בעבור שבאו מז הגר ונקראו גם כן תורים כי

קדר הוא כן ישמעאל שבאמר בכור ישמעאל גביות וקדר |

הגריא מהודו ועד פוש תרגום מהגריא וכן וכו

וכן ארץ החוילה תרגום יוננו ארץ הגריא

וכן בגריא בלשון לעז אינדיא |

הקטור בספרים הצופים צהו זאת המלה באמנם

הקטור והקטור פירו כל מה שבגריא יחסר

על דבר כל הנה בספר וקורין גם כן המיתה הקטור | וכן

בזהגיו לכתוב בתנאי החתומים על דבר הקטור והקטור

שאם ימות הוא או היא וגו' וכלם מלשון איש לא יקטור

הפסיד זה השורש לא נמצא במקרא גם לא

בתרגום רק במקום אחד פירע לאמים

ותשלחם תרגום תברתא לאמיה ופסידתינו והוא מלשון

ערבי ממש קורין לאנידה פסידה ודל שמשו בו הרבה

בכינו הפעיל הפסיד מפסיד וכו' והשם הפסד מוצא בפסד

שבנה וכולי והוא עינו אבוד בלשון אשכנז ור לושט

ובלעז פירדטה |

הפקד עיין בשורש פקד |

הקש בדברי דול אין משיכו על החש וכו אמרו

מקיש עברי לעברתה הוא לשון השואה

בלשון אשכנז גליכו ובלעז אין גוואל |

לה א' ס'

דלמית לה

דלמית א'

דלמית ב'

בשעה מ'

תילס מ'

Nec uspiam in Biblia inuenitur in hac significatio-
ne, nisi quod Rabbi Schelomo illud Zephanix 2.
cap. *הקטן מעמיכם* exponit per *התקטנו יקום* id est, Conferte
opera uestra. Est item & liber in Dialectica, qui uocatur
הקטן eò quòd explicat artificium argumentandi, de quo
hic differere non est mei instituti.

HAre] Rabbini uti solent pro *הלא* id est, nunquid,
certè, ut, Nūquid, uel certè iste laude dignus est: *לֵא, Nonne nos & filij nostri?* Et He legitur cum pathah &
Resch cum Zere, Germanicè *für vuar*, Italicè per certo.

HIrhar] Apud Rabbinos legitur, Non cogitauerunt post mores meos. Item, Non cogitauit in die: Et
quicquid ab eo uerbo uenit in Coniugatione Hiphil usur-
patur. Inde & nomen deriuatur, ut, Cogitationes de trans-
gressione grauiores sunt ipsa transgressione: Vocabulum
hoc, cogitationem significat. Vnde Tharg. quod respon-
det huic loco, *דע ההורי*, Cognosce cogitationes meas, est,
Et in Daniele legitur, cap. 2. Cogitationes meæ super le-
ctum meum. Germanicè *gedanck*, Italicè *pinschir*.

psal. 139.

HEreph] Apud Rabinos legitur, Quali ictus oculi,
hoc est, subito. Estq; deductum à uoce *רעף* quod
ictum significat, quòd homo quodammodo icere uidea-
tur oculum suum: uult dicere, claudit & aperit, & iterum
claudit & aperit, Germanicè *plitzelet*, Atq; primitiuum e-
ius unde originem trahit, est *רפה* cuius Radix est *רפח*
Estq; He superadditum, iuxta formam dictionis *הקטן* Ger-
manicè *augenblick*, Italicè *pater deokijo*.

HARSCHAAH] Inuenies in Radice *רשע*
Hoschaana] Fasciculi salicum torrentis quos tol-
lunt infesto Tabernaculorum uocantur Hoschae-
noth, eò q; clamant super ipsis *הושענא* id est, *הושענא* saluum
fac, obsecro, solent aut ita duas dictiones componere breuita-
tis causa, dicendo *הושענא*. & in Versu, ubi textus Hebr. dicit,
Est

M

ואיז לו דום במקרא *ה רש"י פירש ויקט דבר איש יהודה*
לשון השואה וכו' התמוששו והשו' השוה דעתכם וכו'
יש ספר בהגיון המקרא ספר התקטן שהוא מבאר התקטנים
ואינו ממלאכתו |

בפסוק ב'

הרי שמשו בו דלל במקום הלא *כמו הרי זה*
משבח הרי אנו ובנינו ומהא צהודה בהטח
פתח והריש בצרי ובלא ור וואר ובלעז פיר צירטה |

הרהר בדברי דלל ולא הרהר אחרי מדותי לא
הרהרתי פיוס וכו' כל בצון הפעיל והשם
הרהורי עברה קשים מעברה לשון מהשבה תרגום ודע
שרצפי | ודע הרהורי ובדניאל הרהורי על משבתי |
בלשון אשכנז גידבקן ובלעז פינשיר |

תעלים קל"ט
דמאל ב'

הרה בדברי דלל בהרה עין פירוש צרע והוא
בלחח מלשון רפרות שתאנס מרפרה בעיני
רוכה לום סוגר ופוחתן סוגר ופוחתן בלא בליצלט ועקר
מלשון רפיון שרשו רפה והוא נוספת על משקל הקט
ובלשון אשכנז אויגן פליה ובלעז פאטר דיאוקווי |

הרשעה המצא בשורש רשה |

הושענא אגודת ערבי צהל שנוטלין בהז השכות
קרויין הושענות לפי שמועקים עליהם
הושענא רוצה לומר הושענא בא והרביבו שתי המלות
יחד לשצר ואמרה הושענא | ובפסוק

Esther. 3.

Est populus unus. Tharg. Hierosolymitanum habet, Et faciunt sibi Hofchaena, &c. usq; ad istum Versum, Et circumerunt cum Hofchaena.

Psal. 113. Prou. 8.

HAfcha] Amodo & usq; in seculum. Thargum. והשתא ועד עולמא Item, Et nunc filij. Thargum והשתא בנייא Et in hunc modum crebro usurpatur in Iob, Proverb. & Psalmis.

HEther] Prohibitum & licitū, &c. Filiam Ietro quis permisit tibi? Inde & nomen uenit והתר qua inter se sunt opposita. Omnis siquidem res unde peccatum & poena redit ad eum qui facit eam, uocatur והתר secus uero והתר appellatur, Germanicè erlaubt. Neq; uti eo solent, præterq; in Coniugat. Hitphil & Hophal. ut, Permissi fuerūt intrare in cœtū. & iterū loquar de eo in Rad. והתר.

HAthraah] Cum testibus & præmonitione. Item, Protestor & præmoneo te. idem ualet quod והרה id est. præmonitio, tantum usurpant in Coniugatione Hitphil. Et quia non protestantur homines, nisi adhibitis testibus. hinc est quod hæc phrasia loquendi, qua admonentur homines, non fit in scriptura, nisi per protestationem. ut, Cōtestatus sum contra uos hodie cœlū & terram, &c. Item, Contestando contestatus est nos uir ille. ibi Thargū habet uocabulum והרה quære & inuenies.

Deut. 4. Gen. 42.

FINIT HE, ET INCIPIT
littera Vau.

VAdai] Res, de qua nullum est dubium, uocatur ודאי Vadaï, sicut sapiens quidam dicit, Nihil est tam certū, de quo nullū adeo sit dubiū quod tamen apparet esse dubiū, quum tamen reuera nullum sit dubium, ueluti mors.

VIdui] Radix huius uocabuli est ויד idemq; ualet quod והודה id est, cōfessio, siue gratiarū actio, nisi q; והודה usurpat, ubi prædicat & collaudat deus benedictus

ישבו עם אחר פראים ירושלמי ועבדיך להון חושענא וכו' עד וסדרין בהושענא |

חסתי א

מוענה ועד עולם מהשתא ועד עלמא וענה בניס והשתא בניא וכו' הרבה באמרת אסור והתר ובולי בת יתרו מי התיר לך

השתא

תיליס קין חסתי ח

והשם אסור והתר זה כנגד זה כל דבר שיש בו עון ועושה לעשותו בקרא אסור וכשאין בו עון בקרא מותר בלשון אשכנז דר לאבש ואין משמשין בו אלא בהפעיל גם בהפעל הותרו בו לבא בקהל ועוד אדבר בו בשיש שרה |

התר

בעדים ובהתראה מועיד ומתרה בך לשון אזהרה ואין משמשין בו רק בהפעיל

התראה

ולפי שאין מתרין באדם אלא בפני עדים לבד לא בא לשון התראה בפסוק אלא בלשון עדות כמו העדותי בכם העיד בני האיש ותרגום בלשון סהודתא דוק והמצא |

דברים ל' כאלות מ'ג

בשלים אות ההא
בא ישראל ברוך יהא

בבר שאין בו ספק בקרא ודאי כמו שאמר והכנס אין ודאי שאין בו ספק הודאה ספק שאין בו ודאי כמו הפנות בלא גיוס ובלעז צירטו | לשון ודאי שרשו ודה והוא כמו הודאה אלא שלשון הודאה בופל גם בו על לשון שבה והלל לשם ותפוד שמו

ודאי

ודאי

uerò ubi confesio fit peccati & iniquitatis. Ab eis & uerba deducuntur; sed **הודא** non nisi in Coniugatione Hiphil uenit. ut, Confitemini Domino. Item, Quia uerba confitei & deserit, &c. **וירי** uerò tantum in Coniugat. Hithpacl usurpatur. ut, **וירי** id est, Et cõfitebitur, &c., Itẽ, Confitebuntur igitur peccatum suum, &c. Germanicẽ bekennen, uel Beichten, Italicẽ confesser.

Psal. 105.
Prou. 28.
Leuit. 5.
Num. 5.

Num. 21.
Esa. 5.
Iudic. 12.
Ezech. 3.

VAi] Væ tibi Moab. Thargum **וַי** Væ tibi. Itẽ, Væ sapientes. Thargum, **וַי** Item, Heu filia mea. Tharg. **וַי** Item, Væ diei. Thargum, Væ à præsentia diei. Omnia scribuntur cum duplici Vau, quemadmodum & multæ dictiones, quæ incipiunt à Vau radicali, id quod fit differentia causa, ut possint discerni ab his, quæ incipiunt à Vau seruilii, ut, **ויתק** & similia.

Vitri] Machsor Vitri, Audiui Possek unum esse, quẽ composuit sapiens quidam de ciuitate Vitar, quæ est in Gallia, sicut & liber Rakenat ab authore suo Rabbi Menahem, qui ex Rakenat oriundus fuit, nomen accepit. Simili modo et Liber qui Zurcher uocatur, in quo tractantur noua quædam super librum Hasmak, id est, Super librum paruum præceptorum, ab authore suo qui inde natus fuit, nomen fortitus est.

Vilon] idem significat quod **לית** aut **לית** operimentum, aut uelamen. Et fortassis est uocabulũ Latinum, Nam Latini **לית** uelum uocant.

Gen. 11.
2. Sam. 6.

VAlad] Nec erat illi proles. scribitur cum duobus Kamez, sed in isto loco, Non fuit ei filius, Lamed cum Sægol punctat. Et in lib. Radicũ Venetijs impresso, error est circa Radicem **לד** In Gomora usurpant in plurali fœminino, dicentes, **ולדות** & non **ולדים**.

Cant. 6

VAered] Ad colligendum rosas. Thargum, Sicut uir, qui colligit rosas. Hinc est, quod tenuissimæ uanulæ

והודי לא זכר רח על הודאת השא ועוזי וזכאים מהם פעלים אבל מלשון הודאה לא יבא רח בהפעיל כמו הודי לא ומודה ועוזב ומלשון ודי לא יבא רח בהתפעל לברו כמו והתודה אשר השא והתודו את השאתם בלשון אשכנז ביוצגן או בייכטן ובלעז קונזפיטר |

תוליס קה
משלי כח
ויקרא ה'
במדבר ה'

ווי אוי לך מואב ווי לך וכן הוי הכמים ווי בתפמי וכן אהה פתי ווי בתי וכן תה ליום מן קדם יומא וכלם בתפוז בשתי נאיוז וכן רוב המלות שמתחילים בוי שרשית פדי להפריש בינם וכו' ווי השמוש כמו ונרד ונהיה ודומיהם

במדבר כ"א
סופטים א'
יחזקאל ה'

וויטרי מוזזור ויטרי שמעתי שהוא פוסק אחד שחבר חכם אחד מעיר ויטר והיא בצרפת כמו שזכרא ספר הראקויבאט על שם מחברו רבי מבחם מראקויבאט וכן הצורכר שבו הדושים על הסמך פירוש ספר מצות קטן והמחבר היה מעיר צורה |

וילוד הוא כמו ודיעה או מסך ואולי הוא מלשון רומי שקורין לפרוכת ווילום |

ולד איז לה ולד בשתי קמיוז ואחד לא היה לה ולד הלמד בסאול ובשרשים הנדפסים בודויצוייה יש טעות בשורש ולד ציוז שם ובנמרא אמרו הרבני בלשון רבות וקדות |

דאסות א'
סמואל ב'

וורד וללחוט שושנים תרגום דימנעב ורדים ומנה זקראו תחוטין תמיוז

מר ו'

uanulæ quæ sunt in collo aris Veradin appellantur, eò quòd sunt refertæ sanguine: & similesunt propter rube-
dinem rosæ. Germanicè Ros, Italicè rosa. Sunt porro qui
dicunt פורסנא florem esse candidum, qui à Germanis Gil-
ge, & ab Italis Lilio uocatur, uocariç פורסנא eò quòd sem-
per habet sex folia. Et quidẽ פורסנא alias id est quod in Ger-
manica lingua ein Ros uocatur. Sed certè difficultatem
mihi parit illud Cant. 2. Sicut rosa inter spinas, &c. quũ ta-
men lilium non crescat inter spinas,

Veschet] Fistula Cibalis. Veschet fistula est cibalis per
quã transit cibus & potus, Et sunt qui dicunt quod uo-
cef Veschet, eò quòd sit inquinata & cõtempa. Et quòd
sit uox desumpta ex illo loco scripturæ, Et contemplit E-
sau. ubi Thargum habet פסא sed hoc planè error est: nam
Nam uau in פסא est litera feruilis, cuius Radix est פסא
sicut usurpatur etiam Ezechiel. 36. Vau autem in פסא
est radicalis litera: neq; scio ipse quo nomine uocatur uel
in Germanica, uel in Italica lingua.

VAthak] Apud Rabbinos legitur, Consuetudo est
doctorum, siue peritorum. Item, Filij periti. Author
Aruch Thalmudici exponit תלמידי תיק Sed miror ego
de hac eius expositione quum nihil noui adferat. Verun-
tamen Rabbi Schelomo exponit ותיק uiros iustos,
qui amant præceptũ. Appellant item & Deum ipsum hoc
nomine ותיק Est item & una orationũ, quas Iudæi תלמידי
nominant, quamç; orant in festo Expiationis, quæ inci-
pit, ותיק וחסיד.

VAthar] Vocat eum, qui dilapidat nummos suos,
plus nimio ותרן id est, prodigus. & talis in He-
braea lingua פסא uocatur. ut, Neq; parcus dicetur prodi-
gus, & sic explicat Rabbi David Kimhi. Ego autem dico
q; sit differentia inter ea. Nam ותרן uocat, qui nimia cõmes-
satione & potatione sua dissipat, quod est mala cõsuetudo.
Sed

Gen. 25.

Esa. 32.

שבצואר העוה ונדון לפי שהם מלאים דם ודומין
בארמונית כוונת בלשון אשכנז דוד ובלעז רוכה ויש
אומרים שהשושנה היא פרה לבן והוא בלא לילג ובלעד
ליליו ונקראת שושנה לפי שהיא תמיד של ששה עלים
ונבצלת היא בלשון אשכנז דוד אד קשה לי על בשושנה
בין החוחים והליליו אינו בין החוחים |

פיר ב

וושט תנה וושט הוושט הוא מה שאכל הקנה
שבו צבצסין כל מיני מאכל ומשחה ויש
אומרים שמקרא וושט בעבור שהוא מלוכלך ובזוי
מלשון ויכז עשו תרגום וושט וזה טעות גמורה כי ויש של
ושט היא שמושית שרשו שאט מז בשאט גפש ותניו של
ושט היא שרשית ולא ידעתי שמו בלשון אשכנז גם בלעד

ראמית כ"ה
יחזקאל כ"ה

ותק בדברי רבותינו זכרונם לברכה מנהגותיהן
ובו בגים ותקין | יבערוך פירוש ותק
תלמיד ותק ותמהתי בפירושו זה כי לא הדש בו דבר
אבל רשי פירש ותקיים אנשים צדיקים שמחבבין המצוה
וראיתי שבנו גם כן הקדוש ברוך הוא ותק | ובו אחת
מסליחות יום הכפורים מתהלת ותק וחסיד |

ותר בדברי רבותינו זכרונם לברכה הודין למי
שמפזר מעותיו ותר מדאי ותרו ובלשון
עברי בקרא שוע שאמר ולכללי לא יאמר שוע כן פירש
הרד"ק ונדחה לי כי יש הפרש ביניהם כי נקרא ותרו מי
שמפזר מעותיו באכילה ובשתיה ובדומיה לזה והיא מנהג
בעה |

בעתה כ"ב

Sed **ז** homo est uenerabilis qui exponit pecuniã suam pro rebus dignis & plus quam deceat eum id quod est bona consuetudo & talis magis laudatur quam **ז**.

FINIT VAV ET INCIPIT Littera Zain

ZAZ] Apud Rabbinos sepe legitur, Non discessit inde, Significat hæc uox motionem Hinc est, quod animalia **ז** uocantur, eò quòd se iugiter agitant & mouent de loco ad locum, sicut dicitur **ז** ויפרי id est, & feræ campestres mecum sunt.

Psal. 50.

ZEbel] Stercus & fimus **ז** uocatur, unde Tharg. quod respondet huic loco. Quasi stercus super faciẽ agrifert, **ז** & c. Germanicè, dreck, Italicè merda.

2. Sam. 9.

ZAham] Sudor & quod inquinat **ז** uocatur quam uim significandi habet & in isto loco: Excretur uita eius panem. Inde uenit nomen formale Sordidus, Germanicè unluft, Italicè denfutalo, iterum differam de eo in radice **ז**.

Iob. 33.

ZOg] Vbi absolute ponitur **ז** par significat, unde ubi textus hebraicus dicit, Par mulorũ. Thar. habet, ubi textus graecus dicit, **ז** est **ז** uocabulum planè graecum, Germanicè par, idem & Italicè paro.

2. Reg. 5.

ZVg] Cum schurec punctatum apud sapientes pro nola siue tintinnabulo usurpatur. exterior quoque pars proprie **ז** interior uerò **ז** uocatur, Germanicè Schell, Italicè Campanella. Caterũ illud, Tintinnabulum autem & malum granatum: Thargum transtulit **ז** Et in numero plurali, Tintinnabula aurea: Thargum **ז**.

Exod. 28.

ZVz] Quarta pars Sicli argẽtei Tha. Et antea scripsi quod **ז** & **ז** unum sint nisi quod **ז** de argento **ז** uero de auro dicitur, Quatuor autem **Zuzim**

1. Sam. 9.

N

אבל שוע הוא אדם נכבד שנתנו מעותיו לדברים ראויים יותר ממה שראוי לו והיא מדה טובה והוא יותר משבח מן הנדיב |

נשלמה אות הווי | בעזר הטוב לקוויו | אות הדין

בדברי רזל לא **ז** משם ענין הנזקה ומזה בקרא החיות **ז** לפי שהם זדים ונעים תמיד במקום למקום שנאמר וזי שדי |

ז

בקרא הצואה והרעי זבל תרגום פדומן על פני השדה | בזבל על אפי הקלא ובלשוז אשכנז הרעק ובלעז מירדה |

זבל

תולס ז' מלכיס ב'ט'

בקרא הויז והסבות זחמא מלשוז וזחמהו חתו להם | והתואר מזחם ועוד אזכרנו בשורש לכלך בלשוז אשכנז אונלושט ובלעז דיזוטלו |

זחם

לויב ז'

סתם זוג הוא שנים פתרגום של צמד פדדים | זוג פודגוז והוא צמוד פחולם זוג והוא לשוז **ז** ממש בלשוז אשכנז פאר וכן בלעז פאר |

זוג

מלכיס ב'ט'

בשורש הוא הפעמוז בלשוז חבמים **ז** שפדוץ בקרא זוג והפנימי בקרא עגבל בלא שעל ובלעז האמפנילו אבל פעמוז זהב ורמוז | תרגום זגא דחמא וברבוי פעמוזי זהב | גזין דחמא |

זגא

פמות כ'ח פמות כ'ח פמואל א'ט'

רבע שקל כסת | תרגום זוגא חד דכספא וקבר פתכתי פי דיצר נזון אסר הוא אלא שדוד הוא של כסת והדיצר של זהב | וארבע

זדד

Zuzim ualent עלע de quo uide in radice sua.

ZVta] Seder olam Zuta. Item, Echa Zuta, significatum eius est paruum, cuius contrarium est רבחה.

Esa. 22.

ZAin] Ad armaturam domus saltus: Thargum, Armaturam domus sanctuarij. Et sic omne uocabulum נקן in Thargum per קי transfertur, Similiter & illud על און Thargum על זייק id est, apud arma tua: Germanice vuoffen, Italicè arma, Et in uersu, גר גרר Tharg. habet, Copiæ armatae. Sunt itē qui exponūt in hac significatione illud Hiere. 5. סוסים מוויניס pro סוסים מוויניס id est, armati.

Deut. 23.
Gene. 49.

ZAiaph] Qui falsificat monetam regis. Inde nomen substantiuum זייפן falsarius, Expositio, omnis res quæ non rectè fit זייף uocatur, Idemq; ualet quod פסול id est, falsum seu uitiatum, Germanicè falsch. idem & Italicè falsò.

Gene. 6.
Deut. 21.

ZAchai] Vir iustus: Thargum uir innocens. Item Sanguinem innocentem: Thargum זכאי Et In plurali numero: dicitur זכאים Inde & nomen Substantiuum deducitur quod Rabb. in usu est, זכית innocencia, in Thargum uerò dicitur זכית ut, In iudicio & iustitia: Thargum, In iudicio & innocencia, Venit & in alia forma זכית ut, Et reputauit ei in iustitiam: Thargum זכית in innocencia Sed non solent eo Rabbini uti, Germanicè vuir-digkeit Italicè dignitate.

Gene. 15.

ZAchar] Vocant Rabb. nomina Dei זכרות Vnde est q; legi in Midrasch. 71. זכרות id est, nomina Dei inueniunt à principio Geneleos, usq;. Et eiecit Dñus Adā quæ dicūt posita esse respectu. 71. Sanhedrin. Itē, Achab rex Israēl deleuit זכרות & scripsit pro eis nomē Baal. Iterū dixerunt, Liber legis & Tphillin quæ scripsit Hæreticus cōburuntur unā cū sacris nominibus suis. Porro autores Masoreth, uocant (ea nomina) זכרות in lingua syriaca, ut, cum dicūt, Duodecim uocabula זכרות punctantur cum

זדים הם סלע עיניו בשרשו |

סדר עולם זוטא וכן איכה זוטא וזוהר
בהקדמו רבנא פירוש קטן |

זוטא

זשח בית היער תרגום זיין בית מקדשא
זכן כל זשח מתרגם בלשנא זיין | וכן על
אזנה על זיינן בלשון אשכנז וואפן ובלעז ארמא |
ובפסוקה גד גודד יגודפו משריית מווינין | ויש מפרשים
מזח סוסים מוויניס כמו מווינין |

זשח
דברים ל'ג
ראשית מ"ט
ירמיה ה'

המענייה מטבע של מלך והשם זייה והתואר
זייפן פירוש כל דבר שאינו בעשה בתקונו
זכרית זייה וזוהר כמו פסול בלא ואלש וכן בלעז פאלשן

זייה

איש צדיק גבר זכאי וכן דם זכאי דם זכאי
והרבים זכאים והשם בלשון רזל זכית
ובתרגום זכיתא כמו במשפט ובצדקה תרגום זכיתא
ובזכרתא גם במשקל אחר זכר ויחשב לו לצדקה לזכו
אבל אין בוחזין לאומרו בלשון אשכנז וירדיוחייט ובלעז
דיבייטאטו |

זכאי

ראשית ל'
דברים כ'
ישעיה ט'
ראשית מ"א

זכר לדל לשמות הקדושים אזכרות וכן
במדרש עא אזכרות מן בראשית עד ויגדש
א את האדם כנגד עא סנהדרין וכן ועוד אמרו אחאב מלך
ישוראל מיחה את האזכרות וכתב תחתינו שם הפעל ועוד
אמרו ספר תורה ותפליו שכתבו מין שורפין אותם עם
אזכרותיהו ובעלי המסורת זכרו להן אזכרות בלשון
ארמי כמו שאמרו מוסר יב פתחו

זכר

זכרת ג'

Pathah omne itē מוסר quod cōstruitur ad ארכה id est (ad nomen Dei) similiter pathah habet, ut, מוסר & similia.

Esa. 44.

ZAI] Depromunt aurū ex sacco. Interpretes exponunt, ut idē significet quod זיל id est, uile, quodq; parū prætij est, cuius usus est apud Rabb. cum dicunt Pecunia in uili est prætio, fructus uerò in magno sunt prætio Germanicè vuolfess Italicè Bon marcato.

Prouerb. 12.

Zilzul] Significatum eius est, contemptus & uilipensio, desumptum ab illo in Threnis cap. 1. Omnes qui honorauerant eam, uilipendunt eam, Item Melior est despectus, & qui sui ipsius est seruus, &c. Thar. טוב הוא זילול &c. Inde & nomen adiectiuum uenit quod despectum & execrabilem significat nempe זילול Germanicè unflat,

Eccle. 1. Nehe. 1.

Zeman] Omnibus est tēpus. Et constitui ei tempus. Inuenitur tantum in istis duobus locis, dicuntq; idē ualere quod עת tempus. Et planè uidetur mihi, quod sit nonnihil discriminis inter ea, Nam זמן idem est quod מועד id est, tempus statutum. Vnde & ubiq; in Thargum per זמן redditur, ut Tempus egressionis tuae: Thargum זמן משך & similia, Verum Thargum quod respondet uoculae עת, est, עת Consequitur ergo iam diuersas res esse, id quod etiam alio argumento probatur eo nempe quod scriptura dicit. Omnibus est tempus & suam oportunitatem habet quaecunq; res &c. itē illo Danielis, Vesp̄ ad tempus, & tempus. Ego tamen nō possum explicare in quo differant, audiui enim quod sit negotium philosophicū ualde subtile. Et quod in linguis aliarum gentium extet differentia inter ea, ita ut זמן sit quod Germani zyl Itali termino uocant, עת uero quod à Germanis zeyt ab Italis tempo uocatur.

וכל דסמיה לארנה דבותהון כמו מוסר & דומיהם |

זל תולים זהב מפיו פירשו בו שהוא ענין זל שמשו בו דל באמרים המעות בזול והפירות ביוקר בלשא וואל וייל ובלעז בוז מארקהאו |

בפשה מל

זלזול ענין בזיוז וחלות מלשון כל מבכרות חזילה טוב בקלה ועקר לו תרגום טב הוא זלילא ועבדי אית ליה ושם התואר לבני שהוא בכנה ומיארס מזולזל בלשא און ולוט ובלעז דיוזטלה |

חוכה ה' זכא יג

זמן לכל זמן ואחפה לו זמן לא במיקאו רק אלו השנים ואומרים שהוא כמו עת | ובאמת נראה לי שיש קצת הפרש ביניהם כי זמן הוא כמו מועד וכו כל לשון מועד מתורגם לשון זמן כמו מועד צאתך זמן מפנה דומיהם אבל התרגום של עת ענין במצא שהם שני דברים | ועוד ראיה אחרת שאומרי הפסוק לכל זמן ועת לכל חפץ וכו בדגא עד זמן ועידו ואני אין כי כח לפתור ההפרש שביניהם ושמתתי שהוא ענין פילוסופי דח מאוד | וכו בלשונות הגוים יש הפרש ביניהם | זמן בלשון אשכנז עיל ובלעז טירמינו | ועת בלשון אשכנז צייט ובלעז טימפו |

קהלת ג' בזונה ה'

דברים י'

קהלת ג' דמאל ז'

neceſſe eſt, opus habeo, qua in ſignificatione etiam apud Rabbinos uſurpatur, ut quum dicunt, Neceſſe eſt dicere taliter & taliter, hoc eſt, **חכך** neceſſe eſt, oportet.

Gen. 14.

HAraz] Homine cui eſt cor forte, quiq; non timet uilium hominem, Hoc eſt, qui opponitur ei, qui eſt puſillanimis, eum uocant **זרי** Et uidetur deſumptum ab illo, Et expediuit exercitatos adoleſcentes ſuos, ubi Thar. habet **זרי** Et accinxit. Item, Aſcenderunt armati. Tharg. **זרי** id eſt, accincti armis. omnia illa exponuntur per **זרי** id eſt, armare, accingere. Huiuſmodi eſt, Accinge nunc quaſi uir lumbos tuos. ibi Thargum dicit **זרי** &c.

Job. 38.

HAraz] Sape utuntur Rabbini hoc uocabulo pro admonitione. ut, quum dicunt, Admonent homine in hora operis: Item, Non admonent niſi eos, qui ſe admonere ſinunt, & ſimilia multa: quæ ſignificant admonitione Germanice **geuarnet**, Italice **Auiſato**, uel **ſollicito**.

HEreth] Dicunt Rabbini quod ſit meſura ſemibitalis, quæ conſtat ſex palmis. Et Iudæi Italice, exponunt uulgariter **Palmo**. Nos autem interpretamur **ein daum ele**. quemadmodum & Rabbi Schelomo exponit illud in Iudicum, cap. 4. **גומר ארז** Germanice **daumelna**, Gallice **gaſchkodra**, uide in Radicib. **Kimhi** in Radicib. **זרת** & **זרת**. Vocant item & digi- tum paruum **זרת** de quo tradit Aruch ſic appellatum, quod eo meſurare ſoleant **Thymiana**. uide in Radice **זרת** Ego tamen audiui ex ore domini patris mei (pię memoria) uocatum eſſe **זרת** Nam Thargum quod reſpondet Hebræo **זרת** eſt **זרת** & abſorberi literam **Ain**, ſicut inuenitur in multis alijs locis.

FINIT LITERA ZAIN.

INCL

וכן בדברי דל הוקמה לומר בן וכן פירוש הרמב"ם

אדם קורא לאביו או לאמו זקני
ולאם אביו או לאם אמו זקני

זקני

אדם שיש לו לב חזק ואינו נרא משום אדם
דומה לומר שהוא חכם מן איש הידא וכן
הלכך קורין לו זריד ונראה לי שהוא בלשון מן זריד את
הביבוי פרגום וזריד וכן חמושים וחלוצים כלו מתורגמין
בלשון זריד וכן אזור נא בנבך תלצית זריד ברוך בנבך

זריד

בלשון זר

לשון זר

הרבה שמשו רבותני דל בזה בלשון אזהרה
באמרים מוזרזין את האדם בשעת מצעה
וכן אין מוזרזין אלא למוזרזין ודומיהם רבים בלשון
אזהרה בלא גיווארנט ובלעז אוויצטו או סוליצטו

זרז

אמר רבותני זכרונם לברכה שהוא מדה
של חצי אמה של ששה טפחים והלוצדים
פותרים זרת פאלמו בלעז ואנחנו פותרים אותו דוים איל
ודשי פירש בו זמיר ארבו דשופטים דומאלנה בלשון
אשכנז ובלעז גשקורטא עד פאו לשוני וענין בשרשי
קמחי בשרש זרת וטפח וקורין גם בו לאצבע חטפה זרת
ופירש בערוך לפי שבו מוזרזין הקטרת ענין בשרש אצבע
וקבלתי מפי אדוני אבי הראש זל שפקרת זרת פרגו של
קטן זעיר ובלעז חציז כמו שבמצאה מובלעת במקומות
אחרים

זרת

מפסוק ג

Deut. 33.

CHabab] Etiam diligit populos. Hoc uocabulum amore[m] significat, neque habet simile in Biblia. Omne autem uocabulum סגולה in Thargum redditur per חבה sed חבה per חסד transfertur. Rabbinim multu[m] eo utuntur, ut, Dilecti sunt Israe[eli]te, eo quod uocantur filij. Inde nomen uenit חבה ut, Amor nimius notus factus est eis. Et Daggesch loco geminati Beth positum est, Germanice liebschafft, Italice Amor.

CHabath] Apud Rabbinos legitur, Dolium plenum uino: in plurali num. dicitur חביות quod argumentum est, quod Radix eius est חבה Nam He conuertitur in Iod mobile iuxta formam חיות quod uenit a חה Quod si Radix eius esset חת dicendu[m] esset in plu. num. Quod si Radix eius esset חת dicendu[m] esset in plu. num. iuxta formam חיות a חיות Quod uero i. Paral. ca. 9. legitur חבת pro Radice habet חת deductum ab illo חבת במתח id est, in patella cum oleo, &c. Est itaq[ue] חבת quod Germanice ein fass, Italice butah uocatur.

Leuit. 6.

CHibut Hakeber] scribitur in Midrasch Rabbi Isaac, filij Parnach, Interrogauerunt discipuli ipsum Rabbi Eliezer, quomodo se habet ritus חבט? Respondit eis: Postquam separatus est homo ab hoc seculo uenit angelus mortis, & sedet super sepulchr[u] eius, statim intrat anima eius in corpus eius, et facit illu[m] stare sup[er] pedes suos, &c. Donec dixit R. Jehoschuah filius Leui. Et in mane eius est (inquit) cathena, cuius media pars est ferrea, & altera ignea, qua uerberat (ipsum hominem.) Et prima uice dissoluuntur membra eius: Altera uice ossa eius dissipantur, tum ueniunt angeli & colligunt ea. Quod ubi tertia uice ipsum percusserit, redigitur in puluerem & cinerem, & redit in sepulchrum suum, & cetera. Donec

גשלמה אתה חדיך בשם שבראיש מאיך אתה חדיך

חבב דברים ל' אה הובב עמים לשון אהבה ואין לו דומה במקרא וכל לשון סגולה מותרגם בלשון חבה אבל כל לשון אהבה אינו מותרגם בלשון חבה רק בלשון דחים אבל רבותינו זכרונום לברכה שמשו בו הרבה כגון בפרקי אבות הביבין ישראל שגוראו בנין ורשם חבה ותיבה בודעת להם ותרגם במקום הפסל בלשון אשפנו ליבשאפט ובלעד אמור

חבה בדברי רז"ל חבית מלאה יין וברבוי חביות וזהו ראייה ששרשו חבה כי חמא תתהפך ליווד צעה על משקל חביות מן חבה ואם היה שרשו חבת היה הרבוי חביות על משקל בריות מן ברית ומעשה חביותם שגדברי תומים שרשו חבת מן מחבת בשמן וחבית בלשון אשפנו ואם ובלעד בוטא

ד"ס ח' ט' ויקראו

חבוט הקבר בתנ"ך במדרש רבי יצחק בן פרדין שאלו לו תלמידיו את רבי אליעזר בעד דין חבוט הקבר אמר להם כיוון שגפטר אדם מן העולם בא מלאך המות ויושב על קברו מנד גבגבה בשמותו כגופו ומעמידו על רגליו וכוליו עד אמר רבי יהושע בן לוי ובידו שלשלת חציה של ברזל וחציה של אש ומכה אותו פעם ראשונה אכריו מתפרקים שניה עצמותיו מתפוררים וכאים מלאכים ומקבצים אותם ומכה אותו פעם שלישית ונגששה עפר נאפר ומחזירו לקברו וכל

Donec dixit Rabbi Meir :gravius itaq; est iudicium ^{הקבר} iudicio Gehennæ, quoniam etiam qui planè iusti sunt, & filij principum & abortiui eo iudicantur, excepto eo qui moritur in uespera Sabbati, & qui moratur in terra Israël, &c. Vide ibi.

CHabal] Apud Rabb. legif. Qui uerberat patrē suū. Qui uerberat sotiū suū. Percussionē nō corruptionē (hoc uocabulū) significat. Quod em̄ corruptionē, siue de structionē significat, tantū in Coniugatione Piel usurpatur. ut, Et disperdet opus manuū tuarum. Item, Ad deustandam totam terram. & similia. Neque inuenitur in Coniugatione Kal. Vbi cunq; enim perditionem significat. In Thargum redditur per ^{חבל} in Coniugatione Piel, & non in Kal. ut, Corripit (uiam suam) populus tuus. Thargum ^{חבל עק} Item in Daniele cap. 6. ^{לא חבלני} id est, Et non perdidērunt me.

CHabal] Apud Rabbinos legitur, Væ qui pereunt & non inueniuntur: Idem ualet quod ^{אוי} id est, Væ Inde ubi in Hebræo dicitur ^{אלי} Thargum habet, ^{חבל עלי} id est, Væ mihi. & fortassis desumptum est ab illo, quod dolorem significat. ut, Dolores parturientis uenient ei, &c. Vnde Thargum quod respondet ^{חל כילרה} Et dolor quasi parturientem, est, ^{חבלני כלרתה}

CHabar] Ego Helias author. Similiter omnis qui facit librum nouum uocatur ^{חבר} Expositio eius nota est.

CHaber] homo qui eò ferè accessit, ut iam adipiscat dignitatem Rabbīnicam, uerū non planè adhuc dignus est ut doceat, & ut uocetur ^{חבר} id est, Doctor noster Rabbi, eum (inquam) uocare solent ^{חבר} id est, Sotiū Rabbi, hoc est, sotiū factus est ei, qui est doctor noster Rabbi. Et in Gomora quemlibet qui non est illiteratus, consueuerunt appellare ^{חבר}

Ecd. 5.
Esa. 13.

Exod. 32

Osee 13

Psal. 48.

עד אמר ר' מאיר חשה דין חברי הקבר מדינה של גיהנם שאפלו צדיקים גמורים ויוצאי שדים ונפלים גדונו בו חוץ מי שמות בערב שבת וחדר בארץ ישבא וכולי עיון שם |

חבל
בדברי רבותינו זכרונם לברכה ^{החובל}
באביו החובל בחברו הוא לשון הפאה
ואינם לשון השחתה כי אין לשון חבלה רק בכבדו פעל
וכן וחבל את מעשה ידיו | לחבל כל הארץ ודומיהם ולא
גמרא בקל וכן כל לשון השחתה מותרים בלשון חבלה
בכבדו פעל ולא בקל כמו כי שחת עמו ארי הגילוי עמו
וכן בדגמאל ולא חבלוני |

קולת ה'
יבשה יג'
צמות לב'
דגמאל ו'

חבל
בדברי רזל חבל על דאבדיו ולא משפחתי
פירוש אוי וכן פרגום אללי לי | חבל עלי
ואולי הוא מלשון צער וחבלי יולדה | וכן פרגום חיל
פולדה חבליו בלידתה |

הושע יג'
תילים נ"ח

חבר
אנני אליהו המחבר בו כל מי שיעשה ספר
חדש בקרא מחבר והספר הוא בקרא חבר
ופירושו ידוע |

חבר
אדם שהוא גסמו לרבנות אבל אינו ראוי
ענין להיות מורה חובאה להקרא מורה
חבר חודין אותו חבר חבר | פירוש בתלמוד אל מי שהוא
מורה חבר וכמוהו גמא לקרא כל מי שאינו עם הארץ
חבר |

CHaga] Festum & solennitatem eorum qui ser-
uiunt idololatrię cognominamus חגא quod con-
tritionē siue perditionem significat, sicut accipitur in isto
loco Esaię cap. 19. חגא ללמדין לאגא. eadē de causa etiā חגא no-
minant. uide in Radice sua.

1. Para. 16
Nehem. 8.

CHedual] Fortitudo & gaudium in loco eius: & in
statu regiminis. Gaudiū Domini est fortitudo uestra:
Nec inuenitur in Bibliā nomen חדוה sed חדוה &
חדוה quę omnia in Thargum redduntur per חדוה. Duo itē
uerba ab eo deducta inueniuntur, quę sunt, Latatusq; est
Iithro, &c. Item, Letificabis eum in latitia tua, &c. nec am-
plius inuenitur.

Exod. 18.
Psal. 21.

CHob] Pignus suum debitori restituerit. Rabbinī
crebro utuntur hac uoce, ut, חוב בעל חוב id est. Debitor.
Et in alia forma חובק ut, Siue ad innocentiam, siue ad
condemnationem. Inde & nomen adiectiuum uenit חובק
id est, debitor, reus. Estq; desumptum ab illo Daniclis, Con-
demnabitis caput meū apud regem, Germanicē schuldig,
Italicē debito.

Dan. 1.

CHol] Etiam si uia prophana fuerit. idem signi-
ficat quod חילק id est, prophanum, cuius contrariū
est חילק id est, sanctum. Hinc est quod sex dies profestos
חילק uocant, ut quum dicunt, Siue fuerit in Sabbato, siue
in die prophano, Germanicē uuuch, Italicē Setemane.

1. Sam. 21.

CHhusch] Quinq; sensus חוש uocantur, qui
sunt, Visus, Auditus, Tactus, Olfactus & Gustus.
Et sunt qui in hac significatione exponunt illud Ecclesia-
stis חוש חוש חוש חוש חוש hoc est, Quis edat, & Quis sentiat Ger-
manicē empfinden, Italicē sentir.

Eccles. 2.

CHiuar] Thargum quod respondet Hebręו חזק
est חזק Hinc est quod dicunt, Oratio hæc non est
candida: Volūt dicere, Non est perspicua, clara & manife-
sta, Germanicē lauter, Italicē claro.

Chazan

חג ומועד של עובדי עבודה זרה אנהגו
מכניז אותו חגא מלשון שבר כמו למצניז
לחגא וכן קורין אותו איד ציין בשרשו |

חגא

נעשה זכ

כמו עוז וחדוה במקומו ובכמיכות חדות
הוא מיעזבם לא במצא עוד במקרא
אבל שמחה וששון ועליזה בלחז מתורגמין
בלשון חדוה ושני פעלים במצאים במקרא והם
ניסד יתרו ותחדוה בשמחה ואיז עוד |

חדוה

ד'ה א'ה
סגמס ח'

חבלתו חוב ושיב חזל שמשו חרפה בזה
חלשון פגוז בעל חוב ובלשון בחבה חובה
פגוז בין לזכות בין לחובה והתאר חוב
והנבנתם את ראשי למלך בלא שולדיג ובלעז דיביטו |

חוב

במית זכ
תלים כ'ה

חובקל ח'

חורא דרד חול לשון חילין וחורא חפר מז
חודש וכן קורין לששת ימי המעשה חול
כמו שאמרו בין בשבת בין בחול בלשון אשכנז וואר
ובלעז שיטימאני |

חול

במנוח א'כ'ב

חמש חושים שהם הראות והשמיע המשוש
והריח והטעם ויש מפרשים מזה מי יאכל
דמי יחוש פירוש מי ירגיש בלא אנפפינדן ובלעז סינטיר
תרגום של לבן חזר ומזה אמרו חלשון
אינו מחזיר רוצה לומר אינו מלבן וצח
וכרור בלשון אשכנז לויטר ובלעז הייארד |

חוש

תקלת ב'

חור

CHafan] Chafan Synagogæ uocatur, qui satis facit pro Ecclesia oratione sua. Et auidendo nomenclaturum accepit Eò quòd necesse habet ut uideat quomodo legat, & quomodo uocet alios ad librum legis. Sic explicat Author Aruch: Sed inueni quod publicus minister hoc est, æditurus Synagogæ uocetur חן ut cum dicunt E-dituus eleuauit Linteum. Ita legitur apud Filios Samuelis quod peruerterint iudicium, &c. ubi dicunt quod fecerint hoc, ut auerent mercedem לחושים id est, ministris suis & scribis suis. Vocatur igitur חן qui tenetur uidere quibus rebus opus habeat synagoga. ut, expediat quod sibi iniunctum est.

CHafak] Apud Rabbinos legitur: Tria sunt signa quibus obtingit alicui חוקה id est, ius siue possessio rei. Item, Possessio domorum. Vocabulum hoc apprehensionem siue possessionem significat, desumptum ab illo. Et adhuc tu retinueris eos. Hoc est, Qui possidet domum aut prædium multo tempore quod alius illi non potest è manu eripere, isthęc possessio, uocatur חוקה Inde etiam profectum est quod dicunt. Statuunt hominem super consuetudinem suam, Sensus est, Iudicant hominem secundum facta sua uel bona uel mala quibus assueuit siue operam dedit multo tempore Germanicè geuonheit Italicè kostumah,

Exod. 9:

Iudic. 26.

CHazar] Et cum se quoq; uerteret filij Israël: Thar-gum reddi solet per חזרה id est in Coniugatione Hithpaël. Est enim uerbum neutrum. Omne item uocabulum חזב quod in Job, Prouerb. & Psalmis legitur, redditur per חזר in Coniugatione Kal. Ita quoque eo utuntur Rabb. nostri in Coniugatione Kal, quum dicunt, Reuolui totā Bibliā. Item, חזרתי id est, redeas ad te, uel

P

repetas

חזן הפנסת הוא המוציא הקהל בהפלתו
 ונקרא חזן מלשון ראיה שהוא צריך
 לראות היאך וקרא ותיאך קורא בני אדם לספר תורה כד
 פירש בעל הערוך אבל מצאתי ששליח הצבור דוץ לום
 שמש הקהל נקרא חזן באמנם חזן היה מביא בסודר
 וכו' אצל בני שמואל שהיו מטיים משפט וכולי אמרו כדי
 להרבות שבר לחזניהם ולסופריהם ונקרא אם כן חזן
 לפי שהוא צריך לראות מה הם צרכי הצבור שיגששה
 המוטל עליו |

חזן

הלת זמניו חזן חזקה וכו' חזקה הפתים הוא
 לשון אחיזה מלשון ועודן מחזיקים בם ופי'
 מי שיש לו אחיזה בבית או בקרקע ימים רבים ואין אחר
 יכול להוציאו מיידו זהו נקרא חזקה ובלעז אציון וכו'
 מעמידין את האדם על חזקתו פירוש על מעשיו הטובים
 או הרעים שהחזיק בם ימים רבים ובלשון אשכנז
 גיוואנהייט ובלעז הויסטומה |

חזק

צמות כ'

ואיש ישראל הפך וזכר ישראל אתחזור
 וכו' רוב לשון הפיר מתורגם בלשון חזרה
 בכבדן התפעל כי הוא פעל עומד ובל לשון סבוב אשר
 באמת מתורגם לשון חזר בכבדן הקל וכו' רז"ל שמשך
 בו בכבדן הקל באמנם חזרתו על כל המקרא וכו' חזור כד

חזר

בזמנים כ'

repetas tecum. Item, Quid est dies iste? redit & illuminat, sic etiam decem tribus tandem reuertentur. Et in coniugatione Hiphil dicitur reducendo reducit animas.

CHAsar] Librum in quo scripta sunt carmina quæ dicunt in quibusdã Sabbatis & festis diebus וְחָזַר uocant eo quod redeunt singulis annis. Habet & aliud significatum de quo in sequenti radice.

CHazar] Cyclus parvus, & Cyclus magnus. & sunt Cisti. Scias quod semper. 19. annis Luna cursum suum absoluit per recíprocã reuolutionẽ. Et incipit cursum suum ferẽ æqualiter cū sole, atq; hoc ipsum uocatur חָזַר קָטָן Cíclus paruus Lunarís. Cyclus uerò magnus solarís. 28. annis absoluitur. Aquí iam transierunt à creatione mundi usque ad præsens tempus centum nonaginta machzorim & nouem anni. Idcirco expectamus nos quod priusquam complebitur Machzor iste, aderit finis captiuitatis nostræ: sic etenim dixit Daniël. Ad tempus enim (erit) finis. & iterum dicit. Quia est adhuc finis ad certum tempus. uelit ergo Deus ut hoc ipsum fiat.

Dan. 8.
ibidem 11.

CHazereth] Raphanus & Lactuca. declarabo in Radice חָזַר

CHaifjat] Cõmissurã uestiũ חַיִּיט uocãt. Estq; desumptum ab illo. Et consuerunt folia ficulneæ. Vbi Thargum habet חַיִּיטוֹ &c. Item, Qui consuunt puluillos: Thargum חַיִּיטוֹ Alij dicunt quod חַיִּיט deducatur à חַיִּיט sicut à חַיִּיט uenit חַיִּיט hinc est, quod & ferrum quo consuunt uocatur חַיִּיט id est acus, de quo amplius tractabo in Radice sua.

Gene. 3.
Ezech. 13.

CHal] Apud Rabbinos legitur, Vespèra Pasce quæ contingit fieri in sabbato, &c. id est, quæ ceciderit & manebit: Deducum est ab illo, Cadant uel mancant sanguines super cap. Ioab, Germanicè gefallen Italicè Akadi. huius

2. Sam. 3.

וְכֹזֵם מִיּוֹם הַיּוֹם הַזֶּה חֹזֵר וּמֵאֵר אֶת עֲשֵׂרֵת הַשָּׁבָטִים עֲתִידִין לְחֹזֵר וּבְבָנָיו הַפְּעִיל הַחֹזֵר מִחֹזֵר גְּשֵׁמוֹת |

חזר חֹזֵר לִסְפָר שְׁכֻתוֹבִים בּוֹ הַפְּעִילִים שְׂאוֹמְרִים בְּקִצַּת שְׁבִתוֹת וְיָמִים טוֹבִים מִחֹזֵר לְפִי שְׂהֵם חֹזְרִים חֲלִילָה כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה |

חזר מִחֹזֵר חָזַן וּמִחֹזֵר גָּדוֹל וְאֵלֹהֵי הָעָם דַּע שֶׁבְּכָל יוֹם שָׁבִים הַלְּבָנָה חֹזְרֵת חֲלִילָה וּמִתְחַלֵּת

הַלּוֹכָה כְּמַעֲט שָׁנָה עִם הַחֲמִיּוֹה הַזֶּה גְּקָרָא מִחֹזֵר חָזַן שֶׁל הַלְּבָנָה | וּמִחֹזֵר גָּדוֹל שֶׁל הַחֲמִיּוֹה הוּא שֶׁל בַּח שָׁבִים וְכִבְרָ עָבְרוּ מִכְּרִיאַת עוֹלָם עַד הַבַּח שֶׁ שָׁבִים וְהָיָה מִחֹזְרִים לְבָרַי מִזִּמְיוֹ אֲבָחָיו שֶׁטָרַם כְּלוֹת הַמִּחֹזֵר הַזֶּה יִתְּנֶה חַץ גְּלוֹתֵינוּ וְכֹזֵם אָמַר דְּמֵיֵאֵל בִּי לְמוֹעֵד חַץ וְאָמַר עוֹד חַץ לְמוֹעֵד וְכֹזֵם יִהְיֶה רַצּוֹן |

דמיאל ח'
דמיאל ח'

חזרת חָזַן וְחֹזְרֵת בְּשׁוֹרֵשׁ חָזַן תְּמַצְאֶנּוּ |

חייט חֹזֵרִין לְתוֹפֵר הַבְּגָדִים חַיִּיט | וְהוּא מִלְּשׁוֹן וַיִּתְּפְרוּ עָלַי תְּרֵזִים וְחַיִּיטוֹ | וְכֹזֵם לְמִתְפָּרוֹת כִּסְתוֹת | דְּמִחַיִּיטוֹ | וַיֵּשׁ אֹמְרִים בִּי חַיִּיט מִלְּשׁוֹן חַיִּיטוֹ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר מִן דוֹם דְּמִיָּן | וּמִנֵּה גְּקָרָא הַבְּרִיל שְׁתוֹפְרִין עִמּוֹ מִנֵּהט וְעוֹד אֲדַבְּרֶנּוּ בְּשָׂרְשׁוֹ |

ראשית ג'
יחזקאל יג'

חל עָרַב פָּסַח שְׂחַל לְהוֹיֵת בְּשַׁבַּת | פִּידוּשׁ יִפְוֵל וְיִחַסֵּה מִלְּשׁוֹן יְהוֹלֵוֹ עַל רֵאשׁ יִחַב | כְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנֵנוּ נִכְאֵלֵט וְכִלְעֵז אֲחֻדִּיט |

במאל ב' ג'

Hiere. 44. huius generis & illud est. Et conflatus est, siue stillavit furor meus: ubi Thargum habet, וחל רוגזי.

Deut. 2. Hallal] Vbiq; significat principium, Estq; Radix eius וכן .ut, Ecce capi dare &c. Et dagesch quod est in ultima hoc uerum esse coprobat. Inde & nomen uenit cum superaddito Taph. ut, תחלה id est, principium. Atq; Rabbini consueuerunt dicere תחלה incoepit incoepisti, תחלה incipiens תחלה incipiam, in quibus ex Taph superaddito faciunt Taph radicale, quemadmodum faciunt cum Taph in uoce תחלה, dicentes תחלה תחלה Idem faciunt & cum Mem quod praferuit dictioni תחלה sicut declarabo in radice תחלה.

Deut. 16. Hallal] Apud Rabbinos legitur. Redit per reciprocam reuolutionem, Vocabulum hoc circuitiorem significat, estq; desumptum ab illo לולב וזמרת id est, choros ducentes, sic enim mos est choros ducentium ut gyrēt & redeant ad locum primum. punctatur Heth cum zateph pathah, Nam dictione est, quae habet accentum in ultima, sicut fieri solet cum his in quibus He litera est nota foeminini generis iuxta formam חלה fed חלה id est, absit a te. quod prohibitionē significat. in isto (inquam) He est superadditum propterea habet accentum Millel & Heth camezatur.

Iudic. 21. Halath] Hec radix tantum semel inuenitur in Biblia. 1 Reg. 20. Et rapuerunt ab eo, Significatū חליתו ubi Thar. habet חליתו Germanice eigen Italicè libero usurpat quoq; in Niphal. ut, חליתו & in Hiphil. ut, חליתו חליתו.

Leuit. 25. Halaph] Extant loci in quibus cultrum mactatorium uocant, Ut Cultri nouem & uiginti, Dicitur aut cultri חליתו ed quod transmutant iumenta de uita in mortem. Rabbi Kimhi tamen ab excindendo denominatos scribit id quod mihi non placet.

Exre 1. Chalak

וכן נתפס המני וחל רוגזי

דמות חל

כל לשון התחלה שרשו חלל כמו ראה החליתי ודגש הלמד יוכיח והשם בתוספת ורזל הרגילו לומר התחיל התחלה מתחיל אתחיל עשו חתיו שרשית כמו שששו בתי של תרומה באמנם איז תורמיו וכן במים של משכון כמו שאבאר בשרשו

חלל

דברים ב'

בדברי רזל חזר חלילה הוא לשון סבוב וזלחה מן לחול במחולות כי כן דרך במחול סובבים סובבים וחוזרים למחום הראשון והחית מחודה בהשתפתה כי המלה בטעם מלרע כמשפט הא הזקנה על משקל אכילה שלילה אבל חלילה לך ודומיהו שהוא לשון מגיעה והא נוספת לבו היא מלעיל ותחתית קמורפת

חלל

מלכים כ"א

זה השרש לא נמצא במקרא רק פעם אחת ויחלטו הממנה לשון חלוטין ירוע בדברי רזל והוא מלשון לצמיותת פרוגם לחלוטין כלשון אשכבו איגון ובלעד ליכרו ושמשו בו כנפעל חלל וכהפעיל חלל מוחלט

חלט

מלכים א' כ ויקרא כ"ה

יש מקומות שחזרין למאכלת חלה מן מחלפות השע ועשרים על שם שהם מחלפין בהחמה מנזים למיתה והרדף פתב על שם שהם בורתים והוא רחוק בעיני

חלה

עזרא א'

Gen. 44. **C**Has] Parce & pax, uel Absit & pax, Absit & par-
 ce. Absit à seruis tu. s. ibi Thargū habet **חס** id
 eit, parce seruis tuis. Sic quoq; omne **חס** in Tharg. red-
Esther. 5. ditur per **חן** & in Tharg. Hierosol. in hunc locū, Nocte
Psal. 44. uerò illa recessit somnus, & c. sic legitur: sicut scriptum est.
 Excitare, cur dormis Domine. Ablit, non est coram eo so-
Ioel. 2. mnus & c. Est autem desumptum hoc uocabulum ab illo
 Parce Domine populo tuo. Sic ferè uocabulum **חמלה** &
חמלה transfertur in Thargum per **חן** Germanicè
 schonen, Italicè geuardar.

CHafal] Finem, siue Colophonem libri **חסל** uo-
 care solent. Inde est, quòd Rabbi Schelomo in fine
 cuiusq; Parescha dicit **חמלת פרשת פלונית** id est, finit, siue
 absoluta est Parescha talis, uel talis: Estq; uerbū hoc scemi-
 nini generis: & refertur ad **פרשה** deductū scilicet ab illo
 quod in Deut. cap. 28. legitur, Quoniam exterminabit i-
 psium locusta, hoc est, Perdet & absimet. Atq; ob id etiam
 locusta **חמל** uocatur, eò quod absimit omnia, Germa-
 nicè volenden, Italicè complir.

CHapha] Thalamus nuptialis. Rabbi D. K. dicit,
 quòd locus, ubi se abdīt sponsa cum sponso **חופה**
 uocetur. Nos uerò Iudæi uestem illam, quam expandunt
 super caput sponsi & sponsæ, quæq; tenetur quatuor ue-
 ctibus ea hora, qua fit desponsatio **חופה** uocamus. Quo
Esa. 4. **Psal. 19.** **Deut. 33.** schemate & scriptura utitur, ut, Quoniam erit super o-
 mnem gloriā protectio. Item, Ipse aut tanq; sponsus egre-
 dit de thalamo suo. Significat aut proprie hæc uox operi-
 mentū, ut, Teget sup eū tota die. Ital. baldekino, ger. himel.

CHazaph] Eum qui impudenti facie est **חזף** uo-
 cant, quam uocē & Tharg. habet in isto loco: Forti-
Prou. 7. ficauit faciem suam. Thargum, **חזפת אפה** id est, Impu-
Hier. 3. dentem, seu pertinacem fecit faciem suam. Item, Et
 frons mulieris meretricis. Thargum. Et impudens frons
 sicut mulieris meretricis, & cat. Similis Phrasis est
 apud

Q

חס ושלום חלילה וחס חלילה לעבדי חס
 לעבד וכו' כל חלילה מתורגם חס ובתרגו
 חלילה והוא בדרך דכתיב עיבה למה תישן חס ושלום
 לית חבמוי שבה והוא מלשון חוסה חס וכו' רוב לשון
 חמילה וחציבה מתורגם בלשון חס ובלשון אשכנז שובו
 ובלעז גווארדאר |

חס חלילה וכו'

חלילה וכו' חלילה וכו' חלילה וכו'

חסל צוהגים לקרא להשלמת הספר חסל ספר
 פלוגי ורשי אמר בפירושו בסוף כל פרשה
 חסלת פרשת פלוגית והוא לשון בקבה ושב על הפרשה
 והוא מלשון יחסלנו הארפה פירוש יכלנו וישלימו
 ולכן בקרא הארפה חסיל לפי שהוא מכלה הכל בלשון
 אשכנז בולענדו ובלעז הומפיר |

דברים לח

חפה חפת חתנים פירוש הרד"ה מקום חסתרת
 חפלה עם חתנו בקרא חפה ואנחנו חוראים
 חפד שפורשין על ראש חתנו וחפלה בארבע בדים בשעת
 הקדושין חפה מלשון המקרא כי על כל כבוד חפה וכו'
 פחתו יוצא מחפתו והם לשון כסוי כמון חופת עליו כל
 היום ובלעז באלדאחיו ובבלשון אשכנז חימל |

חפה חתנים חפלה עם חתנו חפד שפורשין חפלה מלשון המקרא חפה וכו' פחתו יוצא מחפתו חפלה מלשון אשכנז חימל

חצה חודין למי שיש לו עזות פנים חצה וכו'
 חרזום חצה פניה חציפת אפה ומיצה
 אשה חצה חרזום וחוצת באמת בפקא ברא והוא מלשון על

חצה חרזום חצה פניה חציפת אפה ומיצה אשה חצה חרזום וחוצת באמת בפקא ברא והוא מלשון על

apud Daniele cap. 2. ויה דתה מהחשש Vbi Rabbi Dauid Kimhi pro גליה id est publicatum est, exponit. Nos חקיק uocamus eum, qui in Germanica lingua dicitur uerschampt, Italicè dispazto.

חHakak] Impressores librorum חקיקים uocant, quod defumptum est ab illo loco Esaiæ, cap. 10. Ve (illis) qui scribunt decreta iniqua: quam uocem habet & Thargum Hierosolymitanum in hunc locum: Scripturam impressam. Thar. חקיק Sapiētes uocāt eam חוק תכית.

Leuit. 19.

חHokē] Animaduerti in libris medicinalib. quod חוקין uocant liquorem, quem faciunt ex herbis & unguentis, quemq; ingerunt per foramen podicis, ad repurgandum intestina, Italicè kriftir. Estq; uocabulum Arabicum.

Prok. 5.

חHaraph] Homo acuti ingenij & argutus חרקי uocatur. Vnde Thargum quod respondet huic loco Acuta est quasi gladius, est, חרבא חרפאל Germanicè scharpff, Italicè acuto. Neq; deducitur ab eo uerbum, sed Nomen חריפות acies, acrimonia.

חHarag] Homo uocat filium uxoris suæ (id est, priuignum) בני חרגי Item, Filium aut filiam uxoris patris sui אחתי חרגתי, Germanicè stiefsun, stiefbruder, stieffschuuester, stieffmutter, Italicè filiafter.

חHaraz] Notum est quod fines Versuum, hoc est, domus (sic enim uocant Hebraorum poëta) quæ sunt in Carmine mensurato, omnes desinunt duabus, aut tribus literis similibus, sicut est uidere in carmine, quod feci in principio huius libri, ubi omnes domus exeunt cum literis ח ב י atque hæc est sua qua constat modulatio. Cum autem fit absque mensuratione, tunc uocatur ea oratio חרוז uel חרוזא absolutè, sicut est Prefatio, quam feci huic libro, quæ sic incipit. Aperiam

Q 2

in

מה נתא מהחזקתא פירש הרד"ק גלויה ונאבחנו חורין מי שהוא חצות בלא און ור שעמט ובלעז דיספצטו

דמא 56 א

חקק חורין לדופסי הספרים מהחוקקים מלשון החוקקים חקקי און וכו בתובת חקק חקקין וקראו לו חבמים חק חובות

יבשנה 9 ויקרא לו

חקז ראינו בספרי רפואות חורין למשקה שעושין מצשבים ומשממים ומכניסין אותו דרך גבב האחר לנקות פם בני המצויס חוקו והוא לשון ערבי ובלעז הריכטיר

חקח חורין לאדם חר השכל ומפולפל חרית תרגום חרב חרה חרפא חריפא בלשון אשכנז שארת ובלעז אחוטו ולא גבגה מימנו פעל ותשם חריפות

חוקא 56 ב

חקח אדם חוריא לבו אשתו בני חורגי וכו לבו ולבת אשת אביו חורא אחי חורגי אחותי חורגתי וכו לאשת אביו חוריא אחי חורגתי בלשון אשכנז שטית זון ובלעז פיליישטור

חקח ידוע כי סופי השורות דתיבו הפתים שפשיד שחול מסוימים צלו בשתים או בשלש אותיות דומות כמו השיד שעשיתי בראש ספר זה שהבתים כלם מסוימין באותיות כי נהו חורזו של שיר זה וכאשר לא געשה במשקל גרמא הפיאמר החורז או חרוזת סהם כמו החתולה שעשיתי בספר הזה המתקלת אפתחה

in parabola os meum, quam audiui in diebus iuventutis meæ. Oratio uerò, quæ neque rhythmicè, neque metricè cōscripta est ea uocatur **חס** atq; in triplici hac forma feci Præfationes, quas præmissi huic libro. Prima carmine cōscripta est, altera rhythmicè, tertia prosaicè. Porro **חס** Germanicè uocat Reim, Italicè Rima. Estq; desumptū ab illo loco in Canticis cap. 1. Et collū tuum in monilibus. ubi coniunctionem significat, hoc est, ornamentum, quod constat margaritis & gemmis preciosis, quæ simul filo cōiunguntur Germanicè geryhen, Italicè filzato.

חHarat] Vocabulum **חרטה** non inuenitur in Biblia, neque in Thargum, Rabbinī tamen eo uti solent, sed tantum in Coniugatione Hithpael. ut, **חָתַרְתָּ** pœnitens **חָתַרְתָּ** pœnitebit, &c. Præterita item composita sunt ex Niphal & Hithpael. ut, **חָתַרְתָּ**, &c. atq; istiusmodi compositio usitata est in uerbis eorum. Cæterum uox hebræa, quæ illi respondet, est, **חָתַרְתָּ** &c. Et inuenitur etiam hac in significatione in Coniugatione Hithpael. ut, Aut filius hominis, ut pœniteat, Germanicè gereu uen, Italicè pœniter.

חHaschafsch] Non curat, idem ualet quod **חָשַׁח** id est. Non est sollicitus, non curat, Inde nomen derivatur **חָשַׁח** id est, cura, sollicitudo, qua uoce usus est Thargum in Ecclesiaste cap. 2. Et quis curat? Tharg. Cui est cura, uel sollicitudo. Vsurpatur etiam in hac significatione cum uno Schin tantū. ut, **חָשַׁח** quod modo sequitur.

חHasch] Talis non curat, Ut percuteret cor Dauid ipsum. Thargū, Et anxius, siue sollicitus fuit Dauid in corde suo. Omnia significant curam, siue sollicitudinē. Utuntur etiam eo pro **חָשַׁח** quod sentire significat, ut, de eo, qui sentit dolorem in capite suo, dicunt **חָשַׁח** Est autem deductum à **חָשַׁח** cuius appellatione ueniunt quinque sensus: quæ uocē declarauī in Rad, **חָשַׁח**.

Q 3

Chafchai

Num. 23.

1. Sam. 24.

במשל פי אשר שמעתי בימי חורפי ונאשר לא בעשה כחרוד ולא במשחל בקרא המאמר החוה הלצה ובשלשה אופנים אלה עשיתי שלשה הקדמות לספר הזה הא בשיר הבית בחרתה והגמיל בתלצה ובלשון אשכנז ריים ובלעז רימה ובלשון מן צנארה בחרוזים שהוא לשון חבד ופירושו מרגליות ואבנים טובות המהפדים יחד ברוט בלשון אשכנז גריהן ובלעז פילצאטו

פי ה'

חרט] ענין חרטה לא נמצא במקרא ולא בתרגום ונכותינו זכרונם לברכה הרגלוהו אבל רק בהתפעל כמו מתחרט ויחרט ודומיהם והעוכרים מורכבים מן הפעל והתפעל גתחרט בתחרט וכולי וזאת התרכבה מורגלת חרבה בדבריהם ובלשון עברי גחם בחמתי ונמצא גם כן בהתפעל וכן אדם ויתנהם ובלשון אשכנז גרייאן ובלעז פיביטיר

מורכב כ'

חשש] אינו חושש פירוש אינו מקפיד והשם חששה ומי יחוש פרגים דאית ליה חששא ויש מלשון זה בשין אחת כמו חש שלפניך

קהלת ב'

חש] פגז פלוגי לא חש וכן פרגים ויד לב דוד אותו והש בנד בלפיה כלם לשון הקפדה ומשמשיז בו לענין הרגשה פגז מי שמרגיש כאב בראשו אומרים פלוגי חש ברישיה והוא מענין ה חוששים אשר בארתי בשורש חוש

מנחם א כ'

2. Reg. 19. **CHaschai**] Vox quæta & subtilis. Tharg. Eorū qui claudant cū silentio. Hoc uocabulū silentiū significat, ut, Verba sapientum in quiete audiuntur. Thargū, In silentio audiuntur. Et uidetur mihi non usurpandum esse sine Beth feruili, Germanicè schvuißen, Italicè Silentia.

Ef. 4. 17. **CHaschab**] Hominem uenerabilē חשב uocant, defumptum est ab illo, Pro nihilo reputauit hominem. Hinc est quod dicunt Rabbinī, Pauper reputatus est tanquam mortuus. Sensus est, Homo pauper, qui est in æstimatione, is reputatur ueluti mortuus. Sed pauper, qui non est alicuius æstimationis non reputatur tanquam mortuus, eò quòd non multum curat suam paupertatem & poenuriam.

CHaschad] Vocabulum חשד quod suspicionem significat, non inueni in Bibliā, neq; in Thargum, sed apud Rabbinos eius usus extat, quum loquuntur de eo, qui alicuius delicti accusat proximū suum, dicendo, quòd tale & tale perpetrauerit, Tum dicunt חשדו חשדו חשדו sic quoq; usurpat Rabbi Schelomo in suo Perusch, ubi explicat istum locum, A præda mi fili ascendisti, &c, Ab eo quòd suspicatus sum te, &c. Et qui in suspicionem uenit חשד uocatur, Germanicè zeihen, Italicè Inculpar.

CHaschman] Iudæi Italicī uocāt Cardinales חשמן. Qua in significatione exponunt etiā illud Psal. 68, Venient optimates ex Aegypto. Ego tamen ignoro, unde didicerint, quòd sic dicunt, quando quidē certū est, nullos adhuc Cardinales fuisse tempore Davidis, multo minus ergo in Aegypto. Est igitur hoc uocabulum nomen Gentilitium.

CHathach] Hac Radix semel tantū inuenit. Vt, Heptomadē 70. determinatę sunt super populū tuū. ubi idē ualet, quod חתך quod decretū est, significat, frequēs est apud

חשאי חול דממנה זמנה תהאום דמשפחה שפחאי לשון שתיקה וכו' פנחת נשמעים בחשאי מתקבלין ובראה לי שאין לשמש בו זולת בית השמוש בלשון אשכנז שווייזן בלעז סיליבציה |

חשב חודין לאדם בכבוד השוב | מלשון לא חשב אפיש | ומזה אמרו עני השוב כמת | פירוש עני שהוא אדם חשב ונכבד הוא חשב כמת אבל עני שאינו חשב אינו נחשב כמת | לפי שאינו מקפיד כל בן על עניו ודלתו |

חשד עניו חשדה לא נמצא במקרא ולא בתרגום וכוונתו זכרון לכונה שמשו בו על מי שמתאשים את חברו לומר שעשה בן רבן | הרי הוא חשד אודו | וכו' פירוש רש"י מסדה בני עליה במה שחשדתיך והחשד נקרא חשד בלא ציהו ובלעז אינזולפר |

חשמו תהודים מלוצדים חודין לתורדיבאלי חשמיים | וכו' פותחו יאחי חשמיים מצי מצינים ואיני יודע מהיכו למדו לומר בו ובלא לא הוה הארדיבאלי יומי דוד את פי במצדים ואינו אלא שם אומה |

חתי זה חשודי לא נמצא רק פעם אחת בכתב על עמת פירוש גגון שהוא לשון כתיבה

apud Rabbinos. ut, Non præscindat caput una uice. Inde & nomen uenit חתך uel חתיכה Germanicè ein schnit uel ein stuck, Italicè pez uel talijo.

Leuit. 11.

CHathal] Omne quod graditur super manus suas: tibi exponit Rabbi Schelomo, ueluti Urfus, & Carnis, & Catus. Germanicè katz. Italicè Cato. Nos dicere solemus Chathol Heth habente pathah, & Taph daggeffato cum tamen potius sonandum esset חתול Heth scilicet cum camez & Taph leniter prolato. Id quod probatur ex isto loco Esaiæ: Occurrent sibi (Bestiæ) syluestres & insulares. ibi Thargum habet חתולק Heth cum hateph pathah & Thaph raphato.

Esai. 34.

CHathan] Vocant aliquem per septem dies quibus durat conuiuium nuptiarum suarum חתן & uxorem eius כלתה .ut, Spōsus de cubili suo & sponsa de thalamo suo. Deinceps uero à nemine amplius ipse חתן & ipsa כלתה uocatur præterquam à patre & matre sponsi & sponsæ, Germanicè Eyden & Schnurr, Conubium uero quod fit inter uirum & uxorem eius חתונה uocatur, quod Idem Rabbini פרוך appellant sicut explicabo in radice sua, Pater item sponsi & sponsæ se mutuo חתונות nuncupant reliqui uero propinqui חתונות Germanicè schvuager, Italicè Coniugado.

Iob 2.

FINIT HETH ET INCIPIT
litera Teth.

TAB] Conditio Githin & kiduschin. Conditio accepti & dati. Quæ est cōditio foetus istius? Vocabulum hoc negotium seu occupationem significat, Vnde ubi textus hebraicus dicit ויכילו דבת הארץ id est, Et protulerunt diffamiam siue uituperationem terræ: Thargum Hierosolymitanum habet תבא בפיא id est, famam malam.

Num. 12.

R

Tabba

ורדל שמטו בו חרפה פגז לא יחתוך את הראש בבת אמת והטם חתן או חתיכה בלשו אשכנז איין שביט או איין שטוק ובלעז פעץ או טאליין |

כל הולך על פפיו פידש רשי פגז דוב וקלב וחתול בלשו אשכנז חאץ ובלעז חאטו |

חתל

חתיכה או

ובחגים אבננו לומר חתול חתית פתוחה וחסיו דגושה וראוי לקרא אותו חתול חתית כממץ וחסיו דפונה ובראיה כי בו ופגשו צנים את איים פראים חתולין חתית כחטה פתח וחסיו דפונה |

כפסיה 75

חורין לאיש בשבעת ימי משתה חתונתו חתנו ואשתו בלה שאמר יצא חתנו מחפתו ובלה מחפתה ואחר כך הוא לא בקרא חתנו והיא לא בקראת בלה כה לאבי ולאם חתנו והפלה וחיווג שעושיין ביד איש לאשתו בקרא חתנו ובלשו רבותיהו אל בקרא שדוד כמו שאבאר בשרשו ואבי חתנו והפלה בקרא זה לזה מחתנו ואת שאר הקרובים בקראים מחתנים בלשו אשכנז שוועגר ובלעז חוביאדי |

חתן

חאטו 5

ושלמה אות החית |
אנא האל אותנו אל תשחת |

אות השית

טיב ציטין וקדושיין טיב משא ומתן מה טבו של עוברי זה לשון עסק תרגום

טב

ירושלמי ירוצא דבת הארץ ואפיקה טיבא ביטא |

במרכיב

TAbla] Apud Rabbinos legitur, Tabulas auri. sic uocant menſam, Italicè Tabla. Similiter & Afferem tabula uocant, Germanicè bret.

Esther. 3.

TAba] Omnis generis pecunia מנבע uocatur Germanicè Müntz. Italicè moneta. Vnde ubi Textus hebraicus in Esther habet, Per manus eorum qui faciunt opus: Thargum Hierosolimitanū dicit Per manus eorum qui faciunt monetam. Hinc est quod dixerunt Rabbini, Non mutet homo monetā quam impreſſerunt ſapientes. per hoc intelligunt Benediſtiones & orationes quas ipſi ordinauerunt.

Gene. 12.

TAba] Egredere de terra tua: Ibi Rabbi Schelomo exponit, Quoniā notā faciā famam, naturā, ſiue conditionem tuā in mundo. uult dicere, Naturam, & bonam indolem tuam quæ tibi eſt. Et miror quod non inuenerim hoc uocabulum apud omnes rabinos, & qui fiat, quod nuſquam meminerint huius rei loquendo ſcilicet de naturis animalū & terræ creſcentium, Porro extant libri in quibus ſcriptū inuenitur in Peruſch Rabbi Schel. מארבע מאות id eſt, quoniā notam faciam conditionem ſiue famam tuam, quod eiufdem ſignificationis eſt cum præcedenti radice, atq; hæc lectio cōueniens eſſe uidetur.

Iudi. 9.

TAbar] De excelfo terræ, Hoc uocabulum altum ſignificat, atque inde eſt quod & umbelicus uentris מבר uocatur, eò quòd eſt ſublīnior pars in homine quando iacet ſuper tergum ſuum. Solent autem pronuntiare Tibur cum Hīrec, ut cum dicunt, os eius obturatum eſt, & umbelicus eius apertus eſt, ſic quoq; in multis locis Gomoræ ſcribitur מברתי cum Iod, Germanicè blabel, Italicè moliko.

TEbiria] Prouincia eſt in terra Iſraël quæ uocatur Tyberia, ubi ſunt Thermae calidæ, quæ uocantur Equidē ſcripsi in præfatione mea libri Maſoreth, חמי מברתי

טבלא
בדברי רבותינו ז"ל טבלאות של זהב כן
חודיו לשלחו בלעז טאבולא וכן חודיו
לקרש טאבולא ובלשון אשכנז ברעט |

טבע
חודיו לכל מיני מעות מטבע בלשון אשכנז
מוכז ובלעז מוניטא | וכן בתרגום ירושלמי
דאסתר על ידי עושי המלאכה על ידא דעבדי מטבעא
ומזה אמרו רבותינו זכרונם לברכה לא ישנה אדם
ממטבע שטבעי חכמים פירוש הברכות והתפלות שתקנה
הם |

אסתר ג'

טבע
לך לך מארבע מאות פירש רש"י שאודיע טבעך
בעולם רוצה לומר הטבע והמונח הטוב שלך
ותמחתי כי לא מצאתי עוד זה הלשון בכל דברי רבותינו
ואך לא נברו דבר מטבעי בעלי חיים וצמחים | דש
ספרים שכתוב בהם שאודיע טיבך בעולם והוא מלשון
טיב דלעיל והוא הנכון |

דאמית ג'

טבר
טבור הארץ לשון גובה ומטה בקרא השורה
שבבטן טבור לפי שהוא גובה האדם כשהוא
שוכב על צד ונותנין לקרא אותו טבור כחידו וכן אמרו
פיו סתום וטבורו פתוח | וכן ברוב הצמרות כתיב טיבורו
בירד בלשון אשכנז נאבל ובלעז מוליקו |

צופנים ט'

טבריא
מחוז יש בארץ ישראל בקרא טבריא דיש
שם מרחצאות של מים חמים ונקראים
חמי טבריא וכן כתבתי בהקדמותי לספר מסורת

צופנים ח'

Maforeth quod Iudæi qui ibi habitant, elegantiore linguam habent quam omnes hebræi, à quibus etiam profecti sunt authores Maforeth. Et Rabbi David Kimhi scribit in Michlol, quod prolatio Res daggeffata & Raphata sit penes incolas Asiæ, hoc est, Tyberia, Nam gentes uocant eos Tyberitas.

Esther 1.

TAuas] Vbi textus hebraicus dicit, In diebus illis cum federet rex, &c. Thargum Hierosol. habet. Et è regione eius erat pauo aureus, In lingua hebræa pauones uocantur ut, Ezech. 27. Cornua eburnea & pauones. ibi Thargum habet כווסק Item Simeas & pauones. Thar. כווסק Auis est quæ etiam in lingua Arabica uocatur Italicè Pauone &, Germanicè pfohen.

Leuit. 26.

Taijl] Qui spaciuntur per totum diem. hoc est, qui otiosi sunt, neq; faciunt ullum opus, Germanicè müesiggēger Italicè otioso. significat quocq; delitiam sicut exponit Rabbi Schelomo in isto loco. Et ambulabo in medio uestri, id est, Deliciabor uobiscum in horto Eden, inde & Nomen uenit טייל Germanicè ermayer Italicè Schalazar.

Gene. 25.

TAleth] Quasi uestis pilosa. Rabbi Schelomo exponit, quasi Talith ex lano facta, quæ plena est pilis In Gomora item legitur, Duo qui apprehendunt Tallith, Et sunt qui dicunt quod sit uestis quedã, Hinc est quod nos Iudæi uestem quæ constat quatuor oris & in qua pendent Zizith quamq; mane induimus in hora orationis Talith uocamus. Et in numero plurali dicitur טלית & non טליתות Nam Taph non est litera radicalis. Inuenitur etiam טלית cum supperaddito Mem, Quidam dicunt Talith uocari à tegendo siue operiendo ubi enim hebraus dicit. Et proteges eos. Thargum habet ותטיל עליהם id est, obumbrabis eos. Alij sentiunt Talith appellari ab eò

psal. 5.

המסורת כי הם צחי הלשון מפל העברים ומתם היו בצלי המסורת וכתב הרד"ה במכלול כי קריאת הריש הדגשה והרפיה לכגי מצוה הוא טבריא והגוים הוראים להם טיבריא

טווס כפסוק בימים ההם בשבת בתרגום ירושלמי לקבליה טווסא דדחבא ובלשון עברי קרבות שן והבגים תרגום שן דפיל וטווסין וכן והופים ותפיים תרגום והופין וטווסין והוא העוף הנקרא גם כן בלשון ערבי טאווס ובלעז פאבוגי ובלשון אשכנז פפאחז

והתקרא כ'ז
והלכיס ח'

טיול הטיילין בכל יום פירוש הפטליין שאינם עושין מלאכה ובלא מוסיג צעגור ובלעז אוציווסו והוא גם כן לשון שעשוע כמו שפירש רש"י והתהלכתי בתוכם אטייל עמכם כגו ערו והשם טיול בלשון אשכנז ער מייאז ובלעז שלאצר

והקרא כ'ז

טלית באדרת שער פירש רש"י בטלית של צמר המלאה שער ובגמרא שנים אחדים בטלית הוא בגד וכן אבגור חורין הגד של ארבע בגפות שלובשין בבקר בשעת התפלה שבו הציצית טלית ובלשון רבים טליות ולא טליתות כי חפיו אינו שרשית ובמצא גם כן מטלית במס גוספת יש אומרים שנקרא טלית מלשון סכר תרגום ותסד עלימו ותטיל עליהו ויש אומרים שנקרא כן בעבור

והקרא כ'ד

והקרא ח

Esa. 63. quod est uestis superior que super omnes alias uestes induitur deductum ab illo ומללס ויפאס id est, tulit eos & portauit eos.

Tltel] Multa sunt uocabula in hebræo quæ in Thargum transferuntur per תללס significat autem hec uox motionem, cuius usus est Esa. cap. 22. ומללסך תללס (quod reddunt) traducet te in captiuitatem, Germanicè ueruuaglen Italicè moueri.

Gen. 26. **T**lntem] Qui obturat cor, significat hoc uocabulum obturationem. Vnde, ubi textus hebraicus habet, Obturauerunt palæstini, Thargum dicit תונתס Hinc est quod eum cuius membrum genitale obturatum est ut non appareat num masculus sit aut foemella תונתס uocant.

Cant. 8. **T**Anaph] Quomodo inquinabo eos. Non amplius extat in Biblia, Idemq; significat quod תללס id est, inquinatio, Polluti sunt in sanguine: Thargum תללס id est, coinquinati sunt in sanguine. Rabbinî crebro utuntur hac uoce, sed tantum in coniugatione Piel, ut, filius ancillæ qui inquinauerit palatium regis. Inde & Nomen deriuatur תללס & in genere foeminino תללס Germanicè vnsuber Italicè Immundo.

Exod. 28. **T**As] Laminam auream. Ibi Rabbi Schelomo exponit, Ziz idem esse quod תללס id est, lamina, Vnde Ibidem. 39. ubi textus hebraicus habet, Bractæas aureas Thar. Transfulit תללס Germanicè blech, Italicè Lamina.

Ezech. 13. **T**Aah] Fecerunt errare populum meum. Non amplius inuenitur in biblia cum Teth scriptum, reliqua enim omnia scribuntur cum Taph sed omnia in Thargum transferuntur per תעע quod cum Teth scribitur & errare significat, Rabbinî item multum utuntur uocabulo תעע cum Thet, ut, Hieroboam Errauit & alios errare fecit. Item, Nihil est nisi quod errat, & similia, Neq; quadrat

שחוא למעלה מפל הפגרים

טלול
הרבה לשונות בעברי המתורגמין בלשון טלול ציין במתורגמן והוא לשון צעצוע מן ויבטלם ויבשאם בלא ור וואגלז ובלעז מוכרידי

עשיה סג

טמיטם
המיטמיטם את הלב לשון סתומה וכן תרגום סתומים פלשתיים טמיטם פלשתי וכן הודיך למי שעדותו סתומה ולא נראת בו לא זכרות ולא נקבות טמיטום

דאמית כל

טנת
איכבה אטנפם אין לו עוד דומה במקרא והוא לשון לבלוף ונרגום גנאלו ברם איטנפו בדמא ורבותינו זכרונם לכרבה שמישו בו הרבה אך בבביו פעל פגזו בן שפחה שטנת פלטיז של מלך והשם טנת ובלשון נכבה טנפת בלשון אשכנז אין זויפר ובלעז אין מוזנדא

סג ט

טט
ציץ הוהב פירש רשי הציץ הוא במז טט וכו פהי הוהב תרגום טטי דהקבא בלשון אשכנז בלעד ובלעז לאמינה

נאות סח פמת לס

טעה
הטעה את עמי אין עוד דומה לו במקרא בטית וכל שאר לשונא פתיבז פתיו אבל בלז מתורגמין בלשון טעות בטית ורבותינו זל שמישו הרבה בלשונא טעות בטית פגזו ירבעם טעה והטעה את אחריים וכו אינו אלא טועה ודומיהם רבים

יחזקאל יג

quadrat dici nisi de eo, qui corde errat, non qui errat in uia quæ omnia scribuntur cum Taph. Hinc uenit nomen substantiuum טעות error, & in plurali טעותים & טעותות.

TAam] In lingua sancta duo habet significata. Primo significat gustare, quod proprium est palato, Germanicè kostē, quod à Romana lingua desumptū est, gustare. ut. Et palatū gustat cibū sibi? Secundo significat rationem, consiliū & opinionem, quæ cordi tribuuntur, ut, Ex consilio regis. Et in Daniele, Super cōsilio & ratione. Apud Rabbinos item legitur מאי טעמא id est, Quis sensus, quæ caussa, quæ ratio, Germanicè recht, Italicè Ration

TAam] Accentus cuiuslibet dictionis טעם uocatur, eò quòd dat ei bonum gustum & sensum, ad intelligendam sententiam, sicut explicauit in libello, cui titulum feci טעם טעם In plurali dicitur טעמים habente Teth Scheua & Ain Camez: quo modo à נער dicitur נערים Maior tamen literatorum pars dicere solet טעמים Taamim sonantes Teth cum pathah, id quod error est.

TAan] Apud Rabbinos legitur, Sanguis eorum indiget conspersione. Item, Opus habent benedictione, dum coram adsunt. Idem ualet quod נרכק id est, indigent. Primitiuum eius unde desumptum est טעמא id est, onerate iumenta uestra. Vnde טענת significat eum, qui onustus est, quiq; sustinet aliquid, Germanicè laden, Italicè Kargat.

TAan] Verba contentionum, quæ narrant, qui iudicio contendunt coram iudicibus טענות uocantur. Estq; eiusdem significationis cum præcedenti Radice, quæ onerare significat, quod qui unà iudicio contendunt se mutuò onerāt: alter accusando, alter diluendo. In hunc modum exponit Rabbi Schelomo in hunc locum, Adducite prægnantes caussas uestras, id est, Argumenta ualida & fortia.

S

Tip-

Iob 12.
Ion. 3.
Dan. 2.

Gen. 45.

Esd. 4.1.

ואינו בופל רק על עצמו שגגת הלב לא על עצמו מי שהוציא בדרך כי כלם פתורים בתו והשם טעות והרבו טעיות ולא טעותים |

טעם טעם בלשון הקודש משמש לשני ענינים האחד עצמו טעימה המיוחס לחיד בלשון אשכנז חושטן והוא גלגל מלשון רומי גישטרי כמו וחיך אוכל וטעם | והשני לשון טעם וצצה וסברה המיוחס ללב כמו משעם המלה ובדניאל עשה וטעם ובדברי רזל מאי טעמא בלשון אשכנז רעכט ובלעז ראזן |

לאיב זב
יונה ג'
דמאלכ'

טעם בקרא הגוינה של כל הינה טעם לבי שהיא צותנת טוב טעם ודעת להבנת הפסוק כמו שבארתי בספר טוב טעם ובלשון רבים בקראים טעמים בשנא מחת השית והעין בקמץ כמו מן צער צערים ורוב העולם בזהגים לומר טעמים השית בפתה והיא טעות |

טעז בדברי רזל ונמו טעזו הנה טעזו ברבה לפניהם עצבו כמו צריבים ועקרו מלשון טעזו את בעורכם ופירוש טעזו עמוס ובושא דבר זה עליו בלשון אשכנז גילאזן ובלעז הארגאטו |

ראמת מ"ה

טעז בקראו דברי ריבות שמספרים בעלי הדינים טענות ואם הוא מנהעצו הראשון שנה טעזו על חברו בך ובה וזה טעזו עליו בך ובה וכו פי"ש הגישו עצמותיכם טענות בריאות ותחזות |

בטעה מ"א

Esa. 40. Ibidem.

TIppah] Quasi gutta siltulæ. Thargum, תיפח מרח
 Item, Quis mensuravit pugillo suo aquas: Thargum, תיפח מרח כספא כספא sic inueni cum Aleph, & in uerbis Rabbino-
 rum cum He. ut, Vnde uenit? Responsio. Ex guttula for-
 dida. In numero plurali dicendum esset טיפת Sed Rab-
 bini utuntur in masculino genere, dicentes טיפא ut, Qui
 urinam proficit guttatim, &c. Radix eius unde originem
 ducit, est טיף id est, Stillauit, qua in significatione acci-
 pitur, Amos, cap. 9, Es stillabunt montes potum dulcem.
 Vfurpatur & cum geminata prima & secunda radicali.
 ut, טיפת id est, Fuit stillans. Inde nomen uenit
 טיפתו Stillatio, Germanicè tropffen, Italicè gutte.

TEphe] Apud Rabbinos legitur. Quanto magis
 præsumit. idem ualet quod טתר id est, magis, &
 non inuenitur in Thargum.

TAphal] Rabbini dicunt, Fundamentum fecerunt
 accessorium, & accessorium fecerunt fundamentū.
 Item, Rachel fuit fundamentum, Lea autem accessorium
 Significat hæc uox adhæsiōem & coniunctionem: de-
 sumpta ab illo, Concinnarunt aduersum me mendatum,
 Germanicè behefft, Italicè Apizato.

Psal. 119.

TAphasch] Aeuil, Chefil, Sachal & Nabal, omnia
 in Thar. transferunt per טפא id est, stultè egit. defum
 ptū est ab illo, Incrassatū est ueluti adipe cor eorum. Vbi
 pinguedinē, siue incrassationem significat: neq; amplius
 inuenitur in Biblia. Item, Incrassa cor populi huius.
 Thargum, חטטא Hinc est quod dixerunt Rabbini,
 Sapientes quò magis senescunt, eò magis augetur sapi-
 entia eorum. Idiota uerò, siue indocti, quò magis se-
 nescunt, eò magis stultescunt. Vbi טפפא idem ua-
 let quod טפפא & Teth habet Dagges. Multi ta-
 men errant, & legunt Metapchim, Mem cum Scheua.

טפח במה מדלי בטפה מדול וכו בשעלו מים
 תרגום בטפח בשעלא פה מצאתים באלה
 ובדברי רבותינו דל פהא כמו מאזן פאת מטפח
 סרוחה ותרגמי הנה כארי טפות אבל שמשו בהם בלשון
 דברים טפין כאז המטיל מים טפין טפין ועקר שרשו
 צפת לשון והסיפור התרים עסיס הכבבל הפא והעין
 הנה מטפסת והשם טפחות בלשון אשכנז טרופפן
 ובלעז גוטי

תעשה מ'

עומס ט'

טפי בדברי רבותינו זכרונם לברכה מכל שפן
 דפאר טפי פירוש יותר ולא גמרא בתרגום

טפל בדברי רבותינו זכרונם לברכה עשו העקר
 טפל והטפל עקר וכו בחל היתה העקר
 ולא טפלה לה לשון רבוי וסמיכה מלשון טפל עלי
 שקר בלשון אשכנז גיהעפט ובלעז אפיצאטו

טפש אויל ובסיל וסכל וצבל מתורגמין בלשנא
 טפש מלשון טפש בחלב לבס לשון
 שמנונית ואין לו דומה במקרא וכו השמן לב העם
 תרגום אשפש ומנה אמרו רבותנו זכרונם לברכה חכמים
 כל עוד שהם מזקנים חכמתם מתרבה ועמי הארץ כל
 עוד שהם מזקנים מטפשים פירוש מתטפשים השית
 דגושא ורבים טועים וקורין מטפשים המם בשנא

תעשה קום
תעשה

Sic quoq; in Perek במס מרליקין Multa exemplaria habent Mem scilicet cum Scheua, quum solum Hirec habere deberet מטמה Mitame, Teth daggefato, pro מתמא

Prov. 19. 27.

TArad] Rabbini eū, qui uni negotio iugiter incūbit תריר uocāt & ipsum negotiū, seu occupatio תריר nominatur, idem significat quod תריר id est, Labor fatigatio. Estq; deductum ab illo, in Prouerb. Stillicidium assiduum: Nec amplius inuenitur in Biblia.

Hiere. 25. Gen. 41.

TAraph] Turbatur animus eius. Inde uenit nomē formale תורף turbatus. Et commouebuntur, in sāniētz. Thar. ויטרפו Et turbabunē. Et cōsternatus est spīritus eius. Thar. Et turbatus est spīritus eius. idē ualet quod תורף quod insanire significat, Germ. vnfinnig, Itali. pezo.

TRephah] Trephah, quo uesci nobis lex prohibet, absolute positum, carnem iumentī, aut feræ, quæ à lupō, uel urso, uel simili bestia, discerpta est, significat. Verū tamen Rabbini utuntur translate, & pro reliquis uetitis cibis. Vocant item Trepha si pulmo foramen habeat, & id genus alia. Item & 18. Trephoth. Et in summa Trephah tantum de cibo dici conuenit, sed uocabulum כשרות cōpetit multis alijs rebus, sicut declarabo in Radice sua.

Job 16.

TIschtesch] Literæ commaculatæ, siue obscuratæ. Item, Instrumentum literarū deletum, aut oblitteratū. Vocabulum hoc commaculationem, & inquisitionem significat. Inde & nomen uenit תסכות ut, Facies mea exusta est à fletu. Thargum, Facies mea commaculata est. Germanicè Flecken Italicè Macula.

FINIT TETH, ET INCIPIT
littera Iod.

וכזה פפרק בפמה מדליקין ברוב הנוסחאות אינו מטמא
טמאת אהלים המם בשוא ואינה אלא בהירק מטמא
הטית דגושה פירוש מתטמא |

טרד קראו רבותינו זכרונם לברכה למי שעסקיו
תמיד על עסק אחד טרוד | ותעסק תהוא
בקרא טרדא לשון טרדה מן דלת טורד ואין לו דומה
עוד במקרא |

מבלי יט וכי

טרף תרפה דעתו והתאר מטרף תרדום והתגעשו
והתהוללו וישתגעשו ויטרפו וכן ותפעם
דחו ומטרפת דוחיה לשון שגעון ובלא אונזיג ובלעד
אין פאצטו |

ירמיה כ"ה
דאמית מ"א

טרפה סתם טרפה שאסרה לנו התורה הוא בשר
בהמה או תיה שגטרפה על ידי דאב או דוב
וביוצא בהם רק רבותינו זכרונם לברכה שמשו בה דרך
השאלה לשאר אסורי מאכלות | וקראו גם כן טרפה
למדינת הריאה ושאר דיגים וכן יח טרפות | והכלל לא
שייה לשון טרפות רק על לשון אכילה אבל לשון פשרות
נופל על הרבה דברים באשר אכאך בשרשו |

טשטש אותיות מטשטשות וכן שטר המיחה או
בתשטש פירוש לשון לכלוך וטגנה ותשם
טשטוש פני המרמור תרדום אפי מטשטשין | כלשון
אשכנז ולעקן ובלעד מאקולה |

אוב ז'

נשלמה את הטית
בשם אשר ירו בכל שולטת

LOah] Hanc Radicem R. D. K. non adfert in Lexico suo. Et videtur mihi illud Hier. cap. 10. de ductum ab hac Radice כי יאה id est, Quoniam tuus est decor. Quemadmodum & R. Sexponit per יאה id est, Te decet, tibi convenit, &c. Significat hæc uox pulchritudinem, siue decorem, sicut & nos usurpamus in precationibus nostris, quum dicimus, ויך יאה id est, Te decet ut confiteamur, &c. Et meo iudicio nihil discriminis est inter יאה & יאה sicut uidere est ex eo quod nos dicimus in nocte Pascae כי יאה Ecce tu pulcher es dilecte mi. Tharg. כמה יאה Quam decorus es. & plerumque scribitur cum Iod. ut, Rectos decorat laus. Tharg. יאה תוסבא sed יאה non inueni in ullo loco in Thargum, de quo iterum loquar in Radice יאה. Inde & nomen uenit, ut, Quod bona esset interpretatio. Thargum, Item, Et contriui eum bene, quasi in mola. Thar. יאה. Itē, ut loquuntur filie Zelophad. Thar. יאה. Porro nos dicere solemus יאה cum Zere, quod tamen non inueni in omnibus exemplaribus.

Cant. 1. Psal. 33.

Gen. 40. Deut. 9.

Iob 6.

LAafch Eloquia abiecti (hominis) Thar. מלי ליאחא id est, Eloquia desperati, ut, Desponderem animum meum. Thargum. ליאחא &c. Rabbinii uero usurpant pro hac significatione tantum in Coniugatione Hithpael, ut, להתיאח Sed nominaliter in hac forma יאחא Est autem usus huius uocabuli, quum sermo est de homine, qui dimittit rem aliquam, & non recordatur eius amplius, qua in significatione accipitur 1. Samuel. 27. Et desperabit Saul de me Thargum. Dimittet, uel cessabit a me. Germanice Entruchen, uel uervuegē Italicè Anschranco, uel Desperar.

LAbam] Antea scripsimus in Radice יאב uirum uocare fratrem uxoris suæ, יאבי, uxor uero nominat fratrem mariti sui יאב tametsi nō cum ea ad coniungendam affinitatem,

תשבי אה היוד

יאה זה השניש לא הביא הדלה בשנישו ולי צראה
 כי לך יאהה מנה השודש כמו שפירש רשי
 לך יאהה לך יאה והוא לשון יופי כמו שאני אומרים
 בתפלתנו ולך יאה להודות וצראה שאין הפרש בין יאה
 וצאה כמו שאני אומרים בליל פסח כי לו יאה כי לו יאה
 וכו הנה יפה דודי הרגום כמה יאה ועל הרוב הוא פתיב
 ביד בסוף פגון צאה תהלה הרגום יאה הושבחתי אבל
 יאה לא מצאתי בשום פרגום ועוד אדבר בו בשניש יאה
 והשם יאה כמו כי טוב פתח אני יאה וכו שחזק היטב
 יאה כי בסוף אלפסוד יאה ואתו בוחזק לומר יאה
 בצידי ולא מצאתי בו בגל המסכאות

פיר א'
תולס א'
ראמת א'
דברים א'
במרכ א'

יאש אמרו יאש מלי יאש יאש את לבי
 ליאש ית לבי ונפתינו זרזום לברכה
 שמשו בלשון זה בלשון התפעל לבי פגון מתיאש
 להתיאש אבל השם הוא יאש והוא ענין שנייה אדם
 הדבר ולא יזכור בו עוד וכו וצאה ממני שאול פרגום
 ענין מני שאול בלשון אשכבו אנטרוכו או בוד וועז
 ובלעז אנשטגהא או דישפראר

אחב א'
תקלת א'
מנחל א' כ'
אשכבו א'

יבם בני בתכתי בשניש יבם כי האיש חזק לאחי
 אשתו יבסי וכולי אבל אשה חזקה לאחי
 בעלה יבם ואת כשאניה זקוקה לו ליבום בדין ההנהגה כמו

tatē,iuxta consuetudinē legis, cōgressa sit,sic enim in Mi-
drafsch de Elisabet uxore Aharonis inuenimus, Cōspexit
maritū suum summum pōtificem & , duos suos filios,mu-
neris sacerdotalis uicarios, affinem uerò regem. Ecce Mo-
sen nominatum ימס Hoc modo & uxores duorum fra-
trum sese יממטו mutuo compellant. Quemadmodum Ar-
pha & Rhut, Vt.En affinis tua reuerſa est. uerum meo ui-
dere non conuenit, ut aliqua maritum sororis suæ aliter
quam היא nominet.

Ruth.1.

Num.17.

Psal.59.

Cant.2.

IAd] Multa significata habet uocabulum יד quem-
admodum etiam Rabbi Schelomo in suo perusch su-
per hunc locum. Iuxta littus Iordanis, &c.tradit: ubi fac
ipsum inspicias, Porro Rabbinī solent eo uti cum Mem li-
tera præfixa pro יד quod statim significat, hoc modo, יד
in qua significatione & quidā exponūt in Prouerb. cap. 6.
Euade ueluti caprea de manu (uenatoris,) ubi illi legunt
יד id est, ilico, repente, In eodem significato alibi & Tha.
usurpat. ut, Ne occidas eos, ne forte obliuiscatur populus
meus, Tharg. Ne interficias eos statim. Est & ubi in Thar.
diuissim transfertur hoc modo יד ut, Et ficus protulit
grossos suos. ibi Thargum habet, Statim dixit ad eos. Do-
minus mundi &c. Quando uerò ad uocabulum יד ad-
struitur uocula על tunc usurpant pro עם id est cum, uel ut
causam rei significet. ut, cū dicunt על יד העץ וכו' id est, ductu
columnæ nubis proficiscebātur, in eadē significatione &
in numero plurali. ut, על ידי מכתב וכו' id est eo quod tradidit
scriptura, Iizhac filius Abraham &c. Item על ידי העסק cuius
sensus est. Causa operis, & id genus similia,

Iehudī] Notum est omnes Israēlitas Iehudīm ap-
pellatos fuisse: sed non inuenitur in Bibliā quod uocati
fuerunt Iudæi nisi ab eo tempore quo decem tribus abdu-
ctæ fuerunt in captiuitatem. Et remansit regnum apud
domum Iehudah. Tum demū cœperunt uocari Iehudīm,

T id est,

שמדינתו במדרש אלישבע אשת אהרן דאנתה בעלה כהן
גדול ושני בניה סגני כהונה ויכמה מלך הרי שקראו
למשה יכמה וכו' גשי שני אחים קרויו יכמות זה לזה כמו
ערפה ורות שנאמר הנה שבה יכמתך אך לא יתכן
שקראו לכצל אהותה רק גיטה כנזפר לעיל |

רות ה'

יד הרבה לשובות צפלו על לשון יד כמו שפי
רשי על יד החרדו וכולי עיון שם ורבותיה
אל הדיגלוי לשמש בו עם המם בלשון תכה כמו מיד ויש
מפרשים בן הצל בצבו מיד כלומר תכה וכו' בתרגום
כמו אל תחרגם פן ישכחו עמי תרגום לא תקטליגו מיד
ויש מתורגמין מן יד כמו בפסוק התאנה הגטה פניה מן
יד אמר להו מרי עלמא וכולי וכו' וישמר מלת על
למלת יד שמשו בו במקום עם או בספת הדבר כמו על
יד עמוד העצו היו הולכים וכו' בלשון רבים כמו על ידי
שפתב הכתוב יצחק בן וכולי וכו' ועכשיו על ידי מעשה
פירוש בספת מעשה ודומיהם |

במדרש י'

מסלי ו'
תילים יט
עיר כ'

עמות יב

יד החרדו ידוע כי כל ישראל בקראים יהודים אמר
לא במצא במקרא שקראו יהודים רק מן
גלות עשרת השבטים וגשאר מלכות בית יהודה מאז בקראו

id est Iudæi & lingua eorū יהודית id est, iudaica & nō prius quibus etiā (puta tribui Iuda) tribus Benjamin annumerata fuit, id quod patet ex eo quod dicitur. Et Mardocheus uir Iudæus cum tamen fuerit de tribu Benjamin.

Esther. 2.

Tom Tob] Festa, & Regalim (sic uocāt tria festa legis I pasca, Pentecostes, & Tabernaculorum,) יום טוב id est, bonum seu latum diem appellant. Similiter & diem conuiuij & gaudiij qui tamen non est dies festus, quo modo & scriptura alibi usurpat, ubi loquitur de Nabal (qui tō soribus suis conuiuium fecerat) Quoniam in die bona uenimus, Hinc est quod dicūt Rabbi. Summus pontifex, fecit diem bonum (id est, solemnem) fratribus suis sacerdotibus postridie diei expiationis, postquam scilicet ingressus & egressus esset in pace ē domo sanctuarij. Huiusmodi etiā est quod legitur apud Rabbinos, Faciam diem bonum Rabbinis.

1. Sam. 25.

IAchas] Generis nobilitas ut ea à patribus originem ducit יחס uel יחוס uocatur, Inde formatur nomē adiecti יחוס id est, Nobilis. Et quæ in hac significatione usurpata inuenimus in Paralipomenon & in Ezra omnia cū Schin litera scribuntur. ut, Omnes isti recensiti sunt per genealogias. Item, licet nec secundū hanc primogeniturā ducta sit genealogia: Item, Librū genealogiæ eorum. Caterū Rabbini usurpant cum Samech. ut, Decem nobiles familiæ Babel. Similiter & in Thargum. ut, Et recensiti sunt per cognationes suas: Thargum יחיתום Item, De cognatione Elimelech, Thargum יחיתום אלמלך de familia Elimelech Germanicē Edelschafft Italicē Aientilir.

1. Paral. 5.

Ibidem 4.

Nehem. 7.

Num. 1.

Ruth. 2.

IVchna] Inuenitur in Agadah auem esse magnam quæ uocatur כריכנה Cuius ouū mirę magnitudinis esse dicunt in Massecheth Bechoroth. Etiā audiui quod Deus tandē in futuro seculo ex eo iustis paraturus sit cōuiuium unā cum Leuiathan & Boue (quem uocant) סור הכר.

יהודים ולשונם לשון יהודית ולא הודם לבן יום שבט בגמין עמיהם שנאמר במדברי איש יהודי וגומר והוא תנה איש ימיני

למתי ב'

יום טוב חזרין למוצדים ולרגלים יום טוב וכן יום משחה ושמחה וזולת מועד כמו על יום פנחסא ח' כה טוב צבור דבבל וכן אמרו שהכנה גדול היה עושה יום טוב לאחיו תכנים ממתנת יום תפודים כשגבס בשלום ויצא בשלום מבית ה' קדושים וכן בדרך רבותינה זכרונם לברכה עבדנא ימא טבא לרבנן

יחס ענין ידיעת המשפחה מצד האבות בקרא יחס או יחוס והתאר מייחס ומה שנמצא מזה בדברי תימים ובקרא בלז כתיבין בשין שמואל כמו בלם התחשיף להתחיש לכבודה ספר תחיש אבל רבותינה זל שמשו בו בספר כמו עשרת יחסין יחוסא דבבל וכן תרגום ויתלדו על משפחותם ואתיחסו וכן ממשפחת אלימלך דמן יחוס אלימלך בלשון אשכנז אידלשפט ובלעז אייבטילדאר

דא ח' ה' דא ח' ל' בחונה ז'

ינת ב'

יוכנה נמצא באגדה פי יש עות גדול הנקרא בר יוכנה והפליג בגודל ביצתה כמסכת בסדות גם שמעתי שעתיד תהיה ברוך הוא לעשות ממונו כענין לצדיקים עם תלונתו ושור הבר

1. Sam. 1. **I**Anak] Iuuenis & sapiens. Et Puer ille puer: Thar-
 Ibidem. 17. gum. Et puer fuit lactens. Item, Quoniā puer es. Thar-
 1. Sam. 15. gum Originem ducit à uocabulo יתק (quod pue-
 rum lactentē significat) ut, Ab infante usq; ad fugentem:
 Thargum per יתק ועלם ועד יתק Reliqua autem uocabula יתק in
 Thargum per יתק transferuntur. Inde & nomen uenit
 גירסא id est, infantia, pueritia, iuuentus, ut cum dicūt יתקתא
 id est, doctrina quam aliquis didicit in pueritia,
 1. Sam. 17. Qua uoce & Thargum utitur, ut, Ipse autem est uir bella-
 tor à pueritia sua: ibi Thargum habet, מיקותיה Præterea
 puerum etiam תתק Rabbini uocant, sicut declarabo in
 radice תתק.

IAal] Ab hac radice non inuenitur deductū uerbum
 Prou. 11. nisi in cōiugatione Hiphil, ut, מעל הישע ut. Nō proderit
 substantia. Et Rabbini inde nomen faciunt cum super-
 addito Taph in capite & in fine, ut, תעלת Et cum affixis
 pronominalibus daggeffatur Taph, ut, תעלתך תעלתו &c.
 Et in plurali numero תעלות Germanicè nutz oder hilff,
 Italicè utilo.

IAza] Apud Rabbinos saepe legitur כיזאזי quod
 idem ualet ac si dicerent כיזאזי id est, & id genus simi-
 le, Nec utuntur eo in plurali numero dicentes כיזאזים
 Germanicè desgleichen Italicè Similia.

IAzab] In Daniele legitur, Reuera scio ego. Item, Et
 Daniel. 2. uerum est somniū. Nec amplius inuenio in toto Thar-
 gum, Et omnino idem significat quod אמת uel אמנה quæ
 in Thargum redduntur per אמת & אמנה Germanicè
 wuarheit Italicè ueritato.

IAzar] Vocabulum יצר cogitationem & cordis cō-
 cupiscentiā significat, & plerunq; in malā partē accipit,
 unum tamen est quod in bonam partem accipitur Vt יצר
 Esa. 26. Et uidetur mihi quod nō amplius inueniatur. Cæ-
 terū apud Rabb. legitur Concupiscentia bona & Cōcupi-
 scentia

יב יבית ויביתים תרגום והצער צער ויבית יבית
 וכן ואתה צער ואת יבית ועמרו מלשון יבית
 וכן תרגום מעולל ועד יבית מעוללים ועד יבית ושאר יבית
 תרגומו יבית והשם יביתתא כמו שאמרנו בידסא דיביתתא
 וכן תרגום איש מלחמה במעוררו מיביתתיה ועוד קראו
 לילד יביתתא ואתארהו בשורש יבית

יעל בזה השורש לא במוצא פעל כי אם בבנין
 הפעיל הועיל מועיל לא יועיל הוץ
 ורבותו ורבותם לכרבה עשו ממוצו שם בתוספת תיו בראש
 ובסוף הועלת ועם הפנינים המיו דאשה הועלתו הועלתו
 וכו' ובלשון רבים הועליות בלא הוץ או הולתו ובלעז אוטילור

יצא בדברי רבותינו זל פירשנו כי יוצא לומר
 פדומה לו ולא שמשו בו בלשון רבים לום
 פדומאים בו או בהם ובלא דיש גילויכו ובלעז סיבילייר

יצב בדגמאל מן יצוב ידע אמת ויצובת הלמא
 ולא מצאתי לו דומה בכל התרגום ובל
 לשון אמת או אמונה תרגום חשוט או חושטא בלשון
 אשכנז ווארהייט ובלעז ווידוטאטי

יצר יצר הוא לשון מחשבה ותאות הלב ועל
 הרוב הוא לרעה ויש לטובה והוא יצר
 סמוך ובראית לי כי אין עוד ובדברי דול יצר טוב ויצר רע

מנוחא ח' א'
מנוחא ח' א'
מנוחא ח' טו

מנוחא ח' טו

מנוחא ח' טו

דמחא ט'

ועשה לו

sentia mala, Item in Tharg. quod est super psalmos & super Ecclesiasten saepe legitur ירא טבא & ירא רבא id est, affectus bonus, affectus malus, uide in Thargum.

Esther 1.

Akar] Hæc radix in biblia pro gloria & magnificentiâ usurpatur, ut, Et omnes mulieres exhibebunt honore maritis suis, Germanicè vuirdigkeit, Italicè gloria. Ceterum Rabbini frequenter usurpant pro יקר id est charo, cuius contrarium est יס id est, uile, Germanicè theur, Italicè charo, Extant etiam in Biblia quæ conuenit sic exponere, ut, Prohibe pedem tuum à domo proximi tui. Item, Pretiosorem auro obryzo reddam uirum, Et ferè hæc duo uocabula coincidunt in significatione. Res enim quæ in pretio & estimatione est, ea etiã chara est, & sic è cõtra.

Proit. 25.

Esa. 13.

Ireah] Rabbini Deos populorum & idololatriam illorum יראה uocant, dicentes, Durus est timor eorum. Item, Timor eorum adduxit uindictam seu poenam super ægyptios. Sensus notus est.

Eschibah] Locũ ubi sunt qui faciũt ibi accubare seu quiescere legem (per hoc intelligunt, Rabbinos & doctores legis) & in quo sunt discipuli ישיבה appellant (id est, academiã, gymnasium, schola,) ut, cum dicũt, Mos est duarum Academiarum. Vocant item & consistorium coeleste ישיבה, dicentes, בישיבה על מעלה id est, in Consistorio siue iudicio supremo, hoc est, coelesti על מעלה Et in consistorio, quod infra est, id est, in terris, & id genus multa.

Ischub] Apud Rabbinos legitur ישוב הרעת Item ישובת per hanc phrasim intelligunt animũ sedatũ & sibi bene constantẽ. Hinc uenit & hæc formula loquendi, cum dicunt, Collocandus est uersus super formã suam Item, Non est (iuxta ordinem) collocatum. Omnia illa & similia, id quod ordinatum siue ordine dispositum est & uerbum dictum iuxta formam suam significant Neq; ablu dit hoc uocabulum à significatione ישוב nisi quod tantum

ובתרגום של תהלים ושל תהלת צמצא הרבה פעמים
בתרגום יצרא טבא ויצרא בישא עיניו במותו דמין

יקר
זה השורש משמש במקרא לשון כבוד ונדלה
כמו וכל הששים יתבו יקר לבצליהו בלא
וירדיוקייט ובלעז גלורייא ורבותנו זכרונם לברכה
שמשו הרבה בלשון יקר שהוא הפך הוול בלשון אשכנז
טוייער ובלעז הארו גם יש מהם במקרא שיתקבו לפרשם
כזו כמו הוקר רגלך מבית רצין אוקיר אנוש מפד וכמעט
שתי הלשונות שוות כי כל דבר יקר ונחשב הוא יוקר וכו'
להפך

אחד ה'

מעלי לה
יפניה יד

יראה
רבותינו זכרונם לברכה קראו לארץ העמים
ולעכוזה ובה שלהם יראה באמנם קשה
יראתם וכו' ויראתם הביאו פורענות על המצריים והשעם
ידוע

ישיבה
חורין למקום שיש שם מרביצי הנרה
ותלמידיו רבים ישיבה באמנם מנהג בב ישיבת
וכן חוראים לבית דין של מעלה ישיבה באמנם בישיבה
של מעלה ובשיבה של מטה ודומה לזה הרבה

ישוב
בדברי רבותינו זכרונם לברכה ישוב הרעת
ובדעה מיושבת וכן לושב המקרא על
אופניו וכן אינו מתושב כל אלו ודומיקו עניו מסוידר
ונבר דבור על אפניו ואינו נז מלשון ישיבה דה

tantum in Coniugatione Piel daggeffata, & Hithpael Germanicè gefetzt, Italicè Sítado.

I Atusch] Multi arbitrantur & יתם idem esse. Et q̄ Thar. quod respondet יתם sit יתם sed hoc non ita est, quum Tharg. eius sit דיכבא. Cæterum, Autor Aruch Thalmudici exponit pro reptili, quod in aquis crescit. Quòd igitur Rabbini tradunt in istum locum Danielis, cap. 8. Et absq̄ manu destruetur. Intelligentes hoc ipsum de Tito, in cuius cerebrum musca intrauerit, & perdidit eum: non quadrat, quòd sit reptile illud, quod in aquis degit. Vide in Capitulo הנחש.

I Eschu] Dicunt Christiani, Messiam ipsorum uocatum fuisse Ieschua, iussu angeli Gabrielis, eo quòd liberaturus esset totum mundum à gehenna. Alij tamen dicunt à casu hoc nominis illi inditum fuisse, quo nomine & multi Iudæi tum temporis uocati fuerunt, sicut inuenimus in Ezra, cap. 2. & in Nehemia, cap. 3. & 12. Item in 2. Paralip. 31. Et quia Iudæi non credunt quòd ipse sit seruator ille, idcirco nolunt ipsum uocare יישע sed tollunt Ain literam, & pronuntiant ייש Ieschu. Est etiam dicendum, quòd uox Ain difficilis sit prolatu gentibus, ob id nō proferunt in lingua sua יישע Ieschurus sed ייש Ieschu, aut ייש Iesus. Quemadmodum scribit & R. Aben Ezra, Neminem unquam bene posse proferre Heth & Ain literas, qui prolationē earum non didicerit in ipsa pueritia. Hinc est quòd & Iudæi pronuntiant ייש absq̄ Ain. Porrò, Ego Paulus Fag. interpres huius libelli in honorē Christi & redemptoris nostri, huc referam, quę scripta inueniuntur in libro Iosephi filij Gorion, cuius hæc sunt uerba. Fuit autem eisdem temporibus Iesus, sapiens uir, Si tamen uirum eum nominare fas est. Erat enim mirabilium operum effector, & doctor hominum eorum, qui

V

שאינו בא רק בפעל הנחש ובהתפעל בלשון אשכנז גזיזט ובלעז סיטארו |

והוש
הרבה הושבין שיהוש זכוב אחד הוא י
והושבין שפרגום של זכוב יהוש ואינו כן
רק דיכבא ובעל הצורה פירש שהוא רחש שגדל במים
רמה שפרשו ובאפס יד ישבר על טיטוס שנכבס יהוש
במודו אינו משמע שהוא רחש שגדל במים עיין בפרק
הצוקין |

דמא ח

ישע
אומרים הנוצרים שמשיהם היה בקרא ישוע
בצואת מלאך גבריאל שישוע כל העולם
ויש אומרים שיהיה בקרא פה במקרה כי בו
בזמן ההוא היו יהודים רבים ששמים ישוע כמו שמצינו
בעזרא בסימן ב ובנהמניה ג ויב וכדברי הנביאים בלא ולפי
שהיהודים אינם מודים שהוא היה המושיע לפיכך אינם
רוצים לקראו ישוע והפילו העין וקורין לו ישו גם יש
לומר לפי שהבנת העין קשה לבטא לעולם כמו שכתב
ראע שכל מי שאינו למד קריאת החית ותעין בצעירותו
לא יוכל לבטא אותם כל ימיו לפיכך הגוים אינם קורין
לו בלשונם ישוע אך ישו או יהוש לכה קורין לו היהודים
גם בו ישו בלי עין |

ואני המצאתיו פארוילוש באגוש לכבוד משיחבו ונאליבו
אכתוב באז מיה שנמצא כתוב בספר יוסף בן גוריון וזה
לשונו | היה אמנם בנמים ההם ישוע איש חכם אם יאות
לקרא אותו איש | ובה עושה מעשים גדאים ומה מורה

qui libenter quæ uera sunt audiunt. Et multos quidem Iudæorum, multos etiam ex Gentibus sibi adiunxit, Christus hic erat. Hunc accusatione primorum nostræ gentis uirorum, quum Pilatus in crucem agendum esse decreuisset, non deseruerunt hi, qui ab initio eum dilexerunt. Apparuit enim eis tertia die iterum uiuus, secundum quod diuinitus inspirati Prophetæ, uel hæc, uel alia de eo innumera miracula futura esse prædixerant. Sed & in hodiernum Christianorum, qui ab ipso nuncupati sunt, & nomen perseuerat, & genus. Hactenus ille.

FINIT IOD, ET INCI-
pit litera Caph.

Exod. 2.

Gen. 22.

CAn] Thar. quod respondet huic loco, Et respitiēs huc atq; illuc, est, Et uertit se huc atq; illuc, Item, Ibimus usq; illuc. Tharg. **כא** Ad hunc modum sæpe extant in Thargum, quorum interpretatio est **כא** quo utuntur Rabbinī. Inueniuntur etiā, quæ scribuntur sine Aleph, hoc modo **כ** præsertim in Thalmud Hierosol. Germ. Alher. Italicè In qua, uel que.

Num. 13.

CAbeiachol] Frequens eius usus est in Hagadoth. ubi sermo est de rebus, quæ non conuenit de Deo loqui. ut, Quoniā fortior nobis est. Absit, inquit, hoc de Deo loqui. Audiuī hanc uocē à quibusdam ita exponi, quasi sensus sit. Lex quæ data est uiginti duab. literis ipsa potest sic loqui: Sed nobis impossibile est, ut italoquamur. Verum hæc expositio nec saporem, nec odorem habet, ob multas causas. Prima, quod ista ratione magis conueniret dicere **כביכול** quemadmodum dicunt in Midrasch super istum locum. Exultabimus & lætabimur in te. id est, in lege. quæ data est uiginti duabus literis. Altera quod scribi deberet duabus dictionib. **כב**. **כ**. **כ**.

Cant. 1.

V 2

Ter

ולומד האנשים אשר היה חפצים לשמוע דברי אמת
והרבה מתהודים ומתגזים היה מושך אחריו וזה היה המשיח
ואותו פילאטוס מהתוך הלשבת אנשים ראשי בני עמינו דן
אותו בתלייה והמית אותו ולא עזבוהו אותם שהיו אוהבים
אותו בראשונה כי ביום השלישי היה נראה בחיים באשר
התנבאו עליו הנביאים אשר היה אלהים הופיע בהם וזם
שאר אותות ומופתים אין מספר אשר על ידו היו בעשים
וצד ביום הנה השם וזאת המשפחה בקראי משיחים על
שמו עד כאן לשונו

בשלמה את הווד
בשם צור עולמים בהא וכווד
אות חנה

הרגום של יתפו פה וכה ואתפני לכא ולכא
וכו גלבה עד פה ביזיל עד כא וכו הרבה
בתרגום ופתרונו כמו כאן ששמשו בו רזל גם נמנאים
דבתיכוו בלי אלת בו ונפרט בתלמוד ירושלמי וכלשון
אשכנז אלהער ובלעז אין קווי או קווא

כאן
ממת ב'
דלשת לב

בביכול שמשו בו הרבה בתגרות בדברים שאינם כבוד
כלפי מעלה כמו כי חנה הוא ממנו בביכול
כלפי מעלה אמרו ויש קודין אותו בביכול ופירשו התורה
שבתנה ככב אותיות יכולה לומר בו אבל לנו אי אפשר
לומר ולזה הפירוש אין טעם נדיר מפני כמה דברים
האמר שיומי ככוו היה לום בביכול כמו שאמרו במדרש
בזילה ונשמחה בו בתורה שבתנה ככב אותיות והשגי
שתיה ראוי להכתב בשתי תיבות כב יכול

במורה ד'

מיר ה'

Tertia dicendum esset potius כביכול eò quòd Thorah est generis foemini. Proin ego dico quòd Caph & Beth, ambae sunt literae serviles, quemadmodum usurpantur, Esa. cap. 1. in isto loco, Restitutamq; iudices tuos כבשתי id est, Sicut à principio, Et consiliarios tuos. כבשתי Caph scilicet habente Scheua & Beth pathah, ut sit sensus. Lex loquitur de Deo ככל כמו hoc est tanq; de eo qui potest capere, siue capax est huius locutionis. (dictio כמו)

CAGON] Explicavi in Radice נא idemq; ualet quod

CHede] Sapientes usurpant pro נמן uel בעבר id est, Ut, uel propter, ut quum dicunt, Ut daret ei occasionem excusandi. Item, Ut non dicant. Germanice In der vuorten. Italicè Azoki. Sed in Biblia idem significat quod יי quod sufficientiã significat, idq; cū Caph lite seruili præfixa: ut, כרי רשעתי id est, Ut satis est iuxta impietatem eius. Item, כרי ארבע id est, quasi multitudo locustarum.

Deut. 24.
Iud. 6.

Exod. 21.

CHiran] Non insidiatus est. Ibi exponit R. Sche-
lomo לל כון id est, Non studio fecit. Huius signifi-
cationis & illa sunt לכון לכון לכון לכון quæ omnia in-
tentione, studium, & diligentiam significant, Germanice,
fleissen, Latine studere. Scribitur quoq; nonnunquam cū
duobus Vau, cuius significatio tum est, sicut accipitur in
isto loco וזהו וזהו וזהו וזהו id est, Et ecce uerum, & certū
est uerbum. Cuius Chaldaica redditio est, כון פתגמא ubi
Caph habet Zere, & idem significat quod in isto loco
כניס id est, recti, siue ueraces sumus. ubi Thargum ha-
bet כוני אל

Deut. 17.

Gene. 42.

CHeuan] Frequens usus est huius dictionis apud
Rabbinos pro כואל sicut scripsi in Rad. eius, ut quū
dicūt, Mox ut egressus Moses, egressus est & Aaron, &c.
Item, Postq; ita est. Idē significat quod תקי & מיר id est, sta-
tim, ilico, quemadmodū usurpant Rabbini quū dicunt,

השלישי שהיה ראוי לומר בכיכולה כי התורה לשון גהבה
לכו אני אומר כי הבה והפית משמשין כאחד כמו
שבמציא שופטין כבדאשונה ויוצירי כבתחלה בה בכיכול
הבה בשנא והפית כפתח רועה לומר התורה דברה כלפי
כמצלה כמו בכיכול פירוש כמו במי שיכול לקבל המאמר
ההוא |

תשבי ה'

פרשתיו בשמש גוד שהוא כמלת כמו |

כגוד

שמשו בו חכמים במקום למצו או בעבור
כאמנם כדי לתו פתחו פה כדי שלא יאמר
בלשון אשכנז אין דער ווארט ובלעז אצוהי אבל
במקרא הוא לשון די עם פת השמויש כגוד כדי רשעות
כדי ארבה לרוב |

כדי

דכיס כל
מפסוס ו'

לא צדה פירש רשי לא כוון וכו מכוון לכון
מכוון מתכוון כלל לשון פנוצה בלא ולייסד
ובלשון רומי שטודירי וכו תבין אותם בשתי ויון והוא
מלשון ככוון הדבר שתרצמו כוון פתנמא חכה כצרי והוא
מלשון פנים אצוהי תרצמו כווני אבא |

כוון

סמות כל'

דכיס אז
לשית מל'

הרבה שמשו רבותיגו זכרונם לברכה במלת
זו במקום הואיל כמו שפתתתי בשמשו כגוד
כיוון שנוצא משה נבא אחרו וכולי | וכו כיוון שכן הוא
וכולי | עגבו הבה ומיד כמו שאמר

כיוון

Dux clares erant. altera tardius aperiebat, altera uero celerius, Germanicè Afo bald, Italicè subito, quod idem ualet atque הואל sed non tantam celeritatem significat, qualem מיר sed de hac uoce הואל antea locutus sum in Radice הואל ubi uide.

CVth] Rabbini Samaritanos Cuthim uocant, eò quòd uenerunt de Cuthah, sicut dicitur, Et adduxit Assur de Babel, de Cutha, de Aua, de Hamath, & de Sapharuaïm, & collocauit eos in ciuitatibus Samariæ, &c, Et uocantur Cuthim magis, quàm alijs nominibus populorum, quorū mentio fit in Versu: fortassis inde, quòd eorum plures fuerunt, ob quam causam omnes Cuthim appellati fuerunt. Vnus autem aliquis ex illis Cuthi uocatur, quo utuntur quum dicunt Rabbini, Non respondent Amen, post Cuthi benedicientem. Item quum dicunt, Cui rex Dauid similis fuit? Cuthæo scilicet, hostiatim mendicanti: ipsi siquidem Cuthim astutiores erant hac in re omnibus hominibus, &cæt. ut exponit Rabbi Schelomo, Psalm. 19. Et uidetur mihi quòd ab illis uenerit populus, qui ultro citroq; uagatur in terra hostiatim mendicantes, quos Itali Zingene, Germani Zegeyner appellant.

CAuath] Ut enim ego sum, ita & tu es. Tharg. אני כמותי id est, Ego sum, sicut tu es. Item, Non est sicut ego sum. Thargum, לית דמותי Perinde ualet atque dictio כמנ sicut, uel Caph seruite, de quo amplius loquar in Radice כמנ

CAchafch] Hæc Radix in Biblijs bifariâ usurpatur. Primo mētiri, fallere & negare significat: Secūdo maciem. Atque Rabbini nostri etiā pro corrumpere utuntur, ut, quū dicunt, Ne forte fallere, seu mētiri faceret pulchrè-

שפי מפתחות היו באחת הנה שוקה לפתוח ובאחת פותח ביוז בלשון אשכנז או בלד ובלעז סוביטו אבל אינו כל בן מותר ומייד

כות רבותינו זכרונם לברכה קראו לשומרונים כותיים לפי שבאים מכותה שאמר ויבא מלך אשור מביבל ומכותה ומצונה ומחמת וספרונים ויושב בערי שומרון וזומר ובקראו כותיים יותר משאר שמות הארמות הנזכרים בפסוק אזלי לפי שהם היו הרבים לכה בקראו כלם כותיים והיחיד מהם בקראו כותי כמו שאמר איז עוציו אמז אחר כותי המבדק וכן אמרו למה הנה בוד המלך דומה לפותי המיוחד על הפתחים לפי שהם מערבימים בדבר יותר מכל אדם וכילי כמו שפי דשי במזמור יש ובראה לי שמהם בא העם ההולך על נדב בארצות ומיוחדים על הפתחים הנקראים בלעז צינגני ובלשון אשכנז צינגני

מלכס ב' ה'

כות כמוני כמות פראוס אני כמותך איז כמוני לית דמותי ועצבו כשמוש מלת כמו או כפת השמוש ועוד אדבר מזה בשרש כמו

מלכס כ'ג
ממות ט'

כחש זה השרש משמש במקרא לשני דברים הראשון לשון פזב וכפירה והשני לשון ורבותינו זכרונם לברכה שמשו בו גם כן לשון השחנה כגון פון ישחית את

pulchritudinem eius, hoc est, ne forte corrumpere & dissiparet formā eius, Germanicē verderben, Italicē guastar. Et uicinum est hoc significatum secundo p̄memorato.

CI] Dicūt Rabbini quatuor esse significata quibus seruit hoc uocabulum, quę nempe sunt **כי** si, **למא** fortassis, **אלא** Sed, & **דה** Quia. Rabbini tamen non usurpant pro **למא** fortassis, nisi cum **Vau** p̄fixo, ut cum dicunt, Num fortassis uenit tibi in mentem? Item, Nunquid hoc solum fecit nobis filius Amram? Similiter & in pasuc usurpatur cū **uau**, ut, Nunquid liberauerunt Samariā? Et nō raro etiā absq; **uau**, ut, Nū dicet opus factori suo? Itē, Si fortassis dixeris in corde tuo plures sunt gentes iste, In his locis idem significat quod **למא** fortassis sicut exponit R.S.

Esa. 36.
Ibidem. 29.
Deut. 7.

COI] Notum est, quod dictio **ל** inuenitur seruire loco **מאמה** id est, quicquā, aliquid, ut, Nec quicquam operis faciatis. Ceterū primī authores nullum dederūt signū quo ab inuicē dignosci possunt. Ego tamē dabo tibi. Scias quod **ל** nō exponit pro **מאמה** nisi in loco ubi adstruit ad uoculā **ל** uel **ל** id est, non uel nec, ut, Nec quicq; operis faciatis. Item, Pauperi uerō nihil omnino erat, & similia.

Leuit. 23.

2. Sam. 12.

COI cach] Solet esse usus huius formulę loquendi ubi sermo est de rei alicuius multitudinē, ut, Et in tantum siue tāt opere cur fit? Item, Non curat admodū, & similia multa. Et in lingua Thalmudica dicitur **כלי** הוי Germanicē also ser, Italicē tanto.

MIcol Makom] Explicabitur in radice **מקום**.

COI Schechen] Hęc duo uocabula apud Rabbinos idē ualent quod **כי** **למא** in lingua hebræa, unde **כי** & **למא** quod in Job legitur, in Thargum ferē semper transfertur per **מל** **למל** Sed in psalmis & in prouerbis istud non inuenio. Et meo uidere differunt **למל** & **למל** Aliquando enim ambo simul ad unā rem referunt, ut, Et si percusserit uir seruum suum uirga &c. ubi Rabbi Schelomo sic exponit, Certe hęc uerba continent argumentum à maioriori

Exod. 22.

X

זכרה רוצה לומר ושהית ויכלה בלשון אשכנז וד דערבן ובלעז גוואשטרו וזוהא קרוב לעבדן השני הנזכר |

כי אמרו רבותינו זכרונם לברכה כי משמש בארבעה לשונות אי דלמא אלא דתא ודול לא שמשו בו בלשון דלמא רק עם ניו השמוש באמרים וכי תעלה על העמך וכו' וכי זו בלפד עשה לבו בן עמרם וגם בפסוקה גמיצא כמו בן עם חווי כמו וכי הצילו את שמרון וגומר ועל הרוב בלי יו' כמו כי יאמר מעשה לעושיהו וכו' כי האמר בלבבך רבים האזים לשון שמיא כמו שפירש רש"י שם |

ומשה לו
דברים ג'

ידוע כי גמיצא מלת כל משמשת במקום מאומה כמו כל מלאכה לא תעשו |

ויקרא כ"ג

והראשונים לא נתנו בהם סימן ואני אהנה לך דע שלא תפירש כל במקום מאומה רק במקום שסמור לו מלת לא או איז כמו כל מלאכה לא תעשו ולרש איז כל ודומהם

כל בן בנהוין לומר בן לעבדן רבוי כמו וכל בן למת וכו' אינו מקפיד כל בן ודומיהם רבים ובלשון תלמוד פולין האי בלא אזו דיר ובלעז טנטו |

מיכל מקום יתפרש בש"ש מקום |

כל שכן הוראות שתי המלות האלו בדברי רבותינו אל כמו את כי בלשון עברי וכו' דוב את

כי דבאים מותרגמים מיכל דכו' אבל בתלים ובמשלי לא מיצאיתם ופראת לי שאין הפרש בין כל וחומר וכל שכן שהדי לפעמים נבא שניהם יחד על עבדן אחד כמו וכי ובה איש את עבדו בשבת וגומר פירש רש"י והלא דברים הו' מה ישנא החמור אינו חייב ופולין עבד חסל לא פש

מנות כ"ב

iori ad minus, grauius enim est si quis percusserit Israēlita-
tam, & tamē ob id non fit reus. multo minus ergo si seruū
qui Israēlita uilior est percusserit. Interdum etiam ambo
simul ueniunt, aliud post aliud, ad fortificandā rem, id est,
emphaticōs hoc modo כל עקר ועקר.

Chelal] Generaliter & particulariter. Chelal No-
men est quod complectitur uniuersitatem rerum
Prath uerō contrarium significat, sicut declarabitur in ra-
dice sua. Nonnunquam tamen usurpant כל contrario
more pro re scilicet particulari, uel pro מיוחד id est, quicquid
ut, cum dicunt לא יאכל כל id est, Non edat quicquam, לא יתן
כל Non dabit quicquam. Et interdum emphaticōs ad si-
gnificandum omnimodam exclusionem duplicatur, hoc
modo, כלל כלל quasi dicat, omnino non. Et cum adhuc ma-
gis amplificare uolunt, dicunt, כלל ועקר quemadmodum
declarabo in Radice sua. Vides significatū eorum in istis
locis simile esse significato dictionis כל quæ ipsa aliquan-
do pro מיוחד id est, quicquid ex ponitur, sicut scripsi in radi-
ce כל simili modo etiam non utaris uocabulo כלל pro
מיוחד nisi habeat adiunctam sibi negatiuam אל uel פ In-
quire & inuenies.

Chelum] Non reputatus est quicquam. Idem ualet
quod למיוחד id est, aliquid, quicquam, Usurpatur
etiam sic absq̄ litera Lamed prefixa, ut, cum dicunt Rab-
binī. Extat ne quispiam natus ex muliere qui (cibum) in-
gerit & non iterum egerit; sed iterum mentionem huius
faciam in Radice קום.

Cle] Habent in usu Interpretes, ut, cum citant sen-
tentiam aliquam ex Rabbiniis quam tamen non ab-
soluunt, subiiciant וכלי id est, & cetera, sicut est in Capi-
tulo

גם לפעמים יבאו שניהם זה אחר זה לחזק הענין באמנם
כל שבו וכל וחומר ולא ידעתי אפה הוא

כלל ופרט כלל הוא שם כולל כל דבר
ופרט הוא להסך באשר ותבאר בפרטו
ולפעמים שמשו בו הסך הכלל רוצה לומר במקום שום
דבר או מאומה באמנם לא יאכל כלל לא יתן כלל
ולחזק יותר המציעה בפלו המילה ואמרו כלל וכלל
ולחזק יותר אמרו כלל ועקר באשר אבאר בשורש עקר
והנה הוראתם במקומות האלה בהוראת מלת כל
שלפעמים פירושה מאומה כמו שכתבתי במלת כל גם כן
לא תשמש מלת כלל המורה על לשון מאומה דולת לא
או איז ודוק והמצא

כלום לא בחשב לבלום פירוש למאומה וכו
דולת הלמד כלום יש ילוד אשה שמכניס
ואינו מוציא ועוד אזהרה בשורש שום

כולי כותבים המפרשים בשמכאיים מאמר
מחברי כותבינו זכרונם לברכה ולא
ישלימו אותו כותביו וכולי כדאיתא בפרק

Exod. 19. tulo uel in Tractaturillo uel illo, usus eius similis est uocule quam adscribere solent uersui Bibliaco quem non integre citant, sicut scripsi in Radice גמר.

Job 24. Clappe] E regione montis: ibi Rabbi Schelomo exponit כלפי ההר Idem significat quod נגר in qua significatione alibi usurpat & Thargum. ut, In Latibulo ponit faciem: Thargum ימור חפיה ימור כלפי לעיל Germanicè gegen. Italicè contro.

Hose. 10. Amar] Atq; sacerdotes eius qui exultauerant de Deo. Vbicunq; uocabulum כהן sacerdotem siue ministrum qui Idololatriæ seruit significat, ibi semper Thargum reddit per כומר qua de re uide Iudicum. 9. cap. ubi mentio fit de sculptili Michah. Attamen terram sacerdotum: Thargum ארעא דכומריא Porro interpretes dicunt sic appellatos fuisse à nigredine, qua in significatione accipiunt illud in Threnis cap. 4. Pelles nostræ quasi clibanus denigræ sunt. Vbi uerbum מכור per נחמה id est, denigratæ sunt exponunt. Atq; eo tempore pleriq; (inquiunt) nigris uestibus induti erant sicut adhuc hodie ferè solent Monachi. Ego autem dico Cumarim nuncupatos fuisse ab eo quod simul in uno loco reclusi continebantur, unde & Thargum quod respondet huic loco. Et continebit in ira misericordias suas: habet, ברעויה לכומר רחמי, ubi concludere seu continere significat, qua in significatione accipitur & uerbum hebraicum קפץ in isto loco. Neq; contrahas manum tuam. In eadem quoq; significatione & apud Rabbinos usurpatur. ut, cum dicunt על עכס, ubi retentionem, & absconsionem significat, uide in Aruch circa radicem כמר Eodem nomine & locus ubi Cumarim (id est, Monachi) habitant, uocatur, Italicè clauster Germanicè Closter, quod à claudendo nomenclaturam habet. Sed כת הגלים id est, secta sacerdotum dicitur, qui non sunt Cumarim neque in uno loco simul continen-

Gene. 47. tulo uel in Tractaturillo uel illo, usus eius similis est uocule quam adscribere solent uersui Bibliaco quem non integre citant, sicut scripsi in Radice גמר.

Psal. 77. Thargum quod respondet huic loco. Et continebit in ira misericordias suas: habet, ברעויה לכומר רחמי, ubi concludere seu continere significat, qua in significatione accipitur & uerbum hebraicum קפץ in isto loco. Neq; contrahas manum tuam. In eadem quoq; significatione & apud Rabbinos usurpatur. ut, cum dicunt על עכס, ubi retentionem, & absconsionem significat, uide in Aruch circa radicem כמר Eodem nomine & locus ubi Cumarim (id est, Monachi) habitant, uocatur, Italicè clauster Germanicè Closter, quod à claudendo nomenclaturam habet. Sed כת הגלים id est, secta sacerdotum dicitur, qui non sunt Cumarim neque in uno loco simul continen-

Deut. 15. Thargum quod respondet huic loco. Et continebit in ira misericordias suas: habet, ברעויה לכומר רחמי, ubi concludere seu continere significat, qua in significatione accipitur & uerbum hebraicum קפץ in isto loco. Neq; contrahas manum tuam. In eadem quoq; significatione & apud Rabbinos usurpatur. ut, cum dicunt על עכס, ubi retentionem, & absconsionem significat, uide in Aruch circa radicem כמר Eodem nomine & locus ubi Cumarim (id est, Monachi) habitant, uocatur, Italicè clauster Germanicè Closter, quod à claudendo nomenclaturam habet. Sed כת הגלים id est, secta sacerdotum dicitur, qui non sunt Cumarim neque in uno loco simul continen-

או נמסנת פלוגי והוא כמו שנתחזו לכתוב וזומר על פסוק שלא ישלימו אותו כמו שפנתבתי בשרש צמר ו

בגד החר פידש רשוי כלפי החר והוא לשון צמד וכן תרגום וסתר פנים ישים וטמר אפני ישוני כלפי לעיל בלשון אשכנז גיגו ובלעז חובטור

ממות יט חוב כד

דכמריה עליו יגילו כל לשון כהן לעבודה זרה מתורגמין כומר עיין בעבדן פסל מיכה וכן אדמת הכהנים ארעא דכומריא ואומרים המפרשים שנקראו כן מלשון עורבו כתנור ככמרו שפירוש גשחרו ובימים ההם היו רופס לובשין שחורים כמו שרופס כן עוד היום ואני אומר שנקראו כן בעבור שהם סגורים וכבודשים יחד תרגום אם חפץ באה רחמינו ברעויה למבמר רחמינו לשון סגורה מלשון ולא תחפוץ את ידך וכן בדברי רבותינו זכרונם לברכה כומר של עכס לשון כבישה וטמינה עיין בערוך בשרש כמר וכן קרא מושב הפרורים בלשון רומי חלושטר ובלשון אשכנז חלושטר והוא לשון סגורה אבל פת הגלחים שאינם כומרים אינם מחופצים יחד ונדרי

המע יח מופטים יח ראשית מ' אוכה ה

תולס ע'ז דברים ט'ז

tinentur sed morantur ubicunq; locorum uolunt.

CANAS] Ferè semper uocabula קה & קבן id est, coetus & congregatio, in Thargum per כנסה cum Schin litera transferunt. Pauca uerò per כנסה cū Samech. *Psal. 147.* ut, Et dispersos Israël cōgregabit: Thargum habet. Et captiuitatem Israël כנסה id est, congregabit, & similia pauca. Sed reliqua in Thargum redduntur per כנסה cum schin Nec inueni simile quiddam in toto Thargum, ubi felicitet Samech quod est in hebræo, migret in Thargum in Schin cum Iamin punctulo, sed quod in Schin cum Schmol migret saepe inuenitur. Et ab isto uocabulo Domus orationis כנסה appellatur, Vnde & Ezra scriba, & collegium eius, uiri synagogæ magnæ uocati fuerunt, qua uerò de causa declarauit in libello Masoreth Hamasoreth.

Ezech. 33. **C**ASAH] Qui consuunt puluillos: singulare eius est, כסה Eius usus est etiã apud Rabbinos, ut, Cervicalia & puluillos. Est autem כס quod homo capiti suo supponit, deductum ab illo. In stratorio Gameli, Germanicè kyssen Italicè kufin, כסה uerò maius & longius est, Germanicè pfulvuen uel polster, Italicè capuzal.

Nabu. 3. **C**AAR] Ponamq; te quasi rem turpem: Thargum כערי frequens est hæc uox apud Rabbinos, ut cum dicunt. Quam turpis est ille uel ille. Item, Facta turpia, Mulier turpis seu deformis. Germanicè schendlich, Italicè Bruto.

Prou. 21. **C**APHA] Apud Rabbinos legitur, Qui subagitat uxorem suam ad coitum. Item, Cogunt eum propter consuetudinem Sedom. hæc uox, coactionem & subiugationem significat, estq; hæc phrasis quorundam opinione desumpta ab isto loco in prouerbij, Munus in secreto (datum) placat iram, Germanicè bezvuingen Italicè Sephuza.

Caphah

בבל מקום שהם רוצים |

בוש רוב לשון זהל וקבוצ מתורגמין בלשון בגישה בשין זולת מעשים מתורגמין בלשון בניסח בספוד כמו גדתי ישראל יבס גלוות ישראל יבס ודומיהו מעשים אבל שאר מתורגמין בלשון בגישה בשין ולא מצאתי כזה בכל לשון התרגום שהתחלה ספר בעברי לשון ומין התרגום אך בשין שמאלית במצא לרוב ומזה מקרא בית התפלה בגסת ועזרא הסופר וסיעתו מקראי אנשי בגסת הגדולה ובספר מסורת המסורת בארתי למה מקראי בו |

בסת המתפרות בגסתות הניחיד מפניו בגסת וכו בלשון רזל ברם ובגסתות הקר הוא שמשים האדם תחת ראשו לשון בכר הגמל בלשון אשכנז קוסן ובלעז פוסין והבסת הוא יותר וארוך בלשון אשכנז בפולבן או פולשטר ובלעז האפוצאל |

בערי ושמתין כדאי תרגום ואשוינה מכוער ורבותיגו וברובם לברכה הרגילו בלשון זה הרבה באמנם כמה מכוער פלוגי מעשים מכוערים אשה מכוערת בלשון אשכנז שוייעלוד ובלעז ברוטו |

בפה הפופה את אשתו לתשמיש וכו בופין אותה על מדת סדום לשון בפנייה ובגישה והוא מלשון מיתו בגסתר יכפה את לפי דעת קצת בלשון אשכנז ביצוייגן ובלעז ספורינא |

תילס קמל

חוקלז א

ראמת א5

כוס א

תעני כ5

CAphah] Primus homo dissimulavit bonum (sibi à Deo collatum.) Multi putant כפי eiusdem significationis esse cum כפירה quod negationē significat. Germanicè Leugnen. Italicè negar. Et uerū quidē est, q̄ ad sensum attinet, hoc sibi uelle prædictam orationem. Sed uocabulum ipsum deductum est à כפה præcedenti Radice, quæ cogere & suppressere significat. Vnde כפי כפי dicitur de eo, qui dissimulat, & suppressit bonum, quod sibi factum est, nec fatetur illud. Quod uerò usurpant כפי in forma Paul (id est, participij præteriti) scias hoc ipsum & in similibus fieri, quemadmodum declarabo in Radice כפי

CAphah] Incurrauit, seu inclinauit super eos montem ueluti Tinam. Vocabulum hoc subuersionem significat, Germanicè Stürzen, Italicè Reuoltar. Et meo uidere, inde dictus est morbus caducus. ut quum dicunt, Non ducat homo uxorem de familia eorum, qui laborant morbo caduco. Morbus est, quo correptus homo, præceps in terram cum insaniam quadam ruit. Causa eius nota est in libris medicinalibus. Hinc est quod nos Iudæi uocamus morbum istum à cadendo הספל, absit à nobis.

Cippa] Introducunt eum in Cippum. domus est carceris facta in modum fornicis lapideæ, Germanicè Gevuelb, Italicè Bulta. Eius usus est in Thargum. Vbi enim scriptura de Hieremia dicit, Et ponas eum in Cippū. Thargum habet כפתא Hinc est quod & cœlū כפה uocatur. ut quum dicunt, Decem reges sunt, qui regnarūt, ככפה Sensus est, Sub cœlo, sicut legitur in Capitulis Rabbi Eliezer.

CHephah] Schymeon filius Chepha. Vnus fuit ex discipulis Iesu Nazarenī, de quo ferunt in Euangelio, quod illi primum nomen fuerit Schymeon Bar Iona, Iesum uerò uocauisse eum Chepha quod fortitudinem &

Y

muni-

Hier. 29.

כפה
אדם הראשון היה כפוי טובה רבים חושבים כי כפוי הוא מלשון כפירה כלשון אשכנז לייחבז ובלעז ניגד והאמת שפוננת המאמר כד הוא אבל כפוי הוא מלשון כפיה אשר בשרש שלפניו ופרושו שהוא פובש הטובה שעשה לו ואינו מודה בו ומה שאמרו כפוי על משקל פעול ולא אמרו כופה כמציאים כמורה באשר אבאר בשרש כפוי

כפה
כפה עליהם הר פגיעת לשון הפוד בלא שטורצו ובלעז דיזואלטר ובראה לי שמלשון זה חולי הנכפה באמרו לא ישא אדם ממשפחת הנכפיו והוא חולי שיפול אדם לארץ בשגעון וספתו גודע בספרי רפואות וכן אמרנו חורין לחולי זה חולי הנפול כד מביא

כפה
מכניסין אותו לכפה הוא בית הסדר העשוי כמין כפה של אננים בלא גיוועלב ובלעז כאלטה וכן נחת אותו אל המהפכת מרגום כפתא ומזה נקראו השמים כפה באמרו עשרה מלכים שמלכו בכפה פירוש תחת השמים כדאיתא בפרקי רבי אליעזר

תלמה כ"ט

כפה
שמעון בן יוסף היה אחד מהלמידיו של ישו הנצרי ואומרים באונגלייו שלהם כי בראשונה היה שמו שמעון בן יונה וישו קרא שמו יוסף לשון חזק

munitiōē significat. Nam Thar. Hebraicę uocis כַּסֵּא est, & pro fortitudine, in multis locis usurpat. Voluit autē (Christus) eo innuere, quod futurus esset caput & robur fidei, ob id uocauit eū כֵּסֵא Itē, ubi textus Hebr. habet, In lapidē offendiculi. Tharg. dicit, כֵּסֵא מִתְּחִלָּה Similiter & in lingua Romana Petrus nominat. Necnō & Itali lapidē Pereda uocant. Quā uocē alibi habet & Tharg. Hieros. Thren. 3. cap. ut, Commiuit lapillis dentes meos. Tharg. וְכֵן בְּסִרְךָ בְּכֹאֵי Itē, Subter ipsum sunt acutę testę. Tharg. פִּרְדֵּי חֲדָרִים id est, Lapilli acuti. Et hoc est quod scripsi in Prefatione mea (in hunc libellum) quod in multis locis consentiat. Thar. Hierosolymit. cum lingua Romana & Ital. icā.

Esa. 8.

[Aphar] ferē uocabulū כֶּסֶה In Thar. p eandē uocē reddif, exceptis aliquot locis. ut, Placabo faciē eius. Thar. Quiescere faciā irā eius. Quod R. S. exponit per אֲכַסֵּה לְרִגְזֶךָ. Item, Et diluet pactū uestrū. Thar. Et dissipabit pactum uestrū. Itē, Non poteris placare. Thar. Non poteris amouere, idē ualet quod הִסֵּה Item, Tergit os suū. Thar. וּמִכֶּסֶה פִּימֹהָ, abstersionē significat. Et omnia reliqua uocabula מִסֵּה in Tharg. per eandem uocem transferuntur.

Gene. 32. Esa. 28. Ibidem. 47.

[Aphar] Negat fundamentum, Negat depositum. Vocabulum hoc, infitari, seu negare significat, Germanicē leugnē. Italicē denegare, Ne forte satier, & negando dicam. Thargum, Ne forte satier וְאִכְפֵּר id est, & negem. Et in hac significatiōe tantum usurpatur in Coniugatione Kal. Inde uenit nomen Substantiuum כֶּסֶה ne gatio: & nomen Adiectiuū, seu formale כֶּפֶן Negator.

Prou. 30.

[Copher] Et cępīt uiculos eorum, & uocauit eos כֶּפֶרֶת id est, uiculos, seu pagos eorum, & uocauit eos כֶּפֶרֶת id est, uiculos, seu pagos lair. Item, In Hesb, & omnibus filiab. eius. Thar., In pagis eius. Inuenit etiā in Pasuc, Vscq; ad uillā nō munitā. Ibi Thar. habet כֶּפֶרֶת קָרְיֵי פְּתוּחִים id est, Ciuitates apertas hoc est, carentes muris. Sic quoq; ubicūq; in Iehoschua legif חֲרִיבִים & חֲרִיבָה in Thar. reddif per חֲרִיבָה

Num. 32. 1. Sam. 6.

רמב"ם תרגום של סלע כיפא שהוא לשון חזקה בכמה מקומות רמז לו שהוא יהיה ראש וחזקה אמונתו לבד קראו כיפא וכו' ולאכו נגה תרגום ולכיפא מתפלא וכו' שמו בלשון רומי פיטרו ואכו מקרא בלעז פרידא וכו' ויגרס בחצי שפי תרגום וריציץ בפרידיו שפי וכו' חרודי חרש תרגום פרידיו חרדיו וזהו מה שכתבתי בתקנותי שבהרבה מקומות מסכים תרגום ירושלמי עם לשון רומי ולשון לעז |

ישעיה ח' איכה ג' איוב מ"א

כפר רוב לשון כפרה התרגום כמו העברי רח אכפרה פניו תרגומו אכזיביה לרזוגיה פירש רשי אכסל רזוגיה וכו' וכפר ברהתם ויבטל חמיכוז וכו' לא תוכלי כפרה לא תוכליו לאדועותה לשון הסרה וכו' ומחתה פיה ומכפרת פומיה לשון הגנה וכל שאר לשון מיהה התרגום כמו העברי |

דמית ל"ב ישעיה כ"ח ישעיה מ"ז משלי ג'

כפר פופר בעקר הפופר בפחדו לשון הכחשה בלשון אשכנז לייקנז ובלעז דביגאר תרגום של פו אשבע וכחשתי דילמא אשבע ואכפר וכו' איז לשמש בו רח בכנז השל ותשם כפירה ותתאר כפרו |

מסעי ג'

כפר וילפוד את חרותיהם ויקרא אתהו חרות יאיר וכפש ית כפניהו וקרא יתהו כפני יאיר וכו' כחשבו וכל פנותים כפרתא ונמצא בפסוק פופר הפכדי תרגם יופשו חרני פצינתא וכו' כל חזקיהו וחזקיהו דכיהושע מתורגמי בלשון פצינתא וקפר העמונה לא תרגמו

במדרש ל"ב סנהדרין ל' יחזקאל ס"ו ויש יחזקאל ח'

Iosue. 18. Cæterum illud יכרר העמתי Jonathan Chaldaeus nō trās-
tulit quod fortassis, ut apparet, arbitratus sit esse nomen
propriū. Similiter & Rabbi Schelomo, ceteriq; interpre-
tes non interpretati sunt. Quod itē in Esther legitur, cap.
9. In ciuitatibus non muro septis. Thargum transtulit,
בכפרות id est, In pagis, Germanicè Doerffer, Italicè Vil-
le: quique in illis habitant uocant כפריים id est, Villici.
Cuius singulare est, כפרי Germanicè Bauvuer, Italicè
Villano.

CEZAD] Inuenies in Radice כד quoniam
ibi est domus eius.

C Araz] Et Præco clamauit in exercitu, ibi nomen
Ce ft formale. Nomen eius substantiuum est כרו præ-
conium. Cuius usus est in Thargum, in hunc locum,
Exod. 35. Fecerunt uocem transire per castra. Thargum, Fecerunt
transire כרו præconium. Hinc deducitur uerbum in
Dan. 5. Coniugatione Hiphil. ut, Et fecerunt præconizare super
eum. Et apud Rabbinos legitur, Tollit fasciculos, & facit
præconizationem. Et nomen quod uenit ab hac Coniuga-
tione כרוו præconizatio.

1. Sam. 2. C Arach] Vi tollam] Thargum, כרך id est,
te inuito, nolis uelis. Nec amplius inuenitur, neque
in Bibliâ, neque in Thargum. Cæterum Rabbini crebrò
utuntur, deducentes ab eo Verbum, sed tantum in Coniu-
gat. Hipil. ut כרוו fecit cogere כרוו faciens cogere כרוו
coactus כרוו cogā כרוו coget. Et Nomē כרוו coactio.

Psal. 108. C Arac] Quis deducet me in ciuitatem munitam:
ibi Thargum habet, Quis deducet me usq; ad ciuita-
tem Romam. Nec inueni in ullo alio loco, quod Thar.
pro עיר uoce hebraica ponat כרך Hinc fortassis est, quod
Num. 13. istum locum, Ciuitates munitæ, Onkelus reddidit כרייתא
id est, Ciuitates (muro) cinctæ. Rabbi Schelomo
exponit per ענול quod in lingua Syriaca rotundū signifi-
cat,

יובתו נראה שהוא תשבי אדוני לשם העצם וכן רשי ושאר
המפרשים לא פירשוהו וכן בערי הפרדות דאסתר מרגום
בספרצאן בלשון אשכנז דורפר ובלעז ויילי והיושבים
בהם כפריי ובלשון יחיד כפרי בלא פויאר ובלעז ויילאנו

אסתר ט'

המצא כשרש צדד פי שם ביתו | ביצר

וכרזא חרא כחיל הוא שם התאר והשם
פרז וכן בעבירו קול ואעבירו פרז
והפעל ממשו בכננו הפעיל בכננא והכריזו עלוהי וכן
בדברי רול והאלומות נוטל ומכריז והשם בכננו הפעיל
הכרזה |

פנות לה
דניאל ה'

ולסחתי כחזקה מרגום פעל כרזה ואין לו
דומה לא במקרא ולא בתרגום ורול שמשו
כו הרבה ועשו ממשו פעל אך בהפעיל הכריח מכריח
מוכרה אכריח וכריח ותשם הכרה |

גמולא א' ב

מי יובילני עיר מבצר | מי יוביל יתי עד
כרפא דרומי | ולא מצאתי במקום אחר
שחתרגום של עיר כרה ואולי מנה מה שתרגום אוגלוס
והערים בצורות וקרויא כריכו והפירש רשי עגול בלשון

תולס ק"ח
במורה י"ג

Plerunq; item uocabulū מורה & מורה in Tharg. per כך transfertur. Vide in Thargum. Et apud Rabbīnos legitur, Ciuitas magna Roma. Item, Et in ciuitatibus maris. Ciuitates quæ cinctæ sunt muro.

Esther. 8. **C**Arac] Et pallium bysīnum. Thargum habet מכרך ^{בכא} Vocabulum hoc significat, inuoluere, operire. 2. Sam. 19. Vnde, ubi textus Hebraicus dicit, Rex uerò inuoluuit faciem suā. Tharg. habet כרך חשוי. Item, Ecce ipse inuolutus est panno. Tharg. בשטופה Hinc est quòd uestem, qua mortuos inuoluunt תכריכין appellant.

Gene. 37. **C**Herech] Nomē est, quo cū forma tū quantitas libri significatur. ut quum dicunt, Duo libri in uolumine uno. Et in plurali numero dicitur, Duo aut tria uolumina. Significat autem propriè colligationem & congregationem. Vnde Thargum, quod respondet huic loco, Ecce nos ligabamus manipulos, est, מכרכין כריכין. Et fortassis etiā hoc uocabulū deductū est à priori, quod inuoluere significat: Olim enim libri non ligabantur, sed inuoluebantur, sicut adhuc hodie liber Legis (quem Iudæi ספר תורה appellant.) Inde & liber Esther à uoluendo מולה uocatur. Eadē de causa librum, uolumen Latini à uoluendo nuncupant.

Cant. 4. **C**Arcom] Nardus & Crocus. Omnes interpretantur speciē aromaticā, quæcū à Germanis, tum ab Italis Saphra uocatur. Similiter & in lingua Arabica Sephran dicitur. Necnon & in Romana lingua כרכוס. Vnde & Thar. in hunc locum, Myrrha, aloë & cynamomo, habet, Myrrha, croco &c. Sed in Canticis, cap. 4. Nardus & crocus. Thargum dicit מריקא uocatur autem crocus propter flauum colorem, Germanicè Gel, Italicè Iialo. Vnde istius loci, ubi dicitur, Et uersæ sunt omnes facies in pallorem. Sensus est. In colorem croceum. Hinc est quod pilci, quos Iudæi gestant in prouintia Vene-

ארמי וכו' רוב לשונא בעבודה ומצודה תרגום בלשון כרך עיני במותרותמו' ובדברי ר'ל כרך גדול של רומי בכרפי הים כרפי המוקפין חומה |

ותכרדי בוי תרגום מכרדי בוצא לשון עטות וכו' לאט את פניו כרדי אפוחי וכו' לושח בשמלה מכרכין בשושיפה ומצה קראו למלבושים שמעטפין בהם המותים תכרכין בר מיצו |

כרך

חסתי ה' מנחל ב' יט מנחל ל'

שם זה נופל על מידת ובמות ספר | כמו שאומרים שבי ספרים בכרך אחד ובלשון רבים כ' או ג' כרכים והוא לשון קשיחה ואנחה תרגום מאלמים אלמים מכרכין כריכו ואולי הוא משרש שלפניו לשון עטות כי במים קדמונים היו הספרים בלתי קשורים והיו גוללים אותם בספר תורה ומצה קראת ספר אסתר מנחה לפי שגולליו אוננה וכו' וודיו לספר בלשון רומי וואלומין לשון גלילה |

כרך

דאמת ל'

כרכום כרך וכרכום הפל פותרים אותו מן בושם הנקרא בלעז ובלא זאפרו וכו' בערבי נקרא זעפרן ובלשון רומי גם כן כרכום וכו' תרגום של מור אהלים והמון מורה כרכומא וקצמא אבל כרך וכרכום תרגומו רשח ומוריקא ונקרא כרכום מוריקא על שם צבעו שהוא ירקרק בלשון אשכנז געל ובלעז וואלו וכו' הצפנו כל פנים לירקון פירוש לצבע כרכומית וכו' הקובעים

מור ד'

מבלי ה' טור ה'

דמות ל'

10. Josue. 18. Cæterum illud ^{וכפר העממי} Ionathan Chaldaeus nō trās-
tulit quōd fortassis, ut apparet, arbitratus sit esse nomen
propriū. Similiter & Rabbi Schelomo, ceteriq; interpre-
tes non interpretati sunt. Quod itē in Esther legitur, cap.
9. In ciuitatibus non muro septis. Thargum transtulit,
^{id est, In pagis, Germanicè Doerffer, Italicè Vil-}
le: quique in illis habitant uocant ^{כפריים id est, Villici.}
Cuius singulare est, ^{כפרי} Germanicè Bauvuer, Italicè
Villano.

CEZAD] Inuenies in Radice ^{כד} quoniam
ibi est domus eius.

CAraz] Et Præco clamauit in exercitu. ibi nomen
Ce st formale. Nomen eius substantiuum est ^{כרו} præ-
conium. Cuius usus est in Thargum, in hunc locum,
Exod. 35. Fecerunt uocem transire per castra. Thargum, Fecerunt
transire ^{כרו} præconium. Hinc deducitur uerbum in
Dan. 5. Coniugatione Hiphil. ut, Et fecerunt præconizare super
eum. Et apud Rabbinos legitur, Tollit fasciculos, & facit
præconizationem. Et nomen quod uenit ab hac Coniuga-
tione ^{הכרה} præconizatio.

1. Sam. 2. **C**Arach] Vi tollam] Thargum, ^{id est,}
Te inuito, nolis uelis. Nec amplius inuenitur, neque
in Bibliâ, neque in Thargum. Cæterum Rabbini crebrò
utuntur, deducentes ab eo Verbum, sed tantum in Coniur-
gat. Hiphil. ut ^{הכרי} fecit cogere ^{מכרי} faciens cogere ^{מכרי}
coactus ^{הכרי} cogā ^{יכרי} coget. Et Nomē ^{הכרה} coactio.

Psal. 108. **C**Arac] Quis deducet me in ciuitatem munitam?
ibi Thargum habet, Quis deducet me usq; ad ciuita-
tem Romam. Nec inueni in ullo alio loco, quod Thar.
pro ^{עיר} uoce hebraica ponat ^{כך} Hinc fortassis est, quod
Num. 13. istum locum, Ciuitates munitæ, Onkelus reddidit ^{וקריח}
^{id est, Ciuitates (muro) cinctæ.} Rabbi Schelomo
exponit per ^{עגל} quod in lingua Syriaca rotundū signifi-
cat,

יובתו נראה שהוא חשב אותו לשם העצם וכן רשי ושאר
המפורשים לא פירשוהו וכן בערי הפירושים דאסתר הרגום
בכופרצאן בלשון אשכנז דורפר ובלעז וילי והיושבים
בהם כפריי ובלשון יחיד כפרי בלא פויאר ובלעז ווילאנו

אחז ט'

המצא נשדש צדד פי שם ביתו | **כיצד**

כרוז וברוזא קרא בחיל הוא שם התאר והשם
כרוז. וכן בעבירו קול ואעבירו כרוז
והפעל ממנו בכינו הפעיל בדגוא והכרוזו עלוהי וכן
בדברי רזל והאלומות נוטל ומכרוז והשם בכינו הפעיל
הכרוז |

ממות ל'ה
דמאל ה'

כרת ולסחתי כחזקה מרגום בעל כרת ואין לו
דומה לא במקרא ולא בתרגום ורזל שמשו
בו הרבה ועשו ממנו פעל אך בהפעיל הכרית מכרית
מוכרה אכרית יכרית ותשם הכרת |

ממאל א' ב

כרד מי יובילני עיר מבצר | מי יוביל יתי עד
כרפא דרומי | ולא מצאתי במקום אחר
שחמרגום של עיר כרד ואולי מזה שחמרגום ארנקלוס
והערים בערוות וסרגוא כרדו והפירש רשי עגול בלשון

תעלס ק'ח
במרב י'ג

Plerunq; item uocabulū מורה & מורה in Tharg. per כן transfertur. Vide in Thargum. Et apud Rabbīnos legitur, Ciuitas magna Roma. Item, Et in ciuitatibus maris. Ciuitates quæ cinctæ sunt muro.

Esther. 8. **C**Arac] Et pallium bysīnum. Thargum habet מריך ^{כחא} Vocabulū hoc significat, inuoluere, operire. 2. Sam. 19. Vnde, ubi textus Hebraicus dicit, Rex uerò inuoluit faciem suā. Tharg. habet מריך חשוי. Item, Ecce ipse inuolutus est panno. Tharg. בשטופה Hinc est quod uestem, qua mortuos inuoluunt מריך תכריכין appellant.

CHerech] Nomē est, quo cū forma tū quantitas libri significatur, ut quum dicunt, Duo libri in uolumine uno. Et in plurali numero dicitur, Duo aut tria uolumina. Significat autem propriè colligationem & congregationem. Vnde Thargum, quod respondet huic loco, Ecce nos ligabamus manipulos, est, מריך כריכין. Et fortassis etiā hoc uocabulū deductū est à priori, quod inuoluere significat: Olim enim libri non ligabantur, sed inuoluebantur, sicut adhuc hodie liber Legis (quem Iudei ספר תורה appellant.) Inde & liber Esther à uoluendo מילה uocatur. Eadē de causā librum, uolumen Latini à uoluendo nuncupant.

Cant. 4. **C**Arcom] Nardus & Crocus. Omnes interpretantur speciē aromaticā, quæcū à Germanis, tum ab Italis Saphra uocatur. Similiter & in lingua Arabica Sephran dicitur. Necnon & in Romana lingua כריכוס. Vnde & Thar. in hunc locum, Myrrha, aloë & cynamomo, habet, Myrrha, croco &c. Sed in Canticis, cap. 4. Nardus & crocus. Thargum dicit מריך ומוריקא uocatur autem crocus מריך propter flauum colorem, Germanicè Gel, Italicè Iialo. Vnde istius loci, ubi dicitur, Et uersæ sunt omnes facies in pallorem. Sensus est. In colorem croceum. Hinc est quod pilei, quos Iudæi gestant in prouintia Vene-

ארמי וכו רוב לשנא בצורה ומינודה ורגום בלשון כרך עיני במתוקנמו וכו כרכי דל כרך גדול של רומי בכרכי הים כרכין המוקפין חומה ו

ותכריד בויץ תרגום מכריד ברצא לשה עטות וכו לאט את פניו כריד אפוחי וכו לשה בשמלה מכרכין בשושיפה ומעוה קראו למלכושים שמעטפין בהם המתים הכריכין בר מינוד ו

חסתר ח' מוחל ב' יט מוחל כ'

שם זה גופל על מעות ובמות ספר כמו שאומרים שני ספרים בכרך אחד ובלשון רבים ב' או ג' כרכים והוא לשון השינה ואגודה תרגום מאלמים אלמים מכרכין כריכין ואולי הוא משרש שלפניו לשון עטות כי במים קדמונים היו הספרים בלתי קשורים והיו גוללים אותם בספר תורה ומעוה גקראת ספר אסתה מוצלה לפי שגולליו אותה וכו חורין לספר בלשון רומי וואלומין לשון גלילה ו

דאמית 5

כרכום כרך וכרכום הכל פותרים אותו מן בושם הנקרא בלעז ובלא זאפרין וכו בערכי גקרא זעפרין ובלשון רומי גם כן כרכום וכו תרגום של מזר אהלים וקצמוז מונא כרכומא וקצמא אבל כרך וכרכום תרגומו רשה ומוריקא וקראת הכרכום מוריקא על שם צבעו שהוא יתקרח בלשון אשכנז געל ובלעז וואלו וכו בהפכו כל פנים ליתקוח פירוש לצבע כרכומית וכו הקוכעים

גיר 4

מנבלו ז' סורס'

ירונה 5

in prouincia Venetorū uocantur קובעים כרכום id est pilei crocei seu flauī. Atq; ego signum feci quo numerus anni qui tum currebat cognosci potest, Nempe locum istum apud. Esaiam כל חוהים יכרום id est, Omnes qui uiderint eos, cognoscent eos. Nam Geometricē in numero facit כרכום 256. Et יכרום designat כרכום.

Esai. 61.

Psal. 22.

Hiere. 51.

CHeres] Omne נטן quod in Iob, Prouerb. & psalmis legitur in Tharg. per כרס transfertur. Vt, Quoniam tu extractor meus es ex utero, ibi Thar. habet מוריסא Item, De uentre matris meæ. Thar. מוריסא דאמי Inuenitur etiã in Hebræo, sed cum litera Schin scriptum, ut, מלא כרסו impleuit uentrum suū. Legitur item & apud Rabb. ut, Venter interior, Germanicē pantz, Italicē panza uel trippa.

CAra] Donec ueniat uersus tertius & discernat inter eos. Itē, Præpoderaret omnes. Inclinationē rei ad alteram partem significat, Item inclinationem lancis trutinæ, Germanicē vbervuegen.

Exod. 21.

Ruth. 3.

Iosue 1.

CAschat] Victum eius, & operimentum eius. Thar. Hierosolymitanū habet מונה ותכשיטה Cibum eius & ornamentum eius. Item, Ponesq; uestimenta tua circum te Tharg. Et pones ornamentū tuum super te. Hinc est quod Jonathan Chaldæus hunc locum. Et tunc prudenter ages, reddidit, per תכשט Et mihi uidetur idē significare quod קפס mutato scilicet Cuph in Caph uide in Radice קפס.

CAscher] Et congruū fuerit hoc uerbum corā rege. Nomen est adiectiuū idem ualens quod ישר id est, rectū. Nec amplius inuenitur in Biblia præterq; in Ecclesiaste ubi quinquies ponitur. Et ubiq; significat rectitudinē & conuenientiã. Rabbini frequenter utuntur ubi mentio fit prohibiti & liciti, In summa, hæc dicitio כשרa conuenit dici per contrariū siue antithesim de multis rebus, ut contrarium rei prohibitiæ & inutilis uocant כשר itē contrariū mulieris menstruatae est כשרa Hoc aut non fit cū uocabulo quod tantū de cibo illicito dici cōuenit sicut scripsi in radice eius **Z** Cath

שבשאים היהודים במדינת וויגיציא נקראו פובעים ברבומין ואני עשיתי סימן לפרט השנה בעת ההיא כל דואהם יפידום דואיהם בגומשדנא רגו יפידום לשון פרבום

ועשה ס'א

כָּרָס כל כָּרָס שבאיוב משלי תלים מתורגם בלשון כָּרָס כי אתה גוהי מוּבָטָן אפיקתני מכריכא ומבָטָן אמי מכריסת דאמי וגמציא בפסוק מלא כרסו כתיב בשון ותרגום יונתן בית אורציה וכדברי רבותינו זכרונם לברכה הכָּרָס הפנימי הוא בלשון אשכנז פאנץ ובלעז פאנצא או טריפה

תילס כ'כ
ירמיה כ'א

כָּרַע עד שיבא הכתיב השלישי ויכריע ביניהם וכן הנה מכריע את כלם הוא עבדו השפית הדבר על אחד מן הצדדים וכן השפית המאזנים בלשון אשכנז אופר וועגן

כָּשָׁט שארה וקסותה תרגם ירושלמי מזובח ותבשיטת וכן ושמת שמלתיה עליך ותשוי תכשיטה עלך ומנה תרגם יונתן אז תשפיל בכו תכשט ונראה לי שהוא עבדו השוט והפה והחיות מהחלפין עיניו בשרש קשט

מנות כ'א
רות כ'
יהושע ה'

כָּשָׂר וכשר תדבר לפני המלך הוא תאר כמו ישר ואין לו עוד ריע במקרא רק בקהלת ה פעמים וכלם לשון ישר וגבוה אבל רבותינו זכרונם לברכה שמשו בו הרבה לעבדו אסור והתר והכלל כי מלת כָּשָׂר היא כָּשָׂרָה להאמר בהפוך מהרבה דברים בגון הפך האסור כָּשָׂר והפך הפסול כָּשָׂר הפך הטרפה כָּשָׂרָה הפך הנדה כָּשָׂרָה מה שאין בו עבדו טרפות שאינו מופל רק על עבדו אכילה כמו שכתבתי בשרשו

אסתר ה'

CAth] Vocant societatem aliquam כתר id est, secta. Cut, Secta hypocritarum, Secta obtrectatorum. Et in fœminino genere dicitur כתר & in numero plurali כתות ut cum dicunt Victimæ Paschæ pro cœtu populi mactabantur à tribus sectis, intrabat prima secta &c. in Thargum uerò non inuenitur כתות sed כתי habens formam Regiminis. Vt, Job. i. cap. Et uenerunt filij dei: Thargum Cœtus angelorum. Item, Cum iubilarent omnes filij dei. Thargum, Omnes cateruæ angelorum. Radix unde hæc uox originem trahit est, כתר id quod ostendit Punctum Daggesch.

Iob 58.

CAthab] Rabbini uersum bibliacũ כתיב uocant. ut, cum dicunt, Duo sunt uersus qui sibi inuicem contrarij esse uidentur donec ueniat tertius uersus, &c. Tertiam quoq; partem Bibliorũ (quem Iudæi à numero 24. librorum כתיב עשרים ושבע uocant) כתיבים appellant, eò quod undecim isti libri (qui in hac parte continentur) per afflatus spiritus sancti conscripti fuerunt, & non per prophetiam. Quid uerò discriminis sit inter prophetiam & spiritũ sanctum, declarauit R. D. K. in præfatione sua super librũ psalmodum, Similiter & in græca lingua Hagiographa, id est, sacra scripta uocantur. Hinc est, quod & nos dicimus in præcationibus nostris. In uerbis sanctitatis tuæ scriptũ est &c. uel, in scriptis sanctitatis dictum est, qua formula loquendi intelligimus כתיב id est, Agiographa.

CAthab] In quibusdam locis uocant scribam כתיב Thaph dagessato. Estq; uocabulum arabicum quemadmodum & Rabbi Schelomo explicat in hoc loco Esa. cap. 10. כתיב עמל כתיב ubi dicit R. S. quod כתיב sit uocabulũ arabicũ Sunt præterea quidã inter Astronomos qui stellam seu fidus quod est in tertia sphaera כתיב appellant Eò quod præsit doctrinæ & scripturę. Hinc est, quod

כַּת חרין לחברתא אחת בת באמרים בת חגבים בת מספרי לשון הרע ובלשון זקנה בתה וחרבני פתות כמו שאמרו בסדוי צפור גששטים בשלש פתות בבגסה בת ראשונה וכו' אבל בתרגו לא נמצא פתות נח פתי בסמיכות כמו תרגום של ויבאו בני האלים דאיתו שציתם מתורגמין פתי מלאכיא וכו' ויריעי כל בני האלים כל פתי מלאכיא ועקר שרש המלה בתת בראיית הרגש ו

אונב א' נב' אונב ל' ח

כַּתָּב רבותינו זכרונם לברכה קראו לפסוק בתוב באמרים שני כתובים המבכחשין זה את זה עד שיבא הפתוב השלישי ועוד קראו לחלק השלישי של העשרים וארבע פתובים לפי שאחד עשר הספרים הם בתובים ביום הקדש ולא בנבואה וההפרש שבין הנבואה ויום הקדש כבר באר הרדק בהקדמותו לספר תהלים וכו' בקראו בלשון נח הגייו גראפא פירוש כתב קדש וכו' בשאומרים אנחנו כתפלתנו בדברי קדשך בתוב לאמר או בכתבי הקדש רוצה לומר בתובים ו

כַּתָּב יש מחומות שהורין לסופר פתב ברגש חסיו והוא מלשון ערבי וכו' פירש רש"י אל ומביתים עמל פתבו לשון ערבי הוא וכו' יש מן החוכמים שקוראין לכובב שבגלגל השלישי פתב לפי שהוא ממונה על הלמוד והפתיחה

פסוקים ו'

legitur in libro Emanuelis. cum rogatus esset, quæ esset ratio siue cōdito stellæ (quam כוכב uocat) respondit Theca calamaria in lumbis eius &c. Et iterum in quodam carmine in hunc modum dicit, Simili modo כוכב uocatur כוכב Caph signat כוכב & כתיב id est, domus eius, sunt Beth & Taph, hoc est, uirgo & Gemini.

CAthab] Vocant hominem qui nouit eleganter loqui, quiq; in promptu habet parēmiās siue sententias כתיב Estq; eiusdem cum præcedenti Radice significatio- nis, hoc est, idem ualet quod כתיב id est, scriba, notarius. Erant enim olim homines factūdi & parabolarum inuen- tores qui uerba sua scribebāt in foribus magnatum. Et in plateis ubi erat concursus hominum, idq; clam faciebant ut non sciri posset quis nam adscripsisset, qui sane mos ad huc hodie durat Romæ. Inde est etiā quod nos adhuc hodie eiusmodi uirum כתיב appellare solemus, & uerba eius כתיב id est, סמרת, hoc est, facetias. Et multi errāt pu- tātes scribi cum Teth כתיב & כתיב quali ueniat à כתיב id est, bonū, uerūm illi non probant quid malum & bonum sit.

Cethuba] instrumentum literarum quod facit mari- tus uxori suæ tempore nuptiarum absolute כתיב uocatur, id est, dos. Inde est quod dicunt, Vxor dicitur quæ dotem habet, Concubina uerò quæ non habet dotem. hac uoce usus est author Thargum Hierosolymitani in isto loco. Dotem & munus Thargum כתיב וכתובתה Neq; scribitur כתיב absq; Vau tamen Beth habeat Daggesch.

FINIT CAPH ET INCIPIT LI-
tera Lamed.

Leuit. 23.
Cant. 7.

LALAB] Frondes palmarum. Thargū Ethro- gim & Lulabin. Item, Similis est palmæ. Thar. Sicut spatula Palmæ. Expositio, furculi supremi qui sunt in capite arboris Palmæ uocatur ללכך Sunt item ללכך 3 qui

וכן בספר מן חפדות עמואל בשאל פוכב מה ענינו השיב חסת הסופר במתינו ועוד בו באחד משיביו וזה לשונו פי כן פוכב בקרא פתב הפה פוכב כתיב בית תיו פירוש בתולה תאומים |

כתב חודיו לאדם שהוא בעל צחיות בדבורו וממשל משלים כחב והוא מהענין הראשון פיר סופר פי כן בימים קדמונים היו בעלי צחיות ומושלי משלים פותבים דבריהם על פתחי בתי הגדיבים או ברהובות חומיות בסתר כדי שלא יודע מי הוא הפותב וכן מנהג עוד היום ברומי ואותו הדברים בקראים כתיבות ורוב העולם טועים וסבורים שהוא פתוב כתיב בטית פסוב וכתיבות מלשון טוב ואינם מבחינים בין רע לטוב |

כתובה השטר שעשה הבעל לאשתו בשעת הנשואין בקרא כתובה סתם וכן אמרו האשה בכתובה פלגש בלא כתובה וכן תרגום ירושלמי מנהג רבותי פירוש וכתובתא ואין פותבין כתובה בלתי אה על פי שהבית דגשה |

ראשית 57

נשלמה אות הפה
לכן לאחי מרום נפת
אות הלמד

כפנות המרים תרגום אתרונו ולולבין וכן דמתח לתמר בלולבי דתמר פיר הסעיפים חקלונים שבראש אלון המרים בקראים לולבין

ויקרא ל' פיר 2

qui putant sic appellatos eo quod crescunt in corde (id est, medio) palmarum, Germanicè palm Italicè palma.

Esa. 34.

Ruth. 1.

Lilith] Quin & Lamia ibi quiescet. Rabbi Schelomo dicit esse nomen demonis, atq; Jonathan transfudit in plurali numero. Sic quoq; & in isto versu. In diebus illis cum federet Rex &c. Tharg. Hierosoly. דרוז יללין demones & lamias, Inuenitur porro scriptum quod in centum & uiginti annis quibus Adam continuit se ab uxore sua Haurah, uenerint ad eum demones & conceperint ab eo sicq; genuerint demones & spiritus, Lamias & Lemures. Et in alio loco inueni. Quatuor esse matres demonum, Lilith, Naemah, Ogereth, et Machalath, In libro quoq; Ben Sira quaestione. 60. legitur, quod Nebucadnezar interrogauerit eum huic in modum. Quam ob causam pueri octo dierum moriuntur? Cui respondit ille. Eo quod Lilith occidit eos, qua de re ibidem multa prolixè tractat, que huc adscribere mihi fastidio fuit quandoquidè illis nullum adhibeo fidem. ueruntamen mos inoleuit inter Iudæos præsertim Germanos quod faciunt circulū per circuitū in parietibus cubiculi in quo iacet puerpera cū creta, aut carbone scribūtq; in singulis parietibus, Adā Haurah, Chutz, Lilith. Atq; in ostio cubiculi interiori scribūt nomina trium angelorum qui sunt Senoi, Sanfenoi, & Sanmangeloph, quemadmodum tradidit illis ipsa Lilith ea hora qua uoluerit eam suffocare in mari. Totum istud bene explicatum habetur in libro Ben Sirah què ipsum uidere potest qui huic rei fidem habet.

Gene. 12.

LAurah] Vocabulum לוי non inuenitur in Biblia, sed apud Rabbinos frequens est, idq; in Coniugatione Piel Daggeffata. ut, cum dicunt. Non conducunt eum neq; argentum neq; aurum &c. Caterum in Thargum uenit usurpatum in Hiphil. ut, Et emisit eum Thargum. Et comitati sunt eum. Itē, Ambulabat cum eis ut illos.

בכלל הנית דגושה | ויש אומרים שנקראים בו לפי שהם בלב התמר ובלשו אשכנז פולם וכן בלעז פאלמא |

ללית

יעשה ל' ד'

חסתר ה'

אך שם הרצועה ללית דשי פירש שם שדה מרגום יוצתו ליליז בלשוז רבים | וכן בפסוק בנימים ההם בשבת המלך בתרגום ירושלמי שדיז וליליז במיצא כתוב שאותו מאה ושלשים שנה שנה אדם פרוש מהרה באו שדים ונתחממו מפניו והוליד שדיז ודוהוז ומזיקין | ובמקום אחר מיצאתי ארבע בשים הם אמות השדים ללית וצעמה ואוצרת ומחלת | ובספר בן סירה בשאלה הששית ששאל גבוכד באצר אותו וזה לשונו מפני מה הפנים מתים בשם בני שמנה ימים אמרו לו מפני שללית הרגת אותם והאריז שם הרבה וקצתי לכותבם כי ארבע מאמיו בהם אך מנהג פשוט בנינו האשכנזים שעושין עגיל כביב פותלי החדר ששוכבת בה היולדת עם בתר או גהלים וכתבין בכל פותל אדם הזה הוצף ללית ובפתח החדר מבפנים פותבין שמות שלשה מלאכים אלו סגוי וסגסגוי וסמנגלות כמו שמסרה להם ללית בצעמה בשעה שרצו המלאכים האלו לטבוע אותה בים כל זה מבוואר היטב בספר בן סירה יעייז שם מי שמאמין בו |

לוח

לשו לוח לא במיצא במקרא ורבותנו דל שמושו בו הרבה אך בנבין פעל הרגוש פאז איו מלויז אותו לא בסת ולא זהב וכולי אבל בתרגום בא בלשוז הפעיל כמו וישלחו אותו ואלויא

רלעת יב

Gen. 18.

ut illos emitteret. Thargum, Vt comitaretur eos. Inde uenit nomen substantiuum לוי comitatus, quo utuntur alibi Rabbinī, ubi loquuntur de uacca rufa, Nō dimissimus eum absque comitatu, Germanicè. Geleiten, Italicè akonpaneiar.

Psal. 104.

Lueiathā] Leviathā ille quē formasti: Nomē est magni draconis, qui in mari degit, cuius mētio fit in fine libri Iob. Et dicūt (Rabbini) Deū ex illo in futuro seculo paraturū conuiuium pro iustis, de quo uide in Rad. לוי

LVII] Antea scripsi in Rad. לוי Thar. quod respōdet לוי & לוי quod cū Hirec scribit esse לוי quæ dictio est composita ex לוי & לוי Et ferè in Tharg. redduntur per לוי לוי ita ut in quibusdam libris sint duæ dictiones, in alijs uerò una dictio, hoc modo לוי לוי de quo amplius loquar in Radice לוי.

Deut. 34.

L Ach] Significatum uocis לוי notum est. Cuius contrarium est לוי Aridum, siccū. Inde nomen substantiuum, cuius usus est in isto loco, Nec fugit uiror eius: cuius absolutum, si separet ab eo pronomen, est לוי id est, uiror, siue humor, masculini generis. Apud Rabbinos tamen legitur לוי לוי id est, Humor foetidus, in foemino genere, quam uocem ponit & R. Schelomo in suo Perusch in hunc locum, Mandibulam asini putrescentem. ubi sic dicit, Vidi in libro medicinali, quod humorem, qui exit è uulnere לוי uocāt. Et in plurali foeminino dicit לוי לוי uel לוי quod usurpant philosophi, quum dicunt, Complexio hominis composita est ex quatuor humoribus, sicut declarabitur in Radice לוי. Porro Rabbinī gemināt dictionem לוי & dicunt לוי לוי, ut quum dicunt, Adhuc humor, seu uiror domus Dauid durat.

Iud. 15.

Litra] Apud Rabbinos legitur Litra auri. & in plurali Litrin: Estq; planè græcum uocabulum, Italicè Libra, Germanicè Pfund. Vide amplius in Radice לוי.

A a

Leth

וכן הלך עמים לשלחם לאלדיהו ויהשם לונה כמו שאמר בעצבן עגלה ערופה לא פטרנהו בלי לונה בלשון אשכנז גילויטן ובלעז חונפניאר |

ראמת יח
דמים כ'

לונתן לונתן זה יצרף בז שם החנין הגדול אשר בים והזכר בסוף איוב ואומרים שצתיד המודש ברוח הוא יעשה ממצבו סעודה לצדיקים וצית בשרש יוכנה |

תילס קל

לול כבר פתכתי בשרש אלולי פי תרגום לולי ולו ואלו בחירה תרגום אלולי והוא מלה מורכבת מן אם ולא ועל הרוב הם מתורגמין אלולי פוז ביש ספרים פתובים שתי מלות וביש ספרים מלה אחת אלולפון ואבארנו היטב בשרש פוז |

לח

עצין לחות ידוע שהוא הפך הנפש והשם ולא בס לחה הנפרד ממצבו ליה בלשון זכר ובדברי רבותינו זכרונם לברכה לחה סדוקה בלשון זקנה וכן פתב רשי על ליה חמוד טריה וזה לשונו ראיתי בספר רפואות שמודין ללח לחה היוצאת מן המצבה טרי ובלשון רבות לחות או לחיות כמו שאמר הפילוסופים מן האדם מורכב מארבע לחות כמו שיתבאר בשרש מוז ובדברי רבותנו זל פפלו מלת לח ואמר לח לחות באמרים עדיין לח לחות בית נוד קיים |

דמים 57

ממטוס טו

לטר

בלשון רבותינו זכרונם לברכה לישראל זהב ובלשון רבים ליטריז והוא לשון יז ממש ובלעז ליכרא ובלא פפונד ועוד עיין בשרש סלע |

Num. 20.

L Eth] Tharg. quod respondet negatiuæ p̄ non, aliquando est לית. ut, Cum non sit (nobis) panis & aqua. Tharg. לית לית לית לית Est autem dictio composita ex הָל & לית quæ in Chaldæo respondent לית id est, Non est, uel, Nō sunt. plurimūq; utunt eo authores Masoreth, ubi etiā (scilicet in Rad. וחסרת) bene explicauit. uide ibi.

Iob 33.
Psal. 106.

L Ichlech] Vocabulum hoc iniquationem & forditiem significat. Neque inuenitur in Biblia, nisi in isto loco, ut, Excretur tanquam rem foedam uita eius panem. Legitur tamen in Tharg. super Psal. ut, In similitudinem bouis comedentis herbam. Tharg. In similitudinē bouis, qui comedit herbam, & coinquinat se. Quem locū R. S. sic exponit, In hora qua comedit herbam, educit ster- cus multum quo inquinatur. In Aruch Thalm. exponit pro לית Et quidam dicunt Caph & Heth inter se permutari, sicut fit in סך & סרה. Vide in Aruch. (גמרא.)

L A M A D] Vide in Rad. Thal. memini etiā eius in Rad.

L Isthes] In Græca lingua raptorem לישט appellat, qua uoce & Rabbini utuntur, ut quum dicunt, Prædator armatus. In plurali numero tollunt Sameth postremum: & dicunt לישטין. ut, Venerunt ad eum raptores, ut caperent eum. Idem faciunt cum dictione לישטות in plurali num. dicentes, לישטותין. Vide in Rad. eius, Mihi tamen uideat Samech ultimū nō esse de substantia (themat.)

Psal. 104.

L Aaz] De populo barbaro. Omnis lingua, quæ nō est Hebræa uocatur לועז. Et Thargum in citato Psalmo, habet, לועז ברבראי id est, De populo barbaro. Similiter & Christiani, quamuis linguam quæ non est Romana, barbarā uocāt. Et q; nos Iudæos, qui sunt in Italia לועז absolute nūcupamus, uideat mihi hæc esse ratio, quod nobiles se esse arbitrātur, propter ciuitatē Romanam. Aut fortassis inde est, quod præci illi Iudæi, qui in desolatione secūdi templi captiui uenerūt Romā, nō sciuerūt linguā, sicut est colligere ex Ezra, ob id uocauerūt eos לועזים

לית

תרגום של איז לפעמים לית
כמו איז לחם ואיז מים לית לחמא ולית
מנא והיא מילה מורכבת מן לא ומן אית תרגומו של לא
יש לא אית ומאז צהגו בו בעלי המסורת ושם ביארתי
היטב עיני שם |

במדרש

לכלך

עצו טענת ומורהם לא במצא במקרא דה
וזהמחו חיתו להם ותרגום בתבנית שור
אוכל עשב דאכל עשבא ומורהם פיר רשי בשעה שהיא
אוכל עשב מוציא צואה רבה ומלכלך בה פירוש בערוך
עצו לחלוחית ויש לומר שהפת והחית מתחלפין כמו
סרה וסרה עיני בערוך סרה |

חוב ל'ג
תלים ק'י

למוד

עיני בשורש תלמוד ושם אבאריהו גם זכרתי
בשורש גמרא |

לסטס

בלשון יון חודין לעולו ליסטסי וכו בדברי
רזל ליסטסי מוזניין ובלשון רבים הפילג
הספור האחרונה באמנם באי עליו לכתיו לתפשו וכו
עשו במלת אפיטרפוס בלשון רבים אמרו אפטרופיו עיני
בשורשו ובראה לי לפי שהספור האחרונה אינה מן היסוד
דה היא נוספת בסוף רוב השמות בלשון יון ורומי כגון
אליכסנדרוס ודומיהו |

לעז

מעם לועזי כל לשון שאינו לשון הקודש
צורה לועז ותרגומו מעמא בדבראי וכו
הנודדים חודין לכל לשון שאינו לשון רומי בדברד ומה
שאנחנו חודין היהודים שבאיטליא לועזים סתם צראה לי
הטעם לפי שהם מניחסים את עצמם לעיר רומי ואולי
הראשונים שבאו לרומי מגלות בית שני לא ידעו לשון
הקודש כמו שמשמע בעזרא לכו קראו אותם

תלים ק"ד

לעיים ufq in hodiernum diem. Hinc est quod interpretes Gallici & Hispanici, quum uolunt explicare aliquam dictionem, uel in Gallica, uel Hispanica lingua, dicunt כלל

LEPHI] למיך & למי זה declarabo in Rad. מ.

LAkah] Quare uerberati sunt captiui? Item, Et in Aegypto percussi sunt. Vbi uicq item mentio fit percussio nis, quæ fit causa dominationis, & castigationis, in Thargum semper ponitur uocabulum לק. ut, Et percussi sunt Præfecti filiorum Israël. Tharg. ולקי סרני. &c. Item, Quadraginta plagis uerberet eum. Thar. לתקוה re liqua uero uocabula percussio nis transferuntur per מרר & קטול. Inde uenit & nomen Substantiuum cum superad dito Mem. ut מלקות, Quum ite Sol, uel Luna uerberant, uoca tur hoc ipsum לקי id quod in lingua Ro. Eclipsis appella tur. Ego autem dico uocabulum לק non percussio nem significare, quum uerba, quæ ab eo ueniât, sint absoluta. Vnde dicendum fuerat in locis (suprà citatis) לקן סבויט Item לקן במכריס in Coniugatione scilicet, Pual, uel. Niphal. Sed pati potius significat, Germanicè Leyden, Italicè פאטיר.

Exod. 5.
Deut. 25.

FINIT LAMED, ET
incipit Mem.

MVmcheh] Apud Rabb. legitur, Ligatura probata, Medicus probatus. Expositio. Res que bona est, probata & tentata uocatur ממה. Et author Aruch deducit à uerbo מרר quod legitur Num. 34. Pertingetq ad latus maris Cincereth. Verum ego non uideo, quam similitudinem inter se habeant. Quod si deducendum esset à simili uoce Bibliaca, malle m potius ab illa deducere. Holocausta מרר &c. quod uenit à uoca-

Isai. 66.

A a 3

לוצדים עד היום הזה וכן המפרשים הצרפתיים והספרדים בשרוצים לבאר איזה מלה בלשון צרפתי או ספרדי אומרים בלעד |

לפי כה ולפי זה אבאר בשרש פי |

לפי

לקח
בדברי רבותינו זכרונם לברכה למיה לקח שבויים וכן ובמצרים לקח בן כל לשון הפאה שאינה אלא לרדות ולגסר מתורגם בלשון לקח כמו ויכר שוטרי בני ישראל ולקח סרכי בני ישראל וכן ארבעים יפנו תרגום ילקיניה ושאר לשון הפאה מתורגם בלשון מוחא וקטל והשם מלקוחות בתוספת מים ובשפה הפאה או הלבנה לוקח חורין לו לקוי ובלשון רומי יוזן חורין לו קליפסיס ואומר אני שלשון לקח אינו לשון הפאה כי הפעלים מופנה הם פעלים עומדים וניה לבו לום למיה לקח שבויים וכן במצרים לקח בבנין פעל או בפעל בלקח ואינו אלא לשון סבל בלשון אשכנז לייזן ובלעד פאטיר |

פנות ה'
דברים כה

נשלמה אות הלמד
בשם אשר דעת לאדם מלמד

אות המם

ממחה
בדברי רבותינו זכרונם לברכה קמוץ ממחה רופא ממחה פירוש דבר טוב וברכה ובמניסה נקרא ממחה ובצל הערות הוציא מלשון ומחה אל פתח ים פנת ואני לא ידעתי לכוון דמיונו זה ואם יש לדמותו לאחד מלשונות המקרא אמחה ללשון

מורה 57

cabulo מוח id est, cerebrum quod ab eo quod pingue & electum est dicitur. Vnde & medicus probatus מוח טוב uocatur q.d. electus et bonus.

Prov. 6.

MAmon] אמן, אמן, אמן & רכס, רכס, רכס Plerunq; in Tharg. redduntur per מון aut מון Et in Regimne dicitur מון Memon, ut, Totam substantiam domus suae rependit. Thar. מון כל &c. Germanicè. Hab, Italicè Roba.

Exod. 10.

MAmasch] Angelus ueri. Item, Non est in eo solidū, aut firmū. Expositio, Res certa & firma, in qua est soliditas uocatur מום Germanicè Geuiffs, Italicè certo.

Deut. 28.

Vnde in Versu מום מום exponit R. S. pro palpare, deductum ab illo, Eris palpans in Meridie: sed hoc non est clarum, Nam Radix מום est, מום cum duobus Schin, Radix autem מום habet duo Mem.

Exod. 10.

MAn] Apud Rabbinos legitur, Est aliquis qui dicit, Expositio eius est מן מן מן Item, Nemo est qui contendit de hac re. Expositio, מן מן מן Omnia scribuntur cum Aleph. Est autem מן Thar. quod respondet uoculae Hebraeae מן ut, Qui sunt, qui abibunt: Tharg. מן מן מן. Omnia scribuntur sine Aleph in Thar. quod ideo fit, quia Tharg. est punctatum: propterea non opus est scribere מן cum Aleph. Sed in Thalmud, quod non est punctatum, necesse est adijcere Aleph, alias nihil esset discriminis inter מן Min & מן Man.

Num. 19.

Hier. 18.

Ruth. 2.

Psal. 2.

Daniel. 1.

Ezra 5.

MAn] Inuenio quod omne uocabulū מן in Thar. redditur per מן absq; Aleph. ut, Omne quoq; uas apertum. Thar. מן מן מן. Item, Fecit ex ipso uas aliud. Tharg. מן מן מן Et ibi ad uasa. Tharg. Et ibi מן מן Porro in Tharg. quod est super lob, Prouerb. & Psalm. omnia redduntur cum Aleph. hoc modo, מן ut, Sicut uas figuli. Tharg. מן מן מן Item in Daniel. Vasa aurea. Et in Ezra, Quin & uasa templi dei. Omnia scribuntur cum Aleph.

MAhal] Vocant eum, qui circumcidit infantes מן מן cum He superaddito. Vnde Thargum in isto loco, Spon-

עולות מוחים לשון מוח שהוא שמן ונבחר בן הרופא הממנה בבחר וטוב

ממוז בצע ורכוש והחז על הרוב מתורגמין ממוז או ממוצא ובסמיכות כל החז ביתו כל ממוז ביתיה בלשון אשכנז האבא ובלעז רופא

ממוש מלאכים ממש וכו או זו ממש פירוש דבר פרוד וקיים שיש בו ממשות בלא ציוויס ובלעז צירטו ובפסוק וימש השך פי רשי לשון ממשות מלשון ממשש בצחרים ואינו מהווד כי שרש ממשש ממשש בשתי שיגז וממש שרשו ממש בשתי ממוז

מאז בדברי רזל איפא מאז דאמר פירוש יש מי שאומר וכו ליפא מאז דפליג פירוש לא יש מי שהולך על זה ודומיהם רבים בלחז כתיבין

באלה והוא תרגום של מי כמו מי ומי החולכים תרגום מן ומן דאזליו בלחז כתיבין בלי אלה בתרגום וזה לפי שהתרגום הוא מנסד ואין צריך לאלה אבל התלמוד שאינו מנסד אם היה כותב בלי אלה לא היה הפרש בין מן ומן

מאז מנצתי שרוב לשון בלי מתורגם בלשון מן חסר אלה כמו כל בלי פתוח כל מן פתוח

נעשהו בלי אחר מן אורחן ותלכת אל הכלים אידילי למנצתי אבל באיוב משלי תלים כלן מתורגמין מאז באלה כמו בכלי ויער כמאז דפסח וכו בדניאל מאזי דתתבה ובאורא מאזי דבית אלה בלחז כתיבין באלה

מהל חודיו לאדם המל את התבנה מוחל בלא צוספת והוא לשון תרגום פי תרגום

תילס מ'ז

עפני ו'

ממת ז'

דביס כ'ח

ממת ז'

במרכ ז'

ימיה ז'

ות ב'

תילס ב'

דניאל ח'

עזרא ה'

Exod.4. Sponsus sanguinū ob ipsam circuncisionem, habet **בנות**
Ezech.16 **חזקתו** Item, In sanguinibus tuis uiue. Thargum, In san-
guine circuncisionis.

Cant.7. **M**Azag] Qui nunquam destituitur potu. non am-
plius extat in Biblia. Caterum Rabbinj, Vinum
aqua mixtū **מזג** uocāt, Germ. gemūst, Italicē Tempe-
Exod.30. rato. Permīxtum, purum, &c. Tharg. Hierosolymitanum
מזג Hinc est quōd dicunt Rabbinj, Temperant, siue
infundunt ei poculum secundum. Solent quoq; eo uti, ubi
nulla fit potus cōmixtio, Italicē mischen, Germ. einschen-
cken. Et hic quidem Iudæi Germani ridiculum commit-
tunt errorē, qui munus, seu donū **מזג** appellant, quibus
imponit lingua German. in qua duæ uoces sunt similes,
nempe, schenck & einschencken. Hinc est quōd putant si-
milem idiotismum esse & in Hebræo.

MEzeg] Notum est, naturam cuiuslibet hominis
compositam esse ex quatuor elementis, quæ sunt
ignis, uentus, aqua & terra. Et ex quatuor humoribus,
nempe, frigidō, humidō, calidō & sicco. Atq; hæc est com-
plexio cuiusuis hominis. Et p declaratione omnīū istorū
opuseffet magnis Præfationib. ex philosophiā, id quod
nō est mei instituti, quare latius de illis loqui intermitto.

MAzal] Lunam & sydera, sic uocant duodecim si-
gna Zodiaci, quæ sunt in firmamento, quorū unū-
quodq; unum mensem habet, quo suum agit officium. In
singulari numero dicitur **מזל** idq; in genere masculino
ut quum dicunt, Israëlitæ non habent sydus. Bonam item
fortunam, seu prosperitatem uocant **מזל טוב** cuius con-
trarium est **מזל רע** quo schemate utitur. Tharg. Eccle-
Eccle.9. fast.3. Hoc malum est in omni eo quod factum est. Thar-
Ibidem. gum, Hoc signum malum est. Item, **מזל כהן לכל** Thar-
gum, Omne pendet à sydere. Ferè item uocabulum **מזל**
quod

התו דמים לאמולות בדמא דמהולתא וכן בדמיה חיי
הראשון בדמא מהולתא |
מזג אל יחסר הפזג איו לו דומה במקרא ודל
קראו ליוז המעורב במים יוז מזוג בלא
גימושט ובלעז טימפראטו ממלח טהור תרגום ירושלמי
במזוג דבי ומנה אמרה מזוגין לו כוס שני ואפילו
בשאינו מזוג מנהין לומר כן ובלעז מישו ובלא איז
שעבזן וכן משתבשין האשכנזים בשבש יפה ונה
שחורין לדורון מזוגה ולשון אשכנזי מטעה אותם לפי
ששתי הלשונם שוות בלשונם דוגמה לומר שעבזן ואיז
שעבזן חושבים שאם בלשון הקדש יש להם לשון אחר |

מנות ד'
יחזקאל י'
סוד ז'
מנות 5'

מזג ידוע שטבעו של כל אדם מורכב מן יסודות
שחם אש ורוח ומים וצפר | ומתם ארבע
הלחות שחם לית לבנה ושחורה וירוקה וזהו ומתם ארבע
האיכות חר ולח והם ויבש וזהו מזגו של כל אדם ולבאר
את כל אלה צריך הקדמות גדולות מפילוסופיא ואין זה
מלאכתנו לכן אנו לדבר במ עוד |

מזל לירח ולמעלות פה חורין לשנים עשר
המשרתים שבדיוצ שכל אחד מהם משרת
לחדש אחד ושמים ידוע ובלשון יחיד מזל בלשון זכר
באמנם אין מזל לישרא וחורין להצלחה טובה מזל טוב
וההפוך מזל רע וכן תרגום זה רע בכל אשר בעשה יוז
מזל ביש וכן הכל באשר לכל תרגום הכל תלוי במעלה
ודוב לשון חז

מכסב' כ"ג
קהלת ט'
קהלת ח'

quod extat in Iob, prouerbijs & psalmis, in Thargum red dicitur per מן Germanicè glück Italicè uinturah.

Esa. 25.
Prou. 30.

Num. 5.
Num. 17.

MAcha] Et abstergit Dominus lachrymam. Quæ ubi comederit abstergit os suum. Vocabulum hoc, absterlionē & amotionem lignificat, Germanicè abvuischen Italicè Stumar. Itē, Et abstergat aquis amaris. De- lendo delebo. Caterum professores (linguæ sanctæ) uo- lunt distinguere inter ea, in lingua germanica, unde inter pretantur illud. Et abstergat aquis amaris. Et delendo de- lebo per מרקח Germ. abmecken. Cum tamē hoc non sit uocabulum Germanicum, sed potius hebræum, quod ita per abusum frequens est in ore puerorum. Quod à præce proribus profectum est, qui cum nesciant commode inter pretari uocem מרקח in lingua Germanica, expriment eā in lingua sancta מרקח, unde discipuli putant esse uo- cabulum Germanicum & dicunt meken, nec proferendo mouent literam Heth, ut mos est Germanis, Simile quid- dam accidit cū dictione מוכח quā pronunciant מוכח Sche chten, opinantes esse uocabulum Germanicū cum tamen à מוכח ueniat, quod mastrationem significat.

Daniel. 4.

MAcha] Solēt Rabbīni uti hac radice pro eò quòd est prohibere & auocare hominē ab opere malo, Germanicè vueren Italicè deuider, ut quum dicunt, Eò quòd fuit in manu eorum ut prohiberent & non prohi- buerunt. Item, Et quis potest phibere? Itē in Daniele, Et, nemo est, qui prohibeat manum eius. Atque meo qui- dem uidere מוכח non potest conuenienter dici de prohibitione operis boni, hoc est, Non quadrat dicere, Hieroboam fuit prohibens Israël, ut non ascenderent ad festa, sed potius utendū est uerbo מוכח dicēdo מוכח.

MAchat] Apud Rabbīnos legitur, tam durus est uermis carni mortuæ, atq; (punctura) acus carni ui uæ. Instrumentum est paruū quo consuunt, Germanicè Nodel, Italicè. Ago, uocatur autem מוכח à consuendo. ut,

דבאיוב משלי תלים מתורגם בלשון מעל בלשון אשכנז גלוח ובלעז וויבטורה |

מחח ומחח א דמעה אכלה ומחח פיה לישון קפוח והפדה בלשון אשכנז אב וואושן

מחח כח
מחח ל

ובלעז סטומאך וכן ומחח אל מי חמרים מחח אמחה ודומיהם והמלמדים רוצים להכדיל בייניהם בלא ופוחרים ומחח אל מי חמרים ומחח אמחה בלשון אשכנז אב מידון ואינו לשון אשכנז רק לשון הקדש שבשחבש בפי התבוכות כי המלמדים שלא ידעו לפתור לשון מוחחה בלשון אשכנז אמרו אותו בלשון הקדש מחח והמלמדי השבו שהוא לשון אשכנז ואמרו מיחח ולא הפיעו החית בדרך האשכנזים וכן ארבע גם כן למלת שחח שאומרים שעכטן והושבים שהוא לשון אשכנז והוא לשון שחח

מחח ה'
מחח י'

מחח הרגלו רל בשרש חח ללשון מביעה ולחסיך אדם מביעה חרע בלא ויירן בלעז הווידאך

באמרים שחנה כידם למחות ולא מחח וכן ומי מוחח כידו וכן בנביא די ומחח בידיה ונדאח לי שלא יפכו לאמרו על מביעת מביעה חסוב רוצה לומר לא יפכו לומר ירכעם היה מוחח בישראל שלא יעלו לרגל אלא תה מוצע ישראל |

מחח ל'

מחח בדברי רבותינו זכרונם לברכה קשה רמה לבשר מת במחח לבשר חי הוא כלי ברזל

קטן חכמות שתופרין בו בחותין בלשון אשכנז בודלך ובלעז אנו ונקרא מחח מלשון

Gen. 3.

Et consuerunt folia ficulneæ. Thargum וקמו וידע in Radice וקמו.

MAchal] Rabbini utuntur hoc uocabulo pro remissione & expiatione. ut, Rabbi qui remittit ei, qui offendit ipsius gloriam, huic remissum est: Rex uero qui remittit ei qui læsit gloriam eius, huic non remittit. Et hoc uocabulum omnino non inuenitur in Biblia, utimur autem nos in præcationibus nostris, ut, Parce nobis rex noster. Propitius esto nobis & remitte siue parce nobis. Inde uenit nomen Adiect. ut, Quia tu remittis Israël & propitius es tribubus Ieschurun. Itē, Nomen substantiuū וקמו Germ. vergeben, uel, verzeihen. Italicè per donar.

Lud. 5.

MAchak] Etiam hæc Radix non inuenitur in Biblia nisi tantum in uno loco. ut, Amouitq; caput eius ubi abstersionem & amotionem significat. Hinc apud Rabbinos Lignum quo abstergunt id quod redundat in mensura וקח uocatur, Germanicè ein Streichholtz. Hinc est, q; usurpant etiā in ea significatione qua usurpant præcedentem Radicem. ut, cum dicunt. Qui delet siue abstergit ea cōditione ut scribat, &c. Achab deleuit nomina Dei. Et in tali modo loquendi nunquam utuntur uoce וקח sed וקח.

Exod. 23.

MItateron] Princeps facierū. Dicūt Rab. Angelū esse qui semper uideat faciē regis excelsi. de quo dictū sit illud in Exodo, Quoniam nomen meum intra ipsum est. Eo quod simile nomen habeat cum domino suo, ומטטרון enim Geometricè supputatū idem ualet quod מטרי Et audiui ex ore Cardinalis qui fuit discipulus meus ומטטרון in græca lingua significare legatum & fortassis ita est.

MAtronith] In Breschith Rabba in multis locis interrogat matrona quædā Rabbiniū quendam. Item, Factum matronæ cuiusdam. uocabulū est Romanū, mulierem enim honestam & magnificā Matronam adpellat,

השני ג'

והתפרו עליה תאבה דמותיהם וחסוטי עיני בשש השט |

מחל וזל הרגילו בנה הלשון בלשון סליחה וזכרה באמנם הרב המוחל על כבודו כבודו מחול אבל המלך המוחל על כבודו אין כבודו מחול וזה הלשון לא במוצא במקרא כלל ובאמר בתפלתנו מחול לנו מלכנו כלה לנו מחול לנו ומהאר פי אתה סלחן לישראל ומוחלן לשבטי ישראל והשם מחילה בלשון אשכנז בור געבו או בור ציחון ובלעז פירדונאר |

מחק גם זה השני לא במוצא במקרא רק במקום אחד ומחקה ראשו שהו לשון קיום והסבה וכן בדברי דול הצץ שמעבדיו על המבנה הגדושה להסיר את הגדושה נקרא מחק בלשון אשכנז שטרייך הולץ וכן שמשו בו בלשון מחק דלעיל דרבה לומר אב וזאושן באמנם המוחק על מצות לכתוב | אהאב היה מוחק את האזכרות ולא שמשו בזה בלשון מחק לעולם רק בלשון מחק |

מטטרון שר הפנים אומרים שהוא המלאך הרואה תמיד פני המלך והעלה ועליו באמר פי שמי בקרבן ששמו בשם רבו מטטרון במטטרווא שדי | ושמעתי מהסודיאל תלמידי פי מטטרון בלשון גז שליח ואולי כן הוא |

מטרונית בנראשית רבה בבבא מהזמות שאלה מטרונית אחת את רבי פלוני וכו מצשת במטרונית אחת וכולי | והוא לשון רומני בן הוריו לאשה

מפנים ה'

מנות כ"ג

In plurali dicitur Matronoth, ut in Breschith Rabba. Per omnes nonaginta annos, quibus non peperit Sara, fuit tamquam sponsa in thalamo suo, ad quam ueniebant matronae, & precabantur ei pacem. Porro sunt qui dicunt, Matrona idem esse quod Patrona, mutatione literarum Mem & Pe, quarum altera in alteram transit: non tamen inuenitur in masculino genere Matron, sed Patron.

MIL] Longum miliare. declarabit in Radice

In] Rabbini, eum, qui uiuit sine lege, Min uocat, Et scripsit Rabbam (piae memorie) hoc nomen tantum conuenire dici de Zaddukeo & Baethosi, id quod ego miro, quum inueniatur in libris Graecorum fuisse hominem quendam, nomine Mane, qui uixerit sine lege, a quo omnes qui eum secuti firere, Minin appellati fuerunt, sicut ab Epicuro uocantur Epicurei: ut explicabitur in Radice Et Min in lingua Germanica significat Ley: ut, Seinerley, Italicè Retiko.

Inain] Rabbini saepe utuntur hac dictione, ut, Vnde habes quod ita dicis: Vnde est quod etiam unus, &c. Estq; dictio composita ex duabus dictionibus, q. d. מן מן cuius expositio est מן Germanicè von vuanen, Italicè deunde, Et scribunt ipsum cum uno Iod, ad distinguendum inter ipsum & inter מן quod num erū significat. Quod scribunt cum duobus Iodin, tamen, fiat praeter Analogiam. Nam forma eius est מן מן quae scribuntur cum uno Iod, quod ponitur loco He Radicali.

Ezech. 45
1. Reg. 10.

MAneh] Mna erit uobis. Item, Omnes minae auri. Valet autem Mina sexaginta siclos. Verum apud Rabbinos Mina constituit centum zuzim, ut quum dicunt, Vidua colligit Minam, & uirgo ducentas. Et aliquid quando commemorant Minam pro pondere, quod constituit Litra (id est, Libra.)

Minak

קדולה וחסונה מטרוצה שומר הפלגשים תרוגם ירושלמי צטיד מטרוציתא בראה לי שהוא לשון יחידה ובלשון רבות מצאתי בכראשית רבה כל השעים שבה שלא ילדה שבה חיתה ככלה בתוך חופתה והיו מטרוצות פאות ושאלו בשלומה ובראה לי כי מטרוצה כמו פטרוצה והמים והפא מתחלפין אבל לא גמצא בלשון זכר מטרוז כי אם פטרוז

מיל

קראו דלל למי שאינו לו דת מין וכתב הרמבם דל כי זה השם אינו גופל רק על צדוקי או ביתוסי ותמיה אני כי גמצא בספרי היונים שניה אדם אחד שניה שמו מאני ולא היה בעל דת ועל שמו קראים כל הנמשכים אחריו מינו כמו מן אפיקורוס בקראו אפיקורסים באשר ותפאר בשלש פתח ומין בלשון אשכנז לוי כמו למינהו ובלעז ריטיקו

מין

הרבה הרגילו דלל במלחזו כגון מין אפה אומר מין שאפילו אחד וכו' והיא מלח מורה כבת משתי מלות באילו אמר מן און שפירושו מאן בלא כון וראנו ובלעז די אונדי וכתבו אותו ביוד אחת להפריד בינו וכו' מין שהוא לשון מספר שכותבין אותו בשני יודין את על פי שאינו בדינו פי משקלי ענין כגון הנכתבים ביוד אחת שהוא מקום הא שרשית

מין

המנה והנה לכן הוא שם משקל וכו' שלשת מנים זהב והמנה ששים שקלים אצל בדלל המנה הוא מאה ודו באמרים האלמנה גובה מנה והבתלה מאתים וגם זכרו המנה בענין המשקל שהוא הליטרא

מנה

חזקתא מ'ה
מלכא ה'

etiā est quod dicūt, Hamosoreth sepes est legi. Atq; ea est Masoreth, quę scripta est in circuitu librorū Biblię. Atqui iam librum ædidi, cui nomen est Masoreth Hamasoreth, in quo declaravi, quicquid concernit uocem דמא.

MAppa] Apud Rabbīnos legitur, Tergit manum suam mappa. Item, Expandit super eam mappam. Vestis est linea & candida. Mappam quoq; uocant uestē, quam superponunt mensę ad comedendum super eam, quo nomine & Italicę nuncupatur, Germanicę zvuehel. Hinc est quod nos pallia, quibus libros legis inuoluunt, uocamus. In lingua etiā Romana depictā formā mundi, Mappa mundi appellant. Et meo quidem uidere Mappa mundi uocatur, eo quod solent eam in ueste linea depingere, quam postea expansam, à pariete suspendūt, tū, qut inde considerari possit: aut fortassis alia subest rāuam ego ignoro.

Iob 20.
Psal. 48.
Gene. 2.
Exod. 26

MAza] In medio palati sui. Tharg. במצא מוריהו. In medio templi tui. Tharg, במצא &c. Et in alia forma, In medio horti. Thar. במצעת דיתא. Iterum in alia forma, Et uectis intermedia. Tharg, מצעא. Reliqua autem uocabula תך ferē per ו transferuntur. Cæterum Rabbīni consueuerunt uti אמצע id quod tamen non inueni in toto Thargum.

MAkom] Deus sanctus benedictus apud Rabbīnos מוקס uocatur, ut quum dicunt בריך מוקס id est, Benedictus sit Deus, Eo quod est ubiq; locorū, nec tamē ullus locus illum capere potest. Porro authores Cabalę aliam perhibent rationem (cur dicatur מוקס) ab eo nempe, q; nomen existentie, hoc est, Tetragramaton in numero cōstituat 186. quę numerum eundē cōficit & מוקס. Cuius hæc est collatio. Iod 10. uicib. facit 100. He quingēs facit 25

דמנה הלשון אמרו מסורת סגו לתורה והיא המסורת הכתיבה סגיו ספרי המקרא וכתב חכמי ספר המקרא מסורת המסורת ובאיתי כל דינה

מפה בדברי רז"ל מסנה ידו במפה וכן פורס עליו מפה היא בגד פשמו לבו וכן חוריו הבגד שפורסו על השלחו לאכול עליו מפה וכן בקרא בלעד מפה ובלא צוועהל וכן אנתה חוריו המעטפות שגלליו בקו ספרי תורה מפות ובלשון דומי חוריו לצורת העולם המצויר מפה מונדי ונראה לי לפי שנוהגו לצויר אותו על בגד פשמו ולשטוח אותו כפותל להביט בו לפיכך בקרא מפה מונדי ואולי יש בו טעם אחר ואנכי לא ידעתי

מצע בתוך הבו במצע מוריהו בקרב היכל במצע היכל ומשקל אחר בתוך הבו במציעות צבתא והתאר והבריה התיכוז ואריו מציעאה ורבותיהו זכרונם לברכה הרגילו לומר אמצע ולא מצאתי בו בכל הפרגום

אית ל
דיליס מ"ח
ראשית ב
צמות כל

מקום בקרא הקודש ברוך הוא מקום באמרים ברוך המקום לפי שהוא מקום הכל ואין הכל מקומו ובעלי הקבלה זותנים בו טעם אחר לפי ששם של הנה דויעה לומר שם של ארבע אותיות עולה בצירופו חפז במבין מקום ודחו צירופו ו פעמים ו ה פעמים ה כה הרי לכה ו פעמים ו לו הרי קטא הפעמי ה בה הרי חפז

Ecce iam habes 125. Iod sexies numerata, facit 36. Ecce iam habes 121 He quinquies facit 25. Ecce sic habes 186.

MAkom] Hoc uocabulū, quo uti solent sapientes, Mantea scripsi in dictione הכי, idem enim significat, quod הכי הכי id est, etiam si ita sit. Neque usurpatum uenit, nisi ubi post generalem sententiam particulariter enarratam, aliquid excipitur. Vnde expositio מכל מקום perinde est, q. d. hoc separatū est ab omni loco rei cōmémoratae. Hinc est quod plerunq; uenit post istā phrasim על כפי. id est, Tametsi, quamuis, &c. quemadmodū usurpat R. S. in suo Perusch, in hunc locum. Sicut Ruben & Simeon erunt mihi. ubi sic dicit, Tametsi diuisa sit terra, iuxta numerū capitū, &c. Nihilominus tamen non uocantē tribus, nisi isti. Et amplius dico. Nusq; inuenitur hæc locutio איך ubi non bene sequatur dicere מכל מקום sicut est uidere in Perusch Rabbi Schelomonis in hunc locum, Hęc sunt nomina filiorum Israēl, ubi sic dicit, Tametsi recensuerit eos in uita eorum, idq; cum nominibus eorum. Repetit tamen, & recenset eos post obitum eorum: Hactenus ille. Ecce ibi potuisset subiungere: nihilominus tamē iterum recenset eos, &c. Proba & inuenies, Germanicē dennoch, uel, gleich uol, Italicē Neñend de manco.

MAr] Dicunt Rabbinī. Rab & Mar dicitur omnis qui est de Babilonia, Ribbi uerō quicumq; est de terra Israēl. Et sunt qui pronuntiare solent Mor cum Holē, quod si ita est, miror ego qui fiat, quod non scribatur cum Vau. Venit & in alia forma מרי cuius usus est in Tharg. ut, Dominus somniorum. Tharg. מרי חלמיה eandem formam habet & in plurali numero, ut, Magistri collectio-num. Tharg. מרי דלכתי. Et in fœminino genere, Mater familias. Tharg. מרת דכתי. Simili modo & Deum benedictum uocant מרי עלמיה. Iterum uenit in alia forma, ut, מרי דבמיה id est, Dominus cœli, ubi Nun litera est parago-

Gen. 48.

Exod. 1.

Gen. 37.
Eccl. 12.

מיכל מקום שפירושו כי חכמים כבר כתבת במלת הכי כי הוראתי בהוראת אפילו הכי ולא בא אלא במקום שפיר להוציא דבר מכלל מה שפרט כבר באותו ענין וזהו פירוש מיכל מקום כלומר שהיא גבול מיכל מקום וענין הנזכר ולכן על הרוב הוא בא אחר מלות את על פי כמו שפי רשי על כראובן ושמעון ודו"ד לי את על פי שבהקדמה הארץ למינין גלגלותם וכולי מיכל מקום לא נקראו שבטים אלא אלו ועוד אני אומר שלא נמצא את על פי שלא שייך בטוב לומר אחריו מיכל מקום כגון מה שפירש רשי ואלה שמות ואומר שמינאו כתיבתם בשמות חזר ומנאו אחר מיתתם עד כאן לשובו והנה היה יכול לומר מיכל מקום חזר ומנאו וכולי וזהו והמינא בלשון אשכנז דעגוד ובלעז ביעצט דמאגרו :

ראשית ח'
ממות ח'

מר אמרו רבותינו דכרוזם לברכה כל רב ומר מיכל וכל רבי מארץ ישראל ויש גוהגזי לקרא מר בחולם ותמתי אס כו למה לא נכתב מרי ומשקל אחר מרי מרגום בעל החלומות מרי הלמני וכו' חלשון רבים בעלי אסופות מרי דהלכתי והמקנה מרת מרגום בעלת הפית מרת דבימא וכו' קראו להקדוש ברוך הוא מרי עלמיה ובמשקל אחר מרי דבשמני חזון כוספת ואיפה לכנפי המדברים פי חיה צרית שתי מריז כמו שאמרין מיכז ורכזו ועוד אומר מיה בשש רב :

ראשית ח'
קהלת יב
מלכים ח'

gica nequaquam constituens affixum pronominale tertie Personae, alias haberet duo Nunim, quemadmodum dicunt פמ & רכנ, de quo amplius loquar in Radice רכ.

Markolis] Apud Rabbinos legitur, Qui proiecit lapidem ad Markolis. Nomen est idoli, cui talis erat cultus. Alij dicunt nomen esse dei cuiusdam, quem Romae colebant, qui alio nomine Mercurius uocatur, qua de re quum sciscitatus fuero, responderunt, nequaquam talem fuisse cultum eius. Vocat autem Mercurius a planeta (Mercurio) quem tanquam mediatorum inter ipsos et planetam colebant. Eodem nomine planetae Argentum uiuum מרקורי uocatum est, eo quod (ut dicunt) potestatem in illud habeat.

Gene. 38.
Deut. 24.

MAschcon] Si dederis pignus. Tharg. ממשכנ. Item, Ut tollat pignus eius. Tharg. ממשכנה. Vocatur autem ממשכנ eo quod quiescit in manu accommodantis, donec redimatur. Atque inde deduxerunt uerbum, perinde si Mem esset litera Radicalis. ut, Ruben qui oppignoraui domum suam Simeoni. Hinc est quod dicunt, Domum sanctuarij משכן appellatam, ab eo quod oppignorata fuit duabus desolationibus. Idem fecerunt cum Taph in dictione תפח & תפוח sicut scripsi in Radice תפ.

MAschket] Scriptura paruam, hoc est, eam quae non dicatur mihi fuit, esse uocabulum Arabicum, & significare macilentum et extenuatum. De in notum mihi factum est, omnino non esse uocem Arabicam. unde interrogavi multos Iudeos, Italos, scilicet, Gallos, Hispanos, Graecos, & Arabes, qui omnes quidem sic uocabant, sed ignorabant eius interpretationem. Ceterum nos Germani uocamus משכית neque scimus quid sit, nisi quod inueni in quibusdam libris, quod uocatur Scripturam rotundam. Est porro & alia scriptura ab Arabibus profecta, quam uocant משכית מעלוק. Alij uocant משכית על חתי. ponunt enim Iod & Yau in medio Daleth & Resch. etiam

מִדְּקוֹלִים הוֹרֵחוּ אֲבוֹ לְמִדְּקוֹלִים שֶׁם עֲבוּדָה זָרָה שֶׁבָּרַךְ הִתְחַל עֲבוּדָתָהּ וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא שֶׁם אֵלֶּה שֶׁעָבְדוּ לוֹ בְּרֹזְמֵי הַמִּקְרָא מִדְּקוֹרֵיָא וְשָׁאֵלְתִי עֲלֵיו וְאוֹמְרִין שֶׁלֹּא פָּרַח הִתְחַל עֲבוּדָתוֹ וְנִקְרָא מִדְּקוֹרֵיָא עַל שֶׁם כּוֹכַב שֶׁהָיוּ עוֹבְדִין לוֹ בְּאֲמִצְיֵיהֶוּ וְגַם עַל שֶׁם אוֹתוֹ פּוֹכְבֵי קִרְיָא הַמִּקְרָא חֵי מִדְּקוֹרֵיָא וְאוֹמְרִין שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִמְּשַׁלָּה עֲלָיו ׀

מִשְׁפּוֹךְ אִם הָיוּ עֲבָדוּ מִשְׁפָּא תְּרֵיז וְכוּ לְעֲבוֹט אֵת עֲבוֹטוֹ לְמִיִּסְבֵּי יֵת מִשְׁפָּזִיה וְנִקְרָא מִשְׁפּוֹךְ בְּעֲבוּר שֶׁהוּא שֶׁכֵּן בְּדֵי הַמִּשְׁאֵל עַד שֶׁיִּפְדָּה וְעָשׂוּ מִמִּנְהוּ פָּעַל כְּאֵלּוֹ הַמֶּם שְׂרִישִׁית בְּגוֹז דְּאוֹבּוֹ שֶׁמִּשְׁפּוֹ בֵּיתוֹ לְשִׁמְעוֹז וְכוּ אֲמָרוּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָרְוִי מִשְׁפּוֹ לְפִי שֶׁבְּתֵּמִשְׁפּוֹ בְּשָׁנֵי הוֹרְבָנֵי וְכוּ עָשׂוּ בְּתוֹרֵי הַחֲלָה וּבְתוֹרֵי שֶׁל תְּרוּמָה בְּמִוֹ שֶׁפְּתַבְתִּי בְּשִׁרְשׁ חֲלָל ׀

חלמת לה
דברש כל

מִשְׁקִיט הוֹרֵחוּ לְכַתִּיבָה דָּקָה רֹזְמָה לֹמֵר שֶׁאֵינָה כְּתִיבָה מְרוּבָצֵת מִשְׁקִיט וְזֶה יָמִים רַבִּים שֶׁהָיוּ לִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן עֲרָבִי פִירוֹשׁ בְּזֶה וּבְחֹוֹשָׁה אַחֲרֵי בְּדֵי בּוֹדַע לִי שֶׁאֵינִי לְשׁוֹן עֲרָבִי כִּלְלֵי וְשָׁאֵלְתִי לַיהוּדִים רַבִּים לְוָעִזִּים וְצִרְפָּתִים וְסַפְּרִידִים וְיִנְבִּים וְעֲרָבִים וְכֵלֶם הוֹרֵחוּ לֵה כּוּ וְלֹא יָדְעוּ לְפָתְרוּ מֵה הוּא וְאַחַרְכֵּהוּ הַאֲשֶׁכְּבוּדִים הוֹרֵחוּ לֵהֶם מִעֲשִׂיט וְלֹא יָדְעוּ מֵה הוּא וְיִמְצְאוּתִי בְּסַפְּרִים שֶׁהוֹרֵחוּ לֵה כְּתַב עֲזוּלִי וְעוֹד יֵשׁ כְּתַב אַחַד שֶׁבֵּא מִן הָעֲרָבִים וְהוֹרֵחוּ לֵה כְּתִיבָה מוֹעֲלָאֵה וְיֵשׁ הוֹרֵחוּ לֵה כְּתִיבָה שֶׁל חֲצִי אוֹתוֹת וּמְשִׁימִין הַיּוֹד וְתוֹרֵי בְּתוֹד חֲדָלֵת וְתוֹרֵשׁ

etiam in medio Beth, atque omnes literæ inuicem cohærent, alia cum alia. Atq; hæc scriptura ualde usitata est apud Hispanos.

Iob. 32. Num. 15.

MAthan] Elihu autem expectauit Iob, &c. Tharg. fuit expectans. Et in Versu, Et posuerunt eum in custodiam. Tharg. Hierosol. Duabus uicibus Moses moram traxit, &c. usq; ut differrent in iudicio. Vocabulum hoc dilationem, siue expectationem significat, Germanicè langsam, Italicè Peisan. Vbiq; item uocabulum hoc quod expectationem significat, in Iob, Pro uerb. & Psalm. legitur, in Thargum plæruncq; per transfertur. ut, Expectabo nomen tuum, quoniam bonū est. Thargum, וואמתק מקך. Et apud Rabbinos frequens est hoc uocabulum, præsertim in Coniugatione Hiphil. ut, &c. Ger. vuartē, uel beytē, Ital. spetar.

Psal. 52.

FINIT MEM, ET INCIPIT
litera Nun.

NAs] Homines parua stature uocatur, quam uocem habet Tharg. Hierosol. Leuit. 23. ubi pro uoce Hebræa posuit Eius usus est & in lingua Italica, ut, uel Germ. zvuerg.

Ezech. 27.

Gen. 10.

Gen. 4.

In Hebræa lingua uocatur ut, Et pigmæi in turribus tuis. Jonathan reddidit per קטקאי qui sunt Capthorim (id est, Capadoces) Similiter reddidit et Onkelus illud Et Capthorim per יתק טתקאי Et fortassis sic adpellati fuerunt, quod fuerunt breuioris stature quam reliqui homines.

NAnaph] Veni de Libano sponsa. Thar. Synagoga Israël, quæ similes es Nimphæ, sic omne quod in Cant. legit, in Tharg. per redditur. Similiter & apud Rabbinos legitur quod in ciuitatibus maritimis sponsam uocat. Et in quibusdam libris legitur cum Iod; in alijs uerò cum He.

D d

Naeh

עם פתוח הפית וכל האותיות דבוקות זו בזו והיא כהנה בין הספרדים מאד |

מתן נאליהו חפה את איוב תרגום הנה מיתן ית איוב | ובפסוק ויביח אותו במשמר תרגום ירושלמי בתרין הנה משה מתין וכולי עד למיתוי מתונין בדין לשון המתנה בלשון אשכנז לאנצים ובלעז פייאנו ורוב לשון תקנה דכאויב משלי תלים מתוניס בלשון המתנה כמו ואמרה שמת פי טוב ואמתין שמך וכוונתני זכרונם לברכה שמשו הרפה בלשון המתנה | ודוקא בהפעיל המתין ממיתין המתן וכולי בלשון אשכנז ווארטן או פייטן ובלעז ספיטן |

אויב ל'ב
במדרג מ'ו

תולס ל'ב

**נשלמה את המם
על כן לאהים נרומם**

ננס בקראו האנשים הצרי קומה ננסים וכן תרגום ירושלמי או זה או ננס וכן בקראו בלעז באנו או בינו ובלשון אשכנז מוערה ובלשון עברי בקרא גומד מן הצמידים במגדלותי | וינתן תרגום הפושטקאי והם הפפתורים וכן תרגום אונקלוס ואת הפפתורים נית הפושטקאי ואלוי הם הצרי קומה משאר אנשים |

ויקרא ל'ג

יחזקאל ל'ז

האמת י

ננה אחי מלכבוז בלה בגשתא דישראל דדמיא לננפי וכן בל בלה דשיר השירים תרגום ננפי וכן בדברי דול בכרפי הים חורין לכלה ננפי ביש ספרים בתיבין ביד וביש ספרים בהא |

בני ל

NAeh] Rabbini frequenter usurpāt hoc uocabulū. ut **אֵהָא נָאָה** Et in foc.g. Mulier pulchra, habitatio pulchra. pulchritudinem significat. Inde & nomē uenit **אֵהָא** ut, Pulchritudo, diuitiā & robur, &c. de quo locutus sum in Radice **אֵהָא** ubi dixi quod nihil discriminis sit inter **אֵהָא** & **אֵהָא**

Gen. 34.

NAbal] Apud Rabbinos legitur, Turpe os. Item, Quicūq; habet turpe, siue peruersum os: hoc est, qui turpia loquitur. Estq; deductum ab illo, Quod rem turpem, siue absurdam fecisset in Israël. Venit & in alia forma **אֵהָא** ut, Et discooperiam turpitudinem eius. Omnia significant abominationem & turpitudinem. Germanicè schentlich, Italicè Villania.

1. Reg. 13.
1bidem.
Deut. 28.
Esa. 26.

NAbal] Omne **אֵהָא** quod in Biblijs legitur non uenit usurpatum, nisi de cadauere iumentī, bestię & uolucris mortuę. Neque dicitur de cadauere hominis mortui, nisi eius, qui non naturali, sed uiolenta morte perijt. ut, Stabant iuxta cadauer. Item, Cadauer uiri Dei, **אֵהָא** Et erit cadauer tuum in cibum, &c. sic omnia alia excepto uno. ut, **אֵהָא** Viuent mortui tui, cum cadauere meo resurgent. qui locus loquitur de resurrectione mortuorum. Et ualde miror ego sup hoc, quomodo appellauerit (propheta) corpora iustorum mundorū quiescentium in puluere terrę, cadauer. Nec dubium est quin subsit ratio, quę constat sapientibus & authoribus Cabalisticis, quam tamen ego ignoro.

NAGAH] Sepher Mugah & Hagahah descripta sunt in Radice **אֵהָא**.

NIdui] Nidui, & Herem, & Schamatha, omnia significant Anathema: sed ita ut aliud alio maius sit. de quo amplius loquar in Rad. **אֵהָא**. Inde Verbū uenit ut **אֵהָא** id est, p̄ligāt eū. Itē nomē Adic. **אֵהָא** id est, p̄scriptus, p̄ligatus. relegatus in exiliū: significat hæc uox p̄priē elongationē

נָאָה
דל הדגילו חרבה בנה הלשוו באמרים
אתיגו נאה לולב נאה ובלשוו נחבה אשה
נאה הינה נאה והוא ענין יופי והשם הנבי והבנה והעושר
דכבר דברתי בו בשרש נאה ואמרתני שאין הפרש בין נאה
ונאה |

נָבֵל
בדברי דול בפיל פה וכו כל המצבל פיו
פירוש המדבר דבר מננה והוא לשון פי
ומשקל אחר נבלות מן אגלה את נבלות
כלם לשון בעור ונבאי בלא שענטלדי ובלעז ווילניאה |

ראשית לך
המע ב'

נָבֵל
כל לשון נבלה שבמקרא אינו נא אלא
על גזית בהמה ונחה ועוה שמיתה ולא על
גזית אדם שמת רק בשלא מת מיתה עצמו כגון ועמד
הארי אצל הנבלה וכו נבלת איש האלהים וכו והיתה
נבלתו למאכל וכו כלם לא גשאר כי אם אחד והוא יחיד
מתוך נבלתי יתומון שהוא מדבר על תחיית המתים ועל
זה אני מתמיה מאד אין נבנה את גופי תצדיקים השחורים
טובני עפר בלשון נבלה ואין ספק שיש טעם לחבמים
ולבצלי המבלה על זה ואנני לא ידעתי |

מלכוס א' יג
דברש כ' ח
עשמה כ' ז

נָבֵה
ספר מנה ותענה בתיבין בשרש הנבנה |

נָבֵי
בדוי וחרם ושמותא כלם ענין חרם זה גדול
מנה ועוד אדבר מנה בשרש שמותא ופעל
ממנו מברין אותו והואר מננה והוא לשון ריחוק מן

Esa.66. ut accipitur in isto loco, Odio uos habentes & expellentes uos propter nomen meum. Hinc est quod & mulier menstruata נדה uocatur.

Deut. 23. NEdan] Id quod adfert uxor marito suo tempore nuptiarum uocatur נדה uel נדה uel נדה Et dicunt quidam deductum esse ab illo Ezech.cap.16. Omnibus quoque meretricibus dant (uiri) donum. Tu uero dedisti dona tua, &c. ubi mercedem significat, quæ dari solet meretricibus. Vnde & in Tharg. per נדה quod mercedem significat redduntur. ut, Munus meretricis, Thar. Mercedē meretricis. Et sanè difficultatē hoc mihi parit, cū נדה contrariū significet, q̄ em̄ uxor marito tribuit נדה uocat

Daniel. 3. Ezra. 6. N Aual] Apud Rabbinos legit, Si irruerit in te turpis ille, intelligūt, Iezer Hara, id est affectū malū, uocabulū hoc iniquationē significat. Inde nomen uenit נדה id est, iniquatio, seu deturpatio. ut, Propter omnes filias ciuitatis meæ. Tharg. Propter turpitudinē filiarū Hierusalem ciuitatis meæ. Hinc est quod sterces נדה uocatur. ut in Daniele, Et domus in sterquiliniū, siue in latrinam ponatur. Similiter in Ezra, Et domus eius fiat sterquilinium.

Gen. 37. Ruth. 2. Prou. 11. NAzaph] Et increpauit eum pater suus. Thargū &c. Sic quoque omne uocabulum נדה quod sequitur Beth feruile, increpationem significat. & in Thargum per נדה redditur. ut, Et nolite increpare eam. Tharg. נדה. Quæ uero non adstruuntur ad Beth, ea corruptionem significant. Inde uenit & nomen formale, siue Adiectiuū. Cuius usus est in Pirke Aboth. ut, Quicumque non frudet Legi, uocatur נדה. Sicut dicit, Monile aureum in naribus porci, &c. Et uidetur mihi, q̄ adduxerint hunc Versum pro argumento, eō quod literæ capitales harum dictionum נדה & נדה Item finalis in dictione נדה constituant dictionem נדה. Inde uenit nomen נדה Germanicè anschreyen, Italicè koruga.

שונאים מצדיקים וכו' צנה היא

כענין מ' ויקרא כ'

מה שהאשה מוכנסת לבעלה בשעת הנשואין צנה צדו או צדונית או צדונית ואומרים שהיא צנה מן לכל דעות יקני צנה ואת בתה צדנה שהיא השקר הפותחים לזונה לכו פרוגמים אגרא אתנו זונה פרוג אגרא זניתא וקשה לי כי הצדונית היא להפך כי האשה פותחת הצדונית לבעל

צנה

וחזקאל ה' דברים כג'

אם פגע בה מבעל פירוש יקר הרע והוא לשון טפה והשם צוול פרוגים מכל בנות עירי מצוול בבתא דירושלם קרתי ולכו צנה האשפה צולי כמו שצאמר בצנאל ופתיכו צולי ותשמחו ובעזרה צולי יתעבד בלשון אשכנז מישט ובלעז מצרעא יי

צוול

זכנה ג' דניאל ג' עזרא ו'

הצער בו אביו וצנה בו אביו וכו' כל לשון הצנה הצניח לבית כמו לא הצער בה לא הצער בה ואשר אינם דבורים לבית הם לשון השנותה והתאר צנה וכו' גפרתי אבות כל מי שאינו עוסק בתורה צנה צנה שצאמר צם צנה באת הויה וצנה לי כי הביאו זה המצנה לראיה כי בו צם וזה באת ראשי תיבות וסופי תיבות צנה והשם צניפה ובלשון אשכנז או שרייאו ובלעז קורונה

צנה

ראשית ל' דת כ' עשני א'

Esther. 7.
Daniel. 6.
Ezra. 4.

THISBITES.

114

NAzag] Damnum regis. Non amplius inuenitur in Biblia præterquam in Daniele. ut, Ne rex damno afficeretur. Et in Ezra. ut, Et nocens regibus. Idem significat quod נזק damnum, poena. Cæterum Rabbinî frequenter utuntur, ut cum dicunt, הוסיף הוסיף qui damnum accepit. Et miror ego cur non dicunt הוסיף & הוסיף qua forma dicitur הוסיף & הוסיף percutiens & percussus. Hinc & demones הוסיף uocantur, eò quòd aliquando per illos puniuntur siue damnum accipiunt homines Germanicè geschedigt Italicè Condamnat.

Gen. 40.
Ibidem.

NAchtom] Opere pistoris. Thargū עבד תחתים Item præfectum pistorum. Thargum רב תחתים Germanicè Beck, Italicè furnar, aut pistor. Et apud Rabbinos uocatur פלטר Est tamen discrimen inter ea, uide in Aruch in Radice רמס.

Ruth. 1.

NAtal] Plerunq; uocabulū נטל & נטלה in Thargum redduntur per נטלה quod accipere siue tollere significat. ut, Et duxerunt sibi uxores: Thargū נטל ונטלה Et in hac significatione crebro utuntur Rabbinî, ut cum dicunt, Tolle trabē ex oculis tuis. Vt tolleret placentā. Item Tollam, tollet.

NOtarikon] Solent (hanc uocem) pronunciare, Notarikon. Et in Aruch exponit Notariekon esse, cum una litera scripta signum est totius rei, &c. Atqui ego accepi ex ore cuiusdam cardinalis uocabulum esse græcum. In lingua quoq; Romana scribas נטר uocant, cuius uocis usus est, & apud Rabbinos unde uenit נטרקון quod idem ualet ac נטרקון Germanicè Cantzleijsch. Hoc est, Mos est scribarum, ut scribant duas uel tres literas quarum unaquæq; constituit dictionem. Atq; ita explicat R. S. dictionē Naphtali, ubi sic dicit, in Midrasch Agadah per נטרקון tantū ualet, q. d. accepta est hic oratio mea coram domino, Præterea

חשבי

115

בְּיָמָיו הָיָה הַמֶּלֶךְ וְאִין לֹא דוּמָה בְּמַקְרָא אִין בְּדוּמָא לֹא לְהוּי בְּדוּמָא וּבְקַצְוָתָא וּבְמַחְזָקָתָא מְלַכּוּי לְשׁוּן

בְּיָמָיו

חשבי
דמלך
עמל ר

עוּבָשׁ וְרַבּוּתֵיגוּ זְכוּתָם לְכַרְכָּה שְׁמִישׁוּ בּוּ הַרְבָּה בְּאִמְרָם הַמִּזִּיק וְהַמְזִיק לְמַה לֹּא אִמְרוּ הַמִּזִּיק וְהַמְזִיק עַמְ הַמְזִיק וְהַמְזִיק וּמִזָּה גִּירָאָו תְּשׁוּדִים מְזִיקִי שְׁלַפְעַמְלִי צַעֲשׁוּן הַפְּרִיזוֹת עַל יְדֵם בְּלֹא גִישׁוּדָהּ וּבְלַעַד הַוַּבְדּוּבְאָטוּ

בְּחַתוּמָם

מַעֲשֵׂה אֹפֶה תְּרַגְּמָם עוּבָד בְּחַתוּמָם שֶׁר הָאוּפִים רַב בְּחַתוּמֵינּוּ בְּלִשׁוֹן אֲשַׁבְּזוּ בַּעַד וּבְלַעַד פּוּרְנָאָר אִין פִּישְׁטוּר וּבְדַבְרֵי רַזַּל גִּירָאָו פְּלִטְרָא אֲבַל יֵשׁ הַפְּרִשׁ בִּיבִיתָם עֵינֵי בְּעִירוֹתָ בְּעִירָהּ דַּפְסֵי

חשבי

בְּטִילָה

רַב לְשׁוֹן מִשְׁאָ וְהַבְּחָה מוּתַרְצָם בְּלִשׁוֹן בְּטִילָה וְיֵשׁ מְלִשׁוֹן לְקִיחָה כְּמוֹ וְיֵשׁאָר לְהֵם צַשִּׁים וְנִשְׁלָו לְהוּזוּ גִשְׁוֹן וְכֹן שְׁמִישׁוּ רַזַּל הַרְבָּה בְּלִשׁוֹן זֶה טוֹל הוּרְבָה בִּין עֵיבִיב לְטוֹל אֶת חַחְלָה וְכֹן אֲטוֹל יֵטוֹל וְכֹן

חשבי

בְּטִירִיקוֹן

בּוּחֵיִם לְקִירוֹתוֹ בּוּטִירִיקוֹן וּפִירִישׁ בְּעִירוֹתָ הוּא שְׁבוּחָבִיז אֹת אַחַת שְׁבַעֲשִׁית כְּמוֹ לְכַל דְּבַר וְכִבְלִי וְאִנּוּ קְבִלְתִּי מִפִּי הַקַּרְדִּיבְאֵל שְׁהוּא לְשׁוֹן יוֹז וְגַם בְּלִשׁוֹן רוּמִי הוּרִיז לְסוּפְרִים בּוּשְׁאָרֵי וְכֹן בְּדַבְרֵי רַבּוּתָגוּ זְכוּתָם לְכַרְכָּה קִרְאָו לְהֵם בּוּטִירִין וּמִזָּה בּוּטִירִיקוֹן פִּירִישׁ עֵינֵי סְפָרוֹת בְּלִשׁוֹן אֲשַׁבְּזוּ הַאֲבַעְלִישׁ בִּין כֹּן דְּרַךְ הַסּוּפְרִים לְקַצְוֹ וּבוּחָבִיז בִּין אִין אֹתוֹת וְכֹן אַחַת עוֹלָה לְהִיבָה אַחַת וְכֹן פִּירִישׁ רִשִׁי בְּפִתְלֵי מִדְּרָשׁ אַפְדָּה בּוּטִירִיקוֹן גְּתַמְבְּלָה פַּה הַפְּלִתִי לְפָנַי

Leuit. 1. Præterea cū ex una dictione duas faciunt, ut, כד נלחא ק כדמל
Deut. 22. **N**Acca] Subtrahunt ei de pecunia. Item, Fortassis
 potero subtrahere ei. Rabbi Schelomo exponit per
 חסרן quod defectum significat. Germanicè Abschlagen,
 Italicè Seauntar: propriè percussione[m] significat, idē in
 Coniugat. Piel, neq[ue] similis uox ei amplius extat in Biblia.

Psal. 106. **N**amas] Apud Rabbinos legitur. Locus humilis.
 iuxta formā נגל, Neq[ue] inuenit in Biblia. Sūt tamē q[ui]
 dicit deductū esse ab illo, Et depressi sūt in iniquitate sua

Leuit. 18. **N**Amas] Plerunq[ue] uocabula נחם & נחמתי, quum
 nō referunt ad Deū. In Tharg. transferunt per נחם
 ut, In Satutis eorū non ambulaueritis. Tharg. נחמתי &c.

Ezech. 11. Et secundum iudicia Gentium. Thargum. נחמתי עמיהו
 Item, Iuditiū sacerdotum. Tharg. נחמתי כהניא. Verū in

1. Sam. 2. Psal. & prouerb. omne uocabulū נחמה in Tharg. per נחם
Psal. 1. traducitur. ut, In lege uoluntas eius, & in lege eius medita

Prou. 1. tur, &c. Tharg. נחמתי דני רעותיה ונחמתי
 Item, Legē matris
 turæ. Tharg. נחמתי דאך.

Deut. 28. **N**Afach] In Exemplari postremo. Item, Exemplar
Ezra 6. repudiij. & similia. desumptum est ab illo, Atq[ue] ex-

terminabimini de terra, &c. Et ab illo quod in Ezra legif,

Exterminabitur lignum de domo eius, In his locis signifi-
 cat eradicationem, & translationem de loco ad loco. Scri-
 ptura item, que ex uno libro in alium transfertur, uocatur
 העתקה. Vide in Radice נחק. Hinc est quod Rabbini di-
 cunt נחק הני דני quod dici solet, quū homo astrahit animū
 suum. & cor suum ab una re ad aliam.

Deut. 23. **N**Esech] Omne uinum quod libatur Idolis, uoca-
 tur נסך, & qui bibit illud, dignus est iuxta legem

ut uapulet: secundum illud, quod dicitur, Quorum adipē
 comederunt, & quorum libamina biberunt. Hoc autem

tempore prohibuerunt Rabbini in uniuersum nō esse bi-
 bendū uinū cum Gentibus, eo quod dubiū sit num libatū

fuerit
 Ee

גם כשעושים מהיבה אחת שתי היבות כגון פרמל בר מלא
 מנצין לו מז הפעות וכו אולי איכל צפה בו
נכה
 פירש רשי שהוא לשון הסרון והוא לשון
 הנאה ממש אף שהוא מבנין פעל ואין לו דומה במקרא
 בלשון אשכנז אב שלאגז ובלעז סהובטאר |

נמד
 בדברי רבותינו זכרונם לברכה מקום צמוד
 שם האר על משקל גדול ולא נמצא במקרא

ויש אומרים שהוא מז וימכו בעצם שדשו מכה ענין
 שפלות בלשון אשכנז צידר ובלעז אבאשו |

נמט
 דוב לשון חוק ומשפט שאינו לשם שמים
 מתורגמין בלשון צמוט כמו ובהקתיהם לא

תלכו ונבימוסיהו לא תהכו ובמשפטי הגוים ונבימוסי

צמביא ומשפט הכהנים ונבימוסי כהצא אבל בתלים
 ומשלי כל לשנא תורה מתורגמין בלשנא צמוט כמו

בתורה ה' חסדו ובתורתו וכו בצמוט ד' רעותיה ונבימוסי

וכן תורת אמת צמוטא דאפוד |

נמח
 צמוטא אחרת וכן צמח הגט ודומיהם
 מלשון נבטתהם מעל האדמה ובעזרא

יתבסח אע מז ביתיה לשון צחירה והעמקת דבר במחום

למחום גם הכתיבה מספר לספר קרא העמקה עיני כשריש

צתה ומנה מה שאמרו רבותנו זכרונם לברכה הסח הדעת
 והוא שמסיר אדם דעתו ולכו מעצין לעצין |

נמד
 כל יין שתצטרך לעבודה זרה הוא בקרא יין

צטרך והשותה ממנו לוקח מז התורה משום

שאמר אשר הלב זכחימו יאכלו ושתו יין צטרך ובזמן
 הזה אסרו חכמים אפילו סתם יינם של גוים משום ספק

פן בתצטרך לעבודה זרה

והקרא א'
 במדבר כ"ב

תילס ק"ג

והקרא י"ח
 יחזקאל ה'

שמואל א' ג'

תילס א'
 מעלי א'

דברים כ"ח
 עזרא ו'

דברים ל"ג

fuerit Idolis nec ne? Et licet dicant Gentes, quod hoc tempore non seruiant idolis nihilominus tamen prohibitum est, eo q̄ res est, quæ phibita fuit per certū numerū Rabbi norum. Vnde necesse est aliū adesse numerū ubi soluedum est, quod priores illi statuerunt. Hinc prohibitum est uinum Nefech, & omnia reliqua ad ipsum pertinentia, sicut explicatū est apud authores (quos Hebr. מסקים à deter minādo nomināt) Neq̄ mihi licet hac de re plixius agere.

NAaz] Significatum נאז notum est apud Rabbinos. Et in lingua Hebr. idem significat, quod נאז id est, infectio. ut, Infixitq̄ illum in uentrem eius. Item, Infixit clauum. & similia. Nec unum ex eis in Thargum per נאז redditur, præterq̄ illud. Et infixit in terra. Thargum, German. stecken, Italicè phikar.

NAphack] Rabbini hanc Radicem in multis locis usurpāt pro egressione & productione: (hoc est pro eo quod sequitur, uel colligitur ex aliqua re) ut, נאפקו id est, Excipiendum est de hac summa: id quod dixit Rabbi Nathan. Eiusmodi locutio est נאפקו עמי Sensus est, Quid egreditur (id est sequitur) ex eo. Item, נאפקו id est, Quæ utilitas provenit inde? Et in Masoreth legitur, Mappik He, uel Vau, uel Iod, Sēsus est, Cū pferūt istas literas ore in fine dictionis tūc sonus iste (uocat̄ Mappik He, uel Vau, uel Iod) Item ubi Textus Hebraicus habet, Qui profert conuitium. Thargum habet נאפקו.

NAphkathBara] Vbi textus Hebraicus habet: Nunquid quasi cum meretrice aget cum sorore nostra. Thargum dicit נאפקת ברא Cuius expositio חוץ נאפקת id est, quæ exit foras, id est, Vagatrix. In quibusdam tamē locis uocabulum נאפק in Thargum per נאפקו redditur in alijs per נאפקו. In alijs per נאפקו ut, Et non erit scortum de filiabus Israēl. Nec erit scortator de filiabus

Iud. 4.
Ibidem.
Ibidem.

Prou. 10.

Gen. 34.

Deut. 27.

ואת על פי שאמר שחגונים בזמן הזה אינם בטיב עבודה זרה מפל מקום הוא אסור לפי שהוא דבר הנאסר במינו וצריך מינו אחר להחירו לפיכך הוא אסור וכל שאר דיניו יזו כסך מובאר בפוסקים ואני איני כדאי להאריך בזה |

נעז
ענין נעיצה ידוע בדברי רז"ל ובלשון עברי הוא לשון תועה כמו ותועה בבטנו וכו' ותועה את היתר ודומיהם רבים ואין אחד מהם מתורגם בלשון נעיצה אבל ותועה בארץ ונעיצת בארץ בלא שטיחן ובלעז פיקאר

בוסמאס ל'
בוסמאס ל'
בוסמאס ל'

נפה
הרון של ריח וע היוצא מפי הטבעת שלמטה נקרא נפיתה בלא בורץ ובלעז פישו או הורידה

נפק
בחרבה מקומות שמישו רבותיהם זכרום לברכה כשרש זה בלשון נפיתה ודומיהם כמו לאפוקי דרבי נתן פירוש להוציא מן הכלל מה שאמר ל נתן וכו' נפקא מיניה פי' יוצא מפינו וכו' מאי נפקותא ר"ל מה תועלת ודעתא מנה ונמסורת מפיה הא או יוד או יוד פירוש פשמודיאין אותם מן הפה בסות המינה פקגום של ומוציא דבה ומפיה טיבא |

מנלי 5

נפקת פרא
הקנים הכוזבה יעשה את אחותי הקנפסת פרא פירוש יוצאת חוץ ויש דומה דמתורגם זביתא ויש מתורגם מטעיא ויש מתורגם פונדקיתא וכו' לא תהיה קדשה בבנות ישראל ולא

לאמת לר

דבנים לר

Dent. 23.

Nec erit scortator de filiabus Israël. Thargum Hierosol. לא תהי נקת ברא וגו' ולא יהי נסיק ברי. Et miror cur transtulerit ברי & non ברא quod in Thargum respondet בן Hebraeo: est q̄ commune ad marem & foeminam. Sic etiam admirandum est. Quod Jonathan, Et scorta masculina erant in terra. Item, Reliquias scortatorum, &c. Item, Et sustulit scortatores de terra, &c. in omnibus istis locis reddidit per ברא in foeminino genere.

I. Reg. 14.

Ibid. 24.

Ibidem 15.

NAzal] תנאלת uocatur argumentatio uerborum, qua quis nititur contra eum, qui ipsum accusat, & suspectum habet in aliqua re, negans hoc ipsum uerum esse: adducendo argumenta & coniecturas contra uerba illius, siue ea uera sint, siue non uera. Hinc est quod dicit sapiens quidam, Accipe excusationem ab eo, qui uenit ut se excuset, siue ea uera sit, siue minus. Significat autem haec uox proprie ablationem, desumpta ab illo loco, Et tu lerunt a se filij Israël ornamenta sua. ubi Thargum habet ולא יראו. Porro miror quod haec phrasis apud omnes Rabbinos non inueniatur Germanicè Verantvurten, Italicè Aschufar.

Exod. 33.

NOzri] Dicunt Christiani Iesum natum esse in Bethlehem, & educatum fuisse in ciuitate, quæ in lingua eorū Nazareth, in nostra uerò Nezer uocatur. Tametsi nomen eius non sit commemoratum in Biblia. Ipsi autem dicunt quod sita sit in terra Galilee, itinere trium dierum à Hierusalem distans.

NAkab] Apud Rabbinos legit, Necessè est ut leuet alurum. Item, Non differat homo cacationem suam, sic cognominare solent Rabbinī excrementum stercoris, nec non & urinam. Vocant autem unde stercus exit foramina maiora, & unde urina exit, foramina minora. Hinc est q̄ mulier נקה uocatur, propter foramen quod habet.

יהיה קודש תרגום ירושלמי לא תהי נקת ברא ותמר ולא יהי נפיש בר ותמחתי על שתרגם בר ולא ברא שהוא תרגום של הויץ שהוא שנה לזכר ולנקבה גם יש לתמוה על יוצמו שתרגם וגם קודש היה בארץ וכו' ויתר הקודש וכו' ויצבר את הקדשים כלו תרגו נקת ברא כלשוו נקת

דברים כ"ג

מלכים א' ה'
מלכים א' ה'

נצל התנצלות הוא טענת דברים שטועז אדם נצל מי שהאשים אותו וחשוד נזכר מה והוא אום שאינו כן ומביא ראיות וסברות לדבריו והיו אמתיים או לא וכו' אמר החכם נצל התנצלות מי שבא להתנצל אם אמת או שקר והוא לשון חסרה מן ויתנצלו בני ישראל את עדים שהרגומו ואצדא ותמחתי איד לא נמצא לשון התנצלות בכל דברי רז"ל כלשוו אשכנזי בור ענטורין ובלעז אשחזאר

במות א"ג

נצרי הנוצרים אומרים שישו נולד בבית לחם ובתנצל בעיר המקראת כלשווגם בצורית וכלשווגו נצר את על פי שלא נזכר שמח במקרא והם אומרים שהיא בארץ הגליל בחוק מירושלם דרך שלשת ימים ולכך קוראים אנחנו הגוים המאמינים בדתו נוצרים

נקב נזכרו רז"ל והוא צריך לנכסיו אל ישחה אדם נזכרו כן נכרי רז"ל הוצאת חזקל והשתן וקראו לזבל נקבים גדולים ולשתן נקבים קטנים ולכן מקראת האשה נקבה בשביל הנקב שבה

Gen. 4.8. **S**Abar] Non putavi. Thargum סברתי הוּ hoc est, nō cogitavi. Rabbinī utuntur in hac significatione pro nomine formalī, ut, סבר סברתי הוּ arbitratu sūi, סברתי הוּ arbitratu fuerē. Et in Daniele legitur, Et putabit se posse mutare tempora. Inde & nomen substantiuū uenit סברה quod cogitationem & rectam opinionem significat. Ab illo qui dam exponunt illud סברי מורי quod dicunt super (benedictione) uini. Cuius sensus est, Aduertite huc animum, & cogitationes uestras, ita explicatum scribitur in libro (cui nomen est) סו ל'ו signo. 20.

Gene. 31. **S**Abar] Aspectu uultus pulchro. Faciē Laban. Thar. Psal. 4: Aspectum uultus Laban. Lux uultus tui Dñe. Thar. Lux aspectus uultus tui Dñe. Et Rabbinī dicunt סברי לי מניס Et uidetur mihi quod uicinītatē habeat in significatione cum præcedenti uocabulo סברה.

Hiere. 20. **S**Egen] Secundus à sacerdote magno uocabatur סגן Et in regimīne dicit סגן Segā Præpositus & princeps in domo Domini. Thargum, סגן סגן סגן. Item in Esther. 1. Versu, Cum federet rex. Tharg. Hierosol. Vnam sedem pro magno pontifice. Alterā p eo qui secundus erat à pontifice. Nec inuenio extra constructionem. Eius usus est & Hier. 51. apud Hieremiam, cap. 51. וסגן סגן ubi per Seganim intelliguntur qui sunt secundi à rege.

106 10. **S**Adar] Hæc Radix tantum semel in Biblijs inuenitur, idēq; in plurali numero, ut, Umbra mortis, & ubi non sunt ordines. Apud Rabbinos uerò saepe inuenitur nomen סדר Hinc est quod quamuis Parescha ex lege סדר uel סדרה uocant. Totam item Thalmud in sex ordines diuidunt, qui sunt Seder Naschim, id, ordo mulierū, Seder Nezikin, id est, ordo damnorum. Seder Zeraim, id est, ordo seminum, Seder Teharoth, id est, ordo purificationum,

סבר לא פללתי תרגום לא סברית פיל לא השתבתי ודלל שמשו בזה תרבה בשם התאר כמו סבור הייתי סבורים קוד וכו' וי' סבור להשגיח ומציא והשם סברה והוא עציו מחשבה ודעת זכונה ויש מפרשים מזה סברי מזרי שאומרים על תויו פירוש תנו דעתכם ומחשבותיכם על זה כמו שכתוב בספר כל בו בסמוך פהו

סבר סבר פנים יפות תרגום את פני לבו ית סבר אפי דלבו וכן אור פניו ב' בהור סבר אפי וכו' רבותינו זכרונם לברכה מסביר לו פנים ונראה לי שהוא קרוב לענין ראשון לשון סברה ו

סגן המשנה לבנו גדול בקרא סגן ובסמיכות סגן כמו ציד פקיד בבית א' ממונה סגן פהצא ובפסוק בנינים הם כשבת בתרגום ירושלמי חד לכהנא רבא וחד לסגן פהצא ולא מציאתיו קלי סמיכות והוא לשון פחות וסגנים שהם משגיח למלך ו

סדר זה השדש לא צמיצא בפסוק רח פעם אחת בלשון רבים עלמנת ולא סדרים וכו' רבותינו זכרונם לברכה צמיצא תרבה והשם סדר וכן יש חזרון לכל פרשה מהחברה סדר או סדרא גם לכל התלמוד שנתא סדרי משנה שהם סדר מועד וסדר נשים וסדר בויקו וסדר זבעים וסדר טהרות

& Seder Kadofchim, id est ordo sanctificationum. Nec ab eo uerbum uenit, nisi in Coniugat. Piel dageffata. ut, **סדר** ordinauit, **סדרת** ordinauisti **מסדר** ordinās **מסדרת** ordinatus **סדר** ordina **סדר** ordinabo, Italicè ordino. Similiter & Germanicè Ordinantz.

SVddar] Aedituus fuit eleuans lintheum. hoc est, ue-
stem. Item possessio **סודר**. notum est hoc genus posses-
sionis apud Rabbinos, De quo iterum tractabo in
Radice קיס Adhihepallium. Thargum, **סודרא**.
Item, Posuit uelamen super faciem suam. Thargum Hiero-
lymitanum **סודרא**.

Rut. 3.
Exod. 34.

SATAN] Inuenies in Radice **סן** ubi uide.

SEiag] Sepē & terminū significat. Deductum est ab
Sillo, Qui cirūsepitur rosis. ubi Thargum habet, Sepē
fecerūt eis, Ezra sacerdos, Zerobabel, & Ieschua. Germ.
zaun, Italicè phrata. Eratq; hinc & hinc maceria. Tharg.
Hierosolymitanum **סן** **סניא** **סן** **סניא** **סן** **סניא**. Et in quibusdā
libris scriptum est **סניא**, quod errore scriptoris contigit.

Can. 6.
Num. 22.

SIem] Perfectionem rei, & completionem eius si-
gnificat, Germanicè auff hœren, Italicè cessar. Neq; u-
surpant Rabbini, nisi in Coniugat. Piel. ut, Cessauit, cessa-
uisti, cessant, cessabo, &c. Inde Nomen **סיום** cessatio.

Psal. 118.
Psal. 29.
Zach. 1.

SIia] Ferē uocabulum **סור** & **סור** in Tharg. per
Sreddūtur, præsertim in Psalmis, Dominus autem adiu-
uit me. Tharg. **סעיי** Item, Atque de Zion suffulsiat te.
Thar. **סעיינן** **לסעיינן**. Ipse cooperatę sunt in peius. Thar. **סעיינן**.

Iudi. 20.

SIA] Societatē significat. & inuenies in Rad. **סעה**.

SAieph] Educēs gladium. Tharg. **סלי** **דסליא** & si-
milīa. Pauca inueniūtur in singulari numero, sed mul-
ta in plurali, quæ omnia transferuntur per **סין**.

Psal. 42.

SAch] Qui transibam in numero. Vocabulum
hoc numerum significat, Neque amplius inuenitur
in Biblia. Et apud Rabbinos **סן** pro **סעשן** usurpat. ut, **סן**
סל id est, summa omniū. Germanicè zal, Italicè numero,
&

וסדר חדשים ולא בא ממנו פעל רח ככנן פעל החדש
סדר סדרת מסדר מסדר סדר מסדר ובלעז אורדינו
וכן בלשון אשכנז אורדינוצא |

סדר בדרזל החזן היה מבית בסדר פירוש כנדר
וכן קצין סדר וקצין היה ידוע בדרזל ועוד
אבארהו בשרש קצה ותרגום הכי המטפחת הכי סודרא
וכן על פניו מסנה תרגום ירושלמי סודרא |

חת'ג'
במות ל'ר

סטן המצא בשרש שטן עיין שם |

סירג הוא גדר וגבול מלשון סנה בשרשנים

המתורגם דסייגלהון עזרא הכהן וזרובבל
וישרע וכו' בלא ציון ובלעז פראטא ותרגום ירושלמי
גדר מנה וצדר מנה סייגא מן דין וסייגא מן דין ויש
כפרים פתיב וסייגיא והוא טעות סופר |

סיום עיצו השלמת הדבר ותכליתו בלשון אשכנז

אויפ הורן ובלעז ציסאר ולא שמשו בו דול
רח בבין פעל סיום סיימת מסיים אסיום וכו' והשם סיום
רוב לשנא עזר וסעד מתורגם בלשנא סיוע
ובפרט בתלים כמו ויא עזרני ויא סיועני
דמציזו וסעזר וסייענין וכן והם עזרו לרעה מסיועו
לאבאטא |

תלס קיה
תילס כ
זכרית א

סיע עיצו חברותה תמוצא בשרש סעה |

סיות שולח הרב שלפי סיפא ודומיהו מעשים אבל

בלשון רבות בלו מתרומיז בלשון סיות |
כי אצבור בסך לשון מצו ואין לו דומה במקרא
דמגרי דול סך תשבו סך הכל בלא צאל ובלעז

במכס כ
תלס מכ

& aliquando adiungunt Mem, & dicunt כמס, sicut est uide-
re in sequenti Radice.

Exod. 5. **S**echum] Summa cōtractus. Item, in Masoreth, Sum-
ma Versuum libri. Item, Summam laterum dabitis.
Tharg. כמס &c. Sic etenim inueni in omnibus exempla-
ribus Samech scilicet cum Camez & Caph cum Holem.

SAcham] Consensum significat, qui est, ubi homines
sententias in unum conferunt, ut quum dicunt, Con-
fenserunt ille & ille. Potest item usurpari, ubi quis de sua
ip sius sententia loquitur. ut, Cōfensi, siue statui facere tali-
ter & taliter. Neq; uti eo solent, nisi in Coniugatione Hi-
phil. ut, כמס, כמס, כמס &c. Inde nomen הסכמה consen-
sus, ad stipulationem, Et perinde est ac si diceretur כמס de
quo iterum mentionem faciam in Radice סן. Et fortas-
sis uocabulum הסכמה deductum est à præcedenti Radice
כמס quæ summam, siue supputationem significat. ut sen-
sus sit הסכמתי id est, feci rationem seu supputationem meã
taliter & taliter.

Prou. 23. **S**Accin] Pone cultrum in gutture tuo. Tamesti (hoc
in loco) scribatur cum Schin. Nihilominus tamen idẽ
ualet quod כמס cum Samech. Sicut etiam fit in isto loco,
Hier. 51. כמס pro כמס Et id genus aliã dictiones inueniunt, in
quibus Schin scribitur loco Samech, quæ numerantur iux-
ta Masoreth.

Ecc. 10. **S**Acan] Sathan accusat in hora periculi. Et sunt, qui
inde deducunt illud in Ecclesiaste, Qui secat ligna, uul-
nerabitur ab eis, id est, Accerret sibi ipsi periculum. Hinc
est, quod dicunt כמס בדה id est, quod inclinatur ad mor-
tem, Italicè periclo, Germanicè gferlich. Et fortassis כמס
deductum est à סן præcedenti Radice. Inde nata est uul-
gò factata sententia, Gladius in manu stulti, periculũ est.

SAcar] Apud Rabb. legi, Quarto die ieiunabãt pro-
pter כמס ne caderet in pueros. Morbus est, qui
Ff 3 obtu-

בזמרו ולפעמים הוסיפו בו מם ואמרו סכום כבשדש
שלפניו |

סָכּוּם כמו סכום משח וכן במסורת סכום פסוקי
דספרא וכן ותוכו לבנים תתנו | תרגום וסכום
לבניא תתבון בו מיצאתי בכל הזכאות הסמה קמורח
והפת בחולם |

ממות ה'

סָכַם לשון הסכמה והוא השואת דעות בני אדם
יחד באמרים הסבימו פלוגי ופלוגי וכן על
דעת עצמו יוכל אדם לומר הסכמתי לעשות כך וכך ואין
משמשין בו רק בהפעיל הסבים מסכים מסכסם וכו' והשם
הסכמה והוא כמו מסכמא ועוד אדברנו בשדש סחז
ואולי לשון הסכמה גנר מלשון סכום השבון דלעיל
ופירוש הסכמתי עשיתי השבונך כך וכך |

סָכַן ושמית שבין בלועך את על פי שהוא בכתב
בשין הוא כמו סכין בסמך כמו מלא ברשו
כמו ברסו ומליו אחרים הבהובין שין במקום סמך
ובמנין על פי המסורת |

מנעו כ"ג
ירמיה כ"א

סָכַן הששן מקורה בשעת כפנה ויש מפרשים
מנה וכוזע עצים יסכו גם פירו יעשה עצמו
בכפנה וכן אמרו בהמה מסוכנת פירוש הנוטה למות
בלעז פריגול ובל"א וערליד ואולי סכנה גנר מלשון סכין
דלעיל וכן אמרים משל הדיוט סכין פיר שוטה סכנה |

קבלת ה'

סָכַר כדברי ר"ל ברביעי היה מתעבין מנפני האסכרה
שלא תפול בתנחות והוא חולי שסותם פי

obturat os fistulæ cibalis, quæ est in collo, quo morbo homo correptus in hora moritur. Et uideretur mihi hoc uocabulū desumptū esse ab illo, Et obstructi sunt fontes abyssi: ubi obturationem significat. Sic quoq; uocatur & in Italica lingua Asceratía. Morbus iste ab exordio conditi mūdi, primū omniū inuasit pueros. dein etiā adultos. & hoc interdum quū sternutarent, tū euolabat spiritus eorum & moriebantur. Vnde profecta est consuetudo, ut homini sternutanti dicant *חַי וְשָׁלוֹם* uel *רַחוּם* id est, salus. Et uidi in libris medicinal. quod *מַרְקָן* uocāt *חַכְרָה* cuius uocis usus est in Iob, Et elegit anima mea *מַרְקָן* id est, strangulationē Sunt itē qui in hac significatione exponunt illud 2. Sam. 17. de Achitophete. Et præcepta dans domui suæ, strāgulus est. ubi dicunt quod morbus iste inuasit eum ob nimiam animi tristitiam & dolorem, quo fuerit affectus, eò q; nō successisset consiliū eius, & q; perierit strāgulatione. Hoc autē ideo dicūt, q; putant absurdū esse dicere de uiro sapiente & prudente, qualis ipse Achitophel erat, quod seipsum suspenderit.

Gen. 8.

Iob 7.

Exod. 30.

Leuit. 27.

Gen. 23.

Gen. 12.

Hier. 21.

SEla] Dimidiū Siclū iuxta siclū sanctuarij. Thar. סלע. Et in Plur. num. Triginta siclos. Tharg. סלעין. Et dicunt Rabbinī, Omne argentum, cuius in lege mentio fit, absolute siclos intelligi. Quod uerò in pphetis cōmemorat *לִטְרָן* esse, & q; in Hagiógraphis talenta esse, excepto talento, cuius mentio fit apud Ephron. & antea scripsi in Radice *טלע* quod omne *טלע* ualeat quatuor *טלעין*. Vide ibi. Et fortassis moneta, quæ à Germanis Schilling uocatur, deducta est à uoce *טלען רכסן*.
SAlak] Apud Rabbinos legif. Recedant à lateribus. Vocabulum hoc transitionem & translationem significat. Thargum, Et transferens inde, &c. Thargum, *וַיִּסְתַּלַּק*. Item, Et recedat à nobis. Tharg. *וַיִּסְתַּלַּק מֵעֵלָינוּ*. Item illud in Amos, cap. 8. *הֲעֵלֶיךָ הַסֵּם* R. S. exponit *וַיִּסְתַּלַּק* sicut & in Thar. reddif *רַחֵם* Et plerūq; uerbū *טלע* in Cōiug. Kal,

הקצה שבצואר ונמות האדם לפי שעה ובראה לי שלשה אספרה גלקח מלשון ויספרו מעיבות ההום לשון סתימה וכו' זקרא בלעז אספרא בעייה והוא הנה בתחלת הבריאה גופל בתנחות ואחר כך גם בגדולים וזה לפעמים בשתי מתעטשין פדחה רוחם ומתו לפיכך בא המנהג בשאדם מתעטש אומרים לו אסותא או רפואה ובראיתו בספר רפואות הודין לאספרה בלשון עברי מחצה וכו' אמר איוב והקבר מחצה בפשי ויש פותרים מנה ויצו אל ביתו ויחצה דאחיהתפל ורצה לומר שבא לו זה החולי מרוב עצבות הנה ודאכזו בפש שתיה לו מפני שלא געשית צנתו ומת במחצה ואומרים זה לפי שלא יתכו לאיש חכם ונכזו במוחו שיחצה את עצמו

חלמת ח

חלב ז' סמואל ב' א

סלע מחצית השקל בשקל הקודש פלגות סלעא בסלעיא חודשא ובלשון רבים שלשים שקלים תלתין סלעין ואמרו רז"ל כל פסת האמור בתורה סתם סלעין ודגביאים ליטרין ודכתובין קנטרין חרץ מבסת עפרון וכבר כתבתי בש"ש דוד כי כל סלע ארבעה דודים ציין שם ואולי המטבע הנקראת בלשון אשכנז שילינג גלקח מלשון סלעין דכסת |

סמות 5

מזרח כ"ז

חלמת כ"ג

סלק בדדל וסלקהו מזו הצדדים פירוש לשון העברה והעתקה תרגום ויעתק משם ואסתלק מתמו וכו' ויעלה מעליבו ויסתלק מעלצה וכו' השלך הס פי רשי השלך וסלק וכו' תרגומו רמי וסליה וכו' רוב לשון

חלמת יב ידמוה עמוס ח

Exod. 19.
Deut. 32.

Kal, quod ascendere significat. In Tharg. transfertur per סליק in præterito, & in participio præsentis, ut, Et Moses ascendit. Tharg. ונסה סליק Item, In quem ascendis. Tharg. ונסה סליק Verum quum uenit in Infinitiuo, Imperatiuo & futuro. In Tharg. reddit per סו cū defectu Lamed.

Iud. 3.
Amos 8.

SAlak] Cessationem & finem significat. Hinc scribere solent in fine libri סליק id est. Completus est et finitus. Hinc etiam accentum Soph pasuc uocant סליק à finiēdo scilicet. Eadem de causa carmen, quod dicunt in die festo האמנה עמדה ante קריסה uocatur סליק Quod uero primum etymon huius uocabuli attinet, tacere significat. Vnde ubi Hebræus dicit, Et ait, Tace. Thargum habet סליק Item הסליק הסלך Thargum סליק

Exod. 3.

Hier. 11.

SAm] Sume tibi aromata. Thargum, בסמון quod Sidem ualet ac בסמון. Nec inuenitur in singulari numero, nisi apud Rabbinos tantum. ut, Aroma istud bonum est ei. Item, וסם סמית (sic uocant uenenum Iæthale) Vnde ubi Hebræus dicit, Perdamus ligno panem eius. Thargum habet, Immittamus uenenum mortiferum in cibos eius: Est tamen discrimen inter סמים & סמים, tametsi Onkelus utrunque per בסמון uertat. Nam בסמים Aromata tantum odorifera, quæ eduntur cōplectitur, sed סמים comprehendit etiam ea, quibus utuntur in remedijs, quæ in lingua Romana aromata uocantur, ut sunt aromata, ex quibus in censum conficiebatur. nempe סמון וסמית & similia.

Leuit. 21.
Deut. 28.

Iob. 28.

SAma] Apud Rabbinos legif, Bileam cæcus fuit alStero oculo. Vir cæcus. Tharg. Hieros. גבר סומא. Et cæcitate. Tharg. וסמיתא Germ. Blind, Italicè ceco, uel orbo.

SAmaël] Semita quam nullum cognouit uolatile, Tharg. Quam non cognouit Samaël, qui uolat tanquam auis. Hinc est quod dicunt, Date munus ipsi Samaël in die
G g

עלנה בנבון הקל מתורגם בלשון סליקא בעבר ובביצועי
במו ומשה עלה ומשה סליח אשר אנה עלה שם דאת
סליח תמו אבל המחור והצווי והצויד מתורגם בלשון
סו בהסרוז למד עיון בשרש סו

במות י"ט

סלק

לשון הפסקה וסוף וכן בזהציו לכתוב בסוף
הספר סליח פירוש גשלים ובפסקה וכן הורז
לטעים סוף פסוקה סלוח לשון הפסקה וכן הפירוש שאומרים
ביום טוב בשמחה עשרה חודם הקדושה בקרא סלוח ועקר
הלשון הוא מלשון שתיקה תרגום של ואמר הס ויימר
סליח וכן השליח הס רמי וסליח

במסמס ג'
ענוס ח'

סם

קח לך סמים תרגומו בוסמין כמו בשמים
ולא במצא בלשון יחיד וכן בדברי רדל סם
פלוגי יפה לו סם הפנות וכן תרגום בשחינה עץ בלחמו
צרמי סמית דמותא במיכליה ויש הפרש בין סמים ובשמי
אעפי שאונקלוס תרגם שניהם בוסמין פי בשמים אינו
כולל רק אותם הריחניים הפאבלים אבל סמים כולל את
אותם שמישימין ברפואות ונקראים בלשון רומי ארומטא
כגון סממני הקטרת כגון צטת ושחלת ודומיהם

במות 5

תנוה 64

במות 5

סמא

בדוד בלעם סומא באחד מעיניו היה איש
עור תרגום ירושלמי גבר סומא ובעצרוז
תרגם אונקלוס ובסמיותא בלשון לעז ציקו או אורבו

דכיס כח

סמאל

לא ידעו עיט תרגום דלא הבימיה סמאל
דפכה היה עופא וכן אמרו תנו שוחד לסמא

לאוב כח

Gene. 4.

SIman] Et posuit Dominus in Cain signū. Tharg. Hierosolymitanum habet סמן frequens est apud Rabbīnos, & in Pasuc (id est in Biblia) inuenitur ab eo deductum uerbum, Et hordeum signatum. Estq; planē Græcum uocabulū, apud quos signum סימן uocāt, Italicē Sinijo, Germanicē zeichen. Hinc est quod dicunt de muliere donec ueniāt signa, id est, duo pili in eo loco, &c. Sic quoq; dicunt, Quis est eunuchus? omnis uidelicet, qui natus est uiginti annos, & nondum protulit signa.

Esa. 13.

SAndal] Et faciet calcare eum cum calciamentis. Sibi Thargum habet, Et ibunt cum sandalijs. Usque ad corrigiam calciamenti. Thargum Hierosolymitanum corrigiam sandaliij. Similiter omne uocabulum סנדל in Thargum Hierosolymitano per סנדלית transfertur. Itidem & in lingua Romana calceos sandalia uocant. Inde uocatus est Rabbi Iochanan Sandelar, id est, calceator. Neque inueni aliud nomen formale huic simile cum superaddito Resch in fine. Verū in lingua Germanica hoc crebrius inuenitur, Proba.

Gen. 14.

Exod. 15.

Ruth. 4.

SAnhedar] Septuaginta Sanhedrin. sic uocabantur Septuaginta seniores consistorij magni, quod erat Hierosolymis. Vnde Thargum Hierosolymitanum hunc locum, Et septuaginta palmæ, & cat. sic paraphrastice explicat סנהדרין כל קבר ע' סנהדרין Sæpe item usurpat in Hagiographis, ut, Et in confessu seniorum. Thargum, Et in Sanhedrin sapientū. Item, Ascendens autem Boaz ad portam. Thargum, Ad portam domus iuditiij, quod constabat ex Sanhedrin. & id genus multa sunt. Nec inuenitur in singulari numero. Estq; planē Græcum uocabulum: Nam Græci subfellia (quibus iudices insident סנהדרין uocant) ad quod alludit illud Psal. 122. Quoniam illis constituta sunt folia pro iudicio.

G g 3

San-

סמן

ראשית ד'

וישם לו לקח אות תרגום ירושלמי סימן
 ובדודל יש תרגום ובפסוקה במצא פעל
 במצבו ושעורה בסמן פירוש צעשה לסימן והוא לשון יין
 ממש הוריו לאות סימיון בלעז סגיו ובלא צייכו ומת
 אמרו על האשה עד שתביא סמבין פירוש שתי שערות
 באותו מקום וכן אמרו איהו סרים כל שהוא בן עשרים
 ולא הביא סימבין |

צמיה כח

סנדל

צמיה זב

והדרין בצעלים ויחכו בסנדליו ובתרגום
 ירושלמי שרוד צעל רצועה וסנדל לא וכן
 כל צעל בתרגום ירושלמי לשון סנדל וכן בלשון רומי
 הוריו לצעלים סנדליא וכן בתרא רבי יוחנן הסנדלר פירש
 עשה צעלים ולא מיצאתי שם תאר פמהו בתרגום בתוספת
 ריש בסוף אך בלשון אשכנז ובלעז נמצא זה לרוב ודוח

ראשית ז'

סנהדרין

צמנת טו'

שבעים סנהדרין הם שבעים זקנים של בית
 דין הגדול בירושלים וכן ושם שבעים
 המרים תרגום ירושלמי כל קבל שבעים סנהדרין וכן
 בתרגום של בתובים נמצאים תרגום כמו ובמושב זקנים
 ובסנהדרין דחבימין וכן ובועז עלה השער להרע בית
 דינא וסנהדרין ודומיהם רבים ולא נמצא בלשון יחיד
 סנהדרין והוא לשון יין ממש הוריו לכסאות סנהדרין והוא
 על דרך שמה ישבו בכסאות למישפט |

תולס קו'

רת ד'

תולס קכב'

SAndak] Eum qui filium proximi sui circumci-
 dendū in sinu suo tenet סמך appellare solent, nec in-
 ueni uocabulum istud in ullo loco. Neque etiam author
 Aruch eius mentionem facit. Iudæi Italici uocāt eum
 בעל בית Italicè Compari, Germanicè, Geuatter.

SAntar] Apud Rabbīnos legitur, Non ponat
 Smanum suam super mentum suum. Ibi R.S. in lin-
 gua Gallica סמאר per מנטון id est, mentū exponit, germ. kiñ.

SAad] Quia cibus confortat cor hominis, secundū
 Gen. 18. Sillud quod dicitur, Et confortate cor uestrum. Hinc
 est quod magnum conuiuīum סעודה appellant. Qua in
 Ruth. 2. significatione usurpat & Thargum in isto loco, Tempo-
 1. Sam. 11. re refectiois, &c. Thargum, Tempore conuiuīj, ubi cum
 Schurec scribitur. Item refectio regia. Thargum סעודתא
 סעודתא Italicè Pastu uocatur, qua uoce utūtur præceptores
 Germani, dicentes, quum tamen non sit Germa-
 nicum, sed ab Italis desumptum, Germanicè ein mol.

SIAh] Et fuerunt in fasciculum unum. Thargum.
 Gen. 26. לסיעה חד, id est, in cœtum unum. Item, Ahufath amicus
 Esa. 66. eius Thar. Et comitiua sotiorum suorum. Post unam in
 medio, Thargum. Cœtus post cœtum, ubi scribitur cum
 Aleph loco He, quod ostendit & סיעת Et cum pro-
 nomine affixo, Hiskia, & societas eius. Vbi Taph ra-
 phatur. Et multi legunt סיעת cum daggesch, id quod er-
 ror est.

SAphsal] Sedet super saphsal. Rabbīni mei expo-
 Gen. 15. serunt mihi pro scabello, Germanicè Schemel, Italicè
 Scabell. Mihi tamen uidetur, quod solum propriè signi-
 ficet, unde in Verfu, Et factū est quod occubuit Sol. Thar.
 Hierosolymitanum habet, Solia, siue throni ordinati fue-
 runt. Cui simile est illud in Daniele, Donec sustule-
 runt thronos.

Saphar

סַנְדַק צוהגז להרא למי שמחזיק בו הברו למולו
 סנדק ולא מצאתי הלשון הזה בשום מקום
 גם בעל הערוך לא הביאו והלוצצים חודרו לו בעל ברית
 ובלעז הומפארי ובלשון אשכנז צואטר |

סַנְטַר בדברי רבותינו זכרונם לברכה לא נזכר יד
 על סנטרו פירש לשי מגטון בלשון צרכות
 ובלשון אשכנז קין |

סַעַד לפי שהמיאכל סועד לכ האדם שנאם וסעדו
 לבכם קראו לאכילה גסה סעודה וכו תרגום
 לעת האוכל לעידן סעודתא בשורה וכו משאת המלך
 סעודתא דמלכא בלעז פאשטו ופותרים אותו המלמדים
 האשכנזים פושט אבל אינו לשון אשכנז רק גלסה
 מלשון לעז ובלשון אשכנז איין מול |

דאמית י"ח
 חות ב'
 אסתה ב' י"ב

סַעֵה לאנדה אחת תרגום לסיעה חד ואנדה
 מרעהו וסיעת מרחמוהי אחר אחת בפניו
 סיעה פתר סיעה פתיב פאלה במקום הא והראנה סיעת
 ובכבוי חזקנה וסיעתו תמי רבונה ומקורין סיעתו בדגש
 טועים |

מנוחל ב' ב'
 דאמית כ"ז
 העשה ס"ו

סַפְסַל ישב על גבי ספסל ופירשו לי רבותי שהיא
 כמזו הדום בלא שעמל ובלעז שהאבילו
 ונראה לי שאינו אלא כסא ממש וכו בפסוק ויהי השמש
 באה תרגום ירושלמי די ספסלן אסתדרו והוא כמזו
 שנאמר בדניאל עד די ברסונו רמיו |

דאמית ס"ו

Deut. 28,

1. Reg. 2

Iob. 20.

Gen. 41.

Esther 7.

SAphak] Dubium est num sint tenebrę, & dubium
 Sest an non sint tenebrę. Omnis res, quę non est certa
 uocatur ספק Germanicę zvueiffel, Italicę dubio. Et in lin
 gua Hebręa תלי dicif. ut, Et erit uita tua suspensa ante te
 hoc est, in dubio erit. Ad hunc modum & in Mischnah
 usurpatur. ut, חס תלי id est, delictum quod in dubio est.

SAphak] Si suffecerit puluis Samarię. Significatum
 Seius est, sufficientia: Cęterum Rabbinı utuntur in
 Coniugatione Piel & Hiphil. ut, Sufficięter dedit quibus
 opus habuimus in deserto. Non sufficit illi ut satiat pęni
 tentiam. Inde uenit Nomen ספק Et cum pronomine af
 fixo. ut, In impletionibus abundantię suę. tametsi scriptũ
 sit cum Schin, cuiusmodi & alię dictiones inueniuntur,
 sicut scripsi in Radice סק Et in libris prophanis aliud
 nomen inuenitur. ut, סתפקית Germanicę benügen, Italicę
 Bassah.

SAphar] Ex uerbis scribarũ. Sapiętes sunt qui & alio
 S nomine Rabbanim uocant. Neq; ull um discrimę est
 quum dicunt סופרים מוכרים uel מוכרים סופרים Vnde & in Maso
 reth legitur, Correctio scribarum est, de quo amplius lo
 quar in Radice סק.

SApar] Totondit & mutauit uestimenta sua. Tharg.
 ספר Hinc artifex qui tondet ספר uocatur. Germanicę
 Scherer, Italicę Balbir. Vnde in Versu, Et reuersus est
 Mardocheus ad portam regis. Thargum habet, Et fuerũt
 in manu ipsius Haman quatuor artificia. Tonsor qui ton
 det, &c. Hinc & instrumentum quo detondentur crines,
 ספר uocatur in duali numero, eõ quod habet duo crura.
 Eodem nomine uocatur & instrumentum quo sartores
 uestes scindut. Germanicę Scher, Italicę foruezi. Thargũ
 item quod respondet ספר quod nouaculanı significat, est
 ספר singularis numeri, eõ quod tantũ unum pedem ha
 bet, Germanicę Scharfachi, Italicę Rasor.

Hh

Sa

ספח
 ספח השכה ספח ספח אינה השכה כל דבר שאינו
 ודאי בקרא ספח בלא צווייבל ובלעז דוביא
 ובלשון מקרא בקרא תלוי כמו ותיו היות תלואים פירוש
 מסופקים וכן במשנה אשם תלוי |

ספק
 אם ישפוח עפר שומרון לשון די ורבותיו
 זכרונו לברכה שמשו בו בבנין פעל והפעיל
 כמו ספח צרכיו בקדבר איז מספיקין בידו לעשות תשובה
 והשם הספחה או ספה ובכפוי במלאת שפחו אעפ שכתב
 בשיז וכן יש אחרים כמו שכתבתי בשרש סכו בלשון
 אשכנז גנוז ובלעז באשטח

ספר
 מדברי סופרים הם חכמים המקראים גם הם
 רבנים ואיז הפרש בין אמנם מדברי סופרים
 וכן מדרכנו וכן במסורת תקון סופרים ועוד אדבר בו
 בשרש סקן |

ספר
 ויגלה ויחלה שמלותיו תרגום וספר וכן
 בקרא האומן המגלה ספר בלא שערר ובלעז
 בלביר וכן בפסוק וישב מורדכי על שער המלך תרגו ותנה
 בידא דהמן ארבע אומנות ספרא דספריה וגומר ומנה
 בקרא הפלי שמגלהו בו השער מספרים בלשון שנים לפי
 שיש בו שני שוקים ותחיתים הותכים בו הקנר בלא שער
 ובלעז פורפזי ותרגום של הער מספר בלשון יחיד לפי
 שאין לו בה דגל אחי בלא שארזיד ובלעז ראזור

ראמת מ' א
אמת ז'

SAkan] Consensus est, iugulationē fieri debere in scollo. Inde uenit nomen מסקנא quod idem significat quod הסכמה id est, Consensus. Et sunt duæ Radices eiusdem tamen significationis סקן & סכס

SArab] Plarunq; uocabulū מיר & מרי & מואן in Thargum per מרכ trāsferuntur. Estq; frequens apud Rabbīnos. Verūm in Coniugatione Piel. ut, משרב, משרב, Item nomen adiectiuū מרבן Rebellis. Et nomen substantiuum מרבנות rebellio. Sunt item qui in hac significatione exponunt illud in Ezechiele מרבנות וסלובים אכל דוגש בן לברט פירשו מלשון חוצים ואמר כי הוא אחד מן עשרים מיצי חוצים הנמצאים במקרא וכן דרבי סודר שפירש דשי לשון סידים והוצים מתורגם ארזי סרב |

Ezech. 23

SArbel] Amiculis suis, foemoralibus suis. Omnes in Sterpretes exponunt, pro genere uestimentorum. Cæterum Rabbīni hoc in loco dicunt במליתון uestes fuisse, quibus illorū pedes uestiti fuerunt. uide in Aruch. Nos uerò uestem superiorem מרבל uocamus, quæ in lingua Germanica, necnon & Italica Mantel appellatur

SArgenes] In usu habent Iudæi Germani, ut in tribus diebus terribilibus (sic uocant diem festi expiationis, cum duobus diebus præcedentibus) induant indusium quoddam prælongum lineum & candidum, quod genus uestimenti מרגס appellant. Et interrogauī, ac quaesui ut cognoscerē quod nam esset etymon huius uocabuli, & nemo fuit qui mihi potuit indicare, donec Iudæus quidam Gallus & senex indicauit mihi, quod eiusdem uestimenti usus sit quoque apud Gallos,

H h 2

quodq;

מסקניו דשחיטה מן הצנאר והשם מסקנא והוא לשנא הסכמה והם שני שרשים בענין אחד כבם וסקן |

סקן

סרב רוב לשון מירד ומרי ומאון מתורגמין בלשון סירוב ודל הדגלו בו הרבה אך בכנין פעל כמו מסרב אסרב יסרב והתאר סרבן והשם סרבנות ויש מפרשים מזה סרבים וסלובים אבל דוגש בן לברט פירשו מלשון חוצים ואמר כי הוא אחד מן עשרים מיצי חוצים הנמצאים במקרא וכן דרבי סודר שפירש דשי לשון סידים והוצים מתורגם ארזי סרב |

חוקל 5

אכה 1

סרביל בדגמאל סרבליהו פטשיחו פירשו בו כל המסרשים מיצי לברשי הו ובדברי רבותנו דברנום לכרבת בסרבליהו אילו הסרבלין שברגליהם עיין בצריך ואנחנו חורין למלבוש העליון סרביל בלשון אשכנז וגם בלעז מנטיל |

דמל 1

סרגנס בזהגים האשפנדים להלביש בשלש ומים בוראים חלוק אחד ארוך מופך פשתים לבו וחורין לו סרגנס ותורפה שאלתי ודרשתי לדעת מה לשון הוא ואין מגיד לי עד שיהודי צרפתי וקן תגיד לי כי בו הלבישו גם בן הצרפתים

quodq; fiat ex tenuissimo panno, quod in illorum lingua quod uocatur, Gimel leniter prolato. Et hoc ipsum esse quod Itali *Aras* Germani *Arres* nominant, adiecto in fine litera Samech more linguæ Italicæ, id quod fit in multis nominibus, sicut declarauit in Radice *למקום*.

Hier. 49.

SArach] Fœtuit sapientia eorum. Significatum eius est fœtor, neque amplius extat in Biblia. Verum Rabbini frequenter usurpant, sed tantum in Coniugatione Hiphil, ut, *סרח* fœtere fecit, *סרח* fatiens fœtere, *סרח* fatiet fœtere, Inde & nomen Adiectiuum deriuant fœminini generis, ut, Guttula sordida. Item nomen substant. *סרח*, Germanicè *gestanck*, Italicè *puza*. Rabbini quoq; hoc uocabulo appellant quamlibet iniquitatem, peccatū, & rebellionem, ut quū dicunt, *Exemplum de rege, cui rebellauit prouintia. Exemplum de filio regis, qui rebellauit patri suo, &c.* Similiter quoq; & uerbaliter usurpant, nempe pro peruerse agere, ut, *Peruerse egit seruus tuus.*
2. Sam. 19. *Thargum, סרח*. Item, *Peruerse egi, Thargum, סרח*.
Ibidem 24. *Inde & nomen substantiuum cum Schurec סרחן Surchan, ut, Non est in manu mea malum & iniquitas, Thargum, סרחן*. Item, *Quod est peccatum meum, Thargum, סרחן*. Et apud Rabbinos legitur, *Suspendit peccatum suum in alijs. Et in quibusdam libris legitur, סרחן Sirchuno cum Hirec, quod mihi nō placet. nam סרחן Sirachon est de prima significatione.*

2. Sam. 19.

Ibidem 24.

1. Sam. 24.

Gen. 20.

SArac] Cum affixus est pulmo iumentū lateribus, uel membrana membranæ adaret, uocant hoc ipsum *סירא*. Vnde est quod dicunt, *Non est סירא absq; foraminē.* & id genus multa. Et præceptores mei exposuerunt mihi quod significet adhesionem & alligationem. Verū author Aruch nihil de eo locutus est, neque inueni consimilem illi uocem in Thargum in hac significatione, Hh 3 sed

והוא נעשה ממיז בנד דק מאד ונקרא בשונו סרחה
כפי על הזימל והוא שנקרא בלשון לעד סרחה ובלשון
אשכנז ארס והוסיפו בו הספר במפתח לשון לעד כהרבה
שמות כאשר בארתי בשדש ליקטים |

סרחה חכמתם לשון סירחון ואין לו דומה
עוד במקרא ורבותיו זכרונם לברכה הרגילה
בו הרבה אך בבני הפעיל הסרחה מסרחה וסרחה והתואר
בלשון נקבה טפה סרחה והשם סירחון בלשון אשכנז
גישטגה ובלעז פוצה ורבותיו זכרונם לברכה פנה בלשון
זה כל ענין עוז וחטא ומרד באמנם משל למלך שסרחה
עליו מדינה משל לבן מלך שסרחה על אביו וכן בפעלים
בלשון עוות כמו אשר הענה עבדך די סרחה העויתי
סרחת והשם סרחה בשורה כמו אין בידי רעה ופשע הוב
וסרחה ומה השאתי ומה סרחהגי ובדברי גדל תולה
סרחהו באחרים ובש ספרים סרחהגי כהרבה ולא נהירא
כי סרחהו הוא מענין הראשון |

תלונה נ"מ

סמואל ב' כ"ד
סמואל ב' כ"ד
סמואל א' כ"ד
ראמית כ'

סרד כשנבדחה ראה של בהמה בעלעות או אינא
לאינא וכו' קורין לה סרדכה וכו' אין סרדכה
כלי גמב ודומיהם רבים ורבותי פירשו לי שהוא ענין
דביקה וקשיחה ובצל הערוך לא דייק בו גם לא מצאתי

Tren. 7.
Ibidem.

sed ubi pervertere significat, quod inuenio. Vnde Thargum quod respondet huic loco. ut, Pervertere hominis causam, &c. est. *מסכן במעותיה* Item, Vidisti Domine incurvationem meam. Thargum, Vidisti Domine *מסכן דסריכו לי* Et fortassis ab hac significatione deductum est. Hinc etiam desumptum est quod dicunt, Ne forte (ad exemplum illius) peruerse agat filia eius.

Saris] Hæc Radix non inuenitur in Biblijs usurpata, nisi de uiro eunuchò, hoc est eo, cui execti sunt testiculi, aut cui mentula amputata est. Cæterum Rabbini per translationem usurpant pro extirpare. ut quum dicunt, Extirpata est idololatria in diebus eorum, Item, Versus extirpatus. Item, Extirpa eum, & interpretare eum, hoc est, Necessè est extirpare Versum & ponere finem eius in capite, ut intelligi possit simplex sensus eius.

Sarfer] Cor & oculi sunt proxoneta transgressionis. Item, qui emittit per proxoneta, significat eum qui mediat inter emptorem & uenditorem ad faciendum contractum, Italicè Sanfar, Germanicè vnderkeuffler. Et in quibusdam locis uocatur meckler.

2. Sam. 6.
Psal. 1.

Sarak] Arbor sterilis. hoc est, quæ non profert fructus, Germanicè vngechlacht, Italicè sterilo. Significatum eius est uacuitas. Vnde ubi textus Hebraicus dicit, Vnus ex uacuis. Thargum habet *מריקיא* Item, Meditantur rem inanem. Thargum, *מריקתא*.

Sarak] Fuerunt pectinantes carnem eius pectine ferreo. Instrumentum est, quo pectinant lino. Estq; deductum ab illo, Qui operantur in lino *מריקת* nihil obstante

לו דומה בתרגום אך בלשון עוות תרגום של לעות אדם
ברינו לטרבא אבוש מספן במעותיה וכו' ראית
עוותי חזיתא סוד דסריכו לי ואולי סודבא הוא לטון
עוות וכו' מה שאמרד משום סרן בפתה הוא מנה הלשון |

אזכה ג'
אזכה ג'

סרס זה השני לא נמצא במקרא רק על ענין
איש סריס פירוש סריס בעים או סריס
איד ורבותינו זכרונם לברכה השאילו זה הלשון על ענין
עקירה באמרם שנסתרסה עבודה זרה בימיהם וכו' מקרא
מסורס סרסהו ודרשהו פירוש צדיק לעמוד הפסוק
ולשים סופו לראשו להבין משמעותו |

סרסר הלב והעינים סרסורי העבודה וכו' הקונה על
יד סרסור הוא האמצעי בין הקונה והמוכר
לעשות המזון ובלעז סבסאר ובלשון אשכנז אונטר
קויפלר ובוש מחזמות גתרא מעקלר |

סרק אילו סרק פירוש שאינו עושה פירות בלא
אוז גישלאכט ובלעז סטירילו והוא ענין
הקות תרגום אחד הרקים חד מן סריקבא והגז ריק
מרגנין סריקותא |

ממולא ב' ו'
תלים א'

סרק בדברי רבותינו זכרונם לברכה היה סורקין
את בשרו במסרקה של ברזל הוא הפלי
שסורקין בו את הפשטה והוא מלשון עובדי פשמים

טעיה א'

Esa. 19.

obstante, quod scribitur cum Schin. Vnde & Thargum, Qui operantur in lino וסיקק Germanicè hechelen. Hinc & instrumentum quo fricandò pectinant equum, Germanicè strigel, necnon & instrumentum, quo homines in adornandis crinibus utuntur מסיק uocatur, Germanicè strel, Italicè perno.

Setham] Cum aliquis meminit alicuius rei aut nomis, & tamen non disertè explicat de qua re loquatur. Tunc (interpretes) dicere solent, סתם, Sensus est, Hæc res simpliciter, siue absolute dicta est, & non explicite. Dederunt tamè de eo regulam, nempe, quòd ubicunq; ponitur סתם, id est, fluuius absolute, intelligitur Euphrates. Et ubicunq; ponitur מסיק absolute intelligitur David, sic quoq; ubi absolute in Thalmud legitur מסיק intelligitur Rabbi Meir, &c. Germanicè schlecht, Italicè Skeijto.

FINIT SAMECH, ET INCIPIT litera Ain.

Bad] Apud Rabb. legit. Postq; factum est, licitum est, aut prohibitum, & in hunc modum sæpe usurpatur. Est autem sensus, Cum res antea facta est. Tharg. enim quod respondet עשה est כבד Et Daleth ponitur loco אהר inuenitur tamè & sine Beth hoc modo ועבר Germanicè geschehen, Italicè depo fat.

Bar] Rabbini peccatū, iniquitatē, & præuaricationem, עברה uocant, ab eo scilicet quod homo præuaricat præcepta creatoris sui, ut cū dicūt. Trāsgressio trahit transgressionem. In hac significatione usus est & Chaldaeus interpres in hoc loco, Rem turpem. Thargum. עברת Item, Quanto magis si praua mente adducat illud. Tharg. מוטל דבעברת מיתו ליה Nec amplius inuenit in Thar. Inde uenit & nomen adiectiuum עבריין præuaricator à quo tamen nullum formatur uerbum.

Deut. 23, Prou. 21.

שדיקות אה על פי שבכתב בשין וכו פרגום דפלהי בתנא דסידיקין בלא העכל וכו הפלי שסודקין בו את הסוס בלא שטריגיל וכו בקרא הפלי שסודקין בו בני אדם שער ראשם מסיק בלשון אשכנז שטרעל ובלעז בעטנו |

סתם בשאדם מזכיר איזה ענין או שם ואינו מבאר על איזה הוא מדבר אמרו עליו סתם פירוש שהצבר סתום ואינו מבואר אלא שנתנו בו כלל כגון כל צהר סתם הוא פרת וכל משורר סתם הוא דוד וכו כל סתם מתניתין ר מאיר וכו בלא שלעבט ובלעז שחייטו |

נשלמה את הסמך

ברוך לכל נופל סומך

את העיז

עבר בדברי רבותינו זכרונם לברכם בדעבר מותר או אסור וכו הרבה ופירוש בשתהבר כבר בעש פרגום עשה עבד ופדלת במקום אשר ובמצא בלי בית דעבר בלשון אשכנז גישעהו ובלעז דפו פאט |

עבר קראו רבותינו זכרונם לברכה להטא ולעזז ופשע עברה לפי שבה עובר האדם על מצות בוראו כגון עברה גזירת עברה וכו ערות חבר עברת פתעמא וכו את פי בזמיה וביאמו משול דבעברתא מיייתי ליה ואין עוד בפרגום ושם התאר עברנין ולא נכנה ממנו פעל |

דתיס כן נעלי כלא

A Bar] Apud Rabb. legitur ודך העברה Per hoc intelligunt orationē quę non reuera de aliqua re dicit sed tantum per methaphoram & similitudinē. ut quum dicunt de Deo, Vestit nudos, quū tamen realiter ipse nō uestiat eos, sed sic dici solet de eo translātē: Hoc schemate usus est R. Emanuel in quodam carmine. ubi dicit, Laus tua nota est, sed laus principum terrę הוא דרך העברה.

A Bar] Propter hoc. idem ualet quod בבל aut בלל nec usurpari debent absq̄ Beth. Vnde est quod dicit Rabbi Abraham Ezra. Quicumq̄ dicit עבר pro בעבר non edat prouentum terrę, hoc est, iumentum est.

106.21. **I**ebber] Bos eius impregnat, uerbum est transitiuum, idem ualens quod מלך Nequę simile ei extat in Biblia Germanicę machen tragen, Italicę inprenah. Frequenter utuntur de muliere grauida. ut, אשה מעוברת id est, mulier grauida. Item, Mulier nō fit grauida primo coitu. Puer item qui adhuc in utero matris suę existit עבר uocat Hinc quoq̄ & annus qui constat tredecim mensibus עבר nominat, qua in significatione utuntur in Coniugatione Piel daggeffata. ut, הוקיע עבר יוסף ביעטן Item in Thargum. ut, Factumq̄ est in crastinum, hoc est, altera die nouilunij. Tharg. וימי דבתרתי והוא עבר ירחא תניחא. 1. Sam. 20. Tharg. עברך יועברך סניק id est, Sapientes tui sciunt rationem embolyfmorum.

Eccles. 4 **A** Eden] Eum qui nondum fuit. Item, Qui adhuc uiuunt. interpretantur ac si essent duę dictiones עין pro ער & ערה pro ערה. Rabbini uerō addunt Iod inter Daleth & Nun, & dicunt עין, ut, Adhuc non conuersi sunt ab erroribus suis pro ער ערה uel עין ערה.
 Ii 2 Eden

עבר דרך העברה "ל מאמר אחר שאינו עומד על דרך האמת רק העברת חלשון והדמיון בגון שאומרים תחבה מלביש ערומים ולפי האמת איז הוא המלביש אותם רק אומרים פו דרך העברה וכו אמר רבי עמיאל "ל באחר משיביו ומחללה אמתי הוא ומחלל בדיני עם בדרך העברה |

עבר בעבור זה כמו בשביל או בגלל ואיז לשמש בהו זולת הפית וכו אמר ראע כל האומר עבור מו בעבור לא אבל מעבור הארץ פירוש הוא בהמה

עבר שורו עבר הוא פעל יוצא כמו מוליד ואיז לו דומה במקרא בלשון אשכנז מבט טראזן ובלעז אינפריזר ורבותינו זכרונם לברכה שמישו בו בלשון תריון האשה בגון אשה מעוברת איז אשה מתעברת מביאה ראשונה ונקרא התפוח בעודו במעי אמו עובר ומזה נקרא לשנה של יג חדשים עובר ודקרו בו בבגין פעל התגוש כמו הזקנה עבר גיסו בגיסו וכו במיוחדת החדש השבי תרגום מיומני דבתרתי והוא עובר ירחא תניחא וכו ענין פריכות בהשבו עבריו ומעבריו שבין |

אחכ כ"א

במנא כ"א
מיר ז

עידן אשר עידן לא תהא אשר הם חיים עדיפה ופירשו בו שהוא כמו שתי מלות פירוש עידן כמו עידן עדיפה כמו ער הפת ורבותינו זכרונם לברכה הוסיפו יוד בין המלות והפיו ואמרו עידן כמו ועידן לא שבעה מתעוררתינו כמו ער הפה או ער באן |

קולת ג' ג'

EDEN] Iam explicui in Radice עֵדן

ADAR] Antea declaravi in Radice העֵדָר

Az] Ethnicus impudenti facie. Nomen est formale, quod de eo dici solet, qui non habet pudorem. Et in plurali numero dicitur עֵדִים בני. Inde nomen substantivum Et in hac significatione & forma nos usurpare solemus in precationibus nostris quum dicimus עֵדֵינוּ מֵעַדְנוּ Et in hac significatione & forma nos usurpare solemus in precationibus nostris quum dicimus עֵדֵינוּ מֵעַדְנוּ Sensus est, Libera nos ab hominibus, qui sunt impudenti facie, & ut etiā nō fiat impudēs facies nostra. Sci as insuper quod עֵדֵינוּ מֵעַדְנוּ & עֵדֵינוּ מֵעַדְנוּ in bonum pro uirtute. uitio accipiunt, sed עֵדֵינוּ לְבָרָה & עֵדֵינוּ לְבָרָה in bonum pro uirtute.

1. Sam. 18,

In] Inuenitur ab hac Radice deductum uerbum in Coniugatione Kal. ut, Et fuit Saul oculans David, Sensus est, Posuit super eum oculum malum. Caterum Rabbinī nostri usurpant in Coniugatione Piel daggeffata. quum dicunt, Obserua eum, id est, pone oculum tuum super eum. Item, אֵין מֵעֵינַי בְּמִקְוֵי מַמְרָעִים Ab eo uenit uomen substantivum עֵינַי ut, Opus est consyderatione siue diligentia. Et Rabbi Schelomo in hac significatione exponit illud Psalmi, Omnes scaturigines meae in te, pro, Omnes consyderationes & cogitationes meae in te, Germanicè getrecht, Italicè studio.

Psal. 77,

Num. 11.

Ezech. 1

Prou. 23.

Cant. 6.

EN] Significatū eius est, Splendor & aspectus. ut, Aspectus eius quasi aspectus bdelij. Item, Sicut aspectus lapidis tharsis. Item, Quum dederit in calice aspectū suum, hoc est, splendorē & colorē suū. Ad hunc modū exposuit R. Abē Ezra illud in Cant. Labia eius sūt ueluti rose, odore scilicet nō aspectu, siue forma, ger. farb. Ital. color

Coel] Vocabulū עֵבֶב nō inuenit in Biblia, Rabbinī uerō eo utunt, sed tantū in Contug. Piel daggeffata. ut cum dicūt, Si nō dederit nihil impedit. Itē, עֵבֶב impedit, ad impediendū, &c. Itē nomen substant. עֵבֶב & in foem. gen. עֵבֶב Sūt itē qui dicunt illud in Iobe, cap. 17. Et nō supplantabit ea, cū audita fuerit uox eius, perinde uale-

עָדָן בְּבֵר פִּירְשָׁתוֹ בְּשֵׁשׁ צָו

עָדָן

בְּבֵר פִּירְשָׁתוֹ בְּשֵׁשׁ הָעֵדָר עֵינַי שָׁם

עָדָר

גוֹי עַד פְּנִים הָאָר לְמִי שָׁאֵן לֹד בּוֹשָׁה

עַד

דברים כח

וְהַכְּפִים עֵינַי פְּנִים וְהַשֵּׁם עֵינַי פְּנִים וְכַד

אֲנִינֵנו אֹמְרִים בְּהַפְלֵתֵנו הַצִּילֵנוּ מֵעֵינַי פְּנִים וּמֵעֵינַי פְּנִים פִּירֵשׁ הַצִּילֵנוּ מֵאֲנָשִׁים שֶׁהֵם עֵינַי פְּנִים וְגַם לֹא יִהְיֶה לִי עֵינַי פְּנִים וְדַע כִּי כָל לְשׁוֹן עֵינַי פְּנִים וְהוֹדָה מִצַּח הוּא מִצַּח בְּצַח אֲבָל הוֹדָה לֵב וְאֶמִּיץ לֵב הוּא מִצַּח טוֹבָה

בְּמִצַּח בְּשֵׁשׁ הוּא פֶּעַל מִתְחַל וְהִי שְׂאוֹל עֵינַי

עֵינַי

מנחם א' ח' ז'

את דוד פִּירֵשׁ שֵׁם עֵלִי עֵינַי בְּצַח וְרָל הַצִּילֵנוּ בּוּ בְּבִנּוֹ פֶּעַל הַצִּילֵנוּ בְּאֲמַרְם עֵינַי עֵלִי פִּירֵשׁ שֵׁם עֵינַי עֵלִי וְכֹן אִין מִצִּיבֵנוּ בְּמִקְוֵי שְׂמִיכָרֵינוּ וְהַשֵּׁם צִרִיחַ עֵינַי וְרָשִׁי פִּירֵשׁ מִצַּח כָּל מִצִּיבֵנוּ בְּדַע הוֹדָה לֹדִמֵר עֵינַי וּמִתְחַלֵּנוּ בְּדַע בְּלִשׁוֹן אֲשַׁבְּנוּ צִיטְרַעַכְט וּבְלַעַד כְּטוּדִיו

תלים סז

עֵינַי זֹהָר וּמִצַּח כְּמוֹ וְעֵינַי כְּעֵינַי הַבְּדוּלָה

עֵינַי

במנחם א'

בְּעֵינַי פִּירֵשׁ וְכֹן יִהְיֶה בְּכֹס עֵינַי פִּירֵשׁ זֹהָרֵנוּ

יחזקאל א'

וְצַבְעוּ וְכֹן פִּירֵשׁ רֵאֵע שְׂפִתוֹתַי שׁוֹשְׁבִים בְּרִיחַ לֹא בְּעֵינַי

מנחם כ'

בְּלִשׁוֹן אֲשַׁבְּנוּ וְאֲרַבָּא וּבְלַעַד קוֹלֹדֵר

סד ה'

לְשׁוֹן עֵבֶב לֹא בְּמִצַּח בְּמִקְוֵי וְרָל הַצִּילֵנוּ

עֵבֶב

בּוּ הַצִּילֵנוּ אֲךָ בְּבִנּוֹ פֶּעַל הַצִּילֵנוּ כְּמוֹ אִם לֹא בָּתוּ לֹא עֵבֶב מִצִּבְבַּ לְעֵבֶב וְכֹלֵי וְהַשֵּׁם עֵבֶב וּבְלִשׁוֹן בְּחֶבֶב עֵבֶב וְיֵשׁ אֹמְרִים כִּי וְלֹא יִצְחָק כִּי יִשְׁמַע קוֹלֹדֵר כְּמוֹ יִצְחָק הַבָּה וְהַקוֹת מִתְחַלֵּנוּ כְּמוֹ שְׂפִתַבְּתִי בְּשֵׁשׁ

אעב ל'

re ac si diceret יעכבש tardabit ea, cōmutato scilicet Caph in Caph per mutuū simbolismū, sicut scripsi etiam in Radice קפ atq; ita redditum est in Tharg. per יעכבש. Similiter omne uocabulum התמהמה in Tharg. per עכבש red ditur, German, faumen, Italicè tardare.

ICcel] Hoc uocabulum digestionē cibi, quæ fit in sto macho significat. Et uidef mihi q; etiã inueniat in hac si gnificatione usurpatū cū Aleph, ab eo scilicet quod ediē, id est, digerif, germ. verdeuuen, Ital. peñdir. Eius usus est etiã in libris medicinal. ut, Quicquid digerit difficulter di- gerif. **A**Chschaf] Apud Rabb. legitur, Si nō mo- do, quando; Dic modo, idem ualet quod עתה id est, nunc, modo, nec inuenitur in Tharg. Sunt tamen qui scri- bunt עכמי cum Iod, quod tamen non est necessarium.

Dan. 6.
Deut. 22.

Illa] In Daniele legitur, Occasionem & prauitatem. Idem significat quod עלילה deductū ab illo עלילת דברים figmenta uerborū. Et in libris pphanis usurpant pro סבה id est, caussa, sicut scripsi in Radicē סבב.

OLam Habbo] Controuersia est inter nouissimos scriptores de tempore seculi uenturi. Quidam enim dicunt quod sit seculum animarum, hoc est, quod mox in- cipit post mortem. Alij referunt ad tempus dierū Messie. Alij uerò ad tempus quod erit post resurrectionē mortuo rum. Et quisq; adducit argumentum pro confirmanda sua sententia. Ego uerò non sum dignus, ut ingeram ca- put meum inter capita sapientum istorum. Veruntamen qui ei quod uerum est hac in re insistere cupit: uideat Pe- rusch Aberbinel in lib. נחלת אבות cap. Ben Zoma: nā bene de hac re locutus est, de qua et ego iterū loquar in Ra. עתיר.

AM Haarez] Eum qui non nouit doctrinam le- gis עס הארץ uocant. Nam עס absolutè usurpatum uulgus, quod legem non nouit significat. Et in plurali עסו.

בשש וכן תרגמו ולא יעכבינו וכן כל לשון התמהמה
מתרגם בלשון עכבה בלא זוימן ובלעז טארדרי |

עכל לשון עכול המאכל שאסטומכא ובראח
לי שבמצא גם כן באלה כדי שיתאכל בלא
וד דייאן ובלעז פיידיר וכן בספרי רפואות כל דבר
המצפל קשה להתעכל |

עכשו אם לא עכשו אימתי אמור מעכשו כמו
ענה ולא גמצא בתרגום ויש בותבין
עכשו בוד ואינו צריך |

עלה בדביאל עלה ושחינה לשון עלילה מלשון
עלילות דברים ובספרים היצונים שמשו
בה בלשון סבה כמו שפיתתי בשרש סבב |

דמא 56 ו'
דברים כ"ב

עולם הבא יש מחלוקת בין האחרונים על זמן
עולם הבא יש אומרים שהוא עולם
הנשמות וזנה לומר הקה אחר המיתה ויש אומרים
שהוא זמן ימות המשיח ויש אומרים שהוא אחר תחיית
המתים וכל אחד מביא ראיות לקים דעתו ואני איני כדאי
להכניס ראשי בין ראשי החכמים הקם אך מי שרוצה
לעמוד על אמתת הענין הזה יעיין בפירוש דון יצחק
אברבינאל זל בספר נחלת אבות בפרק כן זומא כי היטב
לדבר בזה מאד ועוד אדבר מזה במלת עתיד |

עם הארץ הודין למי שאינו יודע תלמוד תורה עם
הארץ כי סתם העם התמוצי אינם יודעים
תורה.

numero dicitur עמי הארץ Sunt tamen qui dicunt
Et in ueritate ipsi sunt עם ארץ Antea quoque scripsi in
Radice ער de discrimine, quod est inter ער הארץ &
In lingua Germanica uocatur עם הארץ ein vngeleter, &
in lingua Italica Inijorant.

Exod. 22.
Esal. 102.

ANa] Omnis usus uocis עמי in Biblia tantum est
in Coniugatione Piel. ut, Sin affligendo afflixeris eū.
Afflixit in uia uirtutem meam. & id genus similia. Inde no-
men uenit עמי quod tamen non inuenitur usurpatum in
Biblia. Habet porro uiciniam quandam cum hac signifi-
catione, quando significat ieiunare, in qua significatio-
ne tantum uenit in Coniugatione Hithphaël. ut, Afflige-
remus nos coram Deo nostro. In hac significatione usur-
pat & Thargum. ut, Non ieiunabitis in hunc modum ho-
die. Thargum, לא תעם. Inde uenit nomen תעמת, Sur-
rexi à ieiunio meo. Item, Nunquid ieiunando ieiunastis
propter me? Thargum, Nunquid ieiunio afflictionis affli-
gitis uos coram me?

Ezra 8.
Esa. 28.

ASak] Et uocauit nomen eius Esek, Quia negotiū
habuerunt cum eo. Vtrunq; scribitur cum Schin,
neq; amplius extat in Biblia. In Thargum uerò cum Sa-
mech legitur עסק. ut, ארי ארעסקו. Sic quoq; & Thargum
quod respondet עסק est ארית. Inuenit quoq; in Paralip.
1. Para. 8. Homo quidam, qui Esek uocatus fuit.

Ezra 9.
Zach. 7.

EZem] Omnis rei est substantia & accidens. Expositio,
עם corpus, seu substantiā rei significat, ut, Qua-
li substantia cœli. עקרה uerò est id quod cadit in substan-
tiam. ut, Lapis est substantia, & albedo, uel nigredo, uel
magnitudo, uel paruitas, quæ in eo est, uocatur עקרה de
quo iterum loquar in Radice עקרה. Hinc dicitur עם אברהם
Nomen proprium, ut, Abraham, Sarah. & similia. Germa-
nicè an im selbert, Italicè proprio.

Gen. 26.

EZem] Et uocauit nomen eius Esek, Quia negotiū
habuerunt cum eo. Vtrunq; scribitur cum Schin,
neq; amplius extat in Biblia. In Thargum uerò cum Sa-
mech legitur עסק. ut, ארי ארעסקו. Sic quoq; & Thargum
quod respondet עסק est ארית. Inuenit quoq; in Paralip.
1. Para. 8. Homo quidam, qui Esek uocatus fuit.

1. Para. 8.

EZem] Omnis rei est substantia & accidens. Expositio,
עם corpus, seu substantiā rei significat, ut, Qua-
li substantia cœli. עקרה uerò est id quod cadit in substan-
tiam. ut, Lapis est substantia, & albedo, uel nigredo, uel
magnitudo, uel paruitas, quæ in eo est, uocatur עקרה de
quo iterum loquar in Radice עקרה. Hinc dicitur עם אברהם
Nomen proprium, ut, Abraham, Sarah. & similia. Germa-
nicè an im selbert, Italicè proprio.

Exod. 34.

K k

Akam

ובלשון רבים עמי הארץ ויש שאומרים עמי הארצים
ובאמת הם עם ארצים וכבר כתבתי בש"ש בור החפר
בין בור וכין עם הארץ ובלשון אשכנז נקרא עם הארץ
און גילערנט ובלשון לעז איניוראנט

ענה
כל לשבא עמי שבמקרא הוא בבנין פעל
כמו אם ענה תענה אותו ענה בדרך פתי
ודומיהם והשם עמי ולא נמצא בפסוק וענין הרוב לזה
ענין צום ולא בא דה פהתפעל כמו להתענות לפני אלה
וכו תרגום לא תעומי ביום לא תתענו והשם תענית
קמתי מתעניתי וכו תעום צמותי אני תרגום תעום תענית
אתון מתענין קדמי ועוד אופרנו בש"ש תענית

ממות כ"ג
תולס ק"כ
דמל"ג
תענית כ"ח
עזרא ט'
זכיה ח'

עסק
ויקרא שמו עשה כי התעסקו עמו שניהם
בתיבין בשון ואין להם עוד דומה במקרא
ותרגומן בסמך עסק ארי אתעסקו וכו תרגום של אודות
ונמצא שם אדם בדברי הנמים נקרא עשה
בשון ימנית

דלמית ו'
ד"ה א' ח'

עצם
כל דבר יש לו עצם ומקרה ופירוש עצם
גוף הדבר כמו כעצם השמים ומקרה הוא
הדבר שחל על העצם כגון אבן הוא העצם והלכבות או
השחורות או הגדל או השטבות שבו נקרא מקרה ועוד
אדבר מזה בש"ש מרה וכו שם העצם כמו אברהם ושרה
ודומיהן ובלא אן אים זעלברט ובלעז פרופיריור

ממות כ"ג

A Kam] Frequens est hæc Radix apud Rabbi-
nos, sed tantum in Cōiugatione Piel daggeffata, ut,
Incuruauit eis uiam. Duxit eos per uiam curuam, idem si-
gnificat quod עָתָה ut, Incuruatus & depressus sum. Thar-
gum, עָתָה עָתָה, Germanicè krump, Italicè torto.

Psal. 38.

I Kar] In Daniele legitur, Stirpem radicū illius. Nihil
discriminis est inter עָקַר & עָרַם. Vnde & ubi in
Hebræo legitur עָרַם. Thargum habet עָקַר ut, Num
radix causæ inuenta est in me? Thargum, עָקַר דְּמִילֵת &c.
Huius generis est quod inuenitur apud Rabbinos כָּל
עָקַר uel עָקַר כָּל Cuius sensus est, כָּל עָקַר כָּל. So-
lent item & Rabbini Deum עָקַר uocare, ut quum dicunt,
כֹּסֶר כְּעָקַר, Negat fundamentum, id est, Deum. Vn-
de ubi Hebræus dicit, Lingua nostra præualebimus. Thar-
gum habet עָקַר כְּעָקַר מִן מִן qui negāt primū fundamentū.

Dan. 7.

Iob 19.

A Rab] Non inuenitur Radix in tota Bibliâ, quæ
tot habeat significata atq; hæc Radix. Vndecim
enim modos significandi habet. Et iam composui carmen
nouum in libro Bachur, quod constat 10. bathim. Et in fi-
ne cuiuslibet metri inuenitur dictio עָרַם & quæq; habet
suam propriam significationem, nec potui hic commodè
referre עָרַם Cuius usus est Leuit. 11. Omnis quoq; cor-
uus iuxta genus suum. Non enim conuenit cum mensu-
ratione huius carminis. Caterum Rabbini utuntur pro
cōmixtione, Germ. mûfchen. Italicè mesch kolar, ut quum
dicunt עָרַם תְּבִילִים. Item, עָרַם חֲזָרֵת, quorum ritus expli-
catur apud Causidicos.

Psal. 12.

IRbeb] Vt turbent sathanā. Itē, Ingressi sunt cum mix-
tura. דֵּבִי significat quod תַּעֲרִיבָה supra positū, & gemina-
tur in ea tertia radicalis. Et miror ego super Tharg. quod
responder huic loco, Et uulgius collectum, quod transfu-
lerit per עָרַבְתָּ, Quum tamen potius dicendū erat עָרַבְתָּ
sed fortassis quia עָרַבְתָּ secundam & tertiam radicalem
geminatam habet. uoluit & Tharg. similiter geminare.

Kk 2

Arach

עקם וְזָל הַרְגִילוּ בְנֵי הַשָּׂדֵשׁ אֶת בְּפֶעַל הַדְּגוּשׁ כְּמוֹ
עָקַם לָהֶם הַדְּרִיץ הוֹלִיכִים דְּרִיץ מֵעָקַם וְהוּא
לְשׁוֹן עֲוֹת בְּעֲוִינֵי שְׁחֻתֵי עֲקִימַת שְׁחֻתֵי בְלֵא הַרְמוּפֵא
וּבְלַעַד טוֹרְטוֹ |

עקר בְּבִינְיָאֵל עָקַר שְׂרִשׁוֹהֵי וְאִיז הַפֶּרֶשׁ בֵּין עָקַר
וְשָׂדֵשׁ וְכֵן תַּרְגֻּמוֹ וְשָׂדֵשׁ דָּבָר בְּמִצְאָה בּוֹ וְעָקַר
דְּמִלְתָּא אֲשֶׁתְּפָחָה בֵּיהּ וְכֵן מֵה שְׂבִמְצָא בְּדַבְרֵי רָזָל כָּלֵל
וְעָקַר אִיז כָּל עָקַר פִּירוּשׁ שׁוֹם דָּבָר שֶׁל עָקַר כָּלֵל וְגַם
הַרְגִילוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוּם לְכַרְכָּה לְקַרָא לְהַלְפָה עָקַר בְּאִמְרָם
כּוֹפֵר בְּעָקַר וְכֵן תַּרְגֻּמוֹ לְלִשְׁוֹנֵנוּ בְּגִבּוּר מֵאֵן דְּכַפְרִיז בְּעָקַר

דימאל ג'
אויב יט'
זעלס יב'

ערב לֹא בְּמִצְאָה שָׂדֵשׁ בְּכָל הַמִּקְרָא שִׁישׁ לוֹ כָּל כֶּן
הוֹרָאת בְּשָׂדֵשׁ הָיָה כִּי אַחַד עָשָׂר לְשׁוֹבוֹת
בְּמִצְאָה בּוֹ וְכֵן הַפֶּרֶשׁ שִׁיבָה חֲדָשָׁה בְּכֶפֶר הַבְּחוּר שֶׁל
עֲשִׂרָה בְּתִים וּבְסוֹף כָּל בֵּית מִלֵּת עֲרַבִים וְלִכְל אַחַד הוֹרָאת
מִיִּהוּדָת וְלֹא יְכוּלְתֵי לְהַכְנִיס בּוֹ מִלֵּת עוֹרְבִים מִן כָּל עוֹרֵב
לְמִינֵנוּ כִּי אֵינּוּ בְּכַנְס בְּמִשְׁקַל שֶׁל זֶה הַשִּׁיר וְרָזָל הַרְגִילוּ
הַרְבֵּה בְּלִשׁוֹן תַּעֲרוּבוֹת בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁר בְּנוֹ מוֹשֶׁן וּבְלַעַד
מִישְׁחוֹלָאֵר בְּאִמְרָם עָרוֹב תְּבִשְׁלִיז עָרוֹב תַּעֲרוּת וְדִינָם
מִבּוֹאֵר בְּפּוֹסְקִים |

ניקרא יא'

ערבב כִּדֵּי לְעָרַבֵב הַשֵּׁטֶן וְכֵן בְּכַנְסוֹ בְּעָרַבְבוּיָא הוּא
לְשׁוֹן תַּעֲרוּבוֹת דְּלַעִיל וּבְפֶלּוֹ בּוֹ לְמִד הַפֶּעַל
וְתַמְתֵּהִי עַל תַּרְגֻּמוֹ שֶׁל וְהַאֲסַפְכוֹת שְׁתַּרְגֻּמוֹ וְעָרַבְרָבִיז וְהוּא
לוֹ לִוְמֵר וְעָרַבְרָבִיז וְאוֹרְלֵי לְפִי שְׁהַאֲסַפְכוֹת בְּפּוֹל תַּעֲזוֹ
וְהַלְמִיד רָבָה הַתַּרְגֻּמוֹ לְכַפּוֹל אוֹתָם גַּם כֵּן |

במרבב יא'

ARaph] In tribunalibus Gentium. Expositio, Sedes est ordinata & constituta principibus & iudicibus civitatis, ut iudicent ibi. Italicè tribunal.

ERran] Incolā civitatis ערן aut ערני uocant, & in plurali masc. ערנים in soc. g. ערניות, & in plur. ערניות sic cōsueuerūt pnuntiare cū Zere, At meo uidere magis cōueniret sonare ערן Iron cū Hirec: deducit em̄ ab ער id est, ciuitas, & Nun superadditū est p more ut fit aliquādo in nominibus Adiect. Italicè citadino, German. burger.

ARa] Vocabulum ערע obuiatio & מקרה id est, occurfus, in Chaldaeo per ערע transferuntur, praeterquam in Hagio-graphis, ubi per ארע cum Aleph red-duntur. ut, Cui ego obuiam ueni. Thargum, רי ערעק. Itē, Occurrit itaq; Dominus. Tharg. ויערע ביה. Item, Et ipsa occurrit eis. Tharg. יערען Extant exemplaria, ubi in quibusdam legitur ארע & in alijs ערע idēq; in utrisq;. Veruntamen miror Rabbinos scribere solitos ערע cum Ain in capite, & cum Aleph in fine, ut quum dicunt ערע id est, somnus uulgaris ערע בתי ערע aedifitium uulgare. Et tamē hoc non inuenitur, neque in Hagio-graphis, neq; in 21. libris. scribi enim deberet ערע ארע uel ערע ארע. Significat autem haec uox apud illos (puta Rabbinos) rem, quae non fit realiter & studio, siue data opera, sed cōtingenter, seu à casu. Germanicè ongefērlīch, Italicè acaso.

ARaph] Quum alicui est amicus & notus, à quo redit ad eū bonū lucrū, hunc Germani מערב uocare solent. ut quū dicunt, Est illi מערב טוב nec sciunt dicendum esse non מערב sed מערקי quod idem ualet atque מערב id est notus. quomodo & in lingua Italica uocatur קרוב quod cognitionem significat, Germ. ein guter kund. Et in hac significatione inuenitur & apud Caufidicos. ut quum dicunt, Licet in prophanioribus diebus festi mutuū dare Gentili, amico scilicet & familiari suo &c. ne scilicet amittat talem fructuosum amicū. Audiuī insup circa hunc

עדר בערכאות של גוים פירוש מושב העדר והבוע לשרים ולשופטי העיר לדון שם בלעד טריאנואל |

עדר הודין לתושב העיר ערוז או עירובי ולרבים עירובים ולמכה עירובית ולרבות ערוביות וכן נהגין לקרא העין בערי ונדאה לי יותר בכוח בחירה עירון פי הוא גגור מלשון עיר והבין בוספת במנהג החאר לפעמים וכן בלעד ציטאדינו ובלשון אשכנז בודגד |

ערע כל לשון פגישת ומקרה מתורגם בלשון ערע חוץ מבכתובים מתורגמין בלשון ארע באלת

וכן תרגום אשר פגשתי די ערעית ויקר א וצרע ביה ותפגוש אותם וערעית ויש ציטאאות משוכשות בקצתם ארע ובקצתם ערא באלת ובאלת אך פמחתי שרול נהגי לבתוב עראי בגון שיבת עראי בגון עראי בעין בראש ובאלת בסוף וזה לא נמצא לא בכתובים ולא בפא ספרים וזהו ראוי להכתב ארעי או עראי ופירוש המלה בלשונם דברי שאינו בעצם ובכוננה רק דרך מקרה ובלשון אשכנז אוז גיבערליך ובלעד אהאוז |

ערת בנהגין האשכנזים פשוט לאדם אהוב ומפיר שהוא מרויח עמו בטוב הודין לו מצדב באמרים יש לפלוני מצדב טוב ולא ידעו שאינו אלא מצדית רוצה לומר מפיר וכן בלשון לעז הודין לו הודין לשון הפכה בלא איין גוטר הונד וכן נמצא בפוסקים מותר בחגל המועד לחלודת לגוי שהוא מפיר ומיערופו וכולי משום אבוד מצדפיא ושמצתי שתרגום תלא

עדר

עדר

ערע

ערת

ראשית ל' במדבר ל' שמות ל' כ"ה

Ruth. 1.

locum, Nunquid Boes amicus noster reuersus est, &c. in Tharg. inueniri מרענא quasiui & non sic inueni, quin potius לא ראתיודעו quamquam in alijs uersionibus Chaldaicis fortassis hac uoce מרענא redditum inueniri possit. & iterum loquar de eo in Radice סו Sunt porro qui in hac significatione exponunt illud, Quod si non redemeris, deceruicabis ipsum. Et non uult dicere (inquiunt) ut interimas ipsum, iumentum enim quid peccauit: Verum notionis significationem (dicunt) habet, ut sensus sit, Facias illi signum ad discernendum quod sit primogenitus. Sed uerba Rabbīnorum uera sunt.

Exod. 13.

AThad] In futuro seculo. Multum laboraui ut inuenirem discrimen inter id quod dicunt Rabbīni לעתיד absolute. Et q̄ dicunt לעתיד לבא & nō potui inuenire, uerū hoc tantum inueni, quod quum stat in Pausa, plerumq̄ dicant לעתיד לבא Exempli gratia, Scias munus pramij iustorum esse in futuro seculo. Item, Non est gehenna in futuro seculo. Sic quoq̄ de Achan dicunt, Turbet te Dominus in die isto, &c. Neq̄ tu turbatus esto in seculo futuro. Verum ubi non uenit in pausa, usurpant tantum absolute. Vt, Futurū est, ut fatiat Deus choream iustis. Item, Coram quo tandē futurū est, ut causam & rationē reddas. Simili modo & qui ordinauerunt preces utuntur. Et tu futurus es ut tol as eam à me, & restituas eam mihi in seculo futuro. Et ecce sensu meo assequi non possū, ut intelligā in quo differant עתיד לבא & עלט הבא & Virumq̄ eim dici potest de die iuditij, aut de diebus Mesiā, aut de tempore quod sequitur statim mortem, de quo & antea locutus sum in dictione עלט ubi uide.

Irou. 25.

AThak] Quas transfulerunt uiri Hizkiję. Thargū. Quas scripserunt amici Hizkiję. Inde scriptor, qui transfert librū ex libro מתיק appellat, Estq̄ desumptū ab illo,

בועז מודענהו מערפנא ובקשתי ולא מצאתי בו רח דאשקמודע לבא ואולי בו הוא בתרגומים אחרים ועוד אדבר מנה בשש פום ויש מפרשים מנה ואם לא הפנה וערפתו אינו רוצה לומר שתמית אותו פי הנחמה מה נטאת אלא הוא לשון הפנה פירוש העשה בו סמן להביר אותו שהוא כבוד אבל דברי רזל הם האמת |

מיות י

עתיד בדברי רבותינו זכונם לברכה לעתיד לבא הרבה טרחתי למצא הפרש בין מה שאמר רזל לעתיד בסתם ובין אמרם לעתיד לבא ולא עלתה בני אה זה לבד מצאתי שעל הרוב כשהוא במקום הפסקה אמרו לעתיד לבא כגון ובע ממו שבכו של צדיקים לעתיד לבא וכו' או גיהנם לעתיד לבא וכו' בעכו ועברך פי' ביום הנה ואז אמה עסור לעולם הפא אבל כשאינו במקום הפסקה אינו אומר אלא עתיד סתם כגון עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים וכו' לפני מי אמה עתיד לתן דין וחשבון וכו' תקנו מסדרי התפלה ואמה עתיד לטלה ממיני ולהחזירה פי לעתיד לבא ואני איז דעתי משעת להבין החפרש שבין עולם הפא ובין לעתיד לבא פי זה וזה יכול להאמר ליום הדין או לימות המשיח או תבת אחר מיתה וקבר דברתי מנה במלת עולם עיז שם |

הוא

עתק אשר העתיקו אנשי הזקנה תרגום דכתבו בחמור הזקנה ומנה בתרא הסופר הכותב ספר מלשון ללשון מעתיק והוא מלשון ועתה משם

מבני כה

ראשית

illo. Et transtulit inde, ubi amotionem significat. Vnde & liber, siue scriptura, quam quis transfert תעקף id est translatio nuncupatur, Germanicè abgeschriff, Italicè Copia, & in lingua Romana Exemplar.

FINIT AIN, ET INCIPIT littera Pe.

P

Agam] Fractura ipsius Lunæ, id est, intercisio, quæ apparet in Luna deficiente. Vnde ubi textus Hebraicus dicit, Donec Luna non fuerit in tabernaculo. Thargum habet פירח Similiter & retusa acies, quæ inuenit in cultro uocatur. Et facta est coactio orum. Tharg. Et fuit eis lima, ut exacuerent ea retusam aciem omnis instrumenti ferrei, Germanicè schart, Italicè tako.

Job. 25.

1. Sam. 13.

Agar] Antea scripsi in Radice כל omne uocabulum cuius usus est in Biblia non uenire usurpatum, nisi de cadauere iumentum, bestia & uolucris mortua, neque de homine dicitur, excepto, quum non est mortuus naturali morte. Fallit hoc tantum in uno loco. uide ibi. Et attende quod פגר ferè contrarium eius est. Omne enim uocabulum פגר quod in Biblijs inuenitur, tantum de mortuo homine dicitur, & non de reliquis animalibus, dempto uno loco, is est, Et descenderunt uolatilia super cadauera, id est, cadauera animalium. Et amplius scias, quod ubique פגר tantum de cadaueribus hominum impiorum usurpatum inuenitur, quapropter nec usus est istius uocabuli, nisi ubi mentio fit de morte impiorum.

Gen. 15.

Vn] Modo scripsi in Radice כל quod hæc dictio construitur aliquando cum כל & לו Et noueris quod non habet propriam uocem in lingua Hebraea, Sed in Thargum uenit, ubi est oratio conditionalis, quam in Grammatica Latini Coniunctiuum appellant. qui modus loquendi notus est apud illos. Et in lingua Hebraea

LI

braea

לשון הסכה והספר או הכתב הוא אשר הוא מצותה בקרא העמקה בלשון אשכנז אב גישיפט ובלעד קופיא או סימפליריוו |

נשלמה את העין ברוך המוציא לחם ויין את הפה

פגמתי של לבנה פירוש חרוץ שגראת בלבנה בחסרונה וכו פרגים עד ויה לא יאחיל עד דפגמא סתרא וכו חרוץ שגמציא בטכין בקרא פגמא וכו הפצירה פים פרגים שופיציא לחרפא בהוץ פגמתי כל מז דפרגל בלשון אשכנז שארט ובלעד טארו |

פגם

לאוב כ"ה

פגרי פגרי פתחתי בשרש גבל כי כל לשנא גבלה שבמקרא אינו בא רק על גזיית בהמה וחיית ועוד שמיתה ולא על אדם רק בשלא מת מיתת עצמו ולא במלט מהם איש רק אחד עיני שם והנה פגרי במצט חפר מזה כי כל לשון פגרי הגמציא במקרא אינו בא רק על גזיית אדם מת ולא על שאר בעלי חיים רק במקום אחד והיא ויוד העיט על הפגרים שהם היו פגרי בהמות ועוד דע כי כל לשון פגרי לא גמציא רק על פגרי אנשים ושעים לכו איו מזכיריו זה הלשון רק על מיתת רשעים |

פגרי

האמת כ"ו

פגרי פגרי פתחתי בשרש לול כי זאת המלה התחבר לפגמים עם לול ולו ואולי והנה איו לה מלה

פגרי

braea uenit plerunq; in forma praeteriti, sic tamen, ut ne-
 cesse sit addere istiusmodi locutioni aliquod uerbum
 substantiuum, & conuertere praeteritum in participium
 praesens. ut, Nisi Deus patris mei fuisset mihi auxilio, nuic
 uacuum dimisisses me. Thargum, אלילי סין אלהי אבא דאבא יגו
 Ecce perinde est ac si dixisset, Quia nuic uacuum fuisses di
 mittens me, Germanice du hettest gesent mich. Huius ge-
 neris est, Vtinam esset gladius in manu mea interfecissem
 te. Thargum, אלעבן חרבא בדי ימי כען קטלתיך q.d. fuiss-
 sem occidens te. Germanice ich hett erschlagen dich. Hu-
 iusmodi est, Nisi diuertisset a facie mea. Thargum, אלעין
 1bidem
 2. Reg. 13. q.d. Nisi fuisset declinans, Germanice hett sie nit
 abgeneigt. Similis locutio est, Tunc percussisses Syriam,
 Thargum, בן סן מדינת סיר q. d. Fuisses percutiens,
 Germanice Du hettest geschlagen. Et sic reliqua omnia.
 Proba & inuenies.

PAzam] Vocant quaedam carmina זאזם nec sci-
 unt quid sit. Audiui quidem qui dicunt, quod Thar-
 gum, quod respondeat huic loco, qui est in Iob, cap. 3. Et
 respondit Iob, sit יזים quod clamare significat, q. d. Et
 clamauit Iob. Sed scrutatus sum multa exemplaria, ea q;
 emendatiora, & non inueni, nisi יזים id est, & respondit
 quemadmodum in reliquis locis transfertur. aut fortassis
 est, ut ita sit translatum in Thargum Hierosolymitano,
 aut in Thargum Aquila, aut in Thargum Rabbi Iosae,
 quae non inuenitur apud nos hodie. Similiter dicunt illud
 in Amos, cap. 6. Concinnentes cum uoce psalterij, in Thar-
 gum reddi per דמקרבס quae tamen omnia non inueniuntur
 in nostro Thargum.

PAchath] Nec minus, nec maius. Inde uerbum de-
 riuatur. ut quum dicunt, Non minuunt. Item, Qui
 parum dat, non minus dabit, & cetera. Nec inueni-
 rur

מידתה בלשון עברי אך בתרגום פאה על מאמר הנאי
 ובגראמטיקה לשון רומי הודין לשמוש בזה זוביוגטיכום
 והוא ידוע בלשונם ובלשון עברי פאה על הרוב על העבר
 וצריך להוסיף על המאמר ההוא אחת ממלות הננה
 ולהפך העבר לבינוני כמו לולי אלהי אבא הנה נאצורי פי
 עתה רקס שלחמני תרגום אילולי פון אלהא דאבא וגומר
 הרי הוא כאלו אמר פי אפה רקס היות משלם אותי בלא
 דו הישט גיזענט מיד וכו' לו יש הרב בודי פי עפה תרגומיך
 אילולפון אית חרבא בודי ארי בעו קטלתיך פאילדי אמר
 היותי הורה אותך בלא אד היט דו שלאנו דוד וכו' אולי
 בטתה אילו לפון לא סטת פאלו אמר לא היתה בוטה
 בלא היט דו גיט אב גיביגט וכו' אפה היות את ארם בכו
 פון מהיות ית ארם פאלו אמר היות מכה בלשון אשכנז
 דו הישט גיטלאנו וכו' כלם דוק ותמצא |

האמת ל'א
 במדבר ל'ב
 במדבר ל'ג
 מלכים ב' י"ד

פזם הודין לקצת הפיוטים פזמונים ולא ידעו מה
 הוא ושמימי אומרים שפירגום של ויצו איוב
 הראשון ופזים לשון צעקה ואני הפשתי בתרבה בוסתאות
 מדנקות ולא מיצאתי רק ואתיב כמו שמתרגמים שאר
 חבירי ואולי כן הוא בתרגום ירושלמי או בתרגום אקילוס
 או בתרגום רב יוסי אשר לא נמצאו בינינו היום וכו'
 הפורטים על פי הנבל תרגום דמקרבסין וכו' הלא בועד
 מוצעמנו אומרים שפירגום פוצרפפנא וכל אלו לא
 נמצאו בתרגומים שלנו |

איוב ג'
 פזם ו'

פחה לא פחות ולא יותר ונודו מפינו פעל
 באמרים איו פוחתיו וכו' הפוחת לא יפחת

tur in phrasi Bibliaca. Sunt tamen qui inde deducunt illud in Leuit. cap. 13. פחתה היא ut significet diminutionē. Verūm Onkelus, & R. S. noluerunt sic reddere. Vocant itē hominē humilem & uilem פחת. Vnde est quod dicunt huius significationis esse & istas locutiones פחת דודא Duce[m] Iehudah. Item, Faciem ducis unius. Vbi intelliguntur principes, qui ita uocantur, eō quod minorem dignitatem & potestatem habent quam reliqui principes Germanicē graffen, Italice kont. Verūm hoc non conuenit, cum Taph non sit litera radicalis, id quod probatur ex

Hag. 1.
2. Reg. 18.
Nehem. 5.

istis locis, Panem duci (debitum) non comedi. Item, Vt essem dux eorū, quod perinde est ac si diceretur פחתה היא. **P**Atar] Hoc uocabulum in Biblia inuenitur absolutum & transitiuū, idēq; in Coniugatione Kal. Quia nō permittit Iehoiadah sacerdos (abire) cohortes, ubi est uerbum transitiuum, Et sublatu[m] est à facie Saul, ubi est absolutum, sic quoq; usurpatur à Rabbini[s]. ut, Vt liberaret totum mundum, ubi absolute capitur, Ecce ego liberum facio, & remitto illi uel illi, &c. ibi transitiuē accipitur. Et plerūq; transitiuē usurpant in Coniug. Piel, ut cūm dicunt, Nō dimissimus eū sine cōductu. Item, Benedictus sit qui liberauit nos. Vtuntur & eo in Niphal, ut, Discipulus qui discedit à Rabbi suo. Hinc est quod & de mortuo homine dicunt פטר ut, Postq; mortuus est Jacob pater noster. Inde uenit nomen Adiect. פטר, liber, Omnia permittere & dimittere significant. Vnde dimittendi uocabulum in Thargum per פטר redditur in multis locis, ut, Vt dimittat uobis fratrem uestrum, Thargum פטר &c. Item, Emis si sunt uiri illi, Thargum פטר. Inde uenit & nomen substantiuum פטר Pe scilicet habente Hīrec. Vnde liber repudiij in Thargum redditur per פטר. Hinc etiam dicendum est פטר פטר (quo schemate intelligunt quitantiam) Nos autē Iudæi dicimus פטר & פטר.

ולא במצא בלשון מקרא ויש אומרים שמנה פחתה היא ללשון חסרון ואיגלוס ורשי לא אנו כן גם הוריה לאדם שפל וצדע פחות ויש אומרים שמנה פחת יהודה פני פחת אחד שהם שרים וצדעאים פו לפי שהם פחותי המעלה והממשלה משאר השרים בלשון אשכנז גרובן ובלעז קובץ וזה לא יתכן כי התיי אינה שרשית והראיה להם הפחה וכו' להיות פתם שהוא כמו פתם ו

ויקרא יג
חגי פ'
מלכוס ב' ה'
מחנה ה'

פטר זה הלשון במצא במקרא עומד ויודע כהל כי לא פטר יהודע את המתלהות וידע וכו' פטר מפני שארל עומד וכו' בדברי רזל לפטור את כל וכו' עומד הנני פטר ומחל לפלוני וידע ועל הרוב הרצילו יהודע בפעל הדגוש באמרים לא פטרנוהו בלי לונה ברה שפטרני גם שמשו בו בבניו בפעל כמו התלמי הפטר מרבו וכן אומרים על אדם שמת בפטר כמו פינן שפטר יצאב אבינו והתאר חייב ופטר כלם ענין היתר ושלוח וכו' לשנא שלוח מתורגם פלשנא פטור בהרבה מחומות כמו וישלח לכם את אחיכם ופטר לכזו ית אחיותו והאנשים שלהו וקבריא אתפטר והשם פטור הפא בחירק וכו' ספר כריתות תרגום גט פטוריו וכו' ראוי לומר שפטר פטור זה ואנחנו אומרים פטור ופטורים

ד'ה ב' כ'ג
ממלא ה' יט
ראשית מ'
ראשית מ'
דמים כ'ג

PAiat] Poëtam & rythmorum compositorum פיוטן uocant. Et carmen ipsum, aut rythmus פיוט uocatur. Hinc est quod nos לקריבות quas adijcere solent in diebus festis precatonibus Piu'tim uocamus. Et ego dico quod hoc uocabulum desumptum sit ab Italis, qui cantorem & oratorem, poëtam uocant: quod tamen mihi uidetur primum à Græcis desumptum esse.

Prout. 6.

PAias] Nec acquiescet etiam si multiplicaueris muna. Tharg. פיוט לא יתקיים id est, Non reconciliabitur. Inde nomen uenit פיוט quod uoluntatem, siue placationem significat, Germanicè vulligen, Italicè contentar. Sapientes tamen usurpant etiam pro petitione & deprecatione, ut quum dicunt, Ruben petijt à Simeone taliter & taliter. Et Thargum quod respondet huic פיוט לא יתקיים est, לא יתקיים ליה.

Esther 4:

PAlag] Iurgium & contentionem פלגותא uocant, quam uocem & Tharg. usurpat. ut, Petram diuisionū, Tharg. פלגותא קיי פלגותא Verba contentionū. Thargum. פלגותא דכח Verba iudicum discordantia. Omnia significant diuisionem, elongationem & partitionem, deductū scilicet, ab illo, Diuisa est terra, Et uicinitatem habet cum ista significatione id quod dicunt Rabbini, Ne nimium remoueas quamlibet rem. Item, Inter uicinum & remotum. Huius significationis sunt & istæ locutiones פלג, פלג, פלג, פלג. Expositio, Separatus, & elongatus est ab hominibus sui seculi in senio uidelicet, aut sapientia. Inde uenit nomen הפלגה id est, Excessus, Hyperbola, quum dicunt, Ille nouit hunc librum בהפלגה id est, excellenter, bene.

1. Sam. 23.
Deut. 16.

Gen. 10.

Pilefoph] In Aruch exponitur pro inspectore stellarum (id est, Astronomo,) quum tamen sit propriè Cræcum uocabulum. Estq; dictio composita ex philos, id est, amator, & sophia, id est, sapientia. Vnde philosophus, id est, amator sapientia.

M m

Pilpel

פיוט חודיו למשורר או לחודו פיוטו ותשיר או תחרו בקרא פיוט וכו חודיו אבו לקרבות שמוסיפים בימים טובים בתפלה פיוטים ואומר אני שהיא בלקח מלשון רומי שחודיו למשורר ולבעל הלצה פואט ונראה לי שבראשונה הוא בלקח מלשון יו |

פיוט תרגום לא ואכה כי תרבה שחד לא מתפייס כד תסגי שחורא ותשם פיוס לשון ריצו וחכמים שמשו בו בלשון בקשה ותהנה פאמרים דאבו שפייס משמעוץ פד וכו וכו תרגום להתחנן לו לפייסא ליה |

מגלי י
אמתי ל

פלג חודיו לריב ומחלוקת פלוגתא תרגום סלע המחלוקת בית פלוגתא דברי ריבות פלוגתא פלוגת דיבא כלם עבדו הפרש ומרחקה בחלוקה בער מלשון בפלגה הארץ ומרוב לעבדו זה מה שאמרו רזל אל תהי מפלגי לכל דבר וכו בין סמוך בין מופלג וכו וכו מופלג חכם מופלג פורש מופרש ומרוחק מאנשי דורו בקנה או בחכמה ותשם הפלגה כמו שאומרים פלוגי יודע ספר בהפלגה |

מנוחא ח' כ"ג
דברים י"ז
ראמית

פלסות פירש בערוך פלוסופה הוא חודה פכבים ואינו אלא לשון יו ממש והיא מלה מורכבת מן פלוס פירוש אוהב סופיא פירוש חכמה דהיינו פלוסופוס אוהב חכמה

Pilpel] Notum est aroma quoddam esse quod uocatur, acutum & acre ualde. Vnde est quod etiam ingenij acrimoniam Pilpul uocant. ut quum dicunt **במלח** Item, Et restituit ea Athniel filius Kanas acuta ad inuentione sua, Vocat item & hominē acuti ingenij **ובמלח** Germanicè scharpff, Italicè acuto. Et uidetur mihi etiā huius significationis esse quod legit in Tharg. super istū locum, Et uir uacuuus cordatus fit, **Thar. קרן נט ומלח יקרק**.

106.11.

Pambi] Tabulæ primæ quia data fuerunt cū pompa fractæ sunt. idem ualet quod **במקרא** id est, palam. Vocabulū est planè Italicū. nam Itali gaudiū magnum & publicū Pompa uocant, Educit uinctos cū congruentijs, Tharg. **בממני** id est, cum pompa. Et iam ostendi tibi in Prefatione mea: quod Tharg. Hierosol. consentit cum Italica & Romana lingua in multis locis, quemadmodum uidebis etiam in Radice sequenti,

psal. 68.

PAmalia] Apud Rabbinos legitur, Familia superior. Et in Versu, Ecce tu pulcher dilecte mi. Thargum. In familia angelorū sanctorū. In Aruch exponit pro copijs, siue exercitib. In lingua itē Ital. & Rom. domesticos alicuius hominis **ממיל** uocāt, Pe scilicet leniter prolato, & Mem cum Hirc. ut, Et audiuit domus Pharaonis R. S. exponit per uulgarē & Gallicā uocē **ממיל** germ. gefiind.

Cant. 1.

Gen. 45.

PAnah] Cum otiosus fuero discam, fortassis nuncq. otiosus eris, Sensus est, Cum otiosus ero & liber à labore meo, Germanicè miefsig, Italicè otios. Vocabulum istud non inuenitur in Biblijs, nisi per explicationem. ut, Et respitiam ad uos. id est, Conuertā ego me ab omnibus negotijs meis. Inde & nomen extat **פני** iuxta formam **גנא**. Item nomen Adiectiuum **פני** otiosus, uacuuus. ut, Locus uacuuus. Cui item non est uxor **פני** uocatur. & mulier non maritata **פני**.

Leuit. 26.

M m 2

Panah

פלפל ידוע שהבושם הנקרא פלפל הוא חד וחדוד מאד לפיכך חודדו להרפות פלפל באמנם בפלפל המלמידים וכן והחזיקם עתבא בן קנז בפלפלו וחדודו לאדם חרית מפלפל בלשון אשכנז שארף ובלעז אהוטא | ובראיה לי שמזה מה שמתרגם ואיש צנוב ילבב ובר צט מפלפל ידויה |

איש צנוב

פומפוי הלווחות הראשונות לפי שבתנו בפומפוי בשפרו פירו בפומפוי ואינו אלא לשון לצד שחודדו לשמחה גדולה ומפורסמת פומפא ותרגום מוציא אכירו בפושרות בפומפוי וכבר הראיתי לך בהקדמותי כי דברי רז"ל ותרגום ירושלמי מסכימים עם לשון לצד ורומי בבמה מקומות וכן תראה בשרש שאחר זה |

תרגום ס"ח

פמליא בדברי רז"ל פמליא של מצלה וכן בפסוק חנה יפה רעותי תרגום בפמליא במלאכה קדישא ופירש בערוך הגילות ובלשון רומי ולעז חודדו לאנשי בית האדם פמליא הפא רפניה והמם בחירק כמו וישמע בית פרעה | שפירש רשי מאשיבאדה בלעז של לשון צרפת והיא בלשון אשכנז גדינה |

פיר א'

רלשת מר'

פנה כשאפנה אשנה שמא לא הפנה פירוש כשאפנה פני וכטל ממלאכה בלא מוכנה ובלעז אוניד ובלשון חנה לא גמיעה בפסוק כי אם לפי המודש ופניתי אליכם פניה אני מפל עסקי והשם פנאי על מישהל צנאי והתאר פני כמו מקום פני ולמי שאז לו אשה נקרא פני והתקנה פניתי |

והקרא כל'

PAnah] Vfurpant quoq; hanc Radicem pro egestio-
ne stercoris, quod exit e corpore, ut quum dicunt, Qui
cacat in agro. Item: Euacuant aliu post sepem, atq; in cam-
po referto croco. Et uenit tantu in Cōiug. Niphāl. Desump-
ptū est ab illo, Vt euacuent domū illā, ubi repurgationē,
& euacuationē significat, Et euacuauit hydriā suā. Tharg.
Hierosol: habet ופניאת Item, Cum euacuarent saccos suos,
Thar, פתק. Germ. aufzraumen, oder leren, Italicè vuadar.

Leuit. 13.

Gen. 24.

Ibidem 42

PASAD] Descripta est in Radice פסד.

PAsal] Omnis cōtagiosus contagio inficit. Nomen
est adiect. quod dici solet de eo, qui non est aptus, siue
idoneus. Abominatio est. Tharg. Hieros. פסל nomen
est substāt. incedēs iuxta formā גבל. Huius significatiōis &
illud est, Non inuentus est inutilis in semine eius. Venit
etiam in alia forma פסלת, ut, Simila quæ non habet fufu-
res. Ab eo Verbū deducit, ut quū dicūt, Omnis locus, in
quo dicitur פסל diffecat precedentia. Et in Niphāl, ut, Inido-
neus es, ut ædifices domū, Germ. falsch, Italicè falso. Et uī-
cinitatē quandā habet in significando cum כרתה sicut pa-
tet ex isto loco פסל id est. sculpe tibi.

Leuit. 19.

Exod. 34

PAfak] Hæc Radix non inuenitur in Biblia, sed mul-
ta uocabula Hebraica in Tharg. redduntur per פסקה
ut sunt prohibitiō, פסקה cessatiō, פסקה defectiō. de
quibus latius uide in Tharg. Inde uenit nomen פסקה uel
פסקה. Item פסקה & פסקה Itē accentus פסקה id est consti-
tuentes pausam פסקה פסקה, n. pausantes. de quibus om-
nibus suffitienter locutus sum in libro פסקה.

1. Reg. 20.

PAfak] Iudices qui sententiā pronuntiant in cau-
sa. Sic erit iuditium tuum, ut tu statuisti. Thargū דנית
פסקה quod item determinat iudices פסקה uocatur.
Huius generis est & illud, Qui statuit pecuniā pro elee-
mosyna, Germanicè aussprechen, Italicè sententiā.

Mm 3

Pakar

פנה עוד שמשו כשרש הזה לעצב הוצאת הדעי
מן הגוף באמנם הנפנה כשנה וכו בפניו
אחורי הגדר אפילו כשנה המלאה פרקום ולא בא אלא
כפניו בפעל והוא לשון ופנה את הפית לשון בעור או הוא
לשון חרקה ופנה פנה מרגום ירושלמי ופניאת וכו
מדיקים שקיהם פניו בלשון אשכנז אויז רוימן או לער
ובלעז סקומראר |

ויקרא זר
דלמית כד
דלמית מב

כבר גכתב כשרש הפסד ציין שם |

פסל כל הפסול פוסל הוא שם תאר למה שאינו
כשר פגול הוא מרגום ירושלמי פסול יהי
והוא שם דבר על משקל גבול וכו לא במיצא פסול
בזרעו ובמשקל אחר פסולת פגון סולת שאין בו פסולת
ובא פעל ממונו כל מקום שצא אלה פסל את הראשונים
והגפאל בפסלת מלככות הפית בלא ואלש ובלעז ואלשו
והוא קרוב לעצב פריתה כמו פסול לך |

ויקרא יט

במות זר

פסק זה השרש לא במיצא במקרא אבל לשונות
הרבה בעברי מתורגמין בלשון הפסקה פגון
לשון מניעה ושביתה וחדילה ועוד ציין במתורגמין והשם
הפסקה או הפסקה ומנה פסקה הפסקים וכו טעמים
המפסקים ושאינו מפסקים וכבר דברתי מפל אלה מה
שנספיק בספר טוב טעם |

פסק שופטים ציניין הפוסקין את הדיו וכו מרגום
פן משפטך אמה מרגום דגם דיבר פסקה
ומה שופסקו הציניין בקרא פסק ומנה הפוסה מעות
לגדקה בלשון אשכנז אויז שפרעכו ובלעז סיטינייר |

מכס ח

PAkar] Quanto magis præsumit, &c. Item, præsumunt hæretici. Vocabulum hoc hæresim significat. Et origo eius desumpta est à uoce אכר. Et in Aruch exponitur pro eo, qui contemnit discipulos sapientes. Verum paulo antè scripsi in Radice פמ quod Min & Epicurus duo uiri fuerint, qui uixerunt sine lege, quos qui secuti fuerunt Minim & Epicurei fuerunt appellati. Quam for-
tassis Epicurus contemptor fuerit sapientum.

PAkar] Apud Rabbinos legitur. De eo quod liberum est. Significatum eius est libertas: neq; usurpari debet, præterquam in Coniugatione Hiphil, Germanicè frey, Italicè libero. Non inuenitur in Thargum, nec quippiam de eo loquitur author Aruch.

PArdes] Paradisus malorum punicatorum. Hortos & paradisos, hoc est, in quo crescunt arbores frugiferæ. Hinc est quod Gentes Gan Eden paradysum nominant. Germanicè paradeys. Quod item dicunt Rabbini quatuor esse, qui ingressi sunt paradysum, typus est quadrige illius celestis, de qua, quid sit, notum est in Cabala. de quo mihi hinc nihil est negotij.

PArhesija] Clanculū & non palam. idem ualet quod ארסוס in propatulo, nisi quod à ארסו uerbum derivatur, sicut declarabitur in Radice sua, à præsentem autem Radice nunquam deducitur uerbum. Et meo uidere, non debent usurpari sine Beth seruilī, Germanicè offenbar, Italicè publico.

PArat] Prath opponitur כל id est, uniuersali. Estq; desumptum ab illo ארר ubi grana significat: quæ cadunt de uite, Germanicè einzellig, Italicè particular. Hinc quoq; deducitur ארסו quum dicunt, Valet numum, Duo numi. Nomen est parua monetæ. Et sunt qui dicunt huius significationis esse illud in Amos, cap. 4, ארסו על פי קבל. Ut sit sensus, Quisquis dat can-
tori

פקח כל שכן דפקח טפי וכן פוקחים המינים לשון מינות הוא והעקר שהוא גלגל מן אפקורוס פירו' בערוך זה המבנה תלמידי חכמים ואני כבר כתבתי בסדר מין פי מין ואפקורוס היו שני אנשים שלא היו בעלי דת והנמשכים אחריתם בקראים מינים ואפקורוס ואולי אפקורוס היה מבנה תלמידי חכמים |

פקח דבברי דל מן הפקח לשון חירות והפשי ואין לשמש בו רק בהפעיל בלא וריי ובלעז ליסוד ולא נמצא בתרגום גם בעל הערוך לא דבר ממינו דבר |

פרדס פרדס רמונים גנות ופרדסים פל צו שגדלים בו אלני מאכל ומנה קורין תגנים לצו עדן פארדוס ובלא פארדויס ומה שאמרו רז"ל ארבעה בבבסין לפרדס רמז למרכבה העליונה וזה ידוע בקבלה ואין לי בזה עסק |

פרהסיא נצנעה ולא בפרהסיא פירוש כמו בפרסום אא שמן פרסום נגזר פעל כמו שיתבאר בשרשו ומנה לא נגזר פעל לעולם ונראה לי שאין משמשין בו זולת בית השמוש בלשון אשכנז אופן בור ובלעז סובליחו |

פרט פרט הוא ההפך מן כלל והוא נגזר מן ופרט פרמך הם גרזרים הנושרים מהגפן ובלשון אשכנז אייבעליה ובלעז פירטיחולר ומנה נגזר פרוטה באמנם שנה פרוטה שתי פרוטות הוא שם מטבע קטנה ויש אומרים שמנה הפורשים על פי הגבל רוצה לומר

מל' קלמ' ל'

נקרא כ"ה

נמוס ו'

tori numum. Hinc quoque & פרוטות venit, quod mi-
 nutas partes significat, ut quum dicunt, כלט לפרוטות id
 est, constans ex paruis numis, Eadem ratione, & de grano
 seminis פרוטא dicitur, quomodo Rabbini usurpant cir-
 ca istum locum, Semine hominis, & semine iumentu ex
 grano, ubi inquit, Ex grano uno egrediuntur multa
 grana. Extant tamen qui dicunt, Thargum, quod respon-
 deat דמקרבט esse פרוטות de quo, quid ipse sentiam,
 iam scripsi in Radice פוס.

Hier. 31.

Amos. 6.

PIrches] Avis trepidans. Iumentum trepi-
 dans. Significatum eius est motio, qua in significa-
 tione usurpat & Thargum Hierosolymitanum in hunc lo-
 cum, Et extendit Abraham manum suam. Tharg. Ne sci-
 licet in hora angustia suae trepidaret, Germanice zappel-
 len, Italice boligar.

Gen. 22.

PArnas] Omne uocabulum מרסא quod refertur ad
 hominem, non ad iumentum, redditur in Thargum
 per פרכסא ut, Pastoribus, qui pascunt populū meum, Thar-
 gum, פרכסא ודרכסא ית עמי Et pascent uos. Tharg. יתכסן
 Inde uenit nomen substant. פרכסא ut, Filius cibatio-
 nis domus meae. Thargū. Vir qui cibabat populū meū. Ad
 thesaurariū. Tharg. לית פרכסא id est, ad dispensatorē. Et a-
 pud Rabb. legit. Dispensator qui cōstitutus est sup popu-
 lum. & similia multa, neq; usurpari debet hæc Radix præ-
 terq; in Piel daggeffata.

Hier. 23.

Esa. 22.

PAras] Terra Israël quadringenta miliaria (habet in
 longitudine) & totidē in latitudine. In plurali num.
 דפרסא סקלס Ier. Et scripsit Poeta in fine פרכסאות
 diei esse. 10. miliaria, & quāuis מרסא cōficere. 4. miliaria. ui-
 de ibi. In istis autē terris פרכסא constat quinq; miliaribus.

PIrsem] Pirsēm idē ualet quod פירסמא nisi φ ab eo
 uerbū deducit. Non manifestauit scriptura. Præce-
 ptum est manifestare hypocritas. Inde nomē Adiect. Fur
 manifestus. Traditor manifestus.

N n

Para

שבתו כל אחד פרוטה למשורר ומנה פרוטות באמרם
 הקולבן הוא סלע לפרוטות פירוש לפרוטות הטבות
 ובאמר גם כן על צדק הורע פרוטה כמו שאמר רבותנו
 זכרונם לברכה זרע אדם זרע בהמה מפרוט אחת יוצאת
 במה פרוטות ויש אומרים שפרגים הפרטים דמקרבטין
 וכבר כתבתי דעהי בשני פוס |

תורה לא

פרכס עוה המפרס בהמה המפרכסת לשון צעצוע
 וכן בפסוק וישלח אברהם את ידו פרכס
 ירושלמי ולא בשעת צעדיה אפרכס בלשון אשכנז
 צאפלן ובלעז כוליגאר |

דאמת כל

פרנס כל לשון מרעה ששב על האדם לא על הכהמה
 מתורגם בלשון פרנסא כמו הרועים הרועים
 את עמי פרנסא דמפרנסין ית עמי ורעו אתכם ויפרנסון
 יתכוז ושמ התאר כן משח ביתי גבר פרנסא דעמי אל
 הסוכו לות פרנסא וכדברי רזל פרנס הממונה על
 הצבור ודומיהם כנים ואין לשמש בזה השורש רק בפעל
 הצאוש |

תורה כל

ראמת כל
תעיה כל

פרס ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע
 מאות פרסה היא ובלשון רבים פרכאות
 וכתב הפייטן בסילוח דפרשת שקלים כי דרך יום הוא
 עשרה פרכאות ובל פרסה היא ארבעה מליז עיז שם

פרסם לשון פרסום הוא כמו בפרסמא אלא שבא
 פעל מזה כמו לא פרסמו הכתוב מרעה
 לפרסם את החגפים והתאר צנב מפורסם מוסר מפורסם

PAra] Rabbini saepe utuntur hoc uocabulo pro id est retributione, siue solutione debiti, ut quū dicunt, Is qui solutionem accepit à seculo diluuij, &c. & similia multa, eaq; omnia in Coniugatione Kal, in eadē significatione usurpatur & in Cōiug. Niphal. & semper coniungit cum dictione *מ* ut, Deus solutionem, seu debitum accipit à populo. Item, Debitū accipiunt ab eo in propatulo. Paratus est ut debitum accipiat ab homine. Inde uenit nomen *פירעון* à quo deducitur *פירענות* & apud Rabbinos legitur *פירענות*. Omne itē uocabulū uindicta ultio, in Tharg. per *פירע* reddif, ut, Viscere ultionē, &c.

Num. 31.
Esa. 61.

Tharg. *פירענות*. Et die ultionis. Tharg. *פירענות*. nec inuenit in Biblia ab ista Radice deduci, nisi illud *פירע* Propter uindictas sumptas, &c. Et hoc quidem iuxta opinionem quorundam.

Iud. 5.

PAra] Qui legit librū retrorsum, idem ualet quod id est retrorsum, siue praepostere. Sunt itē q in hac significatione exponūt illud *פירע* nō desistā, id est, nō

Ezech. 24

PArāz] Inueniunt dictiones de- (reuertar retrorsū. ductæ ab hac Radice, quæ sunt contrariæ significationis, ut, Augescebatq; uir ille, &c. ubi fortitudinē significat. Interrupit murū Hierusalē, ibi fractionē significat. Similiter usurpat & apud Rabb. ut quantū aucta fuit sanctimonia in Israël, ibi idē ualet qd aucta & corroborata fuit. Saepitē *פירע* quoq; corruptionē significat, accipit, ut. Seculū hoc corruptū est. Itē corruerūt ordi nē mūdi.

Gen. 30.
2. Reg. 14.

Inde uenit nomen *פירע* ut *פירע* לנגב, id est, Ruptura, uocat furem (sensus est, Occasio facit furem.)

PArzaph] Primus homo creatus fuit duplici effigie. In Aruch exponit *פירע* p corpore, de quo miror, cum sit planè Græcū uocabulū: nam Græci faciē *פירע* appellant. Qua in significatione & nos usurpare solemus, ut cum dicimus, Quam deformis est hæc effigies ubi pro *פירע* accipitur, Germanicè *gestalt*, Italicè *phaza*.

פירע
 רבותי וזכרונם לברכה הרגילו הרבה בזה
 הלשון בלשון תשלום כגון מי שפירע מדור
 המפול וכו' ודומיהם רבים כלם בכבדו חסד וכו' בכבדו בפעל
 ותמיד בקשר עם מלת מן כמו בשתקפה גפרע מן האמה
 וכו' גפרעיו ממשו בגלוי עתיד להפירע מן האדם והשם
 פירעון וממשו גנר פירענות ובלשון רז"ל פירעניות וכו'
 כל לשון נקמה כמו נחום נקמת אתפירע פירענות וכו'
 ניום נהם ניומא דפירענתא ולא גמיצא בפסוק משירש זה
 נח בפירע פירענות לפי דעת קצת |

במורה 63
 נטעה ס"א
 נוסטוס ח'

פירע
 הקורא את המגילה למפירע פירוש לאחור וימי
 מנה נהם אפי אפירע פירוש לא אשוב אחור |

מזקאל כ"ד

פיריץ
 נמצאים מלות בנה השרש שהוראתם דבר
 והפכו כגון ויפיריץ האיש לשון חזקה ויפיריץ
 בחומת ירושלים לשון שבירה וכו' בדברי רז"ל כמו במה
 פירצה טהרה בישראל פי גדלה ונתחזקה ובלשון שבירה
 רבים מאד כמו הדור פיריץ פירצה גדר של עולם והשם
 פירצה הוראה לגב פירוש שבירה שבקור |

ראשית 3
 מלכים ב' ה'

פירצת
 אדם הראשון נכרא שגי פירצות פי בערות
 פירצות גוף ותמיהתי והלא הוא לשון גוף
 ממש הורין לפנים פירצות וכו' מנהג בלשוננו לומר במה
 פירצות מכוונת זה פירוש פנים בלשון אשכנז גישטאלט
 ובלעז פאצא |

Obad. 1.

Perek] Nō stabis in bituo. id est, in loco uacuo, ubi scilicet diuiduntur uia; Germanicè bles, deductum ab illo, Et rupit à se cunctus populus, &c. ubi diuisionem significat. Hinc est quòd & partes librorum מרקס uocāt pro quo in lingua sancta מרקס usurpatur, quemadmodū declarabitur in sua Radice, Possumus etiam dicere מרק membrū significare, qua in significatione Rabbinī usurpant, ut quum dicunt. Pars siue membrum manus. Membrum brachij. Simili modo & caput libri מרק uocatur, quòd sit tanquam membrum, uel pars.

P E R E K] Eo tēpore mortua est Sara. Itē, Filia eius stat sup tēpus suū. significatū eius idē est qd מר & מר id est, tēpus.

Exod. 32.

PRakmatia] In Aruch scribitur, Extare libros, in quibus מרמתיא cum Gimel scribatur. Quo modo inuenitur & in Thargum Ionathæ in hunc locum מרמתיא עבד למויר Ad mercatorem transeuntes. Thargum, מרמתיא עבד Ego autem inueni in libris correctionibus scriptū cū Kuph, hoc modo מרמתיא ככל מרמתיא id est, qui recipiuntur in omni negotiatione, quod fortassis errore scriptorum factū est. Similiter & in Græca lingua, mercaturam מרמתיא uocant, Gimel leniter prolato.

Gen. 23.

PArafch] Vocabulum hoc diuisionem & separatio nem significat. Nec inuenitur in Bibliā, nisi tantum in uno loco. ut, In medio ouium suarum disperfarum. Frequentiam tamen est apud Rabbinos. Inde uenit & nomen Adiect. מרמתיא pharisaus, in plurali מרמתיא qui sic dicti fuerunt, eò quòd separati fuerunt à moribus huius seculi, quales olim erant Nazaræi. Verum ubicunq; in Hebræo habetur מר in Tharg. redditur per מרמתיא & non per מרמתיא Et quidem miror qui fiat, quòd Rabbinī utuntur in Coniugatione Piel daggeffata. idēq; in significatione absoluta. ut quum dicunt, Postquam separatus fuit Iacob à patre suo. Item, Qui traicit mare. Item, Isti separati sunt ad uitā

Ezech. 34.

פרק

על העמוד על הפרק פירוש מקום פניו
שמשם ותפרקו הדרכים בלא בלוס לשון
ותפרקו שהוא לשנא הפרשה וכו' וראו לחלקי הספרים
פרקים והוא מה שמדאין בלשון הקודש פרשה כמו
שיתפאר בשדשו ונס נובל לומר כי פרק הוא לשון אבר
מלשון רזל באמרים פרק של חיד פרק של חרוע גם
הפרק של הספר הוא אבר וחלק מן הספר |

שניה אל

מחמת ל'ב

פרק

בו בפרק מתה שרה וכו' פה עומדת על פרקה
לשון עת וזמן |

פרקמטיא

כתוב בצרוד שיש ספרים שכתוב בהן
פרקמטיא בגימל ובתרגום ירושלמי
עובר לסוחר בפרקמטיא בפתח ואני מביא אתי בספרים
מדויקים דמתקבלין בכל פרקמטיא בפתח ואנלי הוא
טעות סופרים וכו' בלשון וכו' חריון לסחורה פרקמטיא
בגימל רפוחה |

חלמת ל'ב

פרש

לשון חבולה והפרשה ולא נמצא במקרא
רק במקום אחד בתוך צאנו גפרשות ורזל
שמשו בו הרבה והתאר פרוש פרושים והם הפרושים
מדרבי העלם תנה כמו שחיו הגוירים אבל כל בודי מרגום
בזריא ולא פרוש ותמתי על מה ששמשו רבותינו אל
בזה השרש בבנין פעל חרגיש בפעלים עומדים באמרים
בשפירש יצאנו מאכיו וכו' המפרש גם וכו' ואלו פירשו

וחקל ל'ר

Quæ omnia sunt de Coniugat.daggeffata,id quod ostendit Iod quod indicat Zere, magis tamen conueniret ea usurpare in Coniug.Kal,hoc modo &c, Frequens item ususeius est in Coniugat.Niphal.ut, ושרט, ושרט, ושרט, &c,Inde nomē uenit השרט id est, differentia,Item in Cōiugatione daggeffata.ut, שרטה quod daggeffaretur, si hoc non impediret Res litera iuxta formam שרטה. Hinc est quod quamlibet partem ex 53. partibus, in quas distributi sunt quinque quinarij legis Parefchah uocant. Hinc etiam dicitur Parefcha aperta, Parefcha clausa, quæ, quid sibi uelint, declarauit in libro Masoreth Hamasoreth.

PArasch] Ut exponeretur eis sententia Domini. Significatum eius est declaratio. Inde & nomen uenit: solutionem pecuniæ. Usurpant quoque in Coniugatione Piel. ut quum dicunt, Taliter & taliter exposuit ille, uel ille. Item, Quemadmodū exposuerunt Rabbini. & in Nehemia legitur, In lege Dei explicato sermone. ubi est participium præteritum in Coniugatione Piel. Inde uenit nomen substantiuum עייט id est, expositio.

Peresch] Et simū eius R.D.K.exponit pro stercore quod est in aluo iumentī, Et meo iudicio etiā de humano stercore dicitur. cuius argumento est illud, Sed sterces egressum est.

PAfchat] Consuetudo uulgaris. Mos uulgaris. id est, diffusus in omni loco. Hinc quæuis res, quæ rectam habet lineam absq; curuitate פיש uocatur, Germanicè schlecht, Italicè difteso. Hinc & simplex, siue literalis sensus scripturæ פיש nominatur. atq; inde prouenit & isthęc locutio, quum dicunt, Versus non egreditur de manibus simplicitatis fixæ in uniuersum: sed est ei simplex sensus uniuscuiusq;. Similiter & פשיטא uocabulum usurpant de re nota & plana, Germanicè verstehenlich, Italicè Ben schae,

Paschat

Leuit. 24.
Esther 4.
Nehem. 8.
Exod. 29.
Iud. 3.

לחיים שהם מהבגוש נבאיות היוד המורה על הצרי והנה יותר גבוה לומר בבנין הקל הפודש לים וכולי והפעיל שמשו בו הרבה הפדיש מפדיש יפדיש וכו' והשם הפדיש ובפעל הדגוש פדישה כי אם לא היתה ריש היתה דגושה על משקל פפרה וכו' קראו לכל הלה מנגן הלקים שנהלקה בהו המשה הומשי הורה פדישה וכו' פדישה פתוחה פדישה סתומה אשר פירשתי ענינם בספר מסורת המסורת |

פדיש לפודש להם על פי א' לשון באור והשם פדישת הפכה ומשמשיז בו בבנין פעל כמו פד וכו' פדיש פלוגי וכו' באשר פירשו דול ובקורא פתורה אלהים מפורש פעול מנגן פעל והשם פודש |

ויקרא כ"ד
למען ד'

בזמנה ח'

פדיש ואח פדישו | פירש הורה הוא הודל שפדיש הבהמה ובראה לי שאח שפדיש האדם בקרא בו ובראה ויבא הפדישוונה |

במות כ"ט

פדיש מנהג פשוט הוא | דין פשוט הוא | פודש גתפישט בכל מקום וכו' בקרא כל דבר פיש בו שטח ישר ואין בו עקמומית פשוט בלא שלעכט ובלעד דישטיכו וכו' פירוש כל פסוק לפי משמיעו בקרא פישט וכו' מה שאמרנו אין מקרא יבא מידו פשוטו פודו אינו יבא מידו פשוטו לצמדי אבל יש לו פשוטו עם מידו וכו' פירוש מידו כל אחד מהו וכו' אמרו פשיטא על דבר שהוא ידוע ופשוט בלשון אשכנז ור זעהגלוד ובלעד בין שאווי |

PAschat] Moneta, quæ non diuiditur in minutas partes פסחט uocant. Et in plurali numero פסחטין uel פסחטין, Germanicè pfenning, Italicè solido.

PIschpesh] Scrutatur opera eius. idem ualet quod פסחש Vnde ubi textus Hebraicus habet, Et scrutatus est Laban. Thargum habet פסחש Sic quoque omne uocabulum פסחש quod inuestigare significat, quod in Iobe, Prouerb. & Psal. legit, In Thar. per פסחש transfert.

PIschpesh] Reptile quod in fulcris lectorum inuenitur פסחש uocatur, Germanicè vuantlaus, hoc est, Cimices parietum, Italicè zimeze. Vocatur autè פסחש à scrutatione, quam in ea experitur homo. Cuius significationis est & præcedēs Radix. Hinc est quod dixerūt Rabbinī. Fœdus percussum est cum Cimice. Odor eius est similis saporī eius, & longitudo eius similis est latitudini eius, & quicunq; conterit eum, olfacit odorem eius.

PEscher] Et quis nouit solutionem uerbi: non amplius extat in Biblia, idemq; ualet quod פסח transpositis literis, aut commutato Schin in Taph. ex quo fit פסח Vnde Thargum quod ubiq; respondet uocabulo פסחט Et quemadmodum uocabulum פסחט non inuenitur in Hebræo, nisi ubi de somnijs agitur, ita & uox פסח in Thargum non inuenitur, nisi ubi textus Hebraicus habet פסחט Legitur & in Daniele, Interpretationem somnij. Somnium & interpretationem eius.

PAscher] Aquæ, tepidæ, quæ non planè neque frigida, neque calidæ sunt, uocantur פסחש Hac uoce usus est Chaldaus interpres, Ecclesiast. 2. in hunc locū, Coaceruauī mihī. &c. Tharg. Fistulas effundentes aquas tepidas. Germanicè loulisch, Italicè tepidè. Hinc est quod conuentionem, quæ fit inter duos, qui iudicio contendūt פסחש uocāt. Inde & uerbū deducūt. ut, Præceptū est facere concordiam. Item, Postq; concordēs facti sunt. & similia, Germanicè einung, Italicè Acorda.

○ ○

Pathal

Gen. 31.

Ecclef. 7.

Ecclef. 2.

Daniel. 3.
Ibidem 2.

פֶּשֶׁט חודין למטבע שאינה מתחלקת לפרוטות פשוט ובלשון רבים פשיטין או פשוטין בלשון אשכנז פפענינג ובלעז סולדו |

פֶּשֶׁט יפשפש במעשיו פרוש יחפש וכן תרגום ויחפש לבו ופשפש וכן כל לשון חקר באיוב משלי תילים מתורגם בלשון פשפש |

פֶּשֶׁט הרמש המצא בקירות המשותפת בקרא פשפש וכן בקרא בלא וואנטש לויז פי כפי הקירות ובלעז צימוזי ובקרא פשפש מלשון חפוש כדלעיל כי האדם ממשמש בה וכן אמרו רזל ברית בריתה לפשפש ריחו כטעמו וארבו כרחבו וכל המוללו מריח בו |

פֶּשֶׁר ומי יודע פשר דבר איז לו דומה במקרא והוא כמו פרוש בהפוך אותיות או בהלות שין לתיו שהוא כמו פתר וכן תרגום של כל לשון פתרון פשר וכן לשון פתרון לא נמצא בעברי רק בענין הלומות כן לשון פשר לא נמצא בתרגום רק על לשון פתרון וכן בדביאל פשר הלמא הלמא ופשריה ודומיהם |

פֶּשֶׁר מים שנתחממו מעט עד שאינם חרין ואינם חמוין גוראים מים פושרין וכן בפסוק פגסתי לי תרגום מרדכוז דשריין מין פושרי בלא לוליד ובלעז טיפידו ומנה קראו ההשואה העושים בין שגי בעלי דיבז פשרה וכן מפינו פעל באמרים מנה לפשר ואחר שנתפשרו ודומיהם בלשון אשכנז אייניג ובלעז אהורדא

הלמית 5

קהלת 1

דמלכ 5

קהלת 5

PAthah] Notum est punctum Pathah . Et diu miratus fui, qua de causa Taph leniter pronuntient. quum tamen esset daggeffanda post punctum Pathah. Multi itē Iudæi proferunt cum accentu milra, cūm tamen habeat accentum Millel, quemadmodum nos Germani pronuntiamus cum Millel.

PAthal] Fila, quæ ponūtur in ore lucernarum מתילת uocātur. Cuius uocis usus est in Midrasch, ut, Mulier lucernarum, quæ facit מתילת id est, ellichina pro sanctuario, Germanicè zochē, Italicè stopine. Vocantur autem מתילת eò quod fila unde fiunt retorquentur, & copulantur simul. Hanc uocem & Tharg. habet, ut, Distortum & peruersum. Tharg. מתילא ועק ונחא.

Proh. 8.

FINIT PE, ET INCIPIIT litera Zade.

Aba] Homines hypocritæ, qui nō sunt intus in corde, quales foris apparent זבועים id est, fucati uocantur. hoc est, alium præ se ferunt colorem, quam re ipsa sint. Hinc est quod dicit Cantor Esobaus, Caveas mi fili à fucatis. nam osculum eorum, est ueluti osculum superfluū. Sunt tamen qui זבועים מן exponunt pro זרועים id est, hominibus, qui natura rufi sunt, quiq; rufos habēt crines: & qui plerunq; natura mali sunt.

Leuit. 4.

Zaba] Ab hac Radice uenit זבבע id est, digitus, absolutè tamen זבבע digitus est proximus pollicis. sicut accipitur in isto loco, Et digitum suum in sanguinem, &c. & similia. Vsurpatur tamen generaliter de quolibet digito. In plurali numero dicitur זבבעות

Zadad] Hæc est Radix (uocis) זר qua forma uti solent Rabbini in uerbis suis, dicentes in plurali numero זררים Et in duobus lateribus eius. Hinc proficiscitur כזר dictio composita, ex כזר כזר.

00 2

Zadak

פתח נקודת הפתח ידועה ורוב ימי תמתי על מה שקוראין המיו רפעה והרי היא ראיה להבדל

אחר הפתח גם רוב היהודים קורין המלה מלרע ואינו אלא מלעיל וכן קוראין אנחנו האשכנזים בפתח מלעיל החושין שמימינו בפי הברות בקראים פתילות **פתל**

מסמס ל

וכן במדרש אשת לפידות שעושה פתילות למקדש בלשון אשכנז צוכז ובלעז סטופיני ונקראים פתילות לבי שהחושין משוורין ובפתליו יחד בפתל ועקש תרגום פתילא ועקומא

מגלי ח

נשלמה אות הפא

בשם אשר הכל צופה

אות הציר

צבוע נקראו אנשים החנפים רועה לומר שאין תוכם כבדים עבועים פירוש שמראים צבע

צבע

אחר במה שהם וכן אמר המשורר האיזובי והתחר בני מז העבועים בשיחתם בשיחה צעורה ויש מפרשים מז העבועים פירוש אדמונים בטבע וצבע שצבם אדום כי רובם הם רעים בטבע

צבע

מהשגשג הנה אצבע וסמם אצבע הוא שאחר הגודל כמו את אצבעו בדם ודומיהו ובאמר גם כן על הכלל רועה לומר כל אחד נקרא כן ובלשון רבים אצבעות ונקרא גם כן אבר האיש אצבע באמרים אין כל האצבעות שוות

ניקרה ל

צדד כן שרשו של צד וכן בזהו דל בדבדוקים לומר בלשון רבים צדדיו על שני צדדיו

צדד

ומלת ביצד היא מורכבת מן באי צד

Proff. 10.
E 11.
Ibidem 14.

Z Adak] Rabbini, quod pauperibus datur דקה ap-
pellare solent, qua in significatione exponunt il-
lud, Iustitia liberat a morte, pro eleemosyna, &c. Item, Iu-
stitia exaltat gentem. Veruntamen in Biblia nihil est di-
scriminis inter דק & דקה nisi quod illud, puta דק est
generis masculini: hoc uero, id est, דקה est fœ. generis. Por-
ro Gentiles, siue Christiani eleemosynam uocant אלמן
quod à Græcis desumptum est.

Z Adik Rabbini litteram istam ז Zadik uocant, ut
quum dicunt, Zadik curuatum, Zadik simplex. Si-
militer Germani & Galli appellant nempe Zadik. Ve-
rum reliqui Iudæi maxime Grammatici Zere nominât.

Z Adok] Duos discipulos habuit Antignus uir So-
chæus, quorum alteri Zadok, alteri uero Baïethos
nomen erat, qui deficientes à præceptore, ad homines ma-
los, coeperunt negare legem ore tenus traditam. Neq; fidē
habuerunt nisi ei quod in lege scriptum erat. Qua de cau-
sa קראי q. d. bibliaci, siue textuales appellati fuerūt, de qui-
bus amplius loquar in Radice קר Et in lingua Romana
uocant eos Sadduceos. Sic enim mos est Latinis, ut loco
Kuph, quod nobis est Zade ponant, quemadmodū decla-
rabo iterum in Radice קר.

Z Aiath] Apud Rabbinos legitur, Qui reuult iu-
dicio cōtendere cum proximo suo, idem ualet quod
האזנה & האזנה quæ auditionem & auscultationem signi-
ficat. Vnde ubi textus Hebraicus dicit, Auribus percipite
cœli, Thargū habet, Auscultate cœli. Item, Auscul-
ta Iob. Thargum אהת איוב Germ. vernemen, Italicè auscular.

Z Allal] Aquæ claræ. Vinū clarum, contrariū eius
עכר quod turbulentum significat. Vnde R. S.
hunc locum, Turbastis me, &c. sic explicat, Clarum fuit
dolium, & uos turbastis ipsum, desumptū est ab illo, Sub-
mersi sunt tanquam plumbū, ubi submercionē significat.

Deut. 23,
Iob 33.

Gen. 25.
Exod. 15.

צ צדקו דלל לקרא למתנת עניים צדקה וכו'
פידשו וצדקה מציל ממוות צדקה תרומם
וילפי לשון המוכר אין הפרש בין צדקה לצדקה וכו'
שנה לשון זכר וזה לשון נחמה ומראי הצדקה בלשון
הגוים אלמוזן והוא בלחם בלשון ינו |

משלי 11
משלי 12

צ צדקו קראי רבותינו זכרונם לברכה לאות הזאת צ
צדקה באמנים צדקה בפרת צדקה פשוט וכו'
חורין לה האשכנזים והצרפתים צדקה אבל שאר היהודים
גם כל המדקדקים קראי לה צדי |

צ צדוקו שני תלמידים היו לו לאנטגנוס איש סונו
אחד שמו צדוק ואחד שמו בתוס ויצאו
לתרבות רעה ובפרו בתורה שבכל פה ולא האמינו בה מה
שכתוב בתורה שככתב על כן חורין להם חראים לשון
מקרא ועוד אדבר בס' בשרש חרא ובלשון רומי חורין להם
צאדיצאי כי כן מנהג לשונם לשים צדיה במקום חות
שלנו כמו שאבאר עוד בשרש חסר |

צ ציוותו בדרל המסרב לציוית דין לחברו והוא לשון
האזנה והקשבה בתרגום האדינו השמים אצותי
שמיא וכו' הקשב איוב אצית איוב בלשון אשננו בור
בעמן ובלעז אסקולטר |

דברים 33
איוב 15

צ צללו במים צלולים ינו צלול הוא הפך עכור וכו'
פירוש לשי עכרתם אותי צלולה הייתה התבית
ואתם עכרתם אותה והוא צלחה מלשון צללו בעופרת

ראמית 5
במות כ"ו

quemadmodū & Onkelus reddidit חתקו כלבא Quamdiu aquæ, aut pinguis aliquis liquor per submersionē nō dum subsiderūt, plerūq; turbida sūt, postq; uerò subsiderunt, pura & clara fiunt, Germanicè lauter, Italicè kijaro.

ZElem] Rabbi Moses filius Maymoni (piæ memoriæ) in libro suo, cui nomen est Moreh Nebuchim, declarauit quid sit discriminis inter זלם & זלמא Et omne sculpsile זלם uocamus, qua in significatione & in Daniele accipitur זלמא id est, imago una.

Dan. 2.

ZImzem] Rabbinī dicunt, Constringebāte eos inter duos uectes arcæ. Inde uenit nomen זמזם quod coartationem & absconsonem significat, unde ubi textus Hebraicus habet, Obuelauerat enim faciem suam. Thargum Hierosol. dicit, חרף זמזמה אפיה Germanicè zvuingen, Italicè strinzar.

Gen. 39.

ZAnan] Raphanum & lactucam. זאנא Radix est similis rapæ, Germanicè Retich, Italicè Raphinèl, Ceterū זאנא herba est, quæ Italicè lactuca, Germanicè Latich uocatur.

ZAna] Apud Rabbinos legitur, Res, quæ in abscondito fiunt, idem ualet quod זאנא id est in occulto. Vnde Thargum, quod respondet huic loco, Et repositus fuit Moses uirgas illas coram Domino, est, זאנא id est, & abscondit, deductum est, à זאנא quod uerecundiam significat. Vnde homines humiles, & qui seipfos propter humilitatem suam quodammodo occultant זאנא appellatur.

Num. 17.

ZAar] Afflictionem & dolorem significat: nec inuenitur in Biblia, sed in Tharg. ut, Cum dolore paries filios. Tharg. זארא &c. Et miror quod uocabulum זארא ignominia, & זארא maledictio, quæ in prouerbij leguntur in Tharg. per זארא transferuntur.

Gen. 3.

ZArab] Acutus ex Rabb. in Aruch exponit pro forti discipulo sapientū, Et R. S. exponit p acrimonia ingenij

שהוא לשון שחיעה כתרומתו אשתמעו כאפרא פי כל עוד שחמים והשמן אינו שחועים על הרוב הם עכורין וכאשר הם שחועים הם זכים וצלולים בלא לויטר ובלעז חייארו |

צלם] כבר באר הרמבם ז"ל בספרו מורה הנבוכים שהפרש בין צלם ודמות ואנחנו קוראים לכל פסל צלם וכו' בדביאל צלם זה |

דביאל ב'

צמזם] בדברי רז"ל צמזמו בין שני פדי ארוז והשם צמזמו לשון דוחק וסתור פי כסתה פניה תרגום ירושלמי ארי צמזמה אפיה בלשון אשכנז צווינגן ובלעז סטרינגאר |

דאשת ל"ח

צנן] צנן וחזרת הצנן הוא שרש בדמות לפת בלשון אשכנז רעטיר ובלעז ראכניגל וחזרת הוא עשב הצנן בלעז לאטוגא ובלשון אשכנז לאטיד |

צנע] בדברי רבותינו וכרונם לברכה דברים שבצנעה פירוש בסתר וכו' תרגום וינח משה את המסות והוא מעצו צניעות בקראו האנשים השפלים והמסתתרים בעבור ענותנותם צנועים |

במורה א'

צער] לשון צער ומכאוב ולא צמיצא במקרא אך תרגום בעצב תלדי בנים בעצרה תלד בניו ותמחתי פי כל לשון קלון וקללה שבמשלי מתורגם בלשון צערה |

דאשת א'

צרב] צורבא מדרבנן פירוש בצרות חזק תלמידי חכמים ורשי פי לשון חריפות ולשני הפרושים

Prov. 16. ingenij. Et iuxta utranq; expositionem uidetur hæc phra-
 sis desumpta esse ab isto loco כּלֵּךְ זִרְחָה id est, quasi ignis
 flagrans: igni siquidem nihil uehementius & acutius. Nos
 aut uocamus כּוֹמֵיִם, quemuis, qui legit & discit in
 Thalmud, etiam si non accesserit ad Rabbinatum.

K Arach] Hæc Radix non inuenitur in Biblia, nisi
 tantum in uno loco, nempe, 2. Paral. cap. 2. ut, Lin-
 gna de Libano quotquot tibi necessaria fuerint. Cæterum
 Rabbinii frequenter usurpant, tam nominaliter, quam uer-
 baliter: non tamen inuenitur in Coniugat. Piel & Ni-
 phal. Inde nomen substantiuum uenit כּוֹךְ necessitas, &
 Adiectiuum כּוֹךְ necessarius. In Thargum tamen inue-
 nitur tantum nominaliter usurpatum. ut, Manus eius con-
 tra omnes, & manus omnium contra eum. Thargum. Ipse
 erit indigens omnibus, atq; etiam filij hominum erunt in-
 digentes eo. Omne item uocabulum כּוֹךְ quod uoluntate
 & desiderium significat, in Thargum per כּוֹךְ redditur.
 ut faciam omnem uoluntatem tuam. Thargum, Sufficien-
 ter dabo omnia quæ tibi necessaria sunt, Germanicè be-
 derffnūs, Italicè Bizunij. Utuntur etiam Rabbinii hac for-
 ma pro egestionem stercoreis. ut, Cooperit pedes suos. Thar-
 gum, Facit ipse necessitatem suam: In hac quoque signifi-
 catione usurpant quum dicunt כּוֹךְ לְקַבֵּי id est, Op-
 us habet cacatione.

K eroch] Frequens usus est istius uocabuli, ubi men-
 tio fit de idololatria, & de sculptilibus. ut, Dæmonijs
 & non Deo. Thargum, Dæmonijs, in quibus nulla est u-
 tilitas, Si Deus est. Thargum, Si est in eo utilitas. & simi-
 lia multa, quæ omnia uirtutem & utilitatem significant.
 Huius significationis & illud est, Et quam utilitatem ha-
 beo ex peccato meo. Thargum, &c. Item, Quod
 ad nihil utile est, Thargum לֵית בֵּיִם כּוֹךְ לְכֵל מַעֲשֵׂה גֵרְמָנִים
 Germanicè nütz, Italicè utilo.

Pp

Zaraph

הוּא גִזְרֵי מִן אֵשׁ צִרְחָה שְׂאֵיז דְּבַר חֹזֵק וְחַד מִמֶּנּוּ
 נִחְבְּזוּ קוֹרְאֵיז עֲרֵבָה דְרַבְנָה כֵּל מִן שְׁקוֹרָה וְשׁוֹנָה
 כְּתַלְמוּד אֶפְלוּ אִם אֵינּוּ גִכְמֵי לְרַבְּנֵיז |

תּוֹבֵן

צִרְחָה
 זֶה הַשֵּׁרֶשׁ לֹא נִמְצָא בְּמִקְרָא דֵּךְ בְּמִקְוִים
 אֶחָד בְּדִבְרֵי הַנְּמִיִּים עֲצִיִּים מִן הַלְּבָבוֹת כִּכְל
 צִרְחָה וְרַבּוֹתֵינוּ זְכוּרִים לְכִרְכָּה שֶׁמִּשּׁוּ בּוֹ הִרְבָּה בְּשִׁמוֹת
 וּבְפַעֲלִים אֶךְ בְּכִנּוּי הַמֶּלֶךְ וּבְפַעֲלֵי לֹא נִמְצָא וְהַשֵּׁם טוֹרֵךְ
 וְהַתֵּאֵר צִרְחָה וּבְתַרְגּוּמֵי לֹא נִמְצָא דֵּךְ בְּשִׁמוֹת כִּמּוֹ יָדוּ כִּכְל
 יָדוּ כֵּל בּוֹ הוּא יְהִי צִרְחָה לְכוּלָּה וְאֵת בְּנֵי אֲנָשָׁה יְחַז
 צִרְחָה לֵית וְכֵל לְשׁוֹן חֶפֶץ מִתּוֹרֵם בְּלִשׁוֹן צִרְחָה כִּמּוֹ
 אֲעֲשֶׂה כֵּל חֶפֶץ אֶסְפִּיק כֵּל צִרְחָה בְּלֹא בִידוּר־פְּגִישׁ וּבְלַעַז
 בִּידוּרֵינוּ וְשִׁמִּישׁוֹ גַם בְּזֶה לְהוֹצִיאַת הַרִיעֵי כִּמּוֹ מִסִּיד הוּא אֵת
 רַגְלֵיו עֲבִיד הוּא יֵת צִרְחָה וְכוּ אִמְרוּ וְהוּא צִרְחָה לְגַבְּרֵיז |

לֵה ב' ב'

רַגְלֵי

מִלְכִים א' ה'

מִפְּמִיט ג'

צִרְחָה
 הִרְבָּה מִכֵּל זֶה הַלִּשׁוֹן עַל לִשׁוֹן עֲבוּדָה זִרְחָה
 וּפַסֵּל כִּמּוֹ לְשָׂדִים לֹא אֱלוֹהִים לְשָׂדֵיז דְּלִית
 כִּהוּז צִרְחָה אִם אֱלֹהִים הוּא אִם אֵית בֵּיה צִרְחָה וְדוּמִיָּה
 רַבִּים כִּלְם לִשׁוֹן כִּהוּז וְתוֹעֵלָת וְכוּ מִה אֲוִעִיל מִהֲשִׂאתֵי
 מִה צִרְחָה מִתַּעַל סוֹרְחָנוּ וְכוּ לֹא יִצְלַח לְכֵל לֵית בֵּיה צִרְחָה
 לְכֵל מִנְעָם בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנוּ בּוֹץ וּבְלַעַז אֲוִטִילוּ |

דְּבַרִים ל'ב

מִלְכִים א' ה'

אֵינֶם ל'ה

יְרֵמוֹה י'ג

Num. 24.

Z Araph] Affotiationem & coniunctionem significat, nec inuenitur in textu Bibliæ. In Tharg. quoq; non reperi, nisi tantum in uno loco Tharg. Hierosolymitani, ut, Et naues (uenient) de partibus Italiæ. Tharg. Et adiungentur illis legiones, &c. ubi idem ualet quod יתחבין id est, affotiabuntur. Rabbini quoq; frequenter usurpant ut, ויחברו למעשה Cuius sensus est, Deus reputat ei pro bono opere. Item, Conflantur simul. Inde nomen uenit כחף conflatio, ut, חרף האותיות id est, combinatio litterarum, quæ nota est peritis Cabalæ. Extat item liber qui uocatur ספר הנחפין, de quo mihi hîc nihil est negotij.

1. Reg 17. Obad. 1.

Z Arpath] Duo sunt Zarphat. Alterum Zarphat, quæ est prope Zidon, ubi est nomen loci, sicut patet ex eo quod dicitur, Surge, & uade in Zarphath, quæ est apud Zidon. Alterum nomen est prouintia, quæ nota est hodie, quæ Italicè Francia, Germanicè Franckreich uocaf.

FINIT ZADE, ET INCI-
pit litera Kuph.

K Vbia] Qui ludit cum tessera. Et in plurali numero קוביא Offa sunt parua, quæ habent sex oras. In una ora sculptum est unum punctum, in secunda duo, in tertia tria: Et sic reliqua omnia, quæ ad lusum parata sunt. Germanicè vuürffel, oder dop pelstein, Italicè Dade. Inde uenit nomen formale קוביאסוס qui ludit cum talis. In Aruch exponitur pro fure animarum. Sed primum mihi magis solidum uidetur.

Prou. 19.

K ibbel] Vocabulum קבלה non inuenitur, nisi dum taxat in Ezra, in Paralip. & in Esther, qui libri in captiuitate conscripti fuerunt. Et semel in Prouerbij reperitur, ut, Audi consiliū, & suscipe disciplinā. Sed in Tharg. multa

Pp 2

צרת מורה כל לשון חבור ודבוק לא נמצא בפסוקים בתורה לא מצאתיו רק במקום אחד בתורה ודי וצים מיד פתים ויצרפון עמחון לציוציו מן דומאי פי ויתחברו ורבותיגו אל שמשו בו הרבה כגון הרבה מיצרפו למעשה מצטרפין יחד והשם צרות וכו צרות האותיות וזה ידוע לבעלי השכלה ונמצא ספר הנקרא ספר הצרופים ואי לי בזה עסקו |

צרפת שני צרפת הם האחד צרפת הסמוך לצדון והוא שם מקום שאמר הוסי לך צרפתה אשר אשר לצדון והשני שם מדינה שאמר בנצבים צד צרפת בלעז פרנצא ובלשון אשכנז וראנהרייר |

ושלמה את הצרי
ועל זה לאחינו נודה
אות הקוף

קביא המשחק בקוביא וברבוי קוביא את והם עצמים קטנים של ששה פאות חקוק על הפאה האחת בקוביא אחת ועל השנית ב ועל השלישית גימל וכו כלם לשחק בהם ובלשון אשכנז וראורפיל או טופיל שטייך ובלעז דאדי ושם הוא קוביאסטוס פירד שוחק בקוביא את ובערוך פירוש שהוא הגונב בפשות וקראשון כבוד |

קבל לשון קבלה לא נמצא רק בעזרא ובעזריה הנזכרים ובאסתר שהם ספרי הגולה ופעם אחת במשלי שמע צעה וקבל מוסר אבל בתורה

אע"פ

multa uocabula per קבלה reddita inueniuntur. Vide in Methurgeman. Est quoque frequens apud Rabbinos, de quo non est opushic adducere exempla. Inde & nomen deducitur קבלה uel קבל Et nomen formale קבל id est, qui didicit libros Cabalæ, in quibus habentur secreta legis & prophetarum, quæ accepit uir ex ore uiri usque ad Mosen Rabbinum nostrum (super eum sit pax) atq; inde Cabala nuncupatur. Diuiditur autem in duas partes, speculatiuam scilicet & practicam. Et ego quidem non sum dignus, ut explicem negotium eius: propter peccata enim mea non didici sapientiam istam, & scientiam sanctorum istorum non noui, nec intelligo.

Kabal] Accuso ego illum uel illum. Significatum eius est murmuratio. Vbicunq; item uocabulum clamoris, qui ex illata prouenit iniuria, ponitur, in Thargū per קבלה redditur. ut, Clamant ad me. Thargū. Clamant coram me. Clamor Sedom, Thargum. & similia multa, in quibus omnibus Beth raphatur. Verum קבלה supra memoratū habet Beth daggeifatū. Et p signo quo inuicem dignoscas, capias istum locum, Audiam clamorē eius. Tharg. Suscipiendo fuscipiā clamorē eius. pba.

Gen. 4.
Gen. 18.

Exod 23.

Kaba] Constituit ei tempus. Item, Tempus determinatū. Inde nomen קבע & קביעות Omnia rei stabilitatem & determinationē significant, germanicè gesetzt. Italicè determinato. Nec inuenitur hoc uocabulum in Biblia, nisi quod fortassis huc aliquo modo referri potest illud in Esaia כס הקבעת כס הקבעת ubi fœces significat, quæ sic uocantur, eò quod fixæ sunt in imo uasis.

Kadar] Dud, Parud & Kalachath, tria hæc in Thargum per קדר quod ollam significat transferuntur. Cuius uocis usus est apud Rabbinos, ut quum dicunt, Olla duorum sodalium, neque calida est, neque frigida.

במצאים תרבה לטובות מותרצמין בלשון קבלה עיין
במותרצמין גם רזל שמשו בו תרבה מאד ואין צורך
להביא עילתם ראיות והשם קבול או קבלה ותתאר קבלו
ומקבל בקרא מי שלמד ספרי קבלה והם סתרי תורה
וגביאי שקבל איש מפי איש עד מרעה לכה בקראת קבלה
והיא גחלקת לשבי חלחים עיונית ומצשית ואינני כדאי
לבאר ענינה כי בעונותי לא למדתי חכמה זו ודעת
קדושים אלה לא ארע ולא אבין ו

קבל חובל אני על פלוגי הוא לשון תרעומות
וכן כל לשון צעקת חמס מותרצם בלשון
קבלה כמו צועקים אלי קבלו קדמי וצקת סודם קבילת
סודמאי ודומיהם רבים בקלו הבית רבונה אבל לשון
קבלה דלעיל היא דגושה וסימנה שמוע אשמע צעקתו
קבלה אקבל קבילתיה ודוח ו

למדת ר' אה
ממות כ' א

קבע קבע לו זמן וכן עת קבוע והשם קבע או
קביעות כלם לשון קיום תרבה והקבלתו בלא
צדיצט ובלעז דטירמיינטו ולא נמצא זה הלשון במקרא
אולי יש לדמות לו קבעת בוס התרעלה שהם השמרים
והקראי כו לפי שהם קבועים בתחתית הכלי ו

ישעיהו כ' א

קדר דוד ופארור וקלחת שלשנו מותרצמין
קדרא וכו בדברי רזל קדרא דבי שותפי לא

Instrumentum est in quo coquitur. Et solent pronuntiare **קופ** Kuph cum scheua, & Daleth cum Zere, & cum He in fine. ut, In olla qua coxerunt, cocti fuerunt. Germanicè hafen, Italicè phinjat.

Gen. 29.

Kedar] Nos populum, qui Tartari uocantur, Kedarim nuncupamus, nomine filiorum Ismaël, Kedar & Adboël & Mibscham, qui habitant in Arabia. Verum Tartari non morantur in Arabia, sed quia in Tabernaculis habitant, more filiorum Ismaël, ob id Kedarim ipsorum nomine uocantur.

KAdosch] Vocabulum istud apud Rabbim. multis seruit rebus, ut Kidusch, Kadisch, Keducshah, Kadosch, Keducshin, & Hekdesch. Nec possum hic singula explicare, sed quodq; suo in loco declarabitur iuxta materiam suam.

KAhal] Congregatio populi **קהל** uocatur. ut, **בב** id est, coetus, ecclesia. Venit & in alia forma **קהלה** quæ ab inuicem distinguere solent: Congregatione enim Iudæorum comorantium in ciuitate **קהל** uocant, Ciuitas uero, in qua est **קהל**, id est, coetus, siue ecclesia uocatur. ut, Ecclesia Padueñ. uel Venetiana. Et in plurali **קהלות**. sed **קהל** non habet pluralem numerum, dicendo **קהלים**. Locus item, in quo sunt domicilia uiuentium, hoc est, sepulchra mortuorum **קהיל** uocare solent, etiam si sit pagus, ubi non est magnus coetus.

KAtegar] Nullus accusator fit aduocatus. Significatum eius est delator & obtrektor. Estq; plane Græcum uocabulum, Germanicè hinderer, Italicè Intrigador. Inde uenit nomen **קטגוריה** kategoria.

KIthnith] Genera leguminum. Et in plurali **קטניות** in lingua sancta uocantur **זרענים** Germanicè zūmiz, Italicè lagume, uel minutija à paruitate. Vnde & **קטניות** nuncupantur.

Kal

קריבא ולא תמימא והוא הפלי שמבשלין בו ובוהגים לקרא אותו קדבה הקוה בשוא והדלת בצרו ובהא בסוה וכו בקדבה שבשלו בה בתבשלו בלא האכו ובלעד פינייטה

קדר אבנתי חורין העם הקדרא טרבו חדרים בשם בני ישמעאל קדר ואדבא ומבשם שהם שוכנים בצרב אבל הטארטרו אינם דרים בצרב אלא לפי שגם הם שוכני אהלים בבני ישמעאל בתראים חדרים כמו הם |

הלכות כ"ה

קדש לשון זה משמש בקברי רבותנו זכרונם לברכה לעצבים רבים קדוש וקדוש וקדשה וקדוש וקדושין וקדוש ולא אוכל לפרש כל אחד ואחד אך כל אחד הוא יתבאר במקומו לפי ענינו |

קהל קבוץ גדול בקרא קהל כמו צבור ומשקל אחר קהלה ובוהגין להפריש ביניהם וקורין לקבוץ יהודים חדרים בעיר אחת קהל ולעיר שבה הקהל בקראת קהלה כמו קהלת פאדואה או ויניציא ולרבות קהלות אבל קהל לא יתעבה לומר קהלים גם המקום שבו בתי חיים רוצה לומר קברי מתים בוהגין לקרא קהלה את על פי שהוא כפר ואין בו קהל רב |

קטגור אין קטיגור בעשה סטיגור פירוש מלשין ורכיל והוא לשון יוז ממש ובלשון אשכנז היבדרר ובלעד איבטריגדור והשם קטיגוריא |

קטניות מיני קטניות ובלשון רבות קטניות ובלשון הקדש בתראים זרעונים ובלא צומיז ובלעד לזומו או מינושיא לשון קטנות לכה בתראים קטניות |

KAI] קלית ראש Multi putant quod קלית significet eum, qui nudo capite incedit, sed errant. Talis em̄ קלית וקלית גלי ראש uocatur, ut quum dicunt, Prohibitum est ambulare quatuor cubitos relecto capite. Quin קלית ראש est id quod dicunt, Nō leuiter attollat homo caput suū. Quod in Aruch sic exponit, Nō incedat eleuato capite, sed demisso

Psal. 43. **K**Almos] Stylus est scribæ expediti. Tharg. Tanq̄ calamus scribæ exercitati. Similiter & in Romana lingua calamus uocant, Italicè Calmi. Hinc instrumentū, in quo calamos, & atramentum reponunt קלמיר uocant. Cuius uocabuli usus est in Breschiñ Rabba. Simile est de rege, qui emit filio suo calamarium.

Psal. 44.
Ezech. 22.
Ibidem.
Cant. 6. **K**Elas] Omne uocabulū קלס in Biblia in contemptū accipitur, ut, Subsannationē & derisionē, Et in derisionē cunctis terris. Item, Subsannabunt te. Germanicè gespœtt, Italicè Abiphement. Verūm apud Rabbinos in laudem accipitur, ut, Laudant coram rege filiū tuum. Itē, In laudem & gloriam, Et concubinæ lauauerunt eam. Thar. ויקלסו לטון. Germanicè Loben, Italicè laudar.

Iob 29.
Ibidem 17.
Ibidem. 14 **K**Lastar] Effigies faciei eius, id est, forma, siue figura faciei eius. Et lucem uultus mei non abijciēbant. Thargū. Et effigiem, seu formam uultus mei. Et membra mea sicut umbra sunt omnia. Tharg. Et forma uultus mei. Item, Immutas faciem eius, & dimittis eum. Thar. Immutas formam eius. Tria hæc in Iob habentur. nec amplius inuenio in Thar. Et in Aruch scribitur cum Teth litera, quo modo nō reperi in omnibus libris correctioribus.

Gen. 30.
Leuit. 14. **K**Eleph] Quos decorticauit in fluenta. Thargum. ויקלי Et domum illam iubebit radi. Tharg. ויקלי Germanicè schoelen, Italicè scozilar. Inde nomen קליפה, ut, Cortex allij, Cortex ligni. Hinc & pellis super quam scribunt קליף uocatur, eò quod inde detracti sunt pili, Germanicè Perment, Italicè Pergameno.

קל קלות ראש רבים סבורים שקלות ראש הוא מי שחולך פרוץ בראשו וטועים כי ההוא בקרא גלוי הראש כמו שאמרו אסור ללך ד אמות בגלוי הראש אבל קלות ראש הוא מה שאמרו אל יקל אדם את ראשו ופירושו בצרות שלא ילך בתרומת ראש אלא בכפיפת ראש עט סופר מוהר מרגם היה הולמוס וספרא **קלמס** בגל וכן הודיו לו בלשון רומי הלמוס

קל
חלמס טה

ובלעז הלמי ומנה הודיו לכלי שמשימין בו הקלמוסים והדיו קאלימר וכן בבראשית רבא משל למלך שקנה קאלמדין לבנו ובולי |

קלס כל לשון קלס בלשון המקרא לנבאי כמו לעז וקלס וקלסה לכל הארצות וקלסו בה אבל בדברי רבותינו זכרונם לברכה הוא לשבח כמו מקלסין לפני המלך לברך לעלה וקלס וכן יפילגשים ויהללות מרגם ויקלסו להן ובלשון אשכנז לובן ובלעז לידאר |

הקלס ל'ב
סד'

קלסתר קלסתר פניו פירושו צורת פניו וכן מרגם של ואור פני לא יפילו וקלסתר אפי ויצורי כצל כלם וקלסתר אפי משנה פניו והשלחה מותי קלסתריה שלשון באיוב ולא מצאתי להם דומה בתרגום ובצרות כתיב קלסתר בטית ולא מצאתי כן בכל הספרים המדורים |

אית ל'ט
אית ל'
אית י'

קלת אשר פצל ברהטים מרגם די קליה ואת חבית וקליה בלא שילן ובלעז שהודצילאר וחשם קליפה כגון קליפת השום קליפת תעץ ומנה בקרא העור שבותבין עליו קלת לפי שקלת מומנו השער בלשון אשכנז פערמוט. ובלעז פירגמיות |

רמזית 3

K Ama] Rabbini frequenter utuntur hac dictione. ut quum dicunt פתח קמה Capitulum primum ne. ut quum dicunt פתח קמה Doctor primus. idem ualet quod פתח קמה id est, primus. Nec repperi hoc uocabulum in Tharg. nisi quod ubi in Hebraeo dicitur, Ab heri & nudius tertius, in Tharg. ubiq; reddit per פתח קמה hoc est antea. Et in quibusdam libris scribitur פתח קמה id quod error est scriptoris. Proba, & inuenies.

Iob. 16.

K Amat] Quod me rugis impleueris, &c. Ramban (pia memoria) pro קמה exponit, citans uerba Rabbidorum. Hinc deducunt קמה quae nascuntur quum caro consumpta est, & pellis contrahitur. Germanice runtzen, Italicè phalde. Et in hac significatione exponit R. S. ilud in Prouerb. פתח קמה id est, rugas quas habet in facie.

Prov. 30.

K A mea] Scriptura parua est in membrana, quam gestat in collo salutis & foelicitatis causa. Et in Aruch exponitur per קמה quod colligare & coniungere significat. Mihi tamen uidetur idem significare quod קמה quo modo uti solent Rabbini pro קמה id est, modicum. Et quia ponunt in Kamea schedulas paruas cum scriptura modica, quae constat ex capitalibus literis dictionum & geometricis sacrorum nominum atq; iuramentorum, ob id קמה uocatur.

K Amez Hominem parcum קמה uocant. Et apud Rabbinos usurpat haec uox pro collectione & congregatione. ut quum dicunt, Qui colligit sterces canum. Et in hac significatione, R. D. K. exponit illud in Genesi קמה ut significet collectionem. Mos em est hominis parci, ut colligat, & congreget quantum potest. Carterum קמה in lingua Germ. dicit karg, & in Italica Sekarfo. Hinc quoque & digitus, qui antecedit minimum digitum קמה uocatur. Quod desumptum est ab illo קמה plenum pugillu suu. Eo siquidē digito sacerdos mēsurabat incensum.

Gen. 41.

Leuit. 2. 5.

Qq 2

Vide

קמה תרבה בחגו דל במלה זו באמנם פתח קמה תבא קמה פירוש ראשון ולא מצאתי זה הלשון בתרגום רב מהמול שלשום מתורגם בכל מקום מאיתמלי מדממה רוצה לומר מלפניו ויש ספרים שכתוב בהו מדממה והוא טעות סופר דוח והמצא |

ממות לב

קמט ותקמטני לעד היה פירש הרמב"ם דל לשון קשיבה מדברי דל ומנה אמר קמטין והוא בשפלה הבשר והעור והקשר יחד בלשון אשכנז רובעלז ובלעז פאלרי וכו פירש רש"י לקחת אם לקמטין ששפלות

דאוב א

תפלי ז

קמוץ הוא כתיבה מעוטה על קלה שנשאח בצנאח לרפואה או להצלחה ופירש בצורה שהוא לשון קטר ובראח לי שהוא לשון קמצא בדברי רבותיבו זכרוגם לברכה שפירושו מצט ולפי שמשוימין בקמוץ פתחו קטצים עם כתיבה מעוטה בראשי תיבות ודמטרנאו של שמות קדושים והשבעות לפיכך בקרא קמוץ |

קמוץ חורין לאדם פילי קמוץ וברברי דל הוא לשון אסיפה וקבוץ באמנם המקמוץ

דלמית מ"א

צואת פלבים והרדה פירש מנה לקמוצים לשון אסיפה וכו דרך הפילי לאסות ולקבוץ על יד וכילי בלשון אשכנז קארג ובלעז סקארטו ומנה בקרא גם כן האצבע שלפניו ויקרא ב' ה' בנרת קמויצה מן מלא קמנו שבה בנה הפה מודד הקטרת

Vide in Radicibus. Inde etiam punctum hunc in modum figuratū = Camez nuncupatur, eò quòd in prolatione eius uocis necesse sit constringere duo labia simul, quæ in proferendo Pathah aperiuntur & distenduntur.

KEnunia] Apud Rabbinos legitur, Eò quòd fecerunt Kenunia. Itē, Soliciti fumus de kenunia. In Aruch (hæc uox) pro fraude exponitur. Mihi tamen uideatur dictionem esse Italicam, & compositam ex kon, & un. Kon enim Italicè idem ualet quòd ען id est, cum, & on תב id est, unum, hoc est, una pariter: Vnir item in lingua Italica conuentionem significat, ut quum dicunt, Vnite in se, id est, Conuentionem fecerunt una. Germanicè einung, Italicè unir. Et hoc mihi rectius & solidius esse uideatur quod ad expositionem huius dictionis attinet.

KAnah] Rabbini dicunt, Acceptio possessionis. Itē, Possessio pallij. Sic uocant consuetudinem, quæ successit in locū eius, quæ olim in Israel erat, de qua mētio fit Ruth 4. Hæc autem consuetudo olim erat in Israel, in cōmutatiōe propinquitatis, cū roborare quis uellet negotiū, extrahebat calciamentum suum. Ea est apud nos hodie quòd dum emimus, uel contrahimus aliquid, adhibemus in hunc usum uestem, quam סודר appellant. Hanc apprehendunt duo testes, & disertè explicant coram his, qui cōtrahunt uerba conditionis eorum, quorum testium quisq; expandit oram uestimenti sui, & qui recipiunt, se confirmaturos quamlibet rem, attingunt oras uestimentorum iliorū. Et hoc ipsum uocatur קנת סודר Qua uoce usus est & Chaldeus in hunc locum, Posside tu: & extraxit calcimētum suum, &c. Tharg. Extende manū tuam לקנת, uide ibi.

Ruth, 4.

KAnach] Non abstergat homo cum fasciculo, quo absterfit se sodalis suus. In hac significatiōe frequēs eius usus est apud Rabb. qui usurpant tantum in Coniugatione Piel daggeffata. Inde uenit nomen קנת ut קנת per quod intelligunt id, quod post conuiuium edi-

ציין בשרשי תרדמ ומעה מראו צם כן לבחורה כוון קמוץ -
שבתכרתו צריך לקמוץ שפתיו יחד ובפתח צריך לפתוח
אותם

קנוניא בדברי רז"ל שנים שעשו קנוניא וכו' חיישינן
לקנוניא פי בערה לשון רמאות ונראה לי כי
קנוניא מלה מורכבת בלשון לעז מן קון ואין כי קון בלע
עם ואין בלעז אחד דחייבו בחד עם אינייר בלעז לשון
השואה באמנם אוניטי אינסימי ודעה לומר בהשואה
יחד בלשון אשכנז אייבש ובלעז אוניט זה מה שגראה
לי הנשר והפסון בפירוש המלה הזאת |

קנה בדברי רבותינו זכרונם לברכה כבול קנה וקנהו
סודר והוא במקום מה שאומר הפסוק והאת
לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר
שלת איש בעלו וכו' פי כן אבחנו קונו צתה בסדר שחוא
הפגד וזה שלוקחין שני עדים ומבארים לפניהם דברי
הבאיהם וכל אחד מהעדים פושט כפת כגדו והמקבלים
עליהם לקיים כל דבר בוגעים בנפי בגדיהם וזה בקרא קנה
סדר וכו' פירגום קנה לה וישלות בעלו אושיט ידה לקנוניא
ציין שם |

מת ל

מת ל

קנה אל יקנה אדם בערוד שקנה בו חברו וכו' הרבה
בדרזל ואין משמשין בו רק בבנין פעל הנהגוש
ות שם קנונה פגון קנונה סעוניה והוא מה שאיבדו אחר

tur, quod in Græca lingua קטקווק uocatur, sicut declarati in Radice sua.

KAntar] Incepit uexare eos. Inde nomen, ut, Verba uexationum. Et nomen Adiectiuum קטאר uexator. Item, Eò quòd uexatores sunt. Porro Author Aruch scripsit קטאר cum Taph, & exponit per קטס quod irasci & indignari significat. Ego tamen tantū cum Teth scriptum inueni. Et nos Iudæi exponimus per קטס id est, illudere, irridere. Germanicè spotten, Italicè schuifjar.

Gen. 23.
Exod. 25.

KAntar] Et appedit Abrahā ipsi Ephron. Exponit R. S. Est locus ubi maiora pondera קטאר uocant. Italicè קטארט. Talentū auripuri. Tharg. Hier. ס. קטאר דהב דכי. Et meo iudicio defumptum est à Latinis, qui Summā ponderis, aut numerum centenarium, Centenarium uocant. Kuph em̄ & Zade inter se cōmutant sicut declarabit

KVnteres] Authores annotationū Thalmudicarum commentariū R. Salomonis, quod edidit sup Thalmud קטארט apellant. Dicunt autem sic nuncupatū fuisse, eò quòd primū cōposuit cōmentariū illud p singulos quinterniones, ex quibus postea factus est unus liber. Ceterū קטארט defumptum est ab Italis, qui קטארט quinter no appellant, à quinario numero: sic enim conficere solent quinternionem ex quinque folijs, Germanicè Bogen, Italicè folia. quodlibet enim duas habet paginas. Exinde liquet quòd quilibet quinternio habet decem paginas. Sunt item quæ ex quatuor conficiuntur folijs, quæ constituunt octo paginas, quas uocant quaterniones, à quatuor folijs.

KAnas] Apud Rabbinos legitur, Punitur enim taliter & taliter. idem ualet quòd קטעק. Inde nomen קטס id est, poena: & in plurali numero קטסות. Germanicè Buos, Italicè poena.

reret

הקעידה ובלשון הן זקרא אפיקומין כמו שנארתו בשדשו

קנטר התחיל לקנטרו והשם דברי קנטורין והתאר קנטרו וכו אמרו מפני שקנטרניו הו ובעל הערוך כתב חבמר בתיו ופירשהו לשון בעס ואני לא מצאתיו רק בטית ואנחנו מפרשים אותו לשון צחוח בלשון אשכנז שפוטו ובלעד שוייאר |

קנטר נישחול אכבהם לעפדו פירש רש"י יש מקום ששקליהו גדולים שהו קנטרין צינטגריש בלעד | כפר זהב טהור תרגום ירושלמי קנטר דהב דכי ונראה לי שהוא גלקח מלשון רומי שקורין לסך משקל או מספר של מאה צינטינאר והקוה והצדי מתחלפים כמו שיתבאר |

רחצית כל
נאות כל

קונטרס בעלי ההוספות קראו לפירוש רש"י שחבר על התלמוד קונטרס ואמרים שזקרא בו לפי שבראשונה הוא חבר הפירוש קונטרס קונטרס ואחר כך צעשה מימנו ספר מיוחד וקונטרס גלקח מלשון לעד שקורין לקונטרס חווינטירבו לשון חמשה שפך בהגין לעשות קונטרס מחמשה עליו בלשון אשכנז בוגו ובלעד פוליי שכל אחד מהם שני עליו במצא שכל קונטרס עששה דפיו ויש שצעשה מן ארבעה עליו דהיינו שמנה דפיו וקורין לו חוואנטירבו רוצה לומר של ארבע דפיו |

קנס בדברי רבותינו זכרונם לברכה קונסין אותו פך וכן פירוש עונשין והשם קנס פירוש עונש וברבוי קנסות בלשון אשכנז קנס ובלעד פיצח |

K Esar] Romani quemuis regem olim Cæsarem ap-
pellabant: ab eo nimirum, quod primus rex illorum
filius Cæsæ fuit. hoc est, mortua fuit mater eius quum pa-
reret eum, cuius uterum sciderunt, & eximerunt puerum
uivum, à quo eventu Cæsar appellatus fuit. Cæsar enim
in lingua Romana à cedendo nomen habet. Nos autem
Iudæi dicimus Kesar: Quod enim illi cum Zade pronun-
tiant, nos per Kuph proferimus. & hoc quidem fit pro-
pter literam C, quam habent, cuius figura similis est figure
Caph in uersæ, hoc modo, C, quam literam ipsi aliquando
sonant Ce, aliquando Ke.

K Aphad] Rabbini frequenter utuntur uocabulo
קפדה pro קפדה quod curam & sollicitudinem signi-
ficat. ut quæ dicunt, Nō curat ipsum. Crebrò item in Con-
iugatione Hiphil. Estq; defumptum ab illo loco קפדה
Extremum uenit, ubi idem significat quod קפדה id est,
excidiū, nomen scilicet deductum ab illo uerbo, Succidi
ueluti textor uitam meam. Sic frequenter uocabulum קפד
quod abbreviationem significat. In Tharg. redditur per
קפדה. Qui enim non curat rem aliquam, perinde est ac
si amputet, ac succidat eam à corde suo, & pro nihilo repu-
tet amplius. Hinc & nomen uenit קפדה. & nomen for-
male קפדה ut. Nullus iracundus bene docet.

K Vppa] Arca eleemosynæ. Arca aromatum.
Instrumentum est simile cistæ paruæ, aut capsulæ,
in quam abijtiunt pecuniam, aut aliam rem. Et quum ab-
solutè dicunt קפה intelligunt cistam, qua reponitur elee-
mosyna, Germanicè büchs, Italice büschlo.

K Ipach] Deus nulli creaturæ mercedem rescindit,
Significatum eius idem est quod קפדה id est,
succisio. Vnde ubi textus Hebraicus habet, Spoliavit præ-
do foris. Thargum dicit, In deserto, In mari incidunt.
hoc est, Succidunt & occidunt, Germanicè Abschneiden,
Italicè schaljar.

R r

Karab

קסר
בנימים קדמונים קראו לכל מלך של רומי
ציסר וזה לפי שהפליג הראשון שלהם היה
פירוש שמנתה אמו בלדתה אותו ובקעו
את פריסה והוציאו תלד חי
זל בן בקרא ציסר
בי בלשון רומי ציסריו הוא לשון חתיכה ואנחנו אומרים
קיסר פי כן מה שקוראים הם בצדדי קוראים אנחנו בקוה
ונה בעבור אות הצי שלהם שצורתו כצורת בת הפוכה
בנה C לפעמים הם קוראים אותו במקום צי ולפעמים
במקום פי |

קפד
בנהו בנותיבו זל הרבה בלשון הקפדה בעצו
חששה באמנם לא הקפיד עליו וכו הרבה
אך בלשון הפעיל והוא גלקח מלשון קפדה בא שהוא
עצו בריתה מן קפדתי באורג חיי וכו הרבה מלשון קפוד
מתורגם בלשון הקפדה פי כן מי שאינו מקפיד על דבר
מקפד בו וכורת אותו מלבו ואינו חושב בו עוד והשם
הקפדה והתואר איז הקפדן מלמד |

קפה
קפה של צדקה קפה של בשמים הוא כלי
בגזו תבה חשבה או ארזו שמשליכין בו מעות
או דבר אחר וכשאומרים קפה סתם רוצה לומר קפה של
צדקה בלשון אשכנז בוכש ובלעז בושלו |
קפה
איז תשפה מקפח שכר שום פניה והוא לשון
פריחה פרגים פשט גדוד פרוץ ובמדינה ביממא
קפחין פירוש בורחין וממיתין בלשון אשכנז אב שנייד
וכלעז טאלייאר |

יחזקאל 5 ח
השפה ח

השם ז

Ezech. 7.

Esa. 38.

osea. 7.

K Azab] Venditorem carnis קצב uocant. Inde deducunt uerbum, dicentes, Concidat super eo carne Estq; deductū ab illo, Præciditq; lignum, & proiecit &c. ubi idē significat quod קצב uel קצת id est, abscidit, præscidit.

2. Reg. 6.

Cant. 4.

Ezech. 41
Ione 2.

K Azab] Dies hominis determinati sunt, hoc est, ordinati & statuti. desumptum est ab illo, Sicut grex (ouium) eiusdē staturæ, id est, quæ ex ordine sunt constitutæ. Inde nomen קצב Et in Bibliâ קצב hoc est, ordo unus. Sunt itē qui in hac significatione exponunt illud, Ad terminos montiū descēdi, ut idē sit quod קצב finis et ברא terminus q. d. לקצב. sunt em̄ eiusdem prolationis.

K Ara] Rabbini nostri Versum (Bibliacū) קרא uocant. ut cū dicūt, Principiū uersus. Finis uersus. Et in alia forma קרא. ut, Nō uersus egredit̄ ex mansib. simplicitis. Versus euulsus est. Vocant quoq; & totā Bibliā, קרא. In æternū diuidat homo annos suos in tres partes, & tertiā partem impendat Biblijs. Solet itē uulgus literatorum libros prophetarum in singulari numero. קרא uocare. Et in Præfatione mea in librum Masoreth Hamasoreth dedi hac de re rationem.

K Arah] Supra in Rad. קרא descripsi negotiū Sacerdotū & Baiesothim, qui scilicet קרא uocati fuerunt. Et in num. sing. uocant talem קרא. Est & ubi קרא legit̄ iuxta formā קרא. Similiter hominē, qui exercitatus est, in Bibliâ קרא uocare solēt. Verbi gratia, Mortuo Rabbi Eliazaro filio Rabbi Schimeonis, filij Iochai, filij eius secum quum clamarent & plangerēt eum, inter ceteras laudes eius, quas prædicabant, uocabant eum קרא &c. quod significat בעל פסוק id est, dominum Pasuc (sic uocant eum) qui uersatus est in Biblijs.

K Eri] Est dictio quæ legitur, & non scribitur, uel quæ scribitur & nō ita legitur, quales multas, easq; omnes declarau in libro Masoreth Hamasoreth.

קודין למוכר בשר קצב וכן עשו ממונו בעל לקצב עלי בשר והוא מן הקצוב עץ פירוש חתך או כרת |

קצב

ימיו של אדם קצובים פירוש סדורים וקבועים מן בעדר הקצובות פירוש סדורות זו אחר זו והשם קצבה מלשון מנה וקצב אחד פירוש סדר אחד ויש מפרשים מנה לקצב נדים נדתי לשון קצ והבול פאלו אמר לקצווי כי הם אחד במבטא |

קצב

מר ל

יחזקאל מ"א
יבס ב'

בנותינו זכרונם לברכה קראו לפסוק קרא באמרם וישא דקרא או סיפא דקרא ומה מקרא אין מקרא ידעא מדי פשוטו מקרא מסובס הוא גם קרא לכל העשרים וארבע מקרא באמרם חזרנו על כל המקרא לעולם וישלש אדם שנותני שלישי במקרא ונותניו החמוז לקרא ספרי גביאים ביהודי מקרא והתקדמותי לספר מסרת המסורת נתתי נזה טעם |

קרא

בבר נתתני בשלש צדקה עניו הצדוקי והפייסותי שהם בקראים קראים ובלשון יחיד קראו אותי קרא ויש קראי על משקל בנאי וכן בנאו לקרא לאדם בקרא במקרא קראי בצון בשמת רבי איצור ברבי שמעון בן יוחי היה בני דודו קודין וסופדין עלי בכלל שבתי קראי וכולי פירוש בעל פסוק |

קרא

יש מלך דקרי ולא כתוב או כתוב ולא קרי וקאלת רבות בארתי בלם בספר מסורת המסורת

קרי

Keri] Rabbini feminis effusionem קרי appellant. ut quum dicunt כעל קרי Item de Jacob dicunt, q non uiderit קרי à diebus suis. idem significat quod illud in Deut. cap. 23. Propter occursum nocturnum. Item istud in Leuit. cap. 26. Si ambulaueritis aduersum me. hoc est, Si dixeritis, Casus, siue euentus malus est.

K Rubaz] Iudæi Germani carmina, quæ in Sab- batis & festiuis dieb. dicunt קרבן uocāt. cuius rationē ignorant, nisi quod dicunt, Abbreuiaturam esse, cuius lite- ræ hæc integras constituunt dictiones, Vox iubilationis & salutis in tabernaculis iustorum. Sed hæc explicatio nõ conuenit, quare hic non possum prolixius agere. Itaq; pandā tibi rationē, quomodo uenerit ad nos error iste. Ec- ce notū est nos Iudæos Germanos à Gallis ortū duxisse. Cū em̄ expulsi fuimus Gallia anno à cōdito orbe 5555. dispersi fuimus in terram Germaniæ, tum remanserūt in ore nostro uocabula de illorum lingua, quæ multi putant esse uocabula Hebraica, sicut scripsi in dictione קרבן. Vo- cantur autem carmina illa קרבן cum Taph, ab eo quod applicant ea ad orationes. atq; ita sonant & omnes alij Iu- dæi, sicut commemorat & R. D. K. in Radice קרי ubi ui- de. Galli item non distinguunt quum pronuntiant Zade & quum pronuntiant Taph raphatum. Et quemadmodū audiuius quod dicunt קרבן arbitramur quod dicant קרבן. Atq; ueteres nostri nullam inuenerunt rationem cur ita uocetur, nisi quod dixerunt esse abbreviaturam (quā appellant קרבן) ut supra memoratum est. Cæterum inueni in libro Haaschiri, Capitulo קרבן in hunc mo- dum. Et Rabbi Eliezer Callirus, qui fecit קרבן & c. Ad quod ego dico, quod fortassis inde quod & ipse Germa- nus fuerit, solitus fuit sonare קרבן Item ex eo quod uo- cavit ea carmina, & non קרבן refutantur qui di- cunt esse Rosche Teboth supra commemoratas. Et am- plius

psal. 118.

קרי קראו רבותי וברונם לברכה לשבת זרע קרי
 כאמנם בעל קרי וכו לא ראה קרי מנמי
 דצחק והוא לשון מקרה לילה ומלת אם תלכו עמי קרי
 פירוש שתאמרו מקרה הוא |

דברים כג
ויקרא כז

קרבן האשכנזים חורים לפיוטים שאומרים בשבת
 ונמים טובים קרבן ולא מיכאן לזה טעם דה
 שאומרים שהוא ראשי תיבות קול רפה וישועה באחלי
 צדיקים ולזה טעם אין טעם ולא איבל להאריך והבני
 בנתו לך טעם אין צלל ביבני זה השבול הזה ירוע כי
 אנחנו האשכנזים באנו מגזע הצרפתים כי כאשר זכרנו
 מצרפת שבת בלה גרש יגיש בתפשוטנו בארץ אשכנז
 ונשארו בבינו הרבה מלות מלשונם ויבנים מופני סבורים
 שהם מלשון הקודש כמו שכתבתי במלת סרזנס והנה
 הפיוטים נקראו קרובות בניו לפי שמקרבין אותם אל
 הקבלה וכו קוראים אותנו כל שאר היהודים וכו זכרם
 חרדה בשגש עתה עיני שם ולפי שהצרפתים אינם
 מנדילין במבטא בין הצדי ובין המיו הרבונה וכאשר
 שמענו שאמרו קרבות השכנו שאומרים קרבן וקדמונו
 לא מיכאן טעם למה נקרא כן אלא שהוא ראשי תיבות
 בדלעיל ואחר כן מצאתי בספר האשירי בפרק אין עומדי
 וזה לשונו ורבי אליעזר תמלידי שעשה קרבן וכו
 ואני אומר אולי לפי שגם הוא היה אשכנזי ונה נהיל
 לקראם קרבן ועוד חרי הוא זכרא אותם קרבן ולא
 קרבן ונהה בטליו דברי הראשי תבות דלעיל ועוד אפילו

תולס קרי

במות א

plius nota quod primum Vau nō conuenit huic dictioni eō quod Beth fit dageffata. Proba.

KEren] Sortem & lucrum. Sors manet ei in seculo futuro, Keren est id, quod in lingua hebræa in multis locis קרן uocatur, ut de rapina peregrini (dicitur) קרן קרן id est, ad restituendam sortem ei. Item קרן קרן id est, fors reddatur Domino. ambo isti loci in Tharg. Hiero sol. redduntur per קרן Quod autem primam originis significationem huius uocabuli attinet. Robur & fortitudinem significat, ut, Cornu salutis meæ. & similia קרן Reuach autem, id est, lucrū, est id quod ad sortem accedit de quo amplius loquar in radice קרן.

Num. 5. Ibidem.

Psal. 18.

KAschat] Apud Rabbinos legitur. Iustifica te ipsum, & dein iustifica alios. significatum eius est קרן id est, ornamentum. Vnde Thargū, quod respondet huic loco. Et circumligaberis eis quasi sponsa & c. est, Quasi ornamento sponsæ. Inde nomen uenit קרן uide in radice קרן similiter in radice קרן Germanicè zierung Italicè ornament.

Esa. 49.

KIschkesch] Campanas quas Christiani in turribus tēplorū suorū suspendunt קרן קרן appellare solent. Germanicè glocken, Italicè Campani קרן autem uocis sonum significat. Hinc est quod dicunt Rabbini, Numus in lagena magnum sonū ædit. Et scripsit Author Aruch in quibusdam exemplaribus inueniri קרן קרן cum Caph.

FINIT KVPH ET INCIPIT
litera Res.

RAH] Rem quam facere iustum & equum est, eam uocant דבר ראוי Nec inuenitur in biblia preterquam in isto loco קרן קרן id est, quæ dignæ erant ut darent ei, Germanicè vuirdig Italicè dinijo.

Ester 2.

Raah

הווי הראשונה לא תמכו במלה בתיות חפית דגושה ודוח

קדד קדד וריח וקדדו מיימת לו לעולם הבא קדד

הוא מה שנמצא בלשון עברי בקצת מחומות

שנקרא אשם כמו על גדל הגר להשיב האשם אליו וכו

האשם המושב שניהם בתרגום ירושלמי קדדא ועקר קדד

הוא לשון חזקה ותוקף כמו קדד ישיעי ודומיהו ותריות

הוא מה שנתוסף על הקדד ועוד אדבר בו בשלש בוח

במדר ה'

במדר ה'

תלים א'

קשט בדברי רבותינו זכרונם לברכה קשט עצימה

ואחר כך קשט אחרים הוא לשון עדי ותרגום

ותקשרים כפלה כקשט בלתי והשם קשט ציין בשרש

בשט גם בשרש תקשיט ובלשון אשכנז צירוף. ובלעז

אורנאמענט

ובמה מ"ט

קשקש בוחגים לקרא הפעמונים הגדולים שתולים

הנוצרים בתוך מגדלי בית אלהים קשקשים

בלא גלוחו ובלעז האמפאני וקשקש הוא לשון השמעת

חול וכו אמרו רבותינו זכרונם לברכה אסתרא בלוגיא

קיש קיש קרין וכתב בעל הערוך כי נמצא בקצת בוסתא

קיש קיש בבה

נשלמה אות הקוד

בשם כל פפוק יזקוק

אות הריש

בדבר שהוא חוב ונכון לעשותו חודאין לו דבר

ראוי ולא נמצא בפסוק רק הראיות לתת לת

בלשון אשכנז וירדית ובלעז דיניו

ראח

ואסתי ב'

R Aah] Quinq; membranulæ sunt pulmonî, Germanicè lung, Italicè pulmon. Nec est interrogandū cur uocetur ראה Nam de nominibus non potest dari ratio. Etiam author Aruch non citauit ipsum.

Gen. 21.
ibidem 27.
2, Reg. 2.

R Ab] Vocabula רב רב & נביא in Thargum reduntur per רב ut, Princeps exercitus eius. Tharg. רב חליהו Princeps Dei. Tharg. רב קדם ה' Ecce posui illū tibi in dominum. Thargum. רב סויהיה לך Sic quoq; cum pronominibus. ut, רבי, רב, רב, ut, Pater mi, pater mi, currus Israël. Thargum, רבי רבי &c. in quibus omnibus Res habet Pathah. Et Iod constituit affixum pronominale. Cæterum Ribbi Iehofchuah, & Ribbi Ismaël. & similia. In his, inquam, Res habet Hîrec & Iod superadditum est, sicut Iod in dictione רבי רבי & in similibus. Dicunt item Rabbinî, Omne רב & רב (dici de eo) qui ex Babilonia fuit, Et omne Ribbi de eo, qui fuit ex terra Israël. Mirū tamē est mihi q̄ sæpe in precationib. legit רבי Rebi cū Res scheuato quæ punctatio omnino nō cōuenit, eō q̄ Beth habeat dagges cum tamē dagges nunquā ueniat post scheua mobile. cuius uidet mihi hæc esse ratio. Fit interdum, q̄ loco רב scribunt. Res literā solū modo cum puncto supra se, hoc modo רב & cum puncto scheua, & nō alio, eō q̄ scheua non est punctū mobile. Vnde est q̄ relinquit in dictione רבי Rebi. Veruntamen difficultatē mihi parit, q̄ nos Germani syllabā Res cū Hatephcamez pferimus, & dicimus, רבי iuxtā formā רבי רבי cum tamen nunq; ita scriptū inueni. Quapropter ego dico iustum esse, ut scribatur cū Hîrec רבי Ribbi; nam Radix eius est רב. Cuius argumento est quod poëtæ quum assignant nomina sua, scribunt post Res Iod. Exempli gratia, Eleazar filius Ribbi Caliri, ubi Res cum Hîrec punctatur. Sunt item qui similem in modum ponunt Iod post Beth primum, ut Rabbi Schimeon qui nomen suū in hunc modū signat, Schimeon רבי יצחק

ראח המשה אבות יש לראח בלשון אשכנז לרוב ובלעז פולמוח ואז לשאל למה בקראת ראה כי איז עצם לשמות גם בצל הקודם לא הכיאו

רב לשון שר וצמד וצביר מתורגם רב כמו שר צבאו רב חיליה נשיא אהים רב קדם ה' צביר שמהיה לך רב שויהיה לך וכו עם הפנויים רבו רבנן רבי וכו אבי אבי רבנן ישראל רבי רבי וכלם הריש פתוחה וחיוד לכנני אבל רבי יהושע ורבי ישמעאל ודומיהם הריש פתוחה וחיוד נוספת ביוד אכזרי ודומיהם ואמרו רזל כל רב ומו מבבל וכל רבי מארץ ישראל ותמחהו על מה שנמצא פתוחה סודרי הפלות רבי הריש בשנא ולא יפכו בקוד כלל כי הבית דגושה ואז דגוש אחר שוא צע ובראה לי הטעם כי חרה זה לפי שלפעמים פותכים במקום רבי הריש לבדה במקודה עליה כזו ר וצחודה בשנא ולא במקודה אחרת לפי שהשנא אינה תנועה לכה גשאה גם כן במלת רבי אך קשה לי שאנחנו האשכנזים הודאים הכרת הריש בקמץ חטות ונאמר רבי על משקל חלי עזי ולעולם לא מצאתיה כן לכו אני אומר שדיעה לחיות פתוחה רבי כי שרשו רבנן ותראה כי הפייטנים באשר התמרו את שמם בתו אחר הריש יוד כגון איצור ברבי סלודי להורות על חיה הריש ויש שמשמין גם כן יוד אחר הבית הראשונה כמו רבי שמעון הגדול שהתם שמו שמעון ברבי יצחק

האמת לא ראם לך כל מלכיס ב'ב'

Similiter & Rabbi Meir publicus minister populi, nomē suū ita signavit rhythmicē. ut, Principium uerborū Meir cum duabus scilicet dictionibus. Nam כר idē ualet quod כר in Thargum Hierosolymitano. ut, Et non filius ei, neq; nepos in populo suo. Thargum. Non filius ei, neq; filius filij. Sunt porro ex Rabbiniis, qui רבן uocantur. ut, Rabban Gamliel, & Rabban Iochanan, in quibus Nunin in fine per paragogen adiecta sunt. Sunt autem istiusmodi Rabbini praestantiores alijs qui ueniunt appellatione Rab & Ribi. Et in plurali numero dicitur רבנים. Et in regimine רבניה Rabbane. Verum Rab & Ribbi nō ueniunt in plurali numero. Non enim possumus dicere, Rabbim & Ribbim. Inde deducitur & nomen formale, quod tribuitur Deo excelfo. nempe רבון Ribbon habente Res Hirec. Hinc quoque dicitur רבם כל עולם id est, Dominus mundi. Et in quibusdam exemplaribus punctatur Beth cū Pathah רבון Rabbon רבן Rabbanan, id quod error est, quod uidere est in Thargum. Vbi enim Hebraeus dicit. Dominus uniuersae terrae. Thargum habet, רבון כל עולמיה. Item, Si Dominus eius dederit ei uxorem, Thargum, אם רבניה.

Iob 20.

Iosue 3.
Exod. 21.

Deut. 23.

Ribbith] Per usuram argenti, & per usuram frumen Tharg. רבית & תרבות idē significant רבית כספא רבית עומר quae omnia in Thargum redduntur per רבית Res habente Hirec. Nos tamen Iudaei dicimus רבית Rabith cum Hatephcamez, quod error est, sicut eodem modo sed male dicimus רבי Rabbi, quemadmodum declarauit in Radice sua.

Rebuthah] Apud Rabbinos legitur, Quid magni siue, quid noui est? Vsurpant pro תרבות quod rei nouitatem significat. Similis loquutio est, Nouum facit audire nos. & quod ad primū etymō eius attinet, significat magnitudinē & multitudinē, hoc est, rem ualde magnā.

ורבי מאיר שליח צבור חתם שמו כהרדות אקדמות מלוח מאיר ביר דיבי יצאח בשתי תיבות כי ביר הוא כמו בר בתרגום ירושלמי כמו לא בין לו ולא בכך בעמו לא ביר ליה ולא ביר דביר ויש מהרפנים הנקראים רבו כמו רבו אמליא ורבו ורבו הנרביז נוספות והם השווי המעלה יותר מרבי דרבי וחרפני רפנים ובסמיכות רפני אבל רב ורפי לא יתרפו כי לא נוכל לומר רפים ורפים ושם התאר של השם ותעלה רבו הריש בהירח וכו רבו של עולם וביש נוסחאות מקודה בפתח רבו רבונו והוא טעות כי כן תרגום אדון כל הארץ רבו כל עלמא וכו אם אדוניתו יתו לא אשה אם רבניה |

אוב א

הוסע ו
גמות כ"א

רבית רבית כסת נשה אוכל רבית כספא רבית עומר וכו מרבית ומרבית כלו מתרומין רבית הריש בהירח ואנו אומרים רבית בקמץ הטות בטעות כמו שנאמר רבי בטעות באשר בארתי בשירשו |

רבית כ"א

רביתא דברוי רבוחינו זכרונם לברכה מאי רביתא שמשו בו במקום התחדשות וכו רביתא הא משמע לו ועשרו מלשון גודל ורפני פירו דבר יותר גדול

Lewit. 7.

Nec inuenitur in Thargum usurpatum, nisi ubi mentio fit de magnificentia & magistratu. ut, Hac est unctio Aaronis, & unctio filiorum eius: quod utrunq; Thargum per reddidit. Itē in Daniele, Et magnificentia tua creuit.

Daniel. 4.

RAbaz] Cubare fecit legem in Israēl. Et qui faciunt cubare legem in Israēl. Sic uocant p̄sides academie, qui multos habent discipulos qui discunt Thalmud. Et miror quomodo usurpent hoc schema, quum plerunc ue de brutis animantibus dicatur, quæ non possunt loqui. Et p̄sertim in Hispania solent uocare eos מרבי תורה Reliquos autem Rabbinos חכמים id est, sapientes absolutē uocant. Nulli enim inter eos fuerunt, qui per impositionem manuum ad Rabīnatum eligebantur, quod inde prouenit, quod dixerunt Rabbini (piæ memoriæ) Impositionē manuum non habere locum extra terram Israēl.

Osee 11.

RAgal] Vocabulum רגל usitatum est apud Rabbinos, idēq; in Coniugatione Hiphil. Nec inuenitur in Biblia, nisi tantum in isto loco ואלו תרגלתי לארסי id est, Ego asuefeci Ephraim. ubi תרגלתי dicitur pro הרגלתי. Similiter & Rabbini tantum usurpant in Coniugatione Hiphil. ut, הרגיל, מרגיל, מרגל, &c. Inde nomen Adiectiuum רגיל asuetus, exercitatus, in plurali רגילים & nomen substantiuum רגילות uel הרגל usus. Hinc est quod dicit sapiens, Vfus omni rei dominatur. Significatum eius est exercitatio, & uelocitas. ut, Stylus scribæ uelocis. Thargum, Calamus scribæ exercitati. nec inueni ei fotiū in Thargum, Germanicē behend, Italicē practica.

Psal. 45.

RAgasch] Significatum רגש notum est apud Rabbinos in Coniugatione Hiphil. ut, הרגיש. Inde nomen substantiuum הרגשה uel הרגש sensus, sensibilitas. ut, חוש הרגש Germanicē empfinden, Italicē Sentir.

Ss 3

Rauach

ולא זמנא בתרגום רק על עיני גדלה וסברה כמו זאת
משחת אחרז ומשחת בני תרגום שניהם רבונא וכו
בדגמאל ורבונת רבת ו

ותרגו

דמאל ד

רבי הרביץ תורה בישראל ומרביצי תורה כו קראו
בעלי ישיבה שיש להם תלמידים רבים בתלמוד
ותמחתי איד לקחו זה הלשון ועל חרב אינו בא רק על
בעלי חיים שאינם מדברים ובקרט בספרד היו בוחזין
לקרא אותם מרביצי תורה ולשאר הרבנים היו קוראים
חכמים סתם כו לא היו ביניהם חסמוכים לרבנות כלל
מפני שאמרו רבונתנו ול אין סמיכה בהוצאה לארץ ו

רגל לשון הרגל הוא מרגל בדברי רזל בבנין הפעיל
ולא זמנא במקרא רק אנכי תרגלתי לאפרים
שהו כמו הרגלתי וכו לא שמשו בו רזל רק בבנין הפעיל
הרגל מרגל מרגל ארגיל וכולי ונתאר רגיל רגילים
והשם רגילות או הרגל וכו אמר החכם ההרגל על כל דבר
שלטון עיני בקיאות ומחירות עט סופר מהיר תרגום
חולמוס ספרא רגיל ולא מצאתי לו חבר בתרגום ובלשון
אשכנז ביהענד ובלעז פראטיקא ו

הזמק א

תילס אה

רגש עיני התרגש ידוע בדברי רזל בבנין הפעיל כהז
הרגיש מרגיש והשם הרגשה או הרגש כמו
חוש התרגש בלשון אשכנז אנפפינדן ובלעז סינטייר ו

R Auach] Rabbinī hanc uocem sæpius usurpant in Cōiugatione Hiphil. ut, אוחח, אוחח, אוחח, &c. Omnis utilitas, quæ ex diuitijs redit ad aliquem אוחח uocatur, Et sunt qui scribunt אוחח cum Iod, ut distinguāt inter ipsum & אוחח Ruah. Est autem deductum ab illo. Et spatium ponit &c. ubi idem significat quod אוחח id est, Spatiū amplitudo, cui opponitur אוחח id est, angustia, Germanicè geuinn, uel, nutz, Italicè utilo gvuadanijo.

Gen. 32.

R Aziel] Dicunt angelum quendam esse uocatum אזיאל quam uocem habet Tharg. in Ecclesiaste. Quia auis cœli aufert uocem illam, Thargum, Angelus Raziel preconizat quotidie de cœlis. Et dicunt quod sit a secretis Dei, Italicè Secretario, desumptum est ab illo, Omne secretum non est absconditum tibi. Extant item duo libri Cabalisticī, quorum alter uocatur Raziel magnus, alter Raziel paruus.

Eccles. 10.

Dan. 4.

R Acham] Id quod quis facere coactus fuit, remittit deus, Orandus est deus ut auertat. Benedictus deus misericors. Epitheton est dei benedicti. Misericors & clemens est Dominus. Thargum, אוחח אוחח. Item, Et ipse est misericors. Thargum אוחח אוחח. Extant item, qui אוחח pro lege exponunt, quod manifestus error est. est enim masculini generis, quod probatur ex eo quod dicunt אוחח אוחח benedictus misericors אוחח אוחח dixit deus.

Psal. 78.

R Achab] Id quod quis facere coactus fuit, remittit deus, Orandus est deus ut auertat. Benedictus deus misericors. Epitheton est dei benedicti. Misericors & clemens est Dominus. Thargum, אוחח אוחח. Item, Et ipse est misericors. Thargum אוחח אוחח. Extant item, qui אוחח pro lege exponunt, quod manifestus error est. est enim masculini generis, quod probatur ex eo quod dicunt אוחח אוחח benedictus misericors אוחח אוחח dixit deus.

Gen. 36. Leuit. 19.

Roma

רזח רזח הרגלו הרבה בלשון זה כפניו הפעיל הרזח מרזח ארזח וכולי וכל חזקת ממוז שמרזע לאדם נקרא רזח ויש שכתבין רזח בידו להכדיל ביתו רזח רזח והוא נמר מן הרזח משימו שהוא לרזח הרזח שהוא הפך העיסה בלא גזוזין ובלעד אוטלו או גזוזאבנד

ראשית 5

רזאל אומרים שיש מלאך אחד שנקרא רזאל וכן תרגום עוף השמים יוליד את הקול מלאכה רזאל מכרז בכל יומא מן שמיא ואומרים שהוא בעל סודו של הקפה בלעד סוקרטאריז מלשון כל רז לא אגס לך גם גמיא ספר בקבלה שנקרא ספר רזאל

קבלת 4

דניאל 7

רזם ארזם פטור רזמנא רזמנא לרזלן ברזח רזמנא והוא כפני לשם יתעלה תרגום רזום רזמנא רזמנא רזמנא וכן והוא רזום תרגום והוא רזמנא ויש מפרשים רזמנא הורה והוא טעות בגולה כי הוא לרזח זכר ותרזאח באמרים ברזח רזמנא אמר רזמנא

תלמוד ע"ח

רזב לרזח הרבה שמרזבין שני מיני אלנות יחד וכן עצה בן זבעוד הרפים חמוד על כוס נחמה ותרגום ובהמות לא תרפיץ ובעיניך לא תרפיץ ולא ידעתו לפותרו בלשון אשכנז ובלעד חומפושטו

ראשית 5 ויקרא 10

Num. 17. nomen uenit תרעומה murmuratio. ut, Murmurationes uestras. Thargum תרעומותוכן Germanicè murmelen, estq; plane Italicum uocabulum murmerar.

Gen. 14. **R**Aza] Rabbinì corrigiam pellis רצעה uocant. ut, Corrigia Thephillim. quā uocē habet & Thargum Hierosol. in hunc locum. Vsq; ad corrigiam calciamenti. Thargū, רצעה רצעה לל Primitiua uox unde originem ducit

Exod. 24. est ורצע ארצו &c. id est, Et perforabit dominus eius aurem eius subula. Hinc omnis qui in opere suo subula utitur רצע uocatur. ut, Calceator, Germanicè Schuster Itali. Calcilar.

Cant. 3. **R**Azaph] Rabbinì utuntur hac radice pro חזר quod coniunctionem siue affotiationem significat. ut, cum dicunt. Taliter, & taliter per dies continuos. Et in Pasuc inuenitur. Medium eius cōstratum charitate, ubi idem significat quod רצפה id est, stratum lapidum, & coniunctio nem eorū in pauimento. erunt ergo eiusdem significatio nis רצף & רצף.

Ezra 3. **R**Aschah] In Ezra legitur, Iuxta facultatem quam habebant à Cores rege perfarum. Idem ualet quod רשות, ut, Licentia multorum. Licentia unius. sed in. Tharg. tantum inuenitur רשו. ut, Nec poterit primogenitum face re. Thargum, לית ליה רשו id est, non est ei potestas. Item, **Deut. 21.** **Ruth. 4.** Non possum redimere. Thargum לית לי רשו non est mihi facultas. iuxta formam רשו & רשות Et potest ab eo uerbum deduci, sed in coniugatione Hiphil solummodo. ut, Permissi ei, & potestatem ei concessi. Inde participiū presens מרשה potestatem faciens, & participiū prateritū מרשה qui habet potestatem. Item, Nomen הרשאה potestas. Et totum istud manifestum est, nec eget declaratione.

Iudic. 18. **R**Aschal] Rabbinì utuntur hac radice in coniugatione Hithpaël pro pigritia, & remissione. ut, cum dicunt. Qui piger est in preceptis. Inde nomē הרשאלית pigritia In. Tharg. quoq; legit. ut, Ne pigri sitis. Thar. לל הרשאלות Item,

מורמר יו תרעומה תרעומותם תרעומותיהון בלשון אשכנז מורמלז ודוא לשון לעז ממש מרמראר |

רצע רבותיו זכרונם לברכה קראו לחו של עוד רצועה כגון רצועה של הפלז ותרגום ירושלמי

שרוך בצל רצועה דסנדלא ועקר בלשון מו ורצע ארצו את אדו במרצע ולכו כל מי שמלאכתו במרצע אהרא רצו פמו ארמו הנגלים בלא שושטר ובלעז האלצולאר

דאמת יד מנות כל

רצת רל שמשו בזה השרש בלשון חיבור באמרים כך וכך נמים רצופים ובפסוק במיצא תוכו רצות

אחבה שהוא מלשון רצפה שהוא הצעת אבנים וחברים זה בזה במרצע ויתנה צרת ורצת אבן אחד |

מור ד

רשה בעזרא ברשיוז כודש מלך פרס הוא כמו רשות באמרים רשות הרבים רשות היחיד

אבל בלשון תרגום לא במיצא רח רשו כמו לא יוכל לבקר לית ליה רשו וכן לא אוכל לגאל לית לי רשו על משקל זכו וזכות ויתכו לעשות ממונה פצל אבל בבנין הפעיל לבד כמו הרשתיו והשלטתיו וחביבותי מרשה והפעול מרשה והשם הרשאה ובל זה ירוצ ואיו צרוד לפרשו |

צורא ג

רבים לא חות ר

רשל רבותיו זל שמשו בזה השרש בבנין התפעל בענין עצלות ורפיון באמרים המתרשל במצוח

והשם התרשלות ותרגום אל הצעלו לא התרשלון |

מוטמים יח

Iehosu. 18. Item Quousq̄ uos otio torpetis. Thargum איתן ותתלם Et
 Ibidem 10. in coniugatione Piel. Ne laxaueris manū tuam. Thargū
 Hiere. 38. לא תרמל ידך Vt quid enim ipse dissoluit, &c. Thargum איתן
 מרס Germanicē treg, oder schlaff. Italicē pigro.

RAscham] Apud Rabbīnos legitur Egressio iusti
 ē ciuitate facit notam. Item in alio forma. Nota eius
 nō est cognita, significatū eius est nota & signum. Et pin-
 ge signum &c. Thargum ותקמס תוה Et super quemcunq̄
 fuerit signum. Thargū רעלמס רמס תוה Item in Daniele, Scri-
 ptura que signata erat. Annorauit scripturam Germanicē
 zeichen. Italicē Sinijo.

Ezech. 9.

Daniel. 5.
6.

Psal. 38.

Iob 41.

Hiere. 1.

RAthah] Aquæ bullientes, id est, aquæ nimium
 calida. Caluit cor meum. Thargū, Feruet cor meum.
 Desumptū est ab illo, Feruere facit sicut ollam profundū
 Item ollam bullientem. Thargū ררתה Germanicē uuallet,
 Italicē bulija. hinc est, quod omne uocabulum ררתה id est,
 furor quod in Iob, prouerb. & psal, legitur in Thargum
 per ררתה transfertur.

FINIT RES, ET INCIPIT LI-
 tera Schin.

Iudic. 14.

SCHASCHEBON] Amicos sponsi מוסכבוס ap-
 pellare solēt. Socij sui quem ipse sibi associauerat.
 Thargum רתוה רתוה מוסכבוס id est, socij sui qui
 erat amicus eius. Item si quis non sit sponsus nihilominus
 tamen socius eius מוסכן uocatur. Habebat autem Amnon
 amicum. Thargum מוסכבוס.

2. Sam. 13.

SChaal] Notum est hanc radicem duo habere signifi-
 cata, Vnum in coniugatione kal. Alterum in Hiphil,
 quæ sunt מאל & מאלל dicitur autē מאלל qui mutuo accipit
 Germa. entlehnen, Italice Tor in prestito מאלל qui mu-
 tuum dat, Germanicē ein leihet. Italicē prestador. Est item

אתם מתרפים אהו מתרשלים ופבצו פעל אל תרת ידך
 לא תרשל ידך על כן הוא מרפא הוא מרשל בלשון
 אשכנז טרעג או שלאח ובלעז פיגרו |

התפע
 יהטע
 יתמה ל

רשם יציאת הצדיק מן העיר עושה רושם ומשקהל
 אחר ואין רישומו כבר לשון אוח וסמך והתנית
 תיו ותרשום תנא אשר עליו התיו די עלוהי רושם תנא
 וכן בדינאל כתבא די רשום רשם כתבא ובלשון
 אשכנז צייכן ובלעז סיניו |

חזקאל ט' ט'
 רמאל ט' ו'

רתח מים דותחין פירוש מים חמים ביותר וכן
 תרגום חם לבי רתח לבי והוא מלשון רתחית
 פסיד וכן כיר בפוח תרגום ררתח בלשון אשכנז דא
 וואלט ובלעז בולייא ומנה תרגום של כל חימה דבאמת
 מתורגם בלשון רתחא |

תוליס ל'
 חיוב מ'
 יתמה ו'

בשלמה אות הריש
 ואין בה עוד שרש
 אות השייך

ששכד בוחנים אנחנו לקרא לריעי חתנו שושכדום
 וכן לרעהו אשר רעה לו דשמשון תרגו לחבריה
 דתנה שושכבניה וגם למי שאינו חתן בקרא חברו שושכד
 כמו ולאמנו ריע תרגום שושכבניא |

בממס א'
 פומאל ב' י'

שאל ידוע כי בשרש תוה שני ענינים אחד כהל
 ואחד בהפעיל והם שואל ומשאל השוא הוא
 הוא הלוחם בהלואה בלשון אשכנז אנטליהוב ובלעז
 טור אינפריסטו והמשאל הוא הנותן בהלואה בלשון
 אשכנז איין ליהר ובלעז פרישטדור וכן בלשון תקדש

mos linguae sanctae uocabulum aliquod per accomodationem transumptiue sumere. Cuiusmodi nomina תחליל uocantur sicut declarauit in libro spetieru. Huius generis & uerba inueniuntur. ut, Et testas eius comminues. ubi uerbum תגממי tranllate accipitur. Nam uocabulum גרס non competit תרמ quod testam significat, nisi per contractionem.

Exech. 23.

Daniel 5.

SChabal] Apud Rabbinos legitur. Propterea quod Staliter, & taliter &c. Idem ualet quod בעמר Neq; usurpari debet absq; Beth seruilii, sicut declarauit in Radice עבר.

Hiere. 20.

SChabafsch] In Daniele legitur. Et principes eius sturpefacti sunt. significatum טמט notu est, significat enim errorem. Ut, Persuasisti mihi domine, & persuasus sum Thargum, Seduxisti me Domine & seductus sum. uideatur idem significare quod סכסך id est, turbatus, implicatus. ut, Et implicatae ascenderunt super caput meum. Thargum, Perplexae sunt sicut palmites uitis. & meo quidem iudicio dicendum erat ארעבטו pro ארעבטו Item, Nerui testicularum eius perplexi sunt. Thargum תפסותו Omnia intricationem & perplexitatem significant, unde & מוטבטו dicitur quod sit ueluti perplexus & intricatus.

Tbren. 1.

Iob 40.

SChagal] Vxor uiri טגל uocatur eò quod parata est Sei למטגל id est, ad coitum. Hinc est, quod & ueretrum נחטגל nominatur, nec licet hic reuelare res obscenas.

Deut. 32.

SChed] Immolant demonibus. Thargu דבחק למר. Et Sin Thargum Hierosoly. למריא uerum illud in psalmis Filias suas demonibus. Tharg. reddidit per למריא In singulari numero dicitur מר quod tamen non inuenitur in Biblia quemadmodum nec in Thargum. Et saturus uociferabitur ad socium suum. Thargum. Et demones alter cum altero. Et sunt qui dicunt sic uocatos ab eo quod deirastat (homines) id quod error est. Deberet enim Daleth in מריס habere Dagges.

Schaddaf

מנפג לפעמים לסחת לשון אחד כהלואה מלשון אחר ונקראים שמות מושאלים כמו שבארתי בפסוק המיונים וכו' במצא בפעלים כמו הרשיה תגרמי הוא דרך השאלה כי לשון גרם אינו נופל על הרש אלא לשון שבירה |

מזקא ל'כ

טבל

דבריו רבותינו זכרונום לברכה בטביל פה וכו' כמו בעבור ואין לשמש בו בלי בית השמוש כמו שבארתי בש"ש עבר |

טבש

בדניא ורכיכוהי משתבשין ענין שבש ידוע שחוא לשון טעות וכו' פתימתי א ואפת שפשתי א ואשתבש בראה לי שחוא לשון סכסוך פן ישתדגו עליו על צוארי תרגום אהבשו בשבשין דגופנא ובראה לי אשתבשו וכו' גידו פחדיו ושוברו פחדיו משבשין בלו לשון סכסוך וסכסוך כי כו' המשובש הוא צבור ומסוכסך |

דניאל ה' דמוה כ' אכזה א' חזב ה'

טגל

בזראת אשת האיש שגל בעבור שהיא מופנת לו למשגל שהיא הפעילה וכו' חרדי ציד האמה אבר המשגל ואין לגלות דברי ערוה |

טד

ידברו לשדים דבחיזו לשדין ותרגום ירושלם לשדיא אבל בעותיהם לשדים דתלים תרגום למדינות ובלשון יחיד טד ולא במצא בפסוק וכו' בלשון תרגום לא במצא בלשון יחיד ושעיר על רעהו יקרא ושדין חד עם חכריה ויש אומרים שבקראו כו' בעבור שהם שודדים והוא טעות כי היה ראוי להיות שדים תגלת בדגש |

דברים ל' תוליס ק' געשה ל'

SChaddai] Rabbinī dicunt Deum uocatum מדי א
 Sufficientia, existente Schin litera seruilī, qua in signifi-
 catione exponit, & R.S. Nempe pro eo cui est sufficientia
 in deitate sua, uel ab eo quod dixerit mundo suo satis est.
 Et iuxta hanc significationem debet in lingua Germanica
 exponi per Benueghafftiger quod enim solent interpre-
 tari Almechtiger, sequuntur in eo interpretes, quorū ple-
 riq; pro forti & uictore exponunt, à uastando deductum,
 eò quod Daleth daggeffata est.

SChadach] Dici conuenit de cōiunctione qua uir &
 Suxor mutuo coniungunt. Et in lingua hebræa uocant
 hoc ipsum חתן sicut exposui in Radice חתן inde uenit
 nomen adiectiuum חתן Et nomen substant. חתנת Ab
 eo uerbum fecerunt in cōiugatione Daggeffata, ut, חתנת
 חתנות id est, coniungunt pueros. Item חתנת חתנות
 Germa. Beschvuragern. Italice perintar.

Gen. 25. **S**Chedach] Vir agri. Thargum חתן Sunt qui
 Sdeducunt à priori radice, uerum ego non noui confer-
 re in significatione. Quin potius uidetur mihi à Rabbinis
 desumptum esse, qui hominem ociosum חתן uocant, quo
 modo silentium, & quietem significat. Vnde ubi Hebræ-
 us dicit. Et quieuerint aquæ. Thargum Hierosoly. habet
 Gen. 8. חתנת חתנות id est, & quieuit terra. In quibusdam tamen ex-
 emplaribus legitur חתן חתנות cū Res litera, quod errore factū
 est, uide in Aruch in Radice חתן que tertia est in ordine.

Gen. 32. **S**Chadal] Significatū חתנות notum est apud Rab-
 binos, & omnia in cōiugatione Hithpaël, ut, Ne sis so-
 licitus ut uideas eum, Esto sollicitus ut sis uir. similiter & in
 Thargum usurpatur. Vt, Et luctatus est uir cum eo. Thar-
 gum חתנות חתנות Item, Vbi fecisti. Thargum
 חתנות חתנות &c. significatum eius est, Vigilantia & solertia
 Germ. vnderuinden Italice Sullicitar Deducunt quoq;
 V u ab isto

שָׁדִי
 אמרו רז"ל שהשפה נקרא שדי מלשון די
 והשון לשמוש וכן פירש רשי מי שיש די
 באלהותו או מי שאמר לעולמו די ולפי זה היה באר
 לפותרו בלשון אשכנז בינוזאאפטיגר ומה שנתנו לפותרו
 אלמעכטיגר הוא מה שפתרוהו רוב המפרשים שהוא
 לשון מקור ומצנח בעצו שודד כי חבלת דגושה |

שָׁדָר
 לשון שדרר ציפל על צורת שמעוונצין יחד
 איש ואשה ובלשון עברי נקרא חתון כמו
 שפירשתי בשרש חתו והתאר שדכו והשם שדכנות וצטר
 במקו פלל בכינו הנגיש משדכו התנוקות ולשדר הכנות
 בלשון אשכנז בשועצרו ובלעז פירינטר |

שָׁדָר
 איש שדה תרגום זה שדכו יש מפרשים
 אותו מן השרש הראשון ואני לא ידעתי
 לכו הלשון ונראה לי שהוא מלשון רז"ל חוראין לאדם
 בטל שדכו שהוא מלשון שתקה וחציה תרגום ירושלמי
 נישופו המים ושדיבת ארעא ויש זוסתאות פתיב זה שדכו
 בריש והוא טעות עיין בערוך בשרש שדך השלישי |

שָׁדָל
 ענין ההשמדלות יהוה בדברי רז"ל וכולו
 בהתפעל כמו אל השמדל לראותו היה
 משמדל להיות איש וכן בלשון תרגום ויאבם איש עמו
 ואשמדל בהאבמו עמו בהשמדלותיה וכן ואבם עשית
 הלאו אשמדלת למעבד ענין שחיבה וחרבות בלא אונטר
 ויגדו ובלעז שוליצטאר ויש מלשון זה שהם ענין פתחי

חלמית כ"ה

חלמית ח'

חלמית צ"ב
חלמית כ'

Exod. 22.
Iud. 14.
ab isto uocabulo, quæ persuasionem & proocationem significant, sed in Cōiugatione Piel daggeffata, ut, Si quis persuaserit uirginē, &c. Tharg. ארי יעל. Item, Persuade uiro tuo. Thargum, ארי ית בעלך. Similiter usurpatur & apud Rabbinos, ut, Eo quod mater eius persuaserit ei. Sūma, quoties est de Coniugat. Hithpaël, solitudinem significat; quum uerò de Coniugatione Piel daggeffata, persuasionem significat. Germanicè vnderuindē, Italicè Simonar. Vulgus item literatorum quum uidet rem aliquam uenalem, quæ primo intuitu bona & pulchra apparet: uerùm ubi diligentius considerat, depræhendit non tam bonam esse, eam inquam, rem, אריל uocare solet, ab eo scilicet, q̄ sic apparata est, ut persuadeat homini ad emendum eam.

Deut. 14.
Schedra] השסיה Rabbini exponunt p animalì, quod Shabet פתי סדרות id est, duo dorfa, & duas spinas dorfi. Item, חוט חסרה est filum album, quod descendit ex cerebro per iuncturas dorfi, quarum sunt decem & octo usq̄ ad colos. Quidam cum schin habente punctum in sinistro

1. Reg. 6.
cornu legūt, quasi ueniat ab illo בארזת ברזית quū tantum cum Schin punctulo Iamin proferendū sit. Quemadmodum usus est poëta in precatōne noui anni (quā בקרסה uocant) inquiring, Decem & octo iuncturæ ספסרותיהם id est, quæ sunt in dorsis eorum. Et isto modo legitur in omnibus Machsorim, uidelicet cum Schin Iamin. In quibusdam tamen exemplaribus scribitur cum Zain, hoc modo,

Leuit. 3.
ספסרותיהם id quod magis conueniens est. Sic etenim & Thargum habet (in hunc locum) E regione dorfi. Thargum לקבל טורה. Germanicè Ruckgradt, Italicè Phil de schekna.

Esa. 29.
SChahah] Vocabulū טהיה usitatū est Rabb. pro tarda Stioe & impeditioe, Tardate & miramini, Thar. ארזי טהיה. Item, V u 2

והסתה אבל הם בבניו פעל המגיש כמו כי יפתח איש בתולה פדגום ארי ישל וכו פתי את אישן שדילי ית בעלך וכו בדברי רזל מפני שאמו משדלתו בדברים והכלל כל שהוא מבניו התפעל הוא לשון השתדלות וכל שהוא מהמגיש הוא לשון פתוי בלא אומר רידן ובלעד סימבאר ומנה נוחגון הממוז פשרואים אינה דבר שבצטשה למפור ונראה בתחלת הצטשה שהוא טוב ונפה ובשמצוינו בו היטב גמיצא שהוא צרוץ ולא יעלה לכל הודיו אודו שדיל כי הוא צטשה לפתות בו האדם שיקנהו |

במות לב
בפמקס יד

השסיה פירשו רבותנו זכרנם לנרסה ברה שיש לה שתי שדרות פירוש שני צבין רב שדראות וחוט השדנא הוא החוט תלבו שינד מן המוח דרך הגליות השדנא והם שמנה עשר עד האשכים ויש הודין אותו בשין שמאלית מלשון ושדרות בארזים ואינו אלא בשין ימין וכו בקדושה של ראש השנה וסד הפייטן שמנה עשרה הגליות שבשדרותיהן בכל הפייטן ימין וביש נוסחאות כתיב בוז שבשדרותיהם והוא הפכו שכן פדגום לעמת הצעה לקבל שדנא כלשון אשכנז דוהגרוט ובלעדו פיל די שחינא |

דמים יד

מלכים א'

ויקרא ג'

לשון שהיה נרוץ בדדל עניו אהור ועכור פדגום התממתמהו ותמהו אהרפפו שהו וכו

שהח

עשום כ'ט

Gen. 24.

Itē, Porrò uir ille stupefactus est in ea. Thar. טהו טהו Inde nomen uenit טהייה tardatio. Et tantum usurpari debet in cōiugatione kal. ut, Multis annis distulit Sara cum Abraham. Item, Moses moram agebat in monte per octoginta dies. Germanicè Saumen, Italicè Tardar.

SChub] Rabbini hac dictione pro שר id est, amplius, posthac, uti solent. ut cum dicunt, Posthac siue amplius non uidet. Idem ualet quod טב uide in Radice sua.

SChum] Rabbini usurpant hanc uocem diminutiue. ut, Nec ullus homo. Nec ullus locus. nec uenit usurpata nisi cum uocula הו uel הו praecedente aut sequente eam. Nam dicitio הו seruit alicubi loco מאלוה id est, quicquam, sicut scripsi in suo loco. Nec habemus dictionē in lingua hebraea que agit officium טס quia non est necessarius eius usus. Cū uerò Mem seruit in capite eius, idē ualet quod טב ut, Propterea quod dicitur taliter, & taliter. Itē Propter gloriam uxoris suae. Solent preterea & eo uti cū adiuncta uocula על ut טס מר id est, qua de causa. Item, על טס טל &c. Nec desunt qui dicunt esse uocabulū syriacū idemq; ualere quod על טס quod tamen non est luculentū, inuenitur enim tantum in textu Thalmudico, & non inter uoces syriacas, Germ. von vuegen. Ital. Per lo amore.

Num. 22.

SChuph] Et abiit solus. Rabbi Schelomo exponit pro quieto, & tranquillo. qua in significatione accipitur & apud Rabbinos. ut, Tribus annis idē in quiete. Hoc est in tranquillitate absq; ulla contentione. Et iterum recordabor eius in Radice טס.

SChur] Apud Rabbinos legitur Linea siue ordo primus qui est in Cellario. Item, Versus seu Linea libri. טס id sunt quod aliās Rabbini טס uocant. Sunt item qui in hac significatione exponunt illud in Iob. Intra muros

חזמת כל והאיש משהתאה ונכרא שהי בה והשם שהיה ואין לשמש בו דה בכנין הקל כגון כפיה שנים שהתה שרה עם אברהם משה שהה שמנים יום בהר בלא זוימן ובלעד שארור |

טוב] בתנו רבותינו זכרונם לברכה לשמש במלה זו במקום עוד באמנם טוב אינו דואה והוא כמו תוב ציין בשורשו |

טום] דול שמשו במלה זו למעוט כגון טום אדם טום מקום וכן הרבה ולא תבא אלא עם מלת לא או אין לפניה או לאחריה כמו מלת כל המשמשת שמוש מאומה כמו שכתבתי במקומה ואין לבו מלה כלשונו עברי המשמשת שמוש טום כי אין בה צורך ובאשר השמש מם בראשה שמוש במקום בעבור כמו משום שנאמר בה וכן משום כבוד אשתו ועוד בתנו לשמש בה עם מלת על כמו שאנו אוכלים על טום מה על טום שלא וכולי ויש אומרים שהוא מלשונו ארמי כמו על טום ולא נהירא כי לא נמצא דה בדברי המשנה ולא עם מלות לשון ארמי בלשונו אשכנז כון וועז ובלעד פיר לא אמורי |

טות] בנדרה כל וילך שפי פירש רשי לשון שופי ושקט וכן בדרול שלש שנים ובשופי רוצה לומר בהשקט בלי טום מחלוקת ועוד אדברנו בשדש שפה |

טור] השוכה הראשונה שבמרתת וכן שורות הספר והם מה שחורין דול שטה ויש מפרשים בזה

Iob 24.

muſos ſiros faciūt oleum, cuius ſenſus eſt, intra ordines, ſeu lineas oliuarum. Hinc eſt quod Rabbini dicunt לַמַּסּוּת מְסוּרָתָא per quod intelligunt benefitium, quod quiſpiam facit proximo ſuo: tamen non teneatur facere. Et hoc eſt diſcrimen inter iuſtum & pium. Huius generis eſt etiam quod dicunt, Odium peruertit ordinem. hoc eſt, Interdum peruertit homo ordinem conſuetum ſuum, & transgreditur ordinem, motus inuidia: quemadmodum exponit R. S. de Beileam. Similis locutio eſt. Amor peruertit ordinem ſuum. ſicut exponit de Abrahamo.

Num. 24. Gen. 22.

SChichrar] Rabbini dicunt, Quum filia tua aduſtra eſt, manumitte ſeruum tuum. Item, Seruus manumiffus. Quum ſeruus exit de ſeruitute ad libertatem, uocatur מְסוּרָתָא. Eſtq; deſumptum ab illo, Nec aſinum quidem unum tuli ab eis. Tharg. Onkeli, מְסוּרָתָא quod poteſtatem & imperium ſignificat. Qua in ſignificatione etiam uſurpant, quum dicunt, Adiungas te nobili, & adorabunt te. Porro מְסוּרָתָא pro Radice habet מְסָרָה, & geminatur in eo tertia Radicalis, iuxta formam מְסוּרָה Germanicè frey, Italicè libero. Et miror authorem Aruch nihil hac de re locutum eſſe.

Num. 16.

Prover. 27.

SChitah] Apud Rabbinos, Linea, ſeu uerſus libri מְסוּרָה uocatur. Vt, In principio uerſus, In fine uerſus. ſicut declarauit in libro Maſoreth Hamaforeth, oratione quinta: ubi uide. Germanicè zeilen, Italicè riga.

SChitah] Ordo Thalmud. idē ualet quod הלכתא & מנהג. Sid eſt, curſus, tractatus, ſiue ſtylus Thalmudicus. Et in quibusdā exemplarib. uocāt hoc ipſum סוגיית תלמוד quod & ipſum idē ſignificat qd הלך & תלמוד id eſt, tractatus & curſus Thalmudicus. Hac uoce uſus eſt Thargumiſta in Hier. Nullus nō conuerſus eſt in curſum ſuum. Tharg. Omnes uadunt cum uoluntate animæ ſuæ, iuxta quam ſignificationem סוגיית תלמוד Curſum Thalmud ſignificabit. Germanicè der lauff, Italicè curſo.

Hier. 8.

SChatah] Apud Rabb. legif, Stultus, impius, & qui delato eſt animo. Itē, Nō adducunt argumentum à ſtultis.

אבי לך

בין שורותם וצדדי פירוש בין שורות הותים ומנה מה שאמרו רבותנו זכרונם לברכה לפני משורת הדין והוא כשיעשה אדם איז טובה או חסד לחכירו שאינו מחוייב בו וזהו הפירוש בין צדיק וחסיד ומנה אמרו גם השנאה ממלקלת השורה פירוש שלפעמים ימלקל אדם שורת המנהג ויצא חוץ לשורה מפני השנאה כמו שפירש רש"י גבי בלעם וכן האהבה ממלקלת השורה גבי אברהם |

שחרר בדברי רבותנו זכרונם לברכה בתנן בוצרת שחרר עבדך וכו' עבד משוחרר פירוש כשהעבד יוצא מעבדות לחירות נקרא משוחרר והוא מלשון לא חמור אחד מהם נשאתי תרעם או בקלל שחרית לשון שורה כמו שאמרו הרבה לשחרור וישתחרור לך ושחרר שרשו שחר וכפול בו למד הפעל על משקל סגיד בלשון אשכנז ורייא ובלעז לומר ותמתי שפעל הערוד לא דבר מנה דבר |

מעלי כו'

שטה בדברי רז"ל שורת הספר נקרא שטה באמרים בראש השטה בסוף השטה באשר בארתי בספר מסודת המסודת במאמר המשי עיני שם ובלשון אשכנז ציילן ובעז ריגא |

שטה שטת התלמוד פירוש הלכתא ומנהגא ובייש מחומות קראו לזה סוגיית התלמוד ואם הוא מלשון הלוח ומרצת התלמוד בו תרגו בלו שב במרוצתם בלחץ מסע ברעות כפשיהו ואם כן סוגיית התלמוד רוצה לומר מרצת התלמוד בלא דער לוח ובלעז חורשו |

ינחה ה'

שטה בדברי רבותנו זכרונם לברכה שוטה ישע ונס דוח וכו' איז מביאין באנה מן השוטים וכו'

mundi. Effluxerunt tum à condito mundo 3450. anni. sicut explicatur in Sæder Olm.

SChaich] Apud Rabbinos legitur, Non conuenit di Scere. Item, Vestes eius quæ conueniunt corpori eius. Significatum eius est, Additio & coniunctio rerum conuenientium. Neq; inuenitur in Thargū, Germanicè Es gehert sich, Italicè Conuvin.

SChijar] Apud Rabbinos usurpatur pro eo quod re Sidum est, & quod redundat. Similiter & in Tharg. ut, Atq; augmentum illud quod est super iecur. Thargum Hierosol. דונותיך מן כבדך id est, quod superfluum est de epate. Item illud משארותם Rabbi Salomon exponit, Reliquias azymorum & amarorū, commutato scilicet Aleph in Iod, sicut fit etiam in isto loco בעמקי סאל Et in profundis inferni. Thargum, בעמקי סאל quo pacto se habet omne סאל quod in Hagiographis legitur.

SCheijar] Apud Rabbinos legitur, Qui egreditur Scum turma, hoc est, cum castris, aut cum turma. Similiter & in Thargum utrunq; redditur per תחיתא. Item, Comitua Ismaëliitarum. Thargū, Turma Arabum, Germanicè scharen, Italicè Companijah.

SChacab] Rabbini eum qui lecto decumbit. מכב uocant: quam uocem & Thargum habet, ut, Pater tuus agrotat Thargum. אבך מרע Germanicè kranck, Italicè Malado. Porrò quis sit usus huius schematis מכבת מרע commemorauit in Radice קרי.

SChathah] Apud Rabbinos legitur חתה רלה id est, res, quæ non inuenitur. Similiter omne uocabulū חתה in Thargum per סחיה transfertur.

SChacan] Rabbini Spiritum sanctum סחיה uocāt, Sed quod quiescit super prophetas. Vnde ubi textus Hebraicus dicit de Iacob, Et reuixit spiritus Iacob.

ולא משבת בריאת עולם ותה מנה ג' אלפים ותו לבריאת עולם כמבואר בסדר עולם |

שׁוּיך דברי רבותנו זכרונם לברכה לא שׁוּיך למימר וכו' בנדיה השׁוּיכים לעופה ענין תוספת והבור דברים הראויים יחד ולא נמצא בהקדים ובלשון אשכנז עד ציהודט דיר ובלעז הוובוין |

שׁוּיך בדדל לשון השאכה ויתרו וכו' יתרת הכבר תרגום ירושלמי דמשפיר מן כבדא וכו' משארותם פירוש רשי שׁוּיך מצה ומרוד האלת בתהלת בירד כמו בעמקי שׁאול בעמקי שׁוּיך וכו' כל שׁאול דבכתובים |

שׁוּיך בדדל הויצא בשׁוּיכה פירו' במחנה או בגוד וכו' תרגום של שׁוּיכה משׁוּיכה וכו' ארחת ושׁמאלים תרגום שׁוּיכה ערפא בלא שארן ובלעז | חומפניאה |

שׁבב קראו רזל למי שהוא חולי על ערש דני שׁביב מרע תרגום אבין חולה אבון מרע בלשון אשכנז קראנה ובלעז אמלאה וענין שכבת זרע וכו' קרי בשׁרש קרי |

שׁבח דברי רבותינו זכרונם לברכה מלתא דלא שׁכיה פירוש דבר שאינו מצוי וכו' כל לשון מציאה מותרים בלשון שׁביחה |

שׁבך קראו רזל לרוח הקדש שׁבינה על שם שהוא שׁכו על הנביאים וכו' וקרי רוח יצאב פירש

Leuit. 3.

Exod. 12.

Prout. 9.

Gen. 37.

Gen. 47.

Gen. 45.

מקרא כל

ממות יב מעלי ט

ראשית לו

ראשית מו

ראשית מו

R. Salomon exponit, Quiescit super eum מניחה. Hinc est quod dicunt Schinah non quiescit nisi super uirum fortem, &c. Item in loco ubi Schina quiescit. Omnia quietem, siue mansionem significant. Vnde ubi Hebraeus dicit יסון, Thargum habet ימרי. Sic quoque omne uocabulum quod ad Deum benedictum refertur, in Thargum red dicitur per מניחה ut, Ego Dominus habito, Tharg. Diuinitas mea quiescit. Item, Vbi quiescere feci nomē meum ibi. Tharg. Quiescere feci diuinitatem meam ibi. Totum hoc fit ad tollendam corporeitatem à Deo benedicto. Cæterum authores Cabalisticī magna habent mysteria de uoce מניחה de quibus hīc agere non est mei negotij.

Exod. 19.
Num. 35.
Hier. 7.

SChahan] Rabbini plateas ciuitatis מנחת uocant. ut squum dicunt, De uico in uicum, Germanicè gassen, oder gegent, Italicè contradah.

SChilshel] Apud Rabbinos legitur מנחת pro מנחת quod hebraicū est. Nam Res & Lamed literæ sunt permutabiles, Sicut eodem modo dicitur מנחת & מנחת. Item, מנחת Germanicè ketten, Italicè catena, & in plurali numero מנחת. Et in libris prophanis legitur מנחת per quod intelligunt causas condepentes. ubi uidelicet aliud ex alio tanquā ex catena sequitur.

SChilshel] Rabbini plus nimiam stercoreis egestionē מנחת uocant. Cuius uocis usus est in medicinalib. libris ut quum dicunt, Cibant eum rebus quæ aluū soluunt. Et fortassis hīc habet nomenclaturam, quod stercus per aluum, quasi concatenatim descendit.

SChem] Apud Rabb. legitur, Propter sanctificationē nomini diuini. Propter uiolationē dei. Sic solent Rabbini meminisse nominis sancti Dei benedicti. Et hoc ideo fit quod prohibitum sit cōmemorare, uel unū ex nominibus eius in uanum, seu frustra. Neque usurpant illud absque He Haiediah, hoc modo מנחת quemadmodum scripsi in

רשי שרתה עליו שכנינה וכו אמרו אין שכנינה שונה אלא על גבור וכו וכו במחוס שהשכינה שונה כלו לשון חנייה כתרתי ויחז ושרי וכו כל לשון שכן ששב על השם ותעלה מותרגם שכנתא אני שכן דשכינתי שרית וכו אשר שפנתי שמי שם דאשרתי שכנתי תמו וכל זה כדי לתרתי הגשמות מופני ותעלה ולבעלי התפלה יש סודות גדולות על מלת שכנינה ואין לי בזה עסק |

ממות אט
במדרש ל
דמיה ז

שכן רבותינו דפרובם לברכה קראו לרחובות הקיין שכובות וכו אמרו משכינה לשכינה כלשון אשכנז גאסן ובלעד הונטר אדה |

שלשל בדרזל שלשלת כמו שרשרת כלשון עברי פי הריש והלמד מתחלפות כמו מירות ומגלות מפלשי ומפרשי כלשון אשכנז חוטן ובלעד האטיבה וכלשון רבים שלשלאות ובספרים חוצנים בהשתלשלות הסבות פירוש שתלויית זו כזו בשלשלת |

שלשל בדרזל חודרין להוצאת הריע יותר מדאי שלשל וכו ברפואת מאכילין אותו דברים המשלשלים ואולי זכרא כז לפי שהוצאה תרד בהשתלשלות זו אחר זו |

שם בדרזל על חודש השם מפני הלול השם כז צהגי רזל להזכיר שם המנחה וזה לפי שאסור להזכיר אחד משמותיו לבטלה ולא צהגי בו אלא עם הא הידיעה

dictione תוקוס & in dictione גבורה Verum ubi construi-
tur ad sequentem dictionem non indiget He haediah. ut
quum dicitur גמס גמס id est, nomen Dei גמס ארבע אותיות
id est, nomen quatuor literarum, & similia.

Dent. 21.

SChem] Rabbini usurpant עלקס pro בעבור id est,
propter. ut, quum dicunt, Filius rebellis & inobediens
occiditur propter finem suum. & cum Caph seruili præfi-
xa utuntur pro כמ id est, sicut, quemadmodum. ut quum
dicunt, Quemadmodum impossibile est de matre tua &c.
Sicut sanctificant eum, &c. ubi Caph punctatur cum Sche-
ua. Sunt tamen qui cum pathah legunt, id quod error est,
Germanicè alsovuol, Italicè cofchiben.

Dent. 7.

Scheme] Frequēs est hæc dictio apud authores Thal-
Smudicos pro דלמא quod Thargum est, respondēs He-
brææ uoculæ פ id est, fortassis. Porro דלמא & דלמא idem
significant, sicut exponit Rabbi Schelomo in hunc locum,
Si dixeris in corde tuo, Plures sunt gentes istæ, &c. Neces-
sario sequitur uocabulum דלמא idem esse quod דלמא. Sic
quoq; & Thargum, quod respondet דלמא. In quibus-
dam locis est דלמא ut, Fortassis in medio mei tu
habitas. Aut fortè dormit & excitabitur. In duobus locis
istis דלמא in Thargum per דלמא redditur. Sed plæ-
runque Thargum, quod respondet דלמא est דלמא
quod idem ualet atque דלמא, ut, Utinam apprehenden-
do appenderetur indignatio mea. ibi Thargum habet
דלמא. Sed uocula פ in æternum non uenit loco דלמא
Tantummodo enim eius usus est, ubi mentio fit de ali-
qua re, quam timet aliquis, uel non futuram, uel non e-
uenturam. Hinc est quod in Thargum transfertur per
דלמא ut, Ne discas uias eius. Thargum דלמא תילק, uide in
Methurgeman in Radice דלמא & דלמא.

Scha-

השם כמו שכתבתי במלת מרחם ומלת גבורה
בשויסמד למלה של אחיו אינו צריך להא תודיעה כמו
שם שמים שם של ארבע אותיות ודומיהם |

שם
הרבה בחגו רבנותיו זכרונם לברכה לומר על
שם במקום בעבור בעזר בן סורר ומורה בדרג
על שם סופו ועם בת השמוש שמשו בו במקום מלת כמו
באמרים בשם שאי אפשר באמרי בשם שמקדישין אותו
הבת גבורה בשוא ויש חודיו אותה בפתח והוא טעות
ובלשון אשכנז אוד וואל ובלעז רושי בין |

שמא
הרבה שמשו בעלי המשנה במלה זו במקום
דלמא שהוא תרגום של פו ודלמא ושמא
אחד הוא כמו שפירש רשי כי תאמר בלבבך רבים הגוים
על בדתך לשון דלמא הוא שמא האמר בלבבך וכו תרגום
של אולי בקצת מקומות כמו אולי בקרבי אמה ושם אולי
ישן הוא וייחץ שניהם מתורגמין דלמא אבל על הרוב
תרגום של אולי מאים שהוא כמו לו כמו לו שהול ישקל
בעסי תרגום מאים אבל פו לא יבא לעולם במקום לו רח
הוא מורה על דבר שמפחד האדם שלא יתה ולא יבא
וכו הוא מתורגם לפעמים דלא כמו פו תאלת אורהותיו
דלא תיבת וציון במתורגמן בשרש דלמא ומאם |

דברים ז'

יהסע ט'

מלכס א' י'

אויב ו'

נעלי כ'

SChamaim] Rabbinī dicunt, omnia sunt in manu dei præter timorem dei. Item, Nomen dei asuetum erat in ore eius. uocant sanctum deum benedictum **שמים** eo quod cœli sunt sedes eius. Similiter & iuxta sententiã Cabalistarum accipitur in isto loco. Tu exaudies in cœlis. quem locum sic exponunt, Tu deus audies &c.

1. Reg. 8.

SChamad] In hora persecutionis. Item, Regnũ gratiæ impium decreuit persecutiones contra Israël. Estq; desumptum ab illo, Ad delendum, occidendum & perendum. Hinc est, quod nos Iudæi eum qui desciscit à religione sua **שחמד** uocamus. Ab eo uidelicet quod homines apostatæ ceperunt tempore persecutionis hinc est quod uocarunt eos **שחמדי** quasi dicas permutarunt legem propter persecutionem. Modo autem cum sua sponte nulla adacti persecutione à religione sua desciscunt, nihilominus tamẽ remansit eis hoc nomen. Hanc uocem & Thargum habet. ut, Nullus extraneus filius comedat ex eo. Thargum Omnīs filius Israël qui fuerit apostata.

Exod. 12.

SChimesch] Omne uocabulum **שחית** id est, ministrum, in Thargum redditur per **שחמט**. ut, Et ministrabat eis. Thargum **שחמט יתהן**. Ministrum Mosis. Thargum **שחמטני** ibi nũn per paragogen adiectum est. Et in fœminino genere dicitur **שחירת**. ut, Et Abisag ministrabat regi. Thargum **שחירת** sic inueni cum Aleph cum tamen potius dicendũ esset **שחירת** cum He. Est & eius usus ubi de coitu mentio fit. ut, Postquã ingressus fuerat ad Bathshebam. Tharg. &c. **כד שחיר**. Item, Molat alteri uxor mea. Tharg. Rem habeat cum altero uxor mea. Inde nomen **שחירת** id est, coitus siue actus uenericus. Venit etiã usurpatum de alijs rebus. ut, **שחירת** sic uocant occupationẽ siue operam quam quis impendit seruandis præceptis, & id genus similia.

Gene. 40.

Iosua 1.

1. Reg. 1.

Psal. 51.

Iob 4.

Y y

Schie-

שמים הכל בידי שמים חרץ מיראת שמים ושם שמים שגור בפיו קראו להקבץ שמים לפי מלכיס א' ח' שָהם מוכוז שבתו וכו' לפי דעת בעלי הקבלה ואמה תשמע השמים פירשו בו ואמה הקבץ תשמע ואומר |

שמיד בדברי רבותינו זכרונם לכרכה בשעת השמד וכן מלכות יון הרשעה גזרו שמדות והלשון גזר מן השמי' להרוג ולאבד ומנה אבנהו חורין להודי הממיד דתו משמד לפי שסתם המומרים התחילו בשעת השמד וקראו להו משומדים דוצה לומר המידו בשעת השמד ואה עתה שהם ממידים הדת ברצונם גשאר להם זה השם ותרגום כל מן גבר לא יאכל בו כל בר ישראל דאשתמיד |

מלכיס א' ח'

שמות יב

שמיש כל לשנא שרות מתורגם כלשון שמיש וישרת אותם ושמיש יתהוון משרת משה משמישי הפון בוספת והקבצה משרת את המלך משמשא בן מיצאתי באלה וראוי להיות משמישה עם הא וכו' לשון בעילה באשר בא אל בת שבע תרגום כד שמיש עם בת שבע השתחו לאהר אשתי השמיש עם אהרן אנתתי והשם השמיש ודל קראו לו השמיש המשה וכא גם כן על שאר דברים בגון השמישי מינה ודומיהם |

ראשית מ'

יהושע א'

מלכיס א' ח'

תוליס א'

איוב לא

Exod.3. **S**Chiebed] Afflictionem populi mei. uerba item in Shac significatione ueniunt quæ in Thargum plerumq; redduntur in coniugatione Hithpaël. ut, Et seruiet eis. Gen.15. Thargum. Et subiiciet eos. Et maior seruiet minori. Thargum. Et maior subdet se minori, Verum Rabbinî usurpât in cõiugatione. Piel daggeflata, adiuncto uocabulo עשׂ ut Ille subdidit semetipsum. Ecce ego subiicio me meipsum, & id genus similia. Et in participio praterito וּמְסַבֵּר ut subditi fuimus Pharaoni. omnia subiectionem significant. Germanicè vnterthänig, Italicè obligation.

SCHAMATA] Hanc radicem inuenies in fine libri.

Exod.33. 2. Reg. 5. Thren. 4. Daniel 3. 2 Reg. 20. **S**Chaah] Sæpe uocabulum עׂ id est, tempus & momentum, in Thargum redditur per עשׂ ut, Vno momento ascendam in medium tuum. Thargum עשׂא hora una. Num tempus est accipiendi? &c. Thargum, Num hæc est hora tua in qua accepisti? Venit & in alia forma עשׂא ut, Quæ subuersa est quasi in momento. Thargum quæ subuersa est in hora. Et in Daniele legitur In ipsa hora. Item, Per gradus quibus descenderat. Thargum כְּכֹרֶת אֶחָד עֵשׂר Caeterum maior pars aliorum uocabulorū, puta עׂ & עׂ in Thargum per עׂ transferuntur, de quo uide in sua Radice.

SCheal] Vidi in libris medicinalibus quod tusionem Squam homo profert ex ore à pulmone עשׂ uocant, Germanicè husten, Italicè tussa. Cuius uocis usus est in Breschith Rabba in hūc locum. Et remansit tantū Noach עשׂ. Et in Aruch exponitur quod uocem ædiderit in morem laborantis tussit & eñcientis sanguinē. In quibusdā tamen exemplaribus scriptum est עשׂ quod errore scriptoris factum est. Estq; planè uocabulum arabicum.

Gen.7. **S**Chaphah] Apud Rabb. legitur. Cum mane egredius fuit moyses, dixerūt quid uidit filius Amram quod egreditur? fortassis non est quietus domi, hoc est, nō est ei tranquillitas & quies q. d. uxor eius dominatur ei.

שׁעבד את עובד עמי תרגום שׁעבד עמי והפעלים מעבדו זה על הרוב הם מתורגמים בלשון התפעל כמו ועבדו וישׁמעבדו בהוה ורב יעבד צעיר ודבא ישׁמעבד לזערא אבל רזל שמשו בו כבניו פעל הדרגיש עם לשון עצם כמו פלתי שׁעבד את עצמו הנבי משׁעבד את עצמי ודומיהם והפעול משׁעבד משׁעבדים הוינו לפדעה כלם עבדו הכנעה בלשון אשכנז אונטר טעבני ובלעד אוכליאציון |

במות ג'
האמת ט'
האמת כה

שׁמיהא זה השדש תמצא בסוף הספר |

שׁעה הרבה מלשון עת ורגע מתורגמין שעה כמו רגע אחד אעלה שעה חד העת לקחת השעה היא לה דגסיבתא ומשקל אחד שעתא כמו ההפוכה כמו רגע והפיקת פשעתא ודגסיבאל בה שעתא במעלות אשר ירדה כעורת אבו שעתא ורוב שאר עת ורגע מתורגמין בלשון זמן |

במות ט'
מלכיס ב' ה'
אוכה ל'
מלכיס ט' כ'

שׁעל דאיתי בספרי רפואות שׁחודין לגביה שארם מוציא מפיו מו הראה שעול בלשון אשכנז הושטן ובלעד טושה והוא לשון צרבי וישׁאר אך זה היה גובה דם ופירוש בצרוד שתנה מוציא קול כעין שעול במשליך דם וכיש בוסחאות כעין שועל והוא טעות סופר

שׁפע בדברי רזל הקדים משה ליצאת אמרו מה ראח בו עמרים ליצאת שמא אינו שפוי בתוך ביתו פירוש אין לו שלוח והשחט כלומר אשתו מושלת בו |

SChapha] Apud Rabbinos legitur, Et decliuitas Scius uergebat e regione domus sanctuarij. Item, Thimna in decliuitate motus erat. Alio quoq; uocabulo decliuitatem מורין uocant quod in Biblia מורד appellatur. ut Sicut aqua acta in praecip. Thargum מורד Sed uocabulum טפט non inuenitur in Thargum Germanice Thalhaftig Italicè pendentio.

Miche. 1.

Exod. 19.

Daniel 5.

SCharah] Thar. quod respondet מרי & mansit. est. מרי Scius antea mentionem feci in Radice טפ ubi uide.

SCharah] Nunc ergo soluite, &c. Thargum habet מרי Item in Daniele. Et soluit perplexa. Item, Ligamina lumborum eius dissoluta sunt, Omnia significat solutionem, & apertionem Germa. ledigen oder entbinden. Italicè Schulfar, Vsurpatur quoque apud Rabbinos pro cōdonatione, & remissione. ut, Cōdonet misericors (deus) ipsi Hillel. Item in præcatione (quæ incipit) כל מרי ibi legitur, Omnia erunt remissa.

1. Reg. 25.

SChathan.] Qui mingit in parietē. hoc uocabulū frequens est apud Rabbinos ubi fermo est de projectione urinæ, Germanicè bruntzen, Italicè peschar. Simili modo & Rabbini tantum in coniugatione Hiphil usurpant dicendo חתן חתן Caterum Interpretes per mingentem in parietem intelligunt canem, cuius mos est ut in parietem mingat. Ego autem dico magis conuenire ut exponatur de masculo qui in parietem mingere solet. foemina enim non mingit ad parietem, atq; etiam si de cane exposuerimus foemella non poterit includi, cum ea non mingat ad parietem. Inde nomen uenit טפ quo uocabulo Rabbini aquas pedū, id est, urinam appellant. Similiter exponunt illud Esaiæ טפ pro טפס id aquas pedum suorum.

Esai. 36.

SChathaph] Tres extant focij in (formando) homine. Pater eius, mater eius, & sanctus Deus benedictus. Significatum eius est, societas, qua in significatione & Thar. usurpat

Y y 3

שבע כדברי דל ושיפועו מציע כנגד בית המקדש וכן המנה בשפוע החר היתה ובלשון אחר קראו לשפוע מוודרו ובלשון מקרא קראו מוודר וכן מים מצרים במוודר תרגום דאשדון במוודרו אבל לשון שפוע לא במצא בתרגום ובלשון אשכנז טאל האפטיג ובלעז פינדויטו |

מוכה ה

שרה תרגום ויחז ושרי וכבר בארתי בשדש שכן ציין שם |

במות יט

שרה וצפה הנה פתחתיו תרגום וכעז הא שריתיו וכן בדניאל משרא קטרו וקטריה הרציה משתרו כלן לשון חמר ופתרו בלשון אשכנז לידעז או אנטפינדו ובלעז שוליאר וכן בדברי דל לשון מקילה וסליחה באמרים שרי בחמנא והלל וכן בתפלת כל גברי בלחוז יחז שבו פירוש במתלים |

ירמיה מ"א רמאל ה' ה'

שתן משתיו בקור זה הלשון ידוע בדברי בכותבו דברונם לכרכה בהשלת מי רגלים בלא

במואל ח כ"ה

ברובצו או דאייכו ובלעז פישאר ולא שמשו בו רק ככנז הפעיל השתיו אשתיו והמפרשים פירשו משתיו בקור זה הכלב שדרכו להשתיו בקור ואני אומר שיותר נכון לפרש משתיו בקור כל זכר שדרכו להשתיו בקור כי הנקבה אינה משתנת בקור ואת אם גפרשהי על הכלב אין נקבת הכלב בכלל כי הנקבה אינה משתנת בקור והשם השתנה ובספרי הפואות חוריו לו שתן ובדברי דל חוריו לו מי רגלים וכן לשתות את שיניהם מימי רגליהם קרי |

ישעיה 5

שתת שלשה שותפים יש באדם אביו ואמו והקפת והוא לשון חכרותא תרגום ודברי צנכים

Esa. 1. usurpat. ut, Socij furum. Thargū וְתַרְגָּוִים &c. In foeminino genere, dicitur תַּרְגָּוִים socia. ut, Cum ipsa sit socia tua. Thargum וְתַרְגָּוִים. Inde & uerba deducunt, sed omnia in cōiugatione Hithpaël. ut, Quomodo societate faciunt? Item, Duo qui commertium faciunt. Inde & nomen substantiuum תַּרְגָּוִים societas, quo utitur Thargū in hunc locum. Vel datum in manum suam. Thargū בְּתַרְגָּוִים. Cæterū author Aruch scribit hunc locum. Annulum tuum, amictum tuum atq; baculum, &c. in Thargum Hierosoly. reddi per תַּרְגָּוִים תַּרְגָּוִים uerum quæsiui & non inueni, neq; etiam intelligo.

Leuit. 6.
Gen. 38.

FINIT SCHIN, ET INCIPIT
litera Taph.

THEBA] Rabbinī dictionem unam תיבה appel-
lare solent. ut, cum dicunt omnis dictio quæ in di-
get Lamed in principio, adijce illi Nū in fine. Itē,
Capita dictionū, Fines dictionū. Atq; in libro Masoreth
hamasoreth, scripsi quid sit discriminis inter תיבה & תיבה ubi
dico quod nomen תיבה competit sermoni quē homo pro-
fert ex ore suo distinctis literis, sed תיבה non dicunt nisi de
dictione scripta in libro, uide quæ hac de re illic prolixius
tractaui.

THABAH] Rabbinī fræquenter usurpant hanc ra-
dicem pro postulatione, qua poscit homo à socio suo
id quod est sibi ab eo sumendū. Germanicè forderen oder
anheischen, Italicè dimandar.

THAGAR] Apud Rabbinos legitur תגר Thagar cum
Zere sub Thaph. Et significatū eius est, Iurgiū, cōten-
tio, quam uocem & Thargum habet in hūc locum. Omni
tempore & emittit contentiones. Thargum תַּרְגָּוִים Ger-
manicè krieg, oder zanck, oder hader, Italicè kustion uel
lita, neq; conuenit ab eo deducere uerbum.

Proverb, 6.

Thagar

וְשׁוֹתֵפֵץ לְצַבְנִים וְהַחֲמִכָּה שׁוֹתֵפֵת תַּרְגָּוִים וְהִיא הַכְּרֵת
שׁוֹתֵפֵת וְהַפְּעֵלִים כָּלֵם כָּלֵשׁוֹ הַתַּפְּעֵל כְּמוֹ בִּיבֵד
מִשְׁתַּפֵּץ וְכֹן שְׂבִים שְׂבִישְׁתַּפֵּס וְהַשֵּׁם שׁוֹתֵפֵת תַּרְגָּוִים
כַּתְּשׁוּמַת יָד בְּשׁוֹתֵפֵת יָדָא וּבְעַל תַּעֲרוֹךְ כַּתֵּב הַחֲמִיכָה
וּפְתִילָה וּמִטָּה תַּרְגָּוִים יְרוּשָׁלַיִם שׁוֹתֵפֵת וְהוֹטֵדֵד וּבְקִשְׁתֵּי
וְלֹא מִצְאָתִי וְגַם לֹא הַכְּתִיבִי :

נשלמה אות השיך
בשם שאנו מיקדישיך

אות התי

תבה דל לקרא למלה אחת תיבה כגון כל
תיבה שגריבה למד בתחלתה השל לה הא
בסופה וכן ראשי תיבות וסופי תיבות וקבר בתבתי בספר
מסורת המסורת ההקדש שבין תיבה למלה ואמרתי ששם
מלה נופל על דבר שאדם מוציא מפיו בחותך האותיות
אבל תיבה לא אמרו רק על מלה הבתובה כותך הספר
והארבעי שם עיין שם :

תבה

תבע הרבה שמשו דל בזה השרש בעצו שאילה
שישאל אדם מתברו מה שיש לו לקבל ממנו
בלשון אשכנז ואירדו או אן היישו ובלעז דימאנדאר
תגר בדל תה הורא תגר בערי פחת המיו עציבו
לשון ריב ומחלוקת תרגום ככל עת מורבים
ישלח תיגרא רמי בלשון אשכנז הריג או צאנא או האדר
ובלעז הוסטיון או ליטח ולא יתבד לעשות ממנו פעל

מלכי נ

ויקרא ו'
דאמת לח

עבלי ו'

Gen. 38.

THagar] Filia uiri Chananæi. Thargum, וגבר תוגרא. Item, Mercatores eius sunt principes. Thargum תוגרסה. Et in numero plurali, Et negotiatores, atq; aromatarij. Thar, תוגרא. Quidã etiã negotiationē uocāt.

Gen 10.

THogarma] Riphath & Thogarma. Dicunt esse terrã Turtiæ. Vnde & homines eius regionis תוגרסה uocant, & regem quem habent תוגר. quum tamen iustius uocaretur. Nam Mem litera est radicalis, atque in Thargum Hierosolymitano redditur per תוגרסה.

Gen. 1.

THahah] Inanis & uacua, Thargum Hierosolymitanum תהיא ובהיא. Sic quoq; usurpatur à Rabbiniis. ut, Miratur super eo Ribbi Iochanan. Significatum eius est, תהיא id est, admiratio. Qua in significatione exponunt illud in Genesi. Et expauit Isahac pauore magno. Et admiratus est Isahac admiratione, &c. Item in Daniele, Et Nebuchadnæzar rex expauit, pro, admiratus est. Et fortassis Radix eius est תהי uel תהס. Hinc est quod dicunt, Pœnitent eum priorum. Sic, ubi textus Hebraicus habet, Et pœnituit Dominum quod fecisset hominem. Tharg. Hierosol. dicit ויחי תהי קיס יי id est, Et fuit admiratio coram Dño.

Psal. 9.

Daniel. 3.

THub] Non adiñtiat amplius grassari. Thargum, &c. Similiter omne ער quod in Iobe. Prouerb. & Psalmis legitur, in Thargum redditur per תוב. Et potest esse, ut Thaph pro Schin ponatur תוב pro טב. uide in Radice sua. Porro Rabbini consueuerunt usurpare תוב pro תה ut quum dicunt תהי לא תהי id est Et nihil amplius.

Gen. 6.

Gen. 27.

Exod. 19.

THaham] Terminus Sabbati. Thargum est quod respondet ובל. ut, Et præscribes terminum populo. Thargum, ותקח. Est autem terminus Sabbati, iter mille cubitorum: sicut exponit Rabbi Schelomo in hunc Versum. Attamen longitudo erit inter uos & illam, quasi mensura duorum millium cubitorum. ibi inquit, R. S. Ut appropinquetis ad eam in Sabbato.

Iofua 3.

Z z

Thek

בת איש פנעמי בת גבר תוגרא. וכן סוחרים שדים תעבה וברכין והרפני ומסחר הדוכלים וסחורת תוגרא ויש חורין לסחורה תגרות |

תגור רחמית ל' יסעיה ל' מלכים ה'

תגורמא ריפת ותוגרמא אומרים שהוא ארץ טורקיא. וכן חורין לאנשים תוגרמים והמלך שלהם תוגר ומן חורין תהי באמי לתגרא תוגרמי כי המם שרשית ותוגרמא תרגום ירושלמי ברכיא |

רחמית

תהה תהו ובהו תרגום ירושלמי תהיא ובהיא וכן בדברי הדל תהי בה רבי יוחנן לשון תימה וכן ויחיד ויבחה תהיה ותהי ויבחה תהיא ויבוכד צער מלכא תהו ואולי שרשו תה או תהה ויבחה על תראשונה וכן ויבחה | כי עשה תהי תהי מן קדם |

רחמית ל'

רחמית ל' דניאל ג'

רחמית ו'

תוב לא יוסית עוד לערוץ תרגום לא יוסית תוב למתבר וכן כל עוד שבאמת מתורגם תוב ויוכל להיות שמהיו מקום שיו שוב עיין בשרשו הדל בתגור לומר תה במקום תוב. באמורם ותה לא מדי כמו ועוד לא |

תיגס ט'

תהם תהום שבת והוא תרגום של גבול כמו ותגבלת את העם תרגום ותתהם תהום שבת הוא מהלך אלפים אמה כמו שפי רשי בפסוק אך רחוק יהיה ביביכם ובינו אלפים אמה במדה כדי שתקרבו אליו בשבת |

סמות יט'

יהטע ג'

Iob 20.

Deut. 22.

Ruth 4.

THek] Theka in medio thecæ. Extracta est (sagitta) & egressa de pharetra, Thargum תיקי יתקי Item, Et faciet peribolum. Tharg. Et faciet thecam. Vocabulum est planè Græcū, Germ. fuoterfas, Ital. phudrah. Hinc est q̄ dixei ūt Rabbīnī, Eduxit deus solē de theca suae. ubi uox est cōposita ex תי & תיק & תי significat solē. Verū illud extraxit calceamentum suum. quod in Thargum redditur per תיקי יתקי id est, thecam dextræ manus, destruit hanc expositionem. Hinc etiā in usu habent Rabbīnī, quum rogant aliquam quæstionem in Gemara, cui tamen non inueniunt solutionē, ut dicant תיקי hoc est, manet in theca, nec planè constat quid sibi uelit. Alij exponunt per Notarijekon, cuius literæ capitales has constituunt dictiones Thisbites soluet quæstiones & interrogationes. sed hæc interpretatio uana est.

Esa. 40.

Psal. 75.

THachen] Et cœlos palmo dimensus est. Ego firmaui columnas eius. & similia. Significatum eius est, dispositio. Idem significat omne uocabulum תכח necq̄ aliquid discriminis est, siue cum Caph, siue cum Kaph scribatur: & iterum de eo loquar in Radice תת.

Prou. 21.

Exod. 5.

THachan] Et ponderator cordiū Dominus, Et summam laterum. Omnia quæ in hac forma ueniunt, numerum & summam significant. Hinc & sapientia syderū & orbium cœlestium (id est astronomia) תכסה uocatur. Impossibile em̄ est, ut quis addiscat eā artē, nisi prius discat artē numerandi. & qui nouit hanc artem תתן appellatur.

THecheph] Triā sunt, quæ accelerationem requirūt: Oratio post לביא dicenda, maclatio post impositionem manuū, & benedictio post lotionē manuū. Expositio eius est, Statim, absq̄ mora, & impedimento. Similiter omne תתקח in Tharg. Hierosolymitano per תתקי transfertur. Onkelus item & Jonathan omne תתקח per תתקי reddunt, Germanicè also bald, Italicè subito.

תיוק תיוק בתוך תיוק תרגום שלת ויצא מצוה תרגום מן תיקא וכו' ועשית מצקה ותעביר תיקא והוא לשון ידן ממש ובלשון אשכנז בוטר ואס ובלעז פודרה ומנה מה שאמרו רזל הוציא הקפה חמה מפתחיה והוא מורכב מן בר ותיה ובר הוא החמה אבל וישלוח בעל דמתורגם בתוך יד ומיניה הוא כותר הפירוש הזה ומנה בתוך רזל בשאלו איהו הושיא בזמנה ולא מצאו לה תירוץ אומרים תיקו ופירשו בו בדבר העומר בתוך תיק ואז ידוע מה שבתוכו ויש שדורשין אותו שטרקוון ראשי תיבות תשבי יתרוץ סושיות ובעיות והוא פירוש של תכל ו

חוכ כ' דמיס כ'נ

חת ל'

תכז ושמם בדת תכז אנכי תכנתו עמודים ודומיה לשון תקוז וכו' כל לשון תכנה איז הפרש בין שגכנת בבית או בקוץ ועוד אדרב מצה בשרש תקוז ו

משה מ' תילס ע'ה

תכז ותוכו לבות א' ותשם ותוכו לבנים כל הפאים על זה המשקל הם לשון מצנו ותשבון ומנה בקראת תכמת הפעילות והגלגלים תכונה פי אי אפשר ללמוד אותה המלאכה אם לא ילמוד קודם תכמת המספר ותתשבורת ובעל המלאכה בקרא תוכו ו

מנתי כ'א סמות ה'

תכת שלש תכיות הן תכת לאיולה תכלה תכת לסמיכה שחיטה תכת לגשילת ידים בתכה פירוש תכת מיד בלי איחוד ועבוב וכו' כל פתאים תרגום ירושלמי תכת ואונקלוס ויונתן תרגמו כל בשתע פתאים בתכות בלשון אשכנז אוו באלר ובלעז שוביטו ו

T[Hachschet] Antea scripsi in Radice קפס & קפס
quod hæc duo uocabula uicinitatem habent in signi-
ficatione. nam Caph & Kuph literæ sunt permutabiles.
Sicut תפן & תפן Cæterum Taph in תפפס litera est super
addita, sicut Taph in תלמר. Verùm in isto loco, Tunc
prudenter ages, quem Jonathan reddidit per תפפס ibi
inquam, Taph secundam personam constituit. Vide in
Radice קפס.

10. 1. 1.

THalmud] Modo scripsi in Radice גמרא, Gemara
& Mischna simul Thalmud uocari. Inuenitur tamen
in multis locis: ubi Gemara solummodo Thalmud uoca-
tur, ut in Verfür, Osculetur me osculis oris sui, &c. ibi
Tharg. habet, Sex ordinibus Mischnah & Thalmud cum
explicatione. Item circa hunc locum, Omnes dies paupe-
ris mali sunt, ibi dicunt. Isti sunt authores Thalmud. Cor
autem, bonum, conuiuium iuge. Isti sunt (inquiunt) autho-
res Mischnah. Inuenitur etiam ubi Mischna solum Thal-
mud uocatur, ut quum dicunt, Non discunt lectionem ex
ore Thalmud, Hoc est, ex Mischnah. Est autem Thalmud
nomen substant. cum superaddito Taph, iuxta formam
תלמר & תלמר. Hinc etiam desumpta est hæc phrasis
תלמר לומר, ut quum dicunt, Fieri ne potest, ut intelligatur di-
ctum esse de principio mensis: &c. תלמר לומר ביום ההוא. Et
maior pars errat in explicatione dictionis תלמר. Sic etenim
explicant, quasi Taph constituat secundam personam, q. d.
תלמר id est, discas, iuxta formam תלמר quum tamen nomē
sit, idem ualens quod לומר id est, doctrina, sicut scripsi,
Germanicè ein leer, Latinè doctrina.

Cant. 1.

Prou. 15.

1. Par. 25.

THalmid] Tam pro intelligente quam discipulo.
nec extat ei solius in hac forma inter nomina forma-
lia, sed in nominibus substantiuis inueniuntur, quæ sunt
huius formæ, ut. תלמיד תלמיד.

Thal-

תבשט כפר בתבתי בשרש פשט וקשט ששציהם
קרובים בעצו כי תפת והקוה מתחלפים כמו
מבו ותשו ותמיו בתבשיט נוספת פתיו תלמיד אבל מה
שחרגם יוצתו ואז תשפיל בכו תבשט הפיו לזכח ציון
בשרש פשט

הנשע ה'

תלמוד כפר בתבתי בשרש גמרא פי המשנה
והגמרא יחד בקראים תלמוד אך נמצא
בתורה מקומות שהגמרא לבנה בקראת תלמוד וכן בפסוק
ישקני מנשיקות פיהו תרגום ושתא סדרא משנה ותלמוד
בגודסא וכו דרשו כל ימי עמי עמי בעים אלו בעלי תלמוד
וטוב לב משתה תמיד אלו בעלי משנה גם נמצא
שהמשנה לבנה בקראת תלמוד כמו שאמרנו אין לומדין
הלכה מפי תלמוד רוצה לומר מן המשנה ותלמוד הוא
שם דבר כמו למוד ותמיו נוספת על משנה תענוג המדות
ומנה תלמוד לומר כמו שאמרנו יכול מראש
ודרש ונזכר תלמוד לומר ביום ההוא ורוב העולם טועים
בביאור מלת תלמוד ומבאריהו הפיו לזכח פאלו צאמר
תלמוד על משנה תפחוד ואינו אלא שם כמו למוד כמו
שבתבתי ובלשונו אשפנו לערגונג ובלעז לידו

סיר ה'
תפלי כו'

תלמוד מבין עם תלמיד שם תואר ואין לו תכר
כמשקלו בתארים אך בשמות נמצא תרשי
בקדיה

לס ה'

THalmid Hacham] Rabbini nostri (piæ memoriae) explicarunt, qualis esse debeat, qui dignus sit uocari Et sæpe interrogauit, ut cognoscerem, qua de causa appellentur uocabulo תלמיד Et responderunt mihi, Thalmid hic stare in regimine, q. dicatur על חכם id est, discipulus sapientis. Alij uero dixerunt mihi, expositione eius esse, Discipulus qui factus est sapiens. Cæterum mihi uideatur idem contigisse illis, quod sapientibus Græcorum, quos primùm Sophos, id est, sapientes appellabant. Dein uero consensum est inter illos non amplius uocandos esse sophos, quòd hoc præ se ferret arrogantiam quandam, & inanis gloriæ iactatione, sed quemuis potius philosophum appellandum, id est, amatorem sapientiæ, sicut scripsi in Radice תלמיד. Similè ob causam, quilibet magnus Rabbi, & excellenter sapiens noluit uocari חכם, sed potius תלמיד id est, discipulus sapientis, id quod humilitatis est, & animi submissi.

THANAN] Inuenit תני atq; תניס in sing. num. Similiter & in plur. תניס & תניס Germanicè trachen.

THana] Apud Rabbinos legitur, Didicerunt Rabbini. Ecce multi hallucinantur in prolatione huius dictionis, proferentes Nun cum Vau Schurec תני Thenu uel תני Taph cum Camez, iuxta formam תניס didicerunt sapientes: sed errant. Nam תני uocabulum est hebraicum deductum ab illo תניס id est. Et docebis ea filios tuos, ubi Thargum habet תניס. Et nota, quòd præterita, tertiæ person. plural. de quiescentib. in Lamed He, in Tharg. Pepsal habent cum Scheua, & Ainpoal cum Holem. ut in Daniele legit עמ כדראי Responderunt Chaldaei. Item, Interrogauerunt Daniele. & sotios eius, &c. Item, Philistæi autem manserunt in Michmas. Thargum תני. Item, Et manserunt. Tharg. תני. Simili modo dicendum est תני hoc est, didicerunt. Hinc est quòd sapientes Mischnab, Thanaim uocantur, quorum pri-

Deut. 6.
Dan. 2.
1. Sam. 17.
Exod. 13.

תלמיד חכם פירשו רבותינו זכרונום לברכה מי הוא הראוי לתקרא תלמיד חכם וחקקה שאלתי לדעת למה תקראו בלשון תלמיד השיבו לי שתלמיד הוא סמוך באלו באמר תלמיד של חכם נאחרים אמרו לי שפירושו תלמיד הנעשה חכם ולי נראה שקרה להם מה שקרה לחכמי היונים שבראשונה קראו להם סופוס פירוש חכמים ואחר כך הוספם ביניהם שלא יהיו תקראים עוד סופוס דרך גאונה והתפארות אלא כל אחד יהיה תקרא פילוסופוס פי אהב חכמה כמו שכתבתי בשו"ש פלסוף וכן כל רב גדול וחכם מופלג לא ירצה לתקרא חכם אלא תלמיד חכם דרך צננה ושפלות דוח |

תמיד במקצת תמיד וגם תמיד בלשון יחיד וכן בלשון רבים תמידים ותמיד בלשון אשכנז טראכו |

תנא בדברי ר"ל תנו רבנן הפה רבים משתקשין בקריאת זאת המלה ותורין תנו בניו שורה תנו או תנו תנו קמוצה על משקל שנו חכמים וטועים כי שנו הוא לשון עברי מן ושנתם לבגיד תרגום ותתנינו ובלשון תרגום באים העוברים לבגידים מנחי למד הא פא הפעל בשו"א ועין הפעל בחולם כמו בדניאל ענו בשו"א ובעו בדניאל ותברוהו וכן ופלשתים חנו במכמש שרו וכן ניתנו ושרו וכן ראוי לומר תנו רבנו פירוש למדו ומנה תקראו חכמי המשנה תנאים אשר הראשון מהם שמעון

רבים /
דניאל /
ממא /
שמות י

primus fuit Schimeon iustus. Et postremus Rabbi noster Hakadosch. Post illos inceperunt Amoraim, quorum primus omnium fuit Rabba, & postremi Rabbeni, & Rab Asche, qui composuit Thalmud. Vocati sunt autem אמראים ab אמר ed quod dixerunt sententias, siue orationes. Porro inueni in Thargum super hunc Versum. Simul qui uncti fuerunt tranquillitate fruuntur, & non audiunt uocem exactoris. Tharg. Simul qui uincti fuerunt in scholis tranquillitatem habent, non audiunt scholastici uocem doctentium.

Iob 31

Num. 32.

Hose. 8.

THenai] Apud Rabbinos legitur. Paciscendo pactus est Deus cum creaturis suis. Iuxta pactum filiorum Gad & Ruben. Significatum תנאי notum est. nec æget declaratione. Inde nomen deducunt, sed tantum in Coniugatione Hiphil. ut, Duo qui paciscuntur inter se. Item, Qui paciscitur cum socio suo. Sunt item qui in hac significatione exponunt illud in Hosea חתם אהבים id est, Ephraïta pactum fecerunt cum amatoribus.

THinuk] Rabbini dicunt. Infans unius diei. idem significat quod תנוק id est, lactens. Et Taph aduentitia est, iuxta formam תינוקות pluralem numerum format in foeminino genere תינוקות quemadmodum אומר dicunt מוסמת sicut declarauit in Radice תנוק. ubi uide.

Ezra 9.

THaenith] Apud Rabbinos afflictionem significat, & Radix eius est ענה iuxta formam תכלית quod à כלה uenit. Eius usus est & in Ezra. Ut, Surrexi à ieiunio meo. nec uenit usurpatum, nisi tantum de ieiunio. Germanicè fasten, Italicè desuner. Sed ענה refertur ad omnem afflictionem.

THephillin] Valde miror authorem Aruch adduxisse תפילין in Radice תפל quum תפל non sit Radix eius, sed תפל Taph per prothesin adiecto: Sicut est Taph in Thephillah & Thehillah. Porro

הצדיק והאחרון בנינו הקדוש ואחר בן התולדו באמונתו אשר הראשון מהם רבא והאחרונים רבינא ורב אשי שהפירו המלמוד ונקראים אמוראים מלשון אמירה לפי שהיו אומרים מימרות ומצאתי בתרגום של פסוק יהוה אסירים שאננו לא שמעו קול נוגש פחדא אסירי מדושיא שליאר לא שמעו ויקו פי רבא קל אמוראה |

אבג

תנאי בדברי רז"ל תנאי התנה השפה עם בריותיה וכו' פתנאי בני עד ובני ראובן ענין תנאי הוא ידוע ואין צריך לבארו ובנו ממונו פעל אך בבניו הפעיל כהן שנים שהתנו ביניהם וכו' המתנה עם חברו ויש מפרשים מלשון זה אפרים התנו אהבים פירוש עשה תנאים עם אהבים |

בגדג

הכפח

תנוק בדברי רז"ל תנוק בן יומי הוא לשון יונק והתנה נוספת על משקל תירוש והרפוי בלשון גהבות וכו' אמרו המינים והמוסדות כמו שבארתי בשרש מוכר ענין שם |

תענית בדברי רז"ל הוא לשון עניי שרשו ענה על משקל תכלית מן בלה ובקוצבא המות מתעניתו ולא יבא רק על הצום בלשון אשכנז ואשטון ובלעז דיוונר אבל עניי גופל על כל צער |

כדה ט

תפלין תפלהתי מאד פי בעל תערוך הביא תפלין בשרש תפל ואין שרשו אלא תפל ותפיל נוספת בפי תפלה ותהלה |

T Halmid Hacham] Rabbini nostri (piæ memoriæ) explicarunt, qualis esse debeat, qui dignus sit uocari תלמיד Et sæpe interrogauit, ut cognoscerem, qua de causa appellentur uocabulo תלמיד Et responderunt mihi, Thalmid hic stare in regimine, q. dicatur, תלמיד מל חכם id est, discipulus sapientis. Alij uerò dixerunt mihi, expositionē eius esse, Discipulus qui factus est sapiens. Cæterum mihi uideatur idem contigisse illis, quod sapientibus Græcorum, quos primùm Sophos, id est, sapientes appellabant. Dein uerò consensum est inter illos non amplius uocandos esse sophos, quòd hoc præ se ferret arrogantiam quandam, & inanis gloriæ iactationē, sed quemuis potius philosophū appellandum, id est, amatorem sapientiæ, sicut scripli in Radice תלמי. Similē ob causam, quilibet magnus Rabbi, & excellenter sapiens noluit uocari תלמיד, sed potius תלמיד חכם id est, discipulus sapientis, id quod humilitatis est, & animi submissi.

THANAN.] Inuenit תנא atq; תנא in sing. num. Similiter & in plur. תנאים & תנאים Germanicè trachen.

T Hana] Apud Rabbinos legitur, Didicerunt Rabbini. Ecce multi hallucinantur in prolatione huius dictionis, proferentes Nun cum Vau Schurec תנא Thenu uel תנא Taph cum Camez, iuxta formam תנא תנא didicerunt sapientes: sed errant. Nam תנא uocabulum est hebraicum deductum ab illo תנא תנא id est. Et docebis ea filios tuos, ubi Thargum habet תנא תנא. Et nota, quòd præterita, tertiæ person. plural. de quiescentib. in Lamed He, in Tharg. Pepoal habent cum Scheua, & Ainpoal cum Holem. ut in Daniele legit תנא תנא Responderunt Chaldæi. Item, Interrogauerunt Daniele. & sotios eius, &c. Item, Philistæi autem manserunt in Michmas, Thargum תנא תנא. Item, Et manserunt, Tharg. תנא תנא. Simili modo dicendum est תנא תנא hoc est, didicerunt. Hinc est quòd sapientes Mischnah, Thanaim uocantur, quorum pri-

Deut. 6.

Dan. 2.

1. Sam. 13.

Exod. 13.

תלמיד חכם פירושו רבותינו זכרונם לברכה מי הוא תנאי להקרא תלמיד חכם והקרה שאלתי לדעת למה בקראו בלשון תלמיד השיבו לי שתלמיד הוא סמוך באלו באמר תלמיד של חכם נאחרים אמרו לי שפירושו תלמיד הנעשה חכם ולי בראה ששנה להם מה ששנה לחכמי תנאים שבראשונה קראו להם סופוס פירוש חכמים ואחר כך הוסכם ביניהם שלא יהיו בקראים עוד סופוס דרך גאון והתפארות אלא כל אחד יהיה בקרא פילוסופוס פי אהב חכמה כמו שכתבתי בקשר פלסוף וכן כל רב גדול וחכם מופלג לא יקרא להקרא חכם אלא תלמיד חכם דרך צננה ושפלות רוח

תנאי צמיצא תנאי וגם תנאים בלשון יחיד וכן בלשון רבים תנאים ותנאים בלשון אשכנז טראכו

תנא בדברי ר' אל תנא רבנא הנה רבים משתבשים בקריאת זאת המלה וקורין תנא תנא בניו שורה תנא או תנא תנא קמריצה על משתל שני חכמים וטועים פי שני הוא לשון עברי מן ושפתם לבניו תנאים ותתנינוז ובלשון תנאים באים העובדים לבסמרים מנחיו למיד הא פא הפעל בשנא ועין הפעל בחולם כמו בדניאל ענו בשנאי ובעו דניאל ותקרוחו וכן ופלשתים תנא במכמש שרו וכן ויתנו ושרו וכן באוי לומר תנא רבנא פירוש למוד ומנה בקראו חכמי המשנה תנאים אשר הראשון מהם שמעון

רבים /
דניאל /
שמואל /
שמות יג

primus fuit Schimeon iustus. Et postremus Rabbi noster Hakadosch. Post illos incœperunt Amoraim, quorum primus omnium fuit Rabba, & postremi Rabbena, & Rab Asche, qui composuit Thalmud. Vocati sunt autem אמראים ab אמרה eò quod dixerunt sententias, siue orationes. Porò inueni in Thargum super hunc Versum. Simul qui uncti fuerunt tranquillitate fruuntur, & non audiunt uocem exactoris. Tharg. Simul qui uncti fuerunt in scholis tranquillitatem habent, non audiunt scholastici uocem docentium.

Iob 3.

Num. 32.

Hose. 8.

THenai] Apud Rabbinos legitur. Paciscendo pacus est Deus cum creaturis suis. Iuxta pactum filiorum Gad & Ruben. Significatum תנאי notum est. nec æget declaratione. Inde nomen deducunt, sed tantum in Coniugatione Hiphil. ut, Duo qui paciscuntur inter se. Item, Qui paciscitur cum socio suo. Sunt item qui in hac significatione exponunt illud in Hosea חסבס id est, Ephraïtæ pactum fecerunt cum amatoribus.

THinuk] Rabbini dicunt. Infans unius diei. idem significat quod חנוק id est, lactens. Et Taph aduentitia est, iuxta formam תניית pluralem numerum format in foeminino genere תנייקות quemadmodum אמר dicunt תנסיות sicut declarauit in Radice תנא. ubi uide.

Ezra 9.

THaenith] Apud Rabbinos afflictionem significat. & Radix eius est ענה iuxta formam תכלית quod à כלה uenit. Eius usus est & in Ezra. Ut, Surrexi à ieiunio meo. nec uenit usurpatum, nisi tantum de ieiunio. Germanicè fasten, Italicè defuner. Sed עמי refertur ad omnem afflictionem.

THephillin] Valde miror authorem Aruch adduxisse תפילין in Radice תפל quum תפל non sit Radix eius, sed תפל Taph per prothesin adiecto: Sicut est Taph in Thephillah & Thehillah.

aa

Porro

הצדיק והאחרון רבינו הקדוש ואחר כך התחילו האמונא אשר הראשון מהם רבא והאחרונים רבינא ורב אשי שחברו התלמוד ובקראים אמוראים מלשון אמורה לפי שהיו אומרים מימרות ומצאתי בתרגום של פסוק יחד אסורים שאננו לא שמעו קול גוגש פחדא אסירי מדרשיא שליאי לא שמעו יקרי בי רבא קל אמוראה |

אב ג

תנאי בדברי ר"ל הנאי התנה הקפה עם בריותי וכו פתנאי בני צד ובני ראובן ענין תנאי הוא ידוע ואין צריך לבארו וכו ממינו פעל אך בבני הפעיל פגזו שנים שהתנו ביניהם וכו המתנה עם חברו ויש מפרשים מלשון זה אפרים התנו אהבים פירוש עשה תנאים עם אהבים |

במדו לב

הפט ח

תפוק בדברי ר"ל תפוק בן יומנו הוא לשון יוצק ותפוק גוספת על משקל תירוש והרבו בלשון נהכות וכו אמרו המינים והמוסרות כמו שבארתי בשדש מסר עיני שם |

תענית בדברי ר"ל הוא לשון ענוי שרשו ענה על משקל תכלית מן פלה ובצורה תמותי מהעניתי ולא יבא רק על הצום בלשון אשכנז ואשטז ובלעז דיוזבר אבל ענוי גופל על כל צער |

ערא ט

תפליז תמחתי מאד כי בעל הערוך הביא תפליז בשדש תפל ואין שרשו אלא פלל ותפליז גוספת פתו תפלה ותהלה |

Porro quid sit תפלה explicatum est apud Causidicos: In numero singulari uocant תפלה dicentes, Thephillah manus, Thephilla capitis.

Leuit.19.

THakal] Omne uocabulum תפלה in Thargum per תפלה transfertur. ut, Ante caecum non pones offendiculum. Thargum. לא תשים תפלה. Germanicè strauchlung; Italicè Infampar.

Esa.40.

Psal.9.

THakan] Omne uocabulum תפן & תפן quod cum Caph scribitur. In Tharg. per תפן cum Kaph transfertur. ut, מי תפן את רוח ה' Quis ponderauit spiritum Domini. Tharg. מאן דתפן. Item. Et preparauit pro iudicio solium suum. Tharg. תפן לריש כרכוס. Nec inuenitur uocabulum תפן cum Kaph in tota Biblia. praeterquam in Ecclesiast. alio tamen modo significadi. Simili modo & Rabbinii usurpant. ut quum dicunt, Ezra ordinauit dotem pro uxore. & in hunc modum saepe inuenitur: & omnia in Coniuratione Piel daggeffata תפן, מתפן, מתפן, &c. Et miror quod nos germani dicimus in Oratione, quam in Sabbato adijcimus. cum Caph, quum magis conueniret scribi cum Kaph. quemadmodum extat in exemplaribus Ordinariorum Iudaeorum תפנת סבת.

Gen.19.

THikun Sophrim] Dicunt Rabbinii, Duodecim & octo dictiones esse (in Biblijs) quas ita Scribae ordinarunt: & recensentur in Masoreth. Exempli gratia, Abraham adhuc ipse stabat coram Domino. Hoc correctio scribarum est. Quoniam ecce Dominus uenerat. ut staret coram Abrahamo, dicens ad eum, Clamor Sodomae, &c. Iam timuerunt scribae, ne fortassis ita legerent homines, atque inde non nihil decederet gloriae diuinae: ideo ordinarunt, ut omnes aduerterent & legerent istum Verbum sicut est. Atque hoc ipsum uocatur illorum correctio, seu dispositio. Interim tamen in nulla re mutarunt legem, quod absit ut fiat. Hoc mihi uidetur hac de re sentiendum, quod si quis meliorem habet rationem eligat eam.

ועצו תפליז מכוואר בפוסקים ובלשון יחיד קראו תפלה באמרים תפלה של יד תפלה של ראש |

תקל

כל לשון מכשול מתורגם בלשון תקלה כמו לפני עור לא תתן מכשול תרגום לא תשים תקלה בלשון אשכנז שטרובלינג ובלעז אינסאמפאר |

תקלה יט

תקוז

כל לשון חכמה ותקוז הבהוב בבת מתורגם בלשון תקוז בקורן כמו מי תפן את רוח ה' מאן דתקוז וכו' וכו' למשפט בסאר תקוז לדינא בורסיה ולא במיצא לשון תקוז בקורן בכל המקרא רק בקהלת ומתורגמין בפנים אחרים וכו' שמישו בו רבותינו זכרונו לברכה בעוז עזרא תקוז כתבה לאשה וכו' הרבה וכלם בבנין בעל הדגוש מתקוז לתקוז עולם ותמחתי איד שאנו האשכנזים אומרים בתפלת מוסת דשבת תפנת שבת בבת נתיח יותר בכוז בקורן וכו' הוא בנוסחאות סודרי שאר היהודים תקוזת שבת |

תששים טו

תילס טו

תקוז סופרים

אמרו רז"ל שמנה עשרה מלות הם תקוז סופרים והם צמיוז על פי המסורה כגון ואברהם עודנו עומד לפני ה' תקוז סופרים הוא שהרי השם בא לעמוד לפני אברהם לומר לו וצקת סדום ולכן חשו הסופרים שמה יקראו האנשים בו וזה לא היה דרך פבוד כלפי השכינה לכן תקנו שהכל יתנו לב שיחיד חורין תפסוק כמו שהוא וזהו התקוז שלהם אבל לא שהם שנו צבר מבהובת חס ושלום זהו מה שבראת לי בזה ומי שימצא טעם טוב מזה יבחרתו |

תלמית יט

THaka] Stipulatio manus duobus modis usurpatur. Primo percussione manus ad manum præ gaudio significat. ut, Cōploferunt manū super te, Ger. Klopfen. Italicè Batir. Secundo, ubi alter alteri stipulata manu aliquid promittit, Germanicè globen, Italicè promiter. Atq; ita exponit Rabbi Schelomo illud Psalmi, Plaudite manu, iubilate, hoc est (ut ille explicat) Pollicemini simul al. us alij, ut iubiletis. Sed conuenientius est, ut simpliciter accipiat, quo sensu & Thargum reddit, Plaudite manu præ gaudio.

Nab. 3.

Psal. 47.

THirgem] Multiputant uocabulum תרגום tantum competere linguæ Syriacæ, quod tamen non est. Nam Thargum idem ualet quod Perusch. Qua in significatione in Ezra usurpatur. ut, Eratq; scriptura exemplaris scripta syriacè, atq; explicata lingua syriaca. sibi תרגום idem ualet ac si diceretur תרגום בלשון ארמית. Similiter quicumq; trāsferunt unam linguam in aliam תרגומן uel תרגומן uocatur, qui in lingua Hebræa מלך nuncupatur. ut, Quoniam interpres inter eos (erat) Thargum. ארי תרגומן. Gen. 42. Itē, Et ipse erit tibi quasi os. Thar. ארי תרגומן id est, interpres. Item, quum quispiam audire facit uerba sua per alium in eadem lingua, is תרגומן uocatur. Hinc est quod dixerunt Rabbinī, Omnis Psalmus, qui intitulus מלך per interpretē dictatus fuit. Sic etenim mos fuit primis illis ueteribus, quod dictauerunt uerba sua per interpretem. Inde uerbum deducunt in Coniugatione Piel. ut quum dicunt, Onkelus, uel Ionathan interpretatus est. Item in Versu, ubi dicitur, Est hīc populus unus. Thargum Hierosolymitanum habet ותרגומן בבבלית.

Ezra 4.

Gen. 42.

Exod. 4.

Gen. 42.

Esther 3.

THarnegol] Tharnegol & Tharnegoleth nota sunt. Et in Versu, In diebus illis, quum federet rex. &c. In Thargum Hierosolymitano legitur, Gallus aureus, &c. usq; תרגומן ברא id est, Gallī crocitate. &c. usq;

Esther 1.

תקע ענין תקיעת פת במצא בשני אנשים האחד הכות פת אל פת לענין שמחה כמו תקעו פת עליך בלשון אשכנז הלופסז ובלעז באטיר והשני לענין הכות האדם כמו אל פת חבדו בערכו בלא גלובו ובלעז פרו מיטיר וכו פירש רש"י כל העמים תקעו פת הריעו ונאמר התעברו יחד זה עם זה להריע ויותר צטו לחיות במשמעו וכו פרגמא תקעו וכו בהדנה ו

מזס ג

תילס מ

תרגם דבס חושבים כי לשון תרגום אינו גופל רק על לשון ארמי ואינו כן כי תרגום רוצה לומר פירוש וכן בעזרא ופתח הנשתתן פתח ארמית ומתורגם ארמית רוצה לומר ומפורש בלשון ארמי וכן כל המפורש לשון אחד בלשון אחר תרגמו או מתורגמו ובלשון עברי מליץ כמו כי המליץ בינותם תרגום ארי מתורגמו ביניהו וכו והוא יהיה לך לפה לתורגמו וכן בשאדם משמיע דבריו על יד אחר באותו לשון עצמו בקרא מתורגמו וכו אמרו רזל כל מזמור שנאמר בו משפיל על ידי מתורגמו אמרו וכו הנה מבנה הדרשנים חסדמוזים שאמרו דבריהם על ידי מתורגמן וכו מפנה פניו פעל פגז או בקלס תרגם או יוצתו תרגם ובפסוק ישבו עם אחד בתרגום ירושלמי ומתורגמו בבבליהו ו

עזרא ג

ראמית מ

במות ד

אמתי ג

תרגל תרגל ותרגולת יהוצים ובפסוק בימים חסם בשבת בתרגו ירושלמי תרגלל דהבא וכולי עד פרגולין במתקדיו וכולי תרגלל ברא

אמתי ה

Iob 38.

id est, Gallus sylvestris. Hanc uocē habet & Thar. in Iob, super hunc locum מן נתן למי בינה Tharg. Quis dedit gallo syluestri intelligentiā, ubi תרגום ברך idē ualet quod תרגום מרורי id est, gallus syluestris, Germ. ein urhan. Item illud in Psalms. ונתן קרי duabus uicibus in Thargū redditur per ברך תרגום ברך id quod mihi nouum quiddam uidetur.

Psal. 50.

Tharaph] Domus turpitudinis, id est, domus idololatricæ, sic uocāt p cōtemptū. Hac uoce usus est & Thargum ista in hūc locū Psalms, Sublannationē & derisionē. Tharg. מוקמתה ותרשתה. Hinc quoq; dicif, Domus turpitudinis mulieris, quod periphrafis est pudendorū illius. Similiter & in lingua Rom. pudenda turpitudinē appellāt.

Psal. 44.

Tharaph] Et foliū eius in medicinam. Miror R.D. K. adduxisse in Radice קרי Quis enim cogit eum q̄ Taph non possit esse radicalis, iuxta formā רשואה & בתלים quemadmodum & Jonathan reddidit per לאשתה. Insuper & Aruch citat in Radice תקי.

Ezech. 47.

Theraphim] Et furata est Rachel imagines patris sui. Thargum Onkeli habet ללמיה id est imagines. Similiter Jonathan reddidit Theraphim, quæ Michal filia Saulis posuit in lecto. Fuerūt autem imagines, quæ futura annuntiabant, de quibus & propheta loquit, Absq; Ephod & Theraphim. Tharg. מירי אשירי, id est, quæ annūtiabant.

Gen. 31.

1. Sam. 19.

Hose. 3

Zach. 10.

Huc etiā respicit Versus iste, Quoniam simulachra locuta sunt uanitatē. Porro inueni quod in hunc modum fiebant Theraphim, Mactabant hominē primogenitū, cuius caput torquendo præscindebant, quod postea sale & aromatibus condiebant, scribebantq; super laminam auream nomen spiritus immundi, qua supposita capiti eius ponebant illud in pariete, incendentes coram eo candelas & adorantes coram eo. Atque cum istiusmodi locutus fuit Laban, &c. Vide in Capitulis Rabbi Eliezer cap. 36.

Tha

וכו לשכני בינה לתרגל ברא ביונתא הוא תרגל מדברי בלשון אשכנז אויאר האז וכו וזיו שדי שגי פעמים בתלים מתורגמין ותרגל ברא וזה ובר הדוש

אית ל' תלים

תרת בית התרפא פירוש בית עבודה זרה וקורין לו כו לשון צבאי לצג נקלס ממי קבוצת ותרפמא וכו בית הרפא של האשה הוא כפוי לערותה וכו בלשון רומי קורין לערותה טורפטורו

תלים מ'ו

תרת וצלוה לתרפא. התיבמה על הרדק שתביאו בשרש רות ומי הכריחו שלא תהיה הפיד שרשית על משקל בתולה רפואה וכו תרגם יוצתו לאשתמא וכו הערות תביאו בשרש פתח

תוקף מ'ז

תתפים ותצוב רחל את התתפים תרגום אויבולוס גלמבא וכו תרגום יוצתו התתפים של מיכל בת שאול והם גלמים המגידים עתידות וכו ואיז אפוד ותתפים אפודא ומחוי פירוש מגידים וכו אומר הפסוק ותתפים דברו און ומצאתי שפרה היו בעשין התתפים שוחטין אדם בכר ומלקחין את ראשו ומולחין אותו במלוח ובשמים וכותבין על ציץ זהב שם רוח טומאה ומציהין אותו פחת ראשו ובתנים אותו בקיר ומדליקין לפציו ברות ומשתחנים לפציו ולכו תנה מדבר עמהם וכו ציין בפירוש רבי אליעזר בפירוש לו

האפית מ'ט במנחה מ'ט

הספ יג

וכות

THaraz] Bonus & rectus Dominus. Thargum כבא
 Item, verba iustorum. Tharg. פתגמי תריקן
 Item, In simplicitate & rectitudine. Thargū in veritate
 ובתריכותא
 Hinc est, quod solutionē dubij תירין uocant. Itē qui querit
 quod in dubio est מיקן qui uero respondet תירן נūcupat.

TAschafch] Et persecutus est usq; ad Dan. ibi expo-
 nit R. S. quod non potuerit longius pergere eò quòd
 debilitata fuerit uirtus eius. significatum eius est debilitas
 Utuntur item eo cum defectu alterius literæ geminatae
 ut, תס כסו in foeminino gen. & iuxta expositionē Rabbi-
 norum etiā huius significationis est illud Deut. 32. מר ילך
 תמי quod tamen est contra Grammaticam.

THischbi] Eljahu Thisbites de habitatoribus Gi-
 lead. scrutatus sum commentaria omnium interpretū
 quos ipse uidi, nec unū ex illis inuenio, qui exponat qua-
 re uocatus sit Eliahu Thisbites de habitatoribus Gilead,
 & qua de causa non fuerit appellatus Gileadites, sicut dici-
 tur Barzileus Gileadites. Item, Irmeiahu Anathotites
 Micha Moraschtites, & similia multa. Nec unus ex-
 tat qui nominatus fuerit ab incolis ciuitatis cuiusdam. Ad-
 hec & Jonathan reddit אליהו דמתקב מתתבי גלעד Et R. D. K.
 exponit, quod primum habitauerit in ciuitate cui nomen
 fuerit תשב deinceps uero habitauit in ciuitate Gilead un-
 de uocatus fuerit תשב uerum non explicat cur dicatur
 תשב ut supra. Ego autem dabo tibi rationem conue-
 nientem. Notum est, quòd post facinus illud quod pepe-
 tratū fuit cū concubina in Gibeā, iussi fuerunt filij Is-
 rael interficere habitatores Gilead, Sicut dicitur, Prae-
 ceperunt que eis dicentes, Ite, & percutite habitatores
 Iabes Gilead, & cæt. Iam fieri non potuit, ut nul-
 lus profus ex illis euaderet, aut quòd non extiterint
 qui tum non fuerunt eo in loco, atq; ita non occisi. E qui-
 bus sane & E ijas unus fuit. Postea uero ubi cepit inhabi-
 tari urbs illa, reuersi sunt & habitauerunt ibi denuò primi
 bb ipsius

Psal. 25.
 Deut. 16.
 1. Reg. 15.

Gen. 14.

2. Sam. 17.

Hier. 29.
 Mich. 1.

Iud. 21.

תריץ טוב נישר א פרגים טבא ותריץ א ובו דברי
 צדיקים פתגמי תריצין בתום לבב וביושר
 בקשיטות לבא ובתריצותא ובעז קראו להפרת ספח
 תיריץ השואל חספה בקרא מקשו והמשיב בקרא תריצו

תשש וירדותעד בן פירש רשי שם תשש כחו לשון
 חלשות ושמשו בו בהקדוה חספל תש כחו
בגתבה ולפי מדרש רבותינו זכרונם לברכה מנה צור
 ולדב תשי והוא נגד הקדוה

תשבי אליהו התשבי מתושבי גלעד הנה הפסתי
 בכל פירושי המפרשים אשר ראיתי ואז אחד
 מיהם מפרש למה בקרא אליהו התשבי מתושבי גלעד
 ולמה לא היה בקרא אליהו הגלעדי כמו פירולי הגלעדי
 ובו ידמנה הענותני מיכה המורשתית ודומיהם נביים ואז
 גם אחד הזקרא מתושבי עיר פלוגי ויוצתו תרגם אליהו
 דמתושב מתותבני גלעד והרדה פירש שפראשונה ישב
 בעיר ששמה תושב ואחר כה ישב בגלעד אבל לא פירש
 למה בקרא מתושבי גלעד פדלעיל ואני אהו נה טעם
 בכח בודוע שאחד מצשה פלגש בגבעה הו ישנא להרוה
 את יושבי גלעד שפאמר ויצו אותם לאמר לבו והפיתם
 את יושבי יבש גלעד ואי אפשר שלא גמלטו מהם או
 שלא היו אנשים שלא גמלאו שם בפעם ההיא ולא גתרגו
 והנה אליהו היה אחד מהם ואחר זמד שנתושבה גלעד
 חדרו ובתושבו שם התושבים הראשונים שגמלטו

תולס כס
 דברים א
 חלכס א ט

חלמית יד
 דתים זכ

מחולל ב' א
 ירמיה כ' א
 מיכה א

סופכוס כ

istius urbis incolæ euaserant, atque inde uocati fuerunt
 תסכי גלע Quod si rogauerit quispiam, Unde habemus
 quod etiam Elijas extiterit eo tempore? Responso talis
 est. Vtiq; dixerunt Rabbinî nostri (piæ memoriæ) quod
 Pinehas fuerit Elijas, iam cõstat Pinehas extitisse quando
 designatum fuit facinus illud cum concubina in Gibeâ, si-
 cut dicitur, Et pinhas filius Eleazar, filij Aharon stabat co-
 ram eo in diebus illis. quod si uerum est: sequit̃ Elijã tum
 eo tempore superuixisse. Esto bona uoluntas (corã Deo)
 ut similiter nobiscum sit hoc tempore, & confirmet in no-
 bis Verbum illum, „Ecce „ ego mitto uobis Elijã. sic preca-
 tur author Elias, אלהי קטן המזכיר אלהי id est, anno minoris
 supputationis trecentesimo primo.

Iudic. 20.

Malach. 4

*Hæc Radix restituenda erit in locum suum, in
 litera Schin, post Radicem טעבר.*

SChamatha] Tres sunt species Anathematum, siue ex-
 communicationum. Nidui, Cherem, & Schamata. Ni-
 dui profligationem significat. uide in Radice sua. ubi uerò
 quis non resipiscit, hunc anathematizant, quod uocatur
 חרם ab eo quod penetrat in 2 + 8. mēbra eius: Quod si ad-
 huc non pœnitentiam agit, reum mortis iudicant. ut sit
 חרם id est, ibi mors est, absit à nobis.

FINIS.

LAVS DEO.

bb 2

יהם בקראת תושבי גלעד ואם ישאל שואל היציו לנו
 שאלתו הנה שם בזמן ההוא התשובה בזה הלא רבותי
 זכרם לנרבה אמרו כי פינתם הוא אלהי נידוע כי פינתם
 הנה במעשה פלגש בגבעה שצאמר ופינתם בן אלעזר בן
 אהרן הנה עומד לפניו בזמנים ההם אם בן הנה אלהי בזמן
 ההוא יהי רצון שבו יהיה עמנו בזמן ההוא ויהיה בנה
 הפסוק הגבי אנכי שולח לכם את אלהי בנה תפלת המזכיר
 אלהי | לפרט המזכיר אלהי |

זה השוש שיוד אחר שיש לעבד

שמותא שלשה מיני חרמות הן בדין חרם ושמותא
 וברוי הוא חרזוק ציח בשרשו ואם לא הנה
 שם היו מחרימין אותו וצתרא חרם שגכנס ברמה אבריו
 ואם לא הנה שם היו משמתין אותו ודי שמתא שם מיתה במ

סליק

תהלה לאל

**ERRATA, QVAE INTER LEGENDVM
deprehendimus, hoc modo sunt corrigenda.**

Pag. Lin. Lege.	Pag. Lin. Lege.
12. 17. ח ו חלו <i>capiti adiectū.</i>	58. 21. id est.
16. 8. לכונןך.	82. 22. In Methurgeman.
11. 19. ELACH] Hinc & ultra idem ualet quod הלחה <i>Ceterum Thargum, quod respondet uocabu- lo הלחה idem est cum Hebraeo, Germanicè fürbas, Italicè ultra. Ceterū Radices Elach & Elach= san in uersione latina sunt trans- positae: nam Elachsan sequi debet Elach, sicuti uides in textu Heb.</i>	Ibidem 30. In Methurgeman. 86: 23. Eos. Tharg. תכתח לחאח ופסרתויס. 88. 9. Hatephpatha 98. 12. Inde nomen substantiuum ויסן & nomen formale ויסי id est, falsarius. 104. ZAKEN] Homo uocat patrem patris sui, uel patrem ma- tris suae וקני id est, senior meus, & matrem patris sui, uel matrem matris suae וקניתי id est, senior mea.
18. 12. סקר Ibidem 30. ut, A conspectu tuo ab- scondar. Tharg. Et א, &c.	108. 25. וחבר & liber ipse uocatur.
24. 19. Item, In Gemara, Super hūc locum, Quem transtulerunt uiri Hiskijahu inquisierunt, &c.	110. 8. Nec amplius inuenitur. Ibidem 15. Et in foeminino gen. Ibidem 28. Edat.
28. 27. תתן.	116. 17. Hatephpatha.
34. 1. לבר & cognate significa- tionis sunt cū Radice precedenti.	118. 35. החיית.
34. 13. Barbaro, Et nos omnem lin- gue sanctae imperitū Loex uocamus	130. 29. Nabel.
Ibidem 17. BATH] Apud Rab- binos legitur, Non praescindat ca- put una uice. ubi idem ualet quod פעת חרת. Nec ipse scio unde nam deducta sit haec uox, si non est de- ducta à עין בת quod per laconif- mum dicitur pro חרת עין חרת id est in momento oculi, q. d. subito:	134. 5. נבלוט, uide in Methurge- man. (man.) 150. 21. כדומה. 160. 3. in Methurgeman. Ibidem 31. Non differunt. 170. 9. כפרידן עמי. 174. 2. Vide in Methurgeman. 190. 33. ללבין. Beth daggeffato.
46. 30. א קיים קיים.	176. 12. suum. Tharg. reddidit, Do- mus thesauraria.
56. 20. Israel. & similia multa	

טיוס הספר

והנה

בהשלמת שרש השבי בשלם ספר התשבי
ובאמת פי לא דבר דה הוא שבמקרה יצא
השרש הזה אחרונה שהוא כולל מספר השרשים ויש
הספר גם יחד ובאמת לא בעצם ובכונה היתה זאת אף
הוכרחתי להפסיק פי לא מציאתי אחריו מאומה דה שם
חדש השני ונבר פודשוהו הנמינו וברנס לברכה שנקרא
כד לאמר השני ותמול לנו הווינו ואני אין לי מה להודש
בו ונבר הווינו שלא אביא שרש שלא אחרש בו דבר מה
והנה אני מפיל תחתי לפני כל מי שמציין בספר זה
מבין עם פלמיד שיאות מי יבין שאם ימצא בו איה
טעות ושיאה שישלבי במאדני צדק פי זה פני המהירות
אשר מהרתי לבא הנה פי מצאתי מפיית לא הנה הספר
בשלם ובאמת פתיית בדרך הולת למסעי ארץ
הרים ונבעות למטר השמים ולשליג אשר הוה ארץ עמדת
מדעיד עינינו דברים בשבלי וכתבתים על לוח לבי ונבאי
אל המלון פתחתי פי אמנתתי והוצאתי פקחסי והשמתי
בו את הדברים אשר נתן אלדים בלבי וגם פה לא עשיתי
מאומה מפני העדר מציאות הספרים שהיו צריכים לי
וגם כל זה ידעתי פי מעטים המה ובטלים במיעוטם ומם
הסמתי לעבור עליו שנית ואקבצם מפל המסומות אשר
נפוצו שם ואכתובם על לוח ואקרא בשם כל שרש אשר
ימצא שם למצו ירוץ הקורא גם ו

למועד ויהי הספר הזה שלם מפל צד ראינו להדפיס
 פה מצט השציות שצפלו בו קצתם מצד
 המחבר קצתם מצד המדפיסים ומניחי האותיות ואלו הם
בשרש בודו פי אין טוב נראיתי צריך לומר נראיתי פי
 אין טוב |
בשרש חמו מחפתי צריך לומר מהחירו |
בשרש טעז עצמותיכם צריך לומר עצמותיכם |
בשרש פחש פן ישחית צריך לומר פן יבחיש |
בשרש קקס מלא כרשו צריך לומר מלא |
בשרש מקום ואת גם זאת כמו ואת צריך למחוח מלת
 זאת |
בשרש נאה היכה נאה צריך לומר נאה |
בשרש סבר לא חשתבי צריך לומר חשתבי |
בשרש פרה על תצמוד צריך לומר אל |
בשרש חלה ואת הבית חלה על יקציע תרגום יקליח |
בשרש שפע בדרזל הקדים משח על שפה |
בשרש שפע במורדח צריך לומר במורדח |
בשרש פחם אך רחוח צריך לומר רחוח |

ERRATA.

Pag. Lin. Lege	Pag. Lin. Lege.
186. 24. Sed fini adiecta .id quod frequens est etiam in alijs linguis, Graeca & Latina. ut, אליכסרדום, & similia.	120. 1. Defilijs Israël. Ibidem 26. Et propterea appellamus nos gentes credentes in lege eius כוריס.
Idem 34. קטט.	132. 5. Lamed. uide in Rad. קן.
Ibidem 17. & 18. לקו.	138. 26. exposuerunt.
192. 25. Offitium, quorum nomina nota sunt.	144. 77. Adhaeret.
198. 33. Appellant, pro custodiens concubinas. Tharg. Hierof. habet מירי ומירינחא Mihi autem uide= tur quod sit singularis numeri.	148. 2ē. Respondet ענה est ענה 156. 18. Coram me, & amplius de תענית clarabo in Radice.
198. 27. radicalis.	Ibidem 14. Escheck uocatus fuit cū ימית Schin
Ibidem 28. Mina erit uobis. Nomen ponderis est. Itē, Tres minæ auri. A duplici Cc usq; ad finem libri in numeris erratum est. lege itaq; pro 100.200. & pro 200.300.	166. 28. במירכבס, sic quoq; Nun= quid Boas amicus noster. Dicunt תערפנח Thargum habere
100. 1. Minmalan.	Ibidem 29. in nostris Thargumin.
Ibidem 3. dictionibus אף חן.	176. 24. Vide in Methurgeman.
Ibidem 11. חך & חכין & רל.	A duplici Nn ad finē usq; libri quoq; pro 100. lege 200. & pro 200. lege 800. & pro 80. lege 81. & sic consequenter.
102 15. quo. subest ratio, quàm ego.	190. 32. לו
104. 1. Vau pro Iod.	196. 6. & 26. Zarach.
108. 28. Similis.	20S. 1. Radicibus R. D. K.
116. 7. Namach.	222. 22. Frumenti.
Ibidem 9. Iniquitate sua. Radix eius est מך significatio eius est, טפלות.	226. 30. Neq; satis liquet quomodo uocettr Germ. Ital. Komphosto
Ibidem 23. Ad locum.	232. 6. In alca.
115. 25. quum homo abstrahit.	154. 24. Tussa dictio est Arabica.
117. 14. N A P H A] Ventus mali odoris, qui patit ex aluo כפירה, dicitur Germ. furtz, Ital. Koreza.	258. 16. He.
	268. 6. Vinfti.
	Ibidem 14. Verbum, non nomen.

ברוך א' עליך אשר נתן כח לעבדו בן אמתו לחלל
ולבלות ספר הזה וכן יהי רצון מלפניו
שיחה עמי להדפיס שאר הספרים
כאשר בלבבי

וחתי השלמותי בעיד אדנא שנת חמשת אלפים
ושלש מאות ואחת לכריאת עולם שהיא
שנת אלה וחמש מאות וארבעים ואחת
לביאת משיחנו וגואלנו ישוע יתברך
שמו לעולמי עולמין אמן :

Omnis arbor bona, profert fructum bonum.

כאם יום חמשה באו ויא' ע"ג

תחתי במשיח הנשלח שהוא
עתיד לרדף חיים ומותם